

thomas mann

352

thomas mann

casa Buddenbrook

★★

În toamna și iarna anului 1966 vor apărea în „Biblioteca pentru toți”:

M. Sadoveanu

Dureri înăbușite, povestiri

Calderon de la Barca

Doamna Spiriduș, comedii

A. Huxley

Punct contrapunct, roman, 2 vol.

G. Călinescu

Ion Creangă, viața și opera

N. Iorga

Oameni cari au fost, 2 vol.

* * * *De la Dragoș la Cuza-vodă*,
legende populare românești

St. Crane

Semnul roșu al curajului, roman

Gib Mihăescu

Nuvele, 2 vol. (vol. I: *La „Grandiflora”*, vol. II: *Noaptea focurilor*)

Cesare Pavese

Luna și focurile * *Femei singure*,
romane

* * * *Povestea hamalului cu fecioarele*,
O mie și una de nopți, vol. I

* * * *Basme africane*, 2 vol. (vol. I:
Ntiy, învingătorul șarpelui boa,
vol. II: *Furt de cămile noaptea*)

Tudor Vianu

Arta prozatorilor români, 2 vol.

thomas mann

Vol. I și II lei 10

editura pentru literatură

Ilustrația copertei: *Simoña Runcan*

thomas mann

casa buddenbrook

Declinul unei familii

ROMAN

★ ★

IN ROMĂNEȘTE DE
ION CHINEZU

1966

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Thomas Mann
BUDDENBROOKS
Verfall einer Familie
Aufbau-Verlag Berlin, 1955

CAPITOLUL I

Botez !... Botez în Breite Strasse !...

Tot ceea ce în zilele pline de speranță *madame* Permaneder vedea trecîndu-i ca prin vis pe dinaintea ochilor s-a înfăptuit. Tot, căci pe masa din sufragerie — cu băgare de seamă, ca zăgănitul veselei să nu tulbure ceremonia din sala de alături — jupîneasa pune movile de frișcă peste ciocolata fierbinte din numeroasele cești care, cu toartele lor aurite, în formă de scoici, se înșiruie în rînduri dese pe o tavă uriașă și rotundă... în timp ce Anton, feciorul, taie în felii un tort măreț, în formă de piramidă, iar *mamsell* Jungmann rînduiește dulciuri și flori proaspete în farfuriile de argint pentru desert, oprindu-se din cînd în cînd cu capul aplecat pe umăr, cu degetele mici în aer, pentru a-și examina opera...

Nu peste mult timp, cînd invitații se vor așeza confortabil în odaia de toate zilele și în salon, aceste lucruri minunate vor fi purtate de jur împrejur prin fața lor. Să nădăjduim că vor ajunge pentru toată lumea, fiindcă s-a adunat azi întreaga familie, în sensul mai larg al cuvîntului — nu chiar în cel mai larg, firește, deoarece, prin familia Oeverdieck, gazdele se înrudesc puțin și cu familia Kistenmaker, iar prin aceasta cu Möllendorpf și așa mai departe. Cine ar putea să tragă o linie de demarcație ?... Familia Oeverdieck, însă, e re-

prezentată chiar prin capul familiei, doctorul Kaspar Overdieck, primarul în funcțiune, trecut de optzeci de ani.

Moșneagul a venit cu trăsura și, la brațul lui Thomas Buddenbrook, a urcat scările, sprijinindu-se în cîrjă. Prezența lui face și mai solemnă ceremonia... Și ce-i drept e drept : ceremonia aceasta e demnă de cea mai înaltă solemnitate !

Căci acolo în sală, în fața unei mescioare transformată în altar și împodobită cu flori, îndărătul căreia vorbește un pastor tînăr în odăjdii negre și cu guler alb ca zăpada, scrobît, de forma unei pietre de moară, stă o femeie mare, trupeșă și bine hrănită, îmbrăcată bogat în roșu și în auriu, ținînd în brațele-i voinice ceva ce se pierde printre dantele și panglici de atlas... un moștenitor ! Un vlăstar bărbătesc ! Un Buddenbrook ! Înțelegeți ce înseamnă asta ?

Înțelegeți tainica încîntare cu care știrea a fost adusă din Breite Strasse în Mengstrasse, îndată ce s-a rostit primul cuvînt, încetișor, ca o presimțire ? Entuziasmul tăcut cu care, la auzul acestei vești, *madame* Permaneder a îmbrățișat-o pe maică-sa, pe fratele său și — mai cu grijă — pe cumnată-sa ?... Și acum, o dată cu primăvara, primăvara anului '61, iată că a sosit și el, și primește taina sfîntului botez ; el în care s-au pus, de atîta vreme, atîtea nădejdi, despre care s-a vorbit atît de mult, care e așteptat și dorit de ani și ani de zile, pentru care s-au înălțat atîtea rugi și pentru care doctorul Grabow a fost sîciit atît de mult... e aici și pare o ființă destul de neînsemnată.

Mînuțele lui se joacă cu găitanele aurite de la brîul doicii, iar capul, acoperit cu o bonețică de dantelă garnisită cu albastru-deschis, șade pe pernă întors ușor într-o parte, fără să-l ia în seamă pe pastor, așa încît ochii parcă măsoară, clipind aproape bătrînește, sala și pe rude. În acești ochi cu genele pleoapei superioare

foarte lungi, albastrul-deschis al irisului patern și căpruiul celui matern s-au amestecat nehotărît într-un castaniu-auriu limpede, ce se schimbă după lumină; colțurile adânci de la rădăcina nasului zac, însă, îngropate într-o umbră viorie. Aceasta dă fețișoarei, care abia poate fi numită astfel, o expresie caracteristic de prematură, și la vârsta de patru săptămîni, nu menește a bine. Dar bun e Dumnezeu, poate că nu înseamnă totuși nimic rău, doar și maică-sa e la fel, și slavă Domnului e sănătoasă... iar lucrul de căpetenie e că trăiește și faptul că e băiat ce bucurie a adus acum patru săptămîni!

Trăiește, deși se putea să fie altfel. Consulul n-are să uite niciodată strîngerea de mîină a bunului doctor Grabow și cuvintele lui de acum patru săptămîni cînd, în sfîrșit, a putut să plece de lingă mamă și copil: „Mulțumește-i lui Dumnezeu, dragă prietene, căci puțin a lipsit...” Consulul nu îndrăznise să întrebe la ce anume se gîndise doctorul. Respinge cu groază ideea că făptura aceasta mititică, dorită atîta vreme, care venise pe lume într-o tăcere stranie, era cît pe ce să aibă soarta celei de a doua fetițe a Antoniei... Dar știe că acum patru săptămîni, atît mama cît și copilul trecuseră prin cea mai mare primejdie și de aceea se înclină fericit și plin de dragoste spre Gerda, care, încrucișîndu-și pe o pernă de catifea picioarele încălțate cu pantofi de lac, șade rezemată într-un fotoliu, în fața lui, alături de bătrîna doamnă Buddenbrook.

Ce palidă e încă și acum! Și ce frumusețe ciudată în paloarea ei, în părul acela greu, roșu-închis, în ochii-i enigmatici, ațintiți cu o anume ironie învăluită asupra pastorului! Preotul e domnul Andreas Pringsheim, *pastor marianus*¹, care, deși tînăr încă, a fost înaintat paroh

¹ Deși în religia protestantă nu există cultul fecioarei Maria, totuși o congregație sectară protestantă are un cult special al Mariei, iar pastorii din această congregație se numesc *pastor marianus*.

titular, după moartea neașteptată a bătrînului Kölling. Pastorul își ține mîinile împreunate cu fervoare sub bărbia-i ridicată. Are părul blond, scurt și ondulat, fața osoasă, rasă, cu o expresie care, trecînd de la gravitatea fanatică la o seninătate transfigurată, pare cam teatrală. E originar din Franconia¹ unde a și condus timp de cîțiva ani o mică comunitate luterană într-un mediu exclusiv catolic și în năzuința sa spre o pronunție curată și patetică, dialectul lui natal a devenit o limbă cu totul deosebită și personală, cu vocale lungi și întunecate sau brusc accentuate și cu un *r* rostogolit printre dinți.

Îl laudă pe Domnul cu glas domol sau năvalnic, uneori chiar răsunător, și familia îl ascultă : doamna Permaneder, ascunzîndu-și încîntarea și mîndria sub vălul unei gravități pline de demnitate, Erika Grünlich, care azi-mîine împlinește cincisprezece ani și s-a făcut o fetișcană zdravănă, cu codițele puse pe cap, și cu tenul trandafiriu moștenit de la taică-său, apoi Christian, care a sosit azi-dimineață de la Hamburg, iar acum își poartă în dreapta și în stînga privirea ochilor înfundați în orbite... pastorul Tiburtius cu soția lui, care n-au pregetat să vină de la Riga pentru a putea fi de față la solemnitate ! Sievert Tiburtius și-a așezat pe umeri capetele favoriților lungi și rari, iar ochii lui mici și cenușii se dilată uneori pe neașteptate, se măresc și cresc, și cresc de parcă stau să sară din orbite... iar Clara privește întunecată, serioasă și severă în gol, ducîndu-și din cînd în cînd mîna la tîmplă, căci acolo o doare... De altfel ei au adus un dar splendid familiei Buddenbrook : un coșcogea urs împăiat, cafeniu, drept, cu botul căscat, ce fusese împușcat de o rudă a pastorului undeva în Rusia și care acum, ținînd în labe o tavă pentru cărți de vizită, stă în holul de la parter.

¹ Ținut în sudul Germaniei, unde populația era în cea mai mare parte catolică.

La familia Kröger se găsește în vizită fiul lor Jürgen, funcționar la poșta din Rostock, un om tăcut, îmbrăcat simplu. Pe unde s-o fi aflînd Jakob nimeni nu știe, afară de maică-sa, născută Oeverdieck, ființă slabă care-și vinde pe ascuns argintăria ca să-i poată trimite bani dezmoștenitului... Cucoanele Buddenbrook sînt și ele aici și se bucură din toată inima de fericitul eveniment familial, fapt care n-a împiedicat-o, însă, pe Pfiffi să observe că băiatul nu prea are aerul sănătos; din nefericire, atît doamna consul, născută Stüwing, cît și Friederike și Henriette nu pot decît să confirme spusele ei. Biata Klothilde, căruntă, uscățivă, răbdătoare și flămîndă, e mișcată de cuvintele pastorului Pringsheim și de gîndul la tortul impunător de ciocolată... Dintre cei de față numai domnul Friedrich Wilhelm Marcus și Sesemi Weichbrodt nu fac parte din familie.

Acum preotul se adresează nașilor, arătîndu-le care sînt îndatoririle lor. Unul din ei este Justus Kröger... La început consulul Buddenbrook șovăise să i se adreseze lui. „Să nu-l împingem pe bătrîn la acte nesăbuite! spuse el. Are mereu scene îngrozitoare cu nevastă-sa din pricina băiatului, iar puțina avere ce i-a mai rămas se irosește pe zi ce trece și, de supărare, a început să nu se mai îngrijească de înfățișarea lui exterioară. Dar ce credeți? Dacă îl poftesc să fie naș e în stare să-i dăruiască copilului un serviciu complet de aur masiv, și nici nu primește mulțumiri.“ Cînd însă unchiul Justus auzi de un alt naș — era vorba de Stephan Kistenmaker, prietenul consulului — se arătă atît de jignit, încît pînă la urmă familia tot pe el a trebuit să-l poftască; de altfel, spre mulțumirea lui Thomas Buddenbrook, paharul de aur pe care l-a dăruit copilului nu era excesiv de greu.

Iar al doilea naș? E venerabilul bătrîn cu părul alb ca neaua, care, îmbrăcat în redingotă de postav negru, fin (din buzunarul de la spate al hainei îi atîrnă în

permanență un colț de batistă roșie) și cu o legătură lată în jurul gîtului, șade în fotoliul cel mai comod, aplecat asupra cîrjii : doctorul Oeverdieck, primarul ! E un eveniment acesta, o victorie ! Mulți nu înțeleg cum de s-a putut întîmpla așa ceva. Dumnezeu, Doamne, doar abia se poate vorbi de o vagă legătură de rudenie între ei. Familia Buddenbrook trebuie să-l fi adus pe bătrîn cu mare greutate... Și într-adevăr, a fost o lovitură, un mic complot pe care consulul l-a urzit împreună cu *madame* Permaneder. La drept vorbind, la început, în primele clipe de bucurie, cînd mama și copilul scăpa-seră de primejdie, nu fusese decît o glumă.

„E băiat, Tony ! Primarul să-i fie naș !” strigase consulul, dar Tony prinsese vorba și o luase de bună. La rîndul său, consulul se mai gîndi, mai chibzui și pînă la urmă se învoi să facă o încercare. Cerură deci ajutor unchiului Justus care o trimise pe nevastă-sa la cumnata ei, soția comerciantului de lemne Oeverdieck ; aceasta la rîndul său trebuia să-l pregătească cît de cît pe bătrînul tată socru. Apoi o vizită respectuoasă pe care Thomas Buddenbrook o făcu căpeteniei orașului desă-vîrși opera...

Și acum, în timp ce doica ridică scufița copilului, din cupa de argint, aurită pe dinăuntru, pe care o are în față, pastorul stropește cu grijă două-trei picături peste părul sărăcăcios al micului Buddenbrook, rostind rar și apăsător numele pe care i le dă prin botez : *Justus, Johann, Kaspar*. Urmează o scurtă rugăciune după care rudele trec prin fața făpturii indifferente și tăcute, atingîndu-i fruntea cu o sărutare însoțită de urări de bine... Therese Weichbrodt e ultima și doica trebuie să coboare puțin copilul spre ea. În schimb Sesemi, plescînd ușor, îi dă două sărutări și între ele murmură : „O, copil *bon !*”

Trei minute mai tîrziu lumea e adunată grupuri-grupuri în salon și în odaia de toate zilele. Tăvile cu dulciuri fac înconjurul încăperii. Pastorul Pringsheim a luat

și el loc, în ornatul¹ său cu horbotă la gît, lung, de sub care i se văd botinele late, lustruite oglinďă. Soarbe cîte puțin din frișca rece de pe ciocolata fierbinte și sporovăiește cu fața transfigurată, dar cu o volubilitate care, contrastînd cu predica de adineauri, e de un efect deosebit. Fiecare mișcare a lui parcă ar spune : „Vedeți, și eu pot să fac abstracție de calitatea mea de preot și să iau parte la bucuriile nevinovate, ca orice om de lume !” E un bărbat abil, care știe să se dea după împrejurări. Doamnei Elisabeth Buddenbrook îi vorbește cu o nuanță onctuoasă, lui Thomas și Gerdei ca un om de lume, cu gesturi simple, doamnei Permaneder pe un ton de cordială și ștregărească veselie... Din cînd în cînd stă pe gînduri, își încrucișează mîinile pe genunchi, își dă capul pe spate, își încruntă sprîncenele și își lungește fața. Cînd rîde, aspiră aerul cu întreruperi, sîșiind printre dinții strînși.

Deodată, afară pe coridor se stîrnește o mișcare, se aud rîsetele slugilor și un musafir ciudat, care vine să felicite, apare în ușă. E Grobleben de al cărui nas uscățiv atîrnă în permanență și în orice anotimp un strop lunguiet, fără a cădea vreodată. Grobleben e unul din docherii consulului și patronul i-a procurat un cîștig suplimentar, numindu-l lustragiul casei. Își face apariția dis-de-dimineată în Breite Strasse, ia ghetetele așezate lîngă ușă și le curăță în fața vestibulului de la parter. La zile mari, însă, se înființează în haine de duminică, aduce flori și, în timp ce stropul i se leagănă în vîrfurile nasului, ține, cu glas plîngăreț și înduioșător, o cuvîntare, după care își încasează bacșișul. Dar, firește, el n-o face pentru asta.

E îmbrăcat într-o redingotă neagră — o haină lepădată de consul — poartă însă cizme, date cu seu, iar la gît are un șal albastru de lînă. În mînă — o mînă

¹ Veșmînt bisericesc purtat de preoții catolici și pastorii protestanți.

scorțoasă și roșie — ține un buchet mare de trandafiri gălbui și cam trecuți ale căror petale se scutură încet pe covor. Clipind într-una, ochii lui mici și inflamați se uită în toate părțile, fără a vedea ceva, după câte se pare... Se oprește în ușă, ține buchetul în față și începe nunaidecît să vorbească; bătrîna doamnă Buddenbrook îl încurajează după fiecare cuvînt, dînd aprobativ din cap și intervenind din cînd în cînd pentru a-l ajuta, iar Thomas îl urmărește înălțîndu-și una din sprîncenele blonde, în timp ce unii membri ai familiei, ca doamna Permaneder de pildă, își acoperă gura cu batista.

— Eu, preacinstiți domni și doamne, nu-s decît un biet om sărac, da' am o inimă simțitoare și norocul și bucuria stăpînului meu, domnu cunsul Buddenbrook, carele a fost totdeauna bun cu mine, parcă mă unge la inimă, și iaca de aia am venit: să felicit din toată inima pe domnu cunsul, pe doamna cunsul și toată preacinstita famelie și să crească și să înflorească mititelu, că răs-plata asta o merită dumnealor în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, că stăpîn ca domnu cunsul Buddenbrook nu găsești pe toate drumurile; e un domn așa de nobil... Și tatăl nostru cel ceresc o să-l răsplătească...

— Bravo, Grobleben! Frumos ai grăit, Grobleben! Mii de mulțumiri! Și ce-i cu buchetul ăsta?

Dar Grobleben n-a isprăvit încă, își întărește vocea plîngăreată și o domină pe a consulului:

— ...și tatăl nostru ceresc o să-l răsplătească zic, și pe dumnealui, și toată preacinstita famelie, și cînd o fi să ajungem înaintea lui, că o dată cu toții o să ajungem în pămînt, săraci și bogați — asta e vrerea și hotărîrea lui preasfîntă — și unul va avea sicriu de-lemn scump, uscat și lustruit, altul o vechitură de ladă, dar cu toții, cu toții o să ajungem putregai, putregai... putregai...

— Ei, ei, Grobleben, noi sărbătorim azi botezul și dumneata te găsești să vorbești de putregai?...

— Și iaca aici niște flori, încheie Grobleben.

— Mulțumesc dumitale, Grobleben ! dar e prea mult, prea mult ! Trebuie să te fi costat o avere, omule ! Și ce cuvîntare ! De mult n-am mai auzit așa ceva !... Bine, ține, să ai și dumneata o zi bună !... Și consulul îl bate pe umăr, dîndu-i un taler.

— Uite, prietene ! zice bătrîna doamnă consul. Dar spune-mi, pe mîntuitorul nostru îl iubești ?

— Da, doamnă cunsul, îl iubesc din toată inima, zău așa !...

Și Grobleben primește și de la ea un taler și pe urmă un al treilea de la *madame* Permaneder, după care se retrage, cu multe temenele, luînd cu dînsul, distrat, și trandafirii — atît cît a mai rămas din ei și nu s-a scuturat pe covor.

...Iată că primarul s-a ridicat să plece — consulul îl conduce pînă la trăsură — și acesta e semnalul de retragere și pentru ceilalți oaspeți, deoarece Gerda Buddenbrook trebuie să fie cruțată. În odăi se face liniște. Doar bătrîna doamnă consul, Tony, Erika și *mamsell* Jungmann rămîn la urmă.

— Ascultă, Ida, spune consulul, uite la ce m-am gîndit, și mama e de acord : dumneata ne-ai crescut pe noi toți și cînd micul Johann va fi mai măricel... acum e încă la doică, apoi va avea desigur nevoie de o dădacă, dar după aceea n-ai vrea să te muți la noi ?

— Ba da, domnule consul, dacă și doamna e de aceeași părere...

Gerda e de asemenea mulțumită de acest proiect și astfel propunerea devine hotărîre chiar din această clipă.

Dar la plecare, doamna Permaneder se întoarce din prag. Se îndreaptă spre fratele ei, îl sărută pe amîndoi obrazii și-i spune :

— Ce zi minunată, Tom ! Sînt fericită cum n-am mai fost de ani de zile ! Noi, ăștia din neamul Buddenbrook, nu sîntem încă, slavă Domnului, pe drojdie, și cine crede așa ceva se înșală amarnic. Acum că-l avem și pe micul

Johann — ce frumos că l-am botezat tot Johann ! — am impresia că o epocă nouă, cu totul nouă, va să înceapă pentru noi.

CAPITOLUL II

Christian Buddenbrook, proprietarul firmei *H.C.F. Burmeester & Comp.* din Hamburg, în mîină cu o pălărie cenușie după ultima modă și cu bastonul galben avînd drept mîner un cap de călugăriță, își făcu apariția în odaia de toate zilele a fratelui său care stătea lîngă Gerda și citea împreună cu ea. Era în ziua botezului, la ora nouă și jumătate seara.

— Bună seara ! spuse Christian. Vai, Thomas, trebuie să-ți vorbesc într-o chestiune urgentă... iartă-mă, Gerda... E ceva ce nu poate fi amînat, Thomas.

Trecură în sufrageria întunecată, unde consulul aprinse una din lămpile cu gaz de pe perete, apoi își privi fraatele. Avea presimțiri rele. În afară de primele clipe ale revederii, nu avusese prilejul să stea de vorbă cu Christian, dar îl urmărise cu atenție în cursul ceremoniei și observase că fratele lui era neobișnuit de grav și de neliniștit, ba în timpul cuvîntării pastorului Pringsheim, din cine știe ce motive, părăsise chiar sala pentru cîteva minute... Din ziua întîlnirii lor la Hamburg, cînd, pentru acoperirea datoriilor, Christian primise de la el suma de zece mii de mărci, din moștenirea ce i se cuvenea, Thomas nu-i mai scrisese nici un rînd. „Dă-i înainte, băiete, dă-i înainte ! îi spusese atunci consulul. În felul acesta o să-ți toci repede părăluțele. În ce mă privește, sper că pe viitor o să-mi ieși cît mai rar în cale. În toți acești ani, mi-ai pus la încercări prea grele prietenia...” De ce o fi venit acum ? Trebuie să fie ceva urgent...

— Ei ? întrebă consulul.

— Nu mai pot, răspunse Christian, așezîndu-se mai la o parte, pe unul din scaunele cu speteaza înaltă ce se aflau în jurul mesei din sufragerie, și ținîndu-și pălăria și bastonul între genunchii uscățivi.

— Îmi dai voie să te întreb ce nu mai poți iar și ce te aduce la mine, spuse consulul care rămăsese în picioare.

— Nu mai pot! repetă Christian răsucindu-și în dreapta și în stînga capul cu o îngrozitoare neliniște și gravitate, în timp ce își plimba în toate părțile ochii mici și rotunzi, pierduți în orbite. Avea treizeci și trei de ani, dar părea mult mai în vîrstă. Părul blond-roșcat i se rărise atît de mult încît aproape tot craniul îi era chel. Din obraji-i scofilciți, pomeții se ridicau ascuțiți și printre ei se arcuia, proeminentă, descărnată și uscățivă, uriașa boltitură a nasului... Dacă ar fi numai atît, continuă el, în timp ce mîna-i cobora de-a lungul părții stîngi a trupului, fără a o atinge însă... Nu e o durere, ci un chin, știi, un chin permanent, nelămurit. La Hamburg, doctorul Drögemüller mi-a spus că de partea asta nervii sînt prea scurți... Închipuiește-ți: toți nervii mei de pe partea stîngă sînt prea scurți! E așa de ciudat... cîteodată mi se pare că aici, în partea asta, toți mușchii o să mi se contracteze, are să mă lovească o paralizie, da, o paralizie incurabilă... Tu nu poți să-ți imaginezi... Niciodată nu adorm ca lumea. Tresar speriat fiindcă mă pomenesc că inima nu-mi mai bate și mă apucă o frică îngrozitoare... Și asta mi se întîmplă nu o dată, ci de zece ori, înainte de a adormi. Nu știu dacă cunoști această stare... am să ți-o descriu cu toată exactitatea. Este...

— Lasă, îl întrerupse rece consulul. Nu-mi închipui că ai venit aici ca să-mi povestești toate acestea...

— Nu, Thomas, că dacă n-ar fi decît atît... dar mai e și altceva! E vorba de casa de comerț... Ei bine, nu mai pot.

— Iar ai încurcături?

Consulul nici măcar nu tresări, nici vocea nu și-o ridică. Pusese întrebarea absolut liniștit, privindu-l pe fratele său pieziș, cu o răceală obosită.

— Nu, Thomas, ca să-ți spun adevărul — că acum e totuna — niciodată n-am ieșit pe de-a-ntregul din încurcături, nici atunci, cu cele zece mii, după cum știi și tu... Nu mi-au folosit decît la un singur lucru : n-am fost nevoit să lichidez imediat. Așa stau lucrurile... îndată după aceea am mai avut și alte pierderi, la cafea... la falimentul de la Antwerpen... Da, e adevărat. Pe urmă n-am mai făcut în fond nimic și am stat liniștit. Dar de trăit trebuie să trăiești... și acum iată-mă cu polițe și alte datorii... cinci mii de taleri... A, tu nu știi în ce stare am ajuns. Și pe deasupra tortura asta...

— Va să zică ai stat liniștit ! strigă consulul scos din fire. În clipa aceasta își pierdu totuși cumpătul. Ți-ai lăsat cotiga în băltoacă și ai pornit să-ți cauți de petreceri în altă parte ! Crezi că nu vād limpede ce viață ai dus, la teatru, la circ, prin cluburi și cu femei de nimic ?...

— Te gîndești la Aline... Ei da, pentru lucrurile astea tu nu prea ai înțelegere, Thomas, și poate că nenorocul meu este că eu, în schimb, am prea multă, deoarece în privința asta ai dreptate : m-a costat prea multe parale și o să mă mai coste încă destule, fiindcă un lucru vreau să-ți spun... vorbim între frați, nu-i așa ? Al treilea copil, fetița care s-a născut acum o jumătate de an... e de la mine.

— Măgarule !

— Nu spune asta, Thomas. Chiar în minie trebuie să fii drept față de ea și față de... și la urma urmei de ce n-ar fi de la mine ? Iar cît o privește pe Aline, nu este nicidecum o femeie de nimic : asta să n-o spui. Și nu-i de loc indiferent cu cine trăiește. Află te rog că de dragul meu l-a părăsit pe consulul Holm, care are mult mai mulți bani decît mine ; vezi ce suflet are !... Nu,

Thomas, tu n-ai idee ce ființă admirabilă e femeia asta ! Și e atît de *sănătoasă*... atît de *sănătoasă*... ! repetă Christian, ducîndu-și pumnul strîns ghem la obraz, cum făcea cînd vorbea despre *That's Maria* și despre viciul londonez. Dacă i-ai vedea dinții cînd ride !... În toată lumea n-am văzut astfel de dinți, nici la Valparaiso, nici la Londra... N-am să uit niciodată seara cînd ne-am cunoscut... la Uhlich, în încăperea unde se vînd gustări de stridii... Pe vremea aceea era cu consulul Holm ; dar i-am povestit cîte ceva, am fost puțin mai drăguț cu ea... Și mai tîrziu, cînd a fost a mea... Da, Thomas, e un sentiment cu totul altfel decît acela pe care ți-l dă un succes în afaceri... Dar bag de seamă și acum că ție nu-ți place să ți se vorbească despre asemenea lucruri. De altfel totul s-a isprăvit. Am s-o las, deși din pricina copilului o să păstrez, firește, oarecare legături cu ea... Vreau să-mi plătesc toate datoriile pe care le am la Hamburg ; înțelegi ? Pe urmă trag obloanele. Nu mai pot. Cu mama m-am înțeles. Dînsa e gata să-mi avanseze cinci mii de taleri ca să-mi fac rînduială în treburi și tu vei fi de acord, nu-i așa ? Oricum, e mai bine să se spună pur și simplu : „Christian Buddenbrook lichidează și pleacă în străinătate“... decît să dau faliment, cred că ești de părerea mea. De fapt, vreau să mă întorc la Londra, Thomas, vreau să-mi găsesc un post acolo. Să lucrez pe cont propriu nu e pentru mine, asta o văd și eu din ce în ce mai limpede. Accastă răspundere... Cînd ești un simplu funcționar, te întorci acasă seara fără griji... Și-apoi, mie mi-a plăcut la Londra... Ai ceva împotriva ?

În tot timpul acestei explicații, consulul stătuse cu spatele la fratele său și cu mîinile în buzunarele pantalonilor, desenînd cu un picior figuri pe podea.

— Bine, du-te la Londra, îi spuse el simplu. Și fără să se întoarcă nici măcar pe jumătate spre Christian, îl părăsi, îndreptîndu-se spre odaia de toate zilele.

Christian, însă, se luă după dînsul. Se duse la Gerda, care stătea singură, citind, și îi întinse mîna.

— Noapte bună, Gerda. Da, Gerda, așadar în curînd o să plec din nou la Londra. E interesant cum te aruncă viața cînd într-o parte, cînd într-alta. Iată-mă din nou în necunoscut, știi, într-un oraș atît de mare, unde la tot pasul te întîmpină o aventură și unde ți se pot întîmpla atîtea lucruri! Ciudat... Cunoști această senzație? O simt pe aici, pe undeva prin stomac... foarte ciudat...

CAPITOLUL III

James Möllendorpf, cel mai bătrîn senator din rîndul comercianților, muri de o moarte grotescă și înfiorătoare. Moșneagul acesta diabetic își pierduse pînă-ntr-atît instinctul de conservare, încît în ultimii ani ai vieții se lăsase robit din ce în ce mai mult de patima pentru prăjituri și torturi. Doctorul Grabow, medic de casă și al familiei Möllendorpf, protestase cu toată energia de care era în stare, și, recurgînd la o blîndă violență, familia îngrijorată îl oprise pe șeful ei să mănînce dulciuri. Dar ce făcuse senatorul? Ramolit cum era, el închiriasse o odaie undeva, într-o stradă nedemnă de situația sa, prin Kleine Gröpelgrube, An der Mauer, sau în Engelswisch, o cămăruță, un adevărat bîrlog în care se strecura pe furiș ca să mănînce tort... și acolo a și fost găsit mort, cu gura încă plină de prăjitura mestecată pe jumătate, ale cărei resturi îi murdăriseră haina. Cîteva rămășițe se aflau împrăștiate și pe masa sărăcăcioasă. O apoplexie mortală prescurtase procesul lent de stingere a vieții.

Familia a tănuuit cît a putut amănuntele respingătoare ale morții, totuși ele s-au răspîndit repede în oraș, devenind un subiect de conversație la bursă, la

club, la cercul „Armonia“, prin birouri, la adunarea cetățenească, la baluri, la mese și la serate, fiindcă evenimentul se petrecuse în februarie — în luna februarie a anului '62 — și sezonul era încă în toi. Chiar și prietenele doamnei consul Buddenbrook vorbeau la „serile Ierusalimului“ despre moartea senatorului Möllendorpf când Lea Gerhardt se oprea din citit; chiar și micuțele eleve ale școlii de duminică șopocăiau tot despre asta când străbăteau, înfiorate de respect, vastul vestibul al casei Buddenbrook, iar în Glockengiesserstrasse, domnul Stucht dezbătu cazul de-a fir-a-păr cu nevastă-sa, care se învîrtea prin cele mai bune cercuri din oraș.

Dar interesul nu putea să rămână fixat multă vreme asupra trecutului. O dată cu primele zvonuri despre decesul bătrînului consilier, se ivise și marea întrebare... iar după ce țărîna îl acoperise, această întrebare era singura ce preocupa toate spiritele: „Cine îi va fi urmașul?“

Ce încordare și ce activitate subterană! Străinul venit să vadă curiozitățile medievale și împrejurimile îmbietoare ale orașului nu observă nimic; dar ce fierbere sub ceea ce se vede la suprafață! Ce agitație! Opinii de o neclintită onorabilitate, sănătoase, neatinse de scepticism, se ciocnesc cu toată forța convingerii, se scrutează reciproc, apoi încet-încet cad de acord. Patimile se dezlanțuie. Ambiția și vanitatea scormonesc pe tăcute. Speranțe înmormîntate reînvie, se ridică și se lovesc de noi dezamăgiri. În ziua votării, bătrînul negustor Kurz din Bäckergrube, care obține două-trei voturi la fiecare alegere, va sta din nou, tremurînd, în casa lui, așteptînd cu nerăbdare proclamarea rezultatului, dar nici de data aceasta nu va fi ales și, cu fața cinstită și plină de mulțumire de sine, el va continua să izbească trotuarul cu bastonul și va coborî în mormînt cu tainica durere de a nu fi izbutit să ajungă senator...

Joi, la prînzul familial din casa Buddenbrook, cînd se comenta moartea lui James Möllendorpf, după cîteva

cuvinte de regret, doamna Permaneder începu să-și joace vârful limbii pe buza de sus și să-i arunce câteva ocheadе viclene fratelui ei, fapt care le făcu pe doamnele Buddenbrook să schimbe niște priviri nespuse de ascuțite și apoi, deodată, ca la comandă, să-și închidă ermetic cîteșitrele, pentru o clipă, gura și ochii. Consulul răspunse o clipă zîmbetului șiret al surorii sale, apoi schimbă vorba. Știa că prin oraș se vîntura ideea, pe care Tony o frămînta fericită în sinea ei...

Nume erau rostite și aruncate la coș. Altele răsăreau și erau trecute prin sită. Henning Kurz din Bäckergrube era prea bătrîn. Era nevoie, în sfîrșit, de o forță tînără. Consulul Huneus, comerciantul de lemne ale cărui milioane trăgeau de altfel greu în cumpănă, era prin Constituție scos din cauză, deoarece fratele său făcea parte din Senat. Numele consulului Eduard Kistenmaker, negustorul de vinuri, și acela al consulului Hermann Hagenström se mențineau pe listă. Dar alături de acestea, de la început se vorbise mereu și de un al treilea: Thomas Buddenbrook. Și cu cît ziua alegerilor se apropia, cu atît mai limpede ieșea la iveală că Hermann Hagenström și cu el au cei mai mulți sorți de izbîndă.

Fără îndoială, Hermann Hagenström avea aderenți și admiratori. Zelul său în treburile politice, rapiditatea uluitoare cu care firma *Strunck & Hagenström* se ridicase la o stare înfloritoare, viața luxoasă a consulului, casa pe care o conducea și pateurile de ficat de gîscă pe care le consuma la micul dejun făceau, neîndoios, o impresie profundă. Omul acesta voinic, puțin prea gras, cu barba lui roșcată și retezată, cu nasul puțin turtit, culcat pe buza de sus, omul acesta al cărui bunic nu era cunoscut de nimeni, nici chiar de el însuși, al cărui tată, în urma căsătoriei cu o femeie bogată, dar de obîrșie îndoiehmică, fusese încă aproape inacceptabil din punct de vedere monden, omul acesta care se încuscea

cu familiile Huneus și Möllendorpf, și care își ridicase numele în rîndul și la rangul celor cinci-șase case fruntașe, era, fără îndoială, o apariție remarcabilă și apreciată în oraș. Ceea ce aducea el nou și dădea un farmec cuceritor personalității lui, ceea ce-l distingea și îi confera în ochii multora o poziție de șef era liberalismul și toleranța, trăsături fundamentale ale firii lui. Modul degajat cu care cîștiga banii și dărnicia cu care îi cheltuia se deosebeau cu totul de munca tenace, răbdătoare, condusă de principii strict tradiționale, a concetățenilor săi din rîndul comercianților. Liber de cătușele tradiției și ale pietății, bărbatul acesta stătea pe picioarele sale, străin de tot ce era de modă veche. Nu își alesese drept locuință una din acele vechi case de patricieni, clădite cu o absurdă risipă de spațiu, cu enorme peroane pardosite cu piatră, în jurul cărora șerpuiesc fel de fel de galerii vopsite cu lac alb. Casa lui din Sandstrasse, prelungire sudică din Breite Strasse, cu fațada simplă, în ulei, cu o practică utilizare a spațiului, mobilată bogat, elegant și confortabil, era nouă și fără nici o urmă de stil rigid. De altfel nu demult, cu prilejul unei serate la care participa mai multă lume, el invitasese în această casă a sa o cîntăreață de la Teatrul Municipal și după masă o poftise să cînte în fața mușafirilor — printre care se găsea și fratele său, juristul, spirit rafinat, iubitor de artă — răsplătind-o împărătește. Hagenström nu era omul să voteze în adunarea cetățenească sume mai importante pentru restaurarea și conservarea monumentelor medievale. Dar că în schimb fusese primul, absolut primul în tot orașul, care își luminase casa și birourile cu gaz, asta o știa toată lumea. Și dacă păstra totuși vreo tradiție, aceasta era fără-ndoială mentalitatea neîngrădită, înaintată, tolerantă, liberă de prejudecăți, moștenită de la tatăl său, bătrînul Hinrich Hagenström; și pe ea se întemcia admirația de care se bucura.

Prestigiul lui Thomas Buddenbrook era de altă natură. El nu cuprindea doar propria-i ființă. În el, oamenii cinsteau personalitatea încă neuitată a tatălui, a bunicului și a străbunicului său și, făcând abstracție de propriile-i succese în afaceri și în viața publică, Thomas era purtătorul unei glorii cetățenești seculare. Dar arma lui de căpetenie era totuși îndemînarea, gustul ales, îndatoritoarea amabilitate cu care știa să reprezinte și să valorifice această glorie, și ceea ce îl deosebea mai ales era cultura intelectuală, cu totul neobișnuită chiar printre concetățenii săi cei mai cultivați, cultură ce stîrnea tot atîta uimire cît și respect, oriunde se manifesta...

Lă reuniunile de joi din casa Buddenbrook, în prezența consulului, nu se vorbea de alegerea apropiată decît în treacăt, sub forma unor observații scurte, aproape indiferente. În aceste clipe bătrîna doamnă Buddenbrook își întorcea discret ochii luminoși. Doamna Permaneder, însă, nu putea răbda să nu facă pe ici pe colo puțină paradă de surprinzătoarele-i cunoștințe din domeniul dreptului constituțional, ale cărui articole privitoare la alegerile senatoriale le studiasse tot așa de amănunțit ca și cu ani în urmă, paragrafele referitoare la divorț. Vorbea de colegii electorale, de alegători, de buletine de vot, cîntărea toate eventualitățile imaginabile, cita textual, fără nici o dificultate, jurămîntul solemn pe care alegătorii trebuie să-l depună, vorbea despre „discuțiile libere” pe care, conform Constituției, colegiile electorale trebuie să le deschidă asupra tuturor acelor ale căror nume figurează pe lista candidaților și își exprima dorința fierbinte de a asista la „discuția liberă” asupra personalității lui Hermann Hagenström. O clipă mai tîrziu, ea se apleca peste masă și începea să numere simburii de prume din farfuria de compot a fratelui ei.

— Nobil, cerșetor, doctor... consilier, spunea aruncînd cu vîrfurile cuțitului în farfuriuoră simburele ce lipsea.

După-masă, însă, nu se mai putea stăpîni, îl înşfăca pe consul de braţ şi îl trăgea la o parte, într-o firidă de fereastră.

— Doamne, dacă reuşeşti... Dacă blazonul nostru ajunge în sala de arme a Primăriei... Am să mor de bucurie, Tom! O să mă prăbuşesc şi o să mor pe loc, ai să vezi!

— Bine, dragă Tony. Deocamdată însă mai multă moderaţiune şi demnitate, dacă nu te superi. De obicei calităţile acestea nu-ţi lipsesc. Umblu eu de colo-colo ca Henning Kurz? Noi sîntem cineva şi fără titlul de senator... Şi să sperăm că ai să rămîi în viaţă, fie c-o fi albă, fie c-o fi neagră.

Şi agitaţia, conciliabulele, ciocnirile de opinii se ţineau lanţ. Consulul Peter Döhlmann, libertinul, a cărui casă de comerţ în plină descompunere nu mai exista decît cu numele şi care mîncă zestrea fiicei sale, în vîrstă de douăzeci şi şapte de ani, lua parte în felul lui la aceste lupte: la un dineu dat de Thomas Buddenbrook şi la un altul asemănător dat de Hermann Hagenström el se adresase de fiecare dată cu un „domnule senator“ cît se poate de răsunător şi unuia şi celuilalt. Iar Sigismund Gosch, bătrînul misit Gosch, cutreiera străzile răcnind ca un leu şi ameninţa să sugrume pe loc pe oricine nu e dispus să voteze pe consulul Buddenbrook.

— Consulul Buddenbrook, domnii mei!... Hah, ce om! Eram alături de tatăl său cînd acesta, *anno* '48, cu un singur cuvînt a potolit furia plebei dezlănţuite... Dacă ar fi dreptate pe pămînt, încă tatăl său, ba chiar tatăl tatălui său trebuia să fie în Senat...

În realitate, însă, nu atît consulul Buddenbrook, cît mai degrabă tînăra doamnă Buddenbrook, născută Arnoldsen, era cea care înflăcăra inima domnului Gosch. Nu că misitul ar fi schimbat vreodată o vorbă măcar cu dînsa. El nu făcea parte din cercul negustorilor bogaţi, nu era invitat la mesele lor şi nu era în vizită cu ei.

Dar, după cum s-a mai spus, din clipa în care Gerda Buddenbrook apăruse în oraș, privirea tenebrosului misit, veșnic însetată de ceva extraordinar, o și descoperise. Cu un instinct ce nu dădea greș, el înțelese numaidecât că această apariție era sortită să aducă ceva mai mult conținut existenței lui de nemulțumit și se făcu trup și suflet robul femeii care abia dacă îl cunoștea după nume. De atunci, în gândurile sale el se rotea mereu în jurul acestei doamne nervoase și extrem de rezervate — căreia niciodată nu-i fusese prezentat — ca tigrul în jurul îmblânzitorului : cu aceeași mimică dîră și amară, cu aceeași atitudine vicleană și smerită, cu care, cînd o înțilnea pe stradă, fără ca Gerda să se aștepte la așa ceva, el își scotea pălăria de iezuit... Lumea mediocră în care trăia nu-i oferea nici o posibilitate să facă de dragul acestei femei vreo nelegiuire înfiorătoare, pentru care, cocoșat, glacial și întunecat, înfășurîndu-se în pelerină, și-ar lua răspunderea cu o satanică indiferență ! Obiceiurile plictisitoare ale timpului nu-i îngăduiau s-o ridice, prin asasinat, prin crime și intrigi sîngeroase, pe un tron împărătesc. Ele nu-i ofereau decît mîngîierea de a vota, la Primărie, pe soțul ei venerat cu înverșunare, și de a-i dedica o dată — cine știe ? — traducerea integrală a dramelor lui Lope de Vega.

CAPITOLUL IV

Orice loc vacant din Senat trebuie ocupat pînă-ntr-o lună de zile ; așa dispune Constituția. Trecuseră trei săptămîni de la săvîrșirea din viață a lui James Möllendorpf și iată că sosi și ziua alegerii, o zi cu moină, de sfîrșit de februarie.

E ora unu și pe Breite Strasse lumea se înghesuie înaintea Primăriei cu fațada de țigle smălțuite și ajurate, cu turnuri și turnulețe ascuțite ce se ridică spre cerul

spălăcit, alburii, cu casa scărilor susținută de coloane ieșite în afară, cu arcade ogivale de unde se poate vedea piața cu fântinile ei... Oamenii stau neclintiți în zăpada murdară și fleșcăită ce se topește sub picioarele lor, se uită unii la alții, apoi privesc din nou înainte, întinzându-și gîtul. Căci acolo, îndărătul portalului, în sala de consiliu cu paisprezece fotolii așezate în semicerc, colegiul electoral alcătuit din reprezentanți ai Senatului și ai adunării cetățenești așteaptă încă la această oră propunerile colegiilor electorale...

Lucrurile trăgănează. Se pare că în colegiile electorale, dezbaterile sînt departe de a se potoli, lupta continuă cu înverșunare și pînă acum nici vorbă să se fi propus celor adunați în sala de consiliu un candidat unic, fiindcă în cazul acesta primarul l-ar fi declarat fără întîrziere ales... Ciudat ! Fără a se ști de unde vin, cum și unde au luat naștere, fel de fel de zvonuri se strecoară prin portal și se răspîndesc în stradă. Să fie la mijloc domnul Kaspersen, cel mai vîrstnic din cei doi aprozi ai consiliului, care nu și-ar spune altfel decît „funcționar de stat“ să-l pici cu ceară ? Poate că el transmite afară, cu fălcile încheștate, cu privirile îndreptate în altă parte prin cîte o șoaptă strecurată din colțul gurii tot ce află. Acum bunăoară circulă zvonul că propunerile au sosit în sala de ședințe și că fiecare din cele trei camere a propus un alt candidat : Hagenström, Buddenbrook, Kistenmaker ! Să dea Dumnezeu ca măcar alegerca generală ce se face prin vot secret, cu bulletine, să aducă o majoritate absolută ! Cei care nu au șoșoni călduroși încep a țopăi, fiindcă îi dor picioarele de frig.

Stau și așteaptă oameni de toate condițiile. Se văd marinari cu gîtul gol și tatuat, cu mîinile înfundate în buzunarele largi și adînci ale pantalonilor, hamali cu tunici și cu pantaloni scurți de pînză neagră, lucioasă, și cu o expresie grozav de cumsecade, camionagii care

au coborît de pe grămezile de saci de grîu pentru a aştepta, cu biciul în mînă, rezultatul alegerilor ; slujnice cu basmale la gît, cu şorturi, în fuste groase şi vărgate, cu boneţele albe date pe ceafă, purtînd cîte un coş mare, cu toartă, pe braţul gol ; precupeţe de peşte şi de zarzavaturi cu pălării mari de paie-n cap şi chiar cîteva grădinărese frumusele cu bonete olandeze, cu fuste scurte, cu mîneci albe, lungi şi plisate ce ies din pieptarul cu broderii în toate culorile... Şi ici-colo cîte un burghez ; proprietari ai magazinelor din apropiere, care au venit în capul gol pentru a schimba o vorbă-două, comercianţi tineri, bine îmbrăcaţi, care îşi fac cei trei-patru ani de ucenicie în biroul tatălui lor sau în al unui prieten de-al acestuia, şcolari cu ghiozdane şi cu pachete de cărţi...

Doi muncitori cu barbă aspră de mateloţi mestecă matorcă, iar în spatele lor se află o doamnă foarte agitată ce-şi răsucesce capul în dreapta şi-n stînga, ca să vadă, printre umerii celor doi vlăjgani spătoşi, Primăria. Poartă un fel de mantie de seară garnisită cu blană cafenie, pe care o ţine strîns, pe dinăuntru, cu amîndouă mîinile. Un vâl des, cafeniu, îi acoperă cu desăvîrşire faţa. Ga-loşii ei tropăie nervos în zăpada topită...

— Măi, să fiu al dracului, iar nu iese domnu Kurz al tău ! zise unul dintre muncitori.

— Eh, nu iese, văd şi eu, ce mă mai baţi la cap ! Acum toţi de-a valma votează cu Hagenström, cu Kistenmaker şi cu Buddenbrook.

— Păi da, dar întrebarea e care pe care ?

— Da, mă, aşa este.

— Ştii ce ? Mă prind că iese Hagenström.

— Fugi de-aici !... Vorbeşti de parcă ai fi necuratul. Scurpă tutunul la picioare, fiindcă înghesuiala nu-i îngăduie să-l proiecteze mai departe, îşi smuceşte cu amîndouă mîinile pantalonii şi-i vîră pe sub cureaua de la brîu, apoi continuă : Hagenström e un sac fără fund, nici nu mai poate sufla pe nas de gras ce e... Nu, băiete,

dacă domnu Kurz al meu nu iese nici acum, eu îs pentru Buddenbrook. E un om și jumătate.

— O fi, da' vezi că Hagenström e mult mai bogat.

— Bogat, nebogat, nu de asta-i vorba.

— Pă urmă Buddenbrook al tău e un fudul de nu-i ajungi cu prăjina la nas... cu manșetele lui, cu cravatele lui de mătase... cu mustața-n furculiță... L-ai văzut cum umblă ? Parcă ar fi o codobatură...

— Nu de asta-i vorba, deșteptule !

— Pe urmă soru-sa... Zi că nu și-a părăsit doi bărbați pîn-acum...

...Doamna cu mantie de seară se înfioară.

— De, ce-i drept e drept, dar ce știm noi ce a fost, cum a fost ? Și ce-i de vină consulu ?

„Intr-adevăr, nu-i așa ?“ se gîndește doamna cu vâl, înceștîndu-și mîinile sub mantie... „Nu-i așa. Oh ! slavă Domnului !“

— Și pe urmă, adăugă omul care-i ține parte lui Buddenbrook, primarul Oeverdieck în persoană i-a botezat copilul și asta, ascultă-mă pe mine, e ceva...

„Nu-i așa ? se gîndește doamna. Da, slavă Domnului, a fost cu folos !... Tresare. Un nou zvon s-a strecurat pe poartă și aleargă în zigzag spre rîndurile din fund, ajungînd pînă la ea. Sufragiul general n-a dat rezultatul hotărîtor. Eduard Kistenmaker care a obținut cele mai puține voturi a fost eliminat. Între Hagenström și Buddenbrook lupta continuă. Un cetățean observă, cu mutra plină de importanță, că, în caz de paritate, trebuie aleși cinci delegați care vor decide cu majoritate de voturi...

Deodată, din față, din imediata apropiere a portalului, se aude un strigăt :

— Heine Seehas a fost ales !

Trebuie spus că Seehas e un găligan veșnic beat, care-și plimbă pe străzile orașului căruciorul cu covrigi ! Toată lumea rîde și se ridică în vîrfurile picioarelor, să-l vadă pe poznașul autor al glumei. Chiar pe doamna cu

văl o apucă un rîs nervos, ce-i zguduie o clipă umerii. Dar, apoi, cu o mișcare ce parcă spune : „De glume ne arde nouă acum ?“ ea se reculege îndată și printre umerii celor doi muncitori privirea ei înfrigurată se ațintește din nou asupra Primăriei. În aceeași clipă, însă, brațele ei cad frînte, încît pelerina i se deschide în față și doamna rămîne nemișcată, cu umerii încovoiați, istovită, distrusă...

Hagenström ! — Vestea s-a strecurat ; e aici și nimeni nu știe de unde vine. E aici, de parc-ar fi răsărit din pămînt, sau ar fi coborît din cer ; și cît ai clipi din ochi, ea se răspîndește pretutindeni. Nu există nici o posibilitate de dezmințire. S-a hotărît — *Hagenström !* — Da, da, el. Nu mai e nimic de așteptat. Doamna cu vâl putea să prevadă atîta lucru. Așa se întîmplă totdeauna în viață... Ei, acum se poate întoarce frumușel acasă... Simte cum i se urcă plînsul în gît...

Și iată că doar după o secundă — atît a ținut această stare — o zguduitoră neașteptată, o mișcare surdă prinde a tălăzui de la un capăt la altul al mulțimii. Mișcarea pornește din față și se propagă spre rîndurile din fund, împingîndu-i pe oamenii din primele linii în brațele celor ce stau la spatele lor. Și în același timp, acolo, sub portal, fulgeră ceva de culoarea flăcării. Uniformele roșii ale celor doi aprozi ai consiliului, Kaspersen și Uhlefeldt, îmbrăcați de paradă, cu tricorn, cu pantaloni albi de călărie, cu spade scurte, cu cizme galbene în picioare, se ivesc umăr la umăr și își croiesc drum prin mulțimea ce se dă încet înapoi.

Ei înaintează ca destinul : gravi, tăcuți, închiși, fără să se uite nici în dreapta nici în stînga, cu ochii în pămînt... și se îndreaptă, cu implacabilă hotărîre, în direcția pe care rezultatul alegerii, cunoscut de ei, le-o indică. Și iată că n-o apucă spre Sandstrasse, ci la dreapta, în jos, pe Breite Strasse.

Doamna cu vâl nu-și crede ochilor. Dar de jur împrejur toată lumea vede ca ea. Oamenii se bulucesc în

aceeași direcție, pe urmele slujitorilor consiliului și își spun unii altora :

— Nu, nu, e Buddenbrook, nu Hagenström !

Și iată că vreo câțiva domni, discutînd cu multă vioiciune, ies pe portal, cotesc și coboară cu pași repezi spre Breite Strasse ca să fie primii la felicitări.

Atunci doamna își strînge mai bine mantia de seară și o ia la fugă. Aleargă cum, la drept vorbind, o doamnă nu prea are obiceiul să alerge. Vălul îi alunecă într-o parte, descoperindu-i fața înfierbîntată ; dar nu-i pasă. Și cu toate că prin zăpada moale unul din galoșii cu margine de blană îi alunecă mereu din picior, stînjenind-o grozav, ea îi întrece pe toți. Ajunge întîia la casa aflată în colțul dinspre Bäckergrube, sună la intrare de parc-ar fi cine știe ce prăpăd și îi strigă fetei care deschide :

— Vin, Kathrin, vin ! Ia apoi cu asalt scările, năvălește în odaia de toate zilele unde fratele ei, care într-adevăr e cam palid, pune la o parte ziarul și schițează un gest ușor de parcă s-ar feri. Ea îl îmbrățișează, repetînd : Vin, Tom, vin ! Tu ai ieșit, și Hermann Hagenström a căzut !

Asta a fost într-o vineri. Chiar a doua zi, senatorul Buddenbrook stătea în sala consiliului, în fața fotoliului defunctului James Möllendorpf și, în prezența părinților urbei și a delegației de cetățeni, rostea :

„Jur să-mi îndeplinesc conștiincios mandatul, să lupt din toate puterile mele pentru binele statului, să respect cu credință Constituția lui, să administrez cinstit averea publică și să nu țin seama, în exercițiul funcțiunii mele, și îndeosebi la toate alegerile, nici de interesele mele particulare, nici de legături de rudenie, nici de relații de prietenie. Jur să aplic legile statului și să fiu drept față de oricine, fie bogat, fie sărac. Jur să păstrez tăcerea în

toate chestiunile care cer tăcere și îndeosebi să țin secret ceea ce mi se poruncește să țin secret. Așa să-mi ajute Dumnezeu !“

CAPITOLUL V

Dorințele și acțiunile noastre izvorăsc din anumite necesități ale nervilor pe care cuvintele cu greu le pot defini. Ceea ce lumea numea „vanitate“ la Thomas Buddenbrook, atenția pe care o dădea înfățișării sale, luxul îmbrăcăminte era, în realitate, cu totul altceva. La început nu fusese decît năzuința unui om de acțiune de a realiza întotdeauna, din cap pînă în picioare, corectitudinea impecabilă care-ți dă o anumită ținută. Dar exigențele pe care el însuși și alții le ridicau față de talentele și puterile lui creșteau mereu. Era copleșit de obligații particulare și publice. La repartitia funcțiilor între membrii Senatului, lui i-a revenit în primul rînd resortul impozitelor, dar căile ferate, vama și alte afaceri de stat îl solicitau de asemenea și, în miile de ședințe administrative și de control pe care trebuia să le prezideze de cînd fusese ales senator, avea nevoie de toată prevederea, de toată amabilitatea și mlădierea, pentru a nu jigni susceptibilitatea unor oameni mult mai în vîrstă decît el și a se supune în aparență experienței lor mai îndelungate, fără a scăpa însă din mîna puterea. Dacă în timpul din urmă creștea tot mai vădit „vanitatea“ lui, adică nevoia de a-și înviora trupul, de a se primeni, de a schimba hainele de mai multe ori pe zi, de a se reface și de a se reîmprospăta, aceasta însemna pur și simplu, deși Thomas Buddenbrook avea abia treizeci și șapte de ani, o slăbire a energiei sale, o uzură mai accelerată...

Cînd bunul doctor Grabow îl ruga să-și acorde puțină odihnă, el răspundea :

— O, dragă doctore, n-am ajuns încă acolo.

Voia să spună că are încă infinit de mult de muncit pînă să-și facă o dată, poate, o situație, de care, ajuns la țintă, va putea să se bucure în tihnă. La drept vorbind nu prea credea într-o astfel de situație. Ceva îl împingea înainte și nu-l lăsa în pace. Chiar cînd în aparență se odihnea — după-masă bunăoară, răsfoind gazetele — mii de planuri îi roiau prin cap, în timp ce încet, cu pasiune, își răsucea sfîrcurile ascuțite ale mustăților iar pe tîmplele palide vinele i se îngroșau. Și cu aceeași seriozitate arzătoare cu care medita la vreo manevră comercială sau la un discurs, el chibzuia și hotăra să-și reînnoiască în sfîrșit, și cît mai curînd, întreaga rufărie de corp, pentru a fi, cel puțin în această privință și măcar pentru cîtva timp, la punct și în bună ordine.

Dacă astfel de cumpărături și completări îi aduceau o anume mulțumire, o anume liniște trecătoare, putea să-și îngăduie fără muștrări de conștiință cheltuielile necesitate de ele, căci în anii aceștia treburile îi mergeau cum nu se mai pomenise decît pe vremuri, pe cînd bunicul său era în viață. Numele firmei avea, nu numai în oraș, ci și în afară, o reputație tot mai bună, iar înăuntrul comunității autoritatea lui sporea mereu. Toată lumea îi recunoștea, cu invidie sau cu bucurie și simpatie, vrednicia și îndemînarea, în timp ce el se zbătea în zadar să creeze metodic și liniștit, căci simțămîntul de a rămîne mereu în urma propriei sale fantezii, frămîntată într-una de planuri noi, îl neliniștea, îl exaspera neîncetat.

Astfel, faptul că chiar în această vară a anului '63 pe senatorul Buddenbrook a început să-l preocupe ideea de a-și ridica o casă nouă și mare nu era un semn de orgoliu. Nici un om fericit nu se gîndește să-și părăsească locul unde a trăit. Dar pe el îl îmboldea propriul său neastîmpăr și concetățenii lui ar fi avut tot dreptul să socotească și această acțiune printre „vanitățile“ sale,

fiindcă făcea parte din ele. O casă nouă, transformarea radicală a vieții exterioare, părăsirea locuinței vechi, mutarea și instalarea în cea nouă, prilej de a arunca la coș tot ce era depășit și de prisos, toate boarfele ce se adunaseră de-a lungul anilor : toate aceste imagini îi dădeau o impresie de curățenie, de noutate și de înprospătare, o impresie de ceva intact, care-l întărea... și trebuie să fi avut într-adevăr mare nevoie de toate acestea, deoarece îl cuprinse o adevărată febră și în curînd ochise chiar și locul unde voia să-și ridice casa.

Era un teren destul de vast pe Fischergrube, în jos. Se afla, de vînzare, o casă veche, mohorită, rău întreținută, a cărei proprietăreasă — o fată bătrînă de o vîrstă venerabilă — ultim vlăstar al unei familii uitate, locuise singură acolo și murise nu demult. Pe acest teren voia senatorul să-și înalțe casa, și, în drumurile sale spre port, trecea adeseori pe lîngă el, examinîndu-l cu ochi scrutători. Vecinătatea era plăcută : case burgheze solide, cu acoperișuri țuguiate ; cea mai modestă dintre ele era cea de peste drum : o clădire îngustă cu o mică flo-
rărie jos.

Consulul se ocupa stăruitor de această treabă. Făcu un deviz aproximativ și cu toate că suma pe care o fixase provizoriu nu era mică, se socoti în stare s-o scoată fără prea mare greutate. Totuși, pălea la gîndul că poate tot ce face nu e decît o năzbitie zadarnică și în sinea lui recunoștea că actuala sa locuință era mai mult decît încăpătoare pentru el, pentru soția lui, pentru copil și pentru servitorime. Dar dorințele sale, pe jumătate inconștiente, erau mai tari și simțind nevoia de a-și vedea proiectul încurajat și justificat și de alții, i se destăinui mai întîi surorii sale.

— Pe scurt, Tony, ce părere ai tu despre toate astea ? Scara în spirală spre baie are haz, nu zic, dar cînd stai să te gîndești, toată casa nu e decît o cutie. E așa de puțin impunătoare, ce zici ? Și acum cînd ai izbutit în-

tr-adevăr să mă faci senator... Într-un cuvînt : crezi că am dreptul... ?

Doamne sfinte, dar la ce n-avea el dreptul în ochii doamnei Permaneder ! Tony era întruparea însuflețirii pline de gravitate. Cu brațele încrucișate pe piept, cu umerii puțin ridicați și cu capul dat pe spate, ea măsura cu pași mari odaia.

— Ai dreptate, Tom ! Dumnezeu, cită dreptate ai ! Aici nu mai încapă nici o discuție, fiindcă un om care pe deasupra are de soție o Arnoldsen cu 100.000 de taleri... De altfel sînt mîndră că îmi încredințezi acest gînd înaintea tuturor. E frumos din partea ta !... Și *dacă* e să fie, să fie ceva *distins*, Tom. Eu una așa zic...

— Păi da, asta e și părerea mea. Am de gînd să pun ceva bani la bătaie. Voigt are s-o facă și de pe acum mă bucur că am să examinez planurile împreună cu tine. Voigt are mult gust...

A doua încuviințare pe care Thomas o ceru fu a Gerdei. Ea lăudă fără rezerve proiectul. Zarva mutării n-avea să fie plăcută, desigur, dar perspectiva unei săli de muzică cu acustică bună o încînta. Cît despre bătrîna doamnă consul, aceasta era gata să privească noua construcție ca o urmare logică a tuturor celorlalte evenimente fericite pe care le trăia cu satisfacție și mulțumind lui Dumnezeu. De la nașterea moștenitorului și de la alegerea consulului în Senat, mîndria ei de mamă se manifesta și mai fățiș decît înainte. Avea un fel de a spune „fiul meu, senatorul“ care le scotea din sărîte pe doamnele Buddenbrook din Breite Strasse.

Fetele, care îmbătrîneau, nu puteau într-adevăr să ignore strălucitul avînt pe care viața exterioară a lui Thomas îl luase de cîtva timp. Ironiile strecurate pe socoteala bieteii Klothilde la întîlnirile de joi nu ofereau decît o slabă satisfacție, iar dosarul lui Christian, care prin mijlocirea lui Mr. Richardson, șeful lui de odinioară, izbutise să obțină un post la Londra, de unde nu demult

trimisese o telegramă comunicînd familiei năstrușnica-i dorință de a se însura cu domnișoara Puvogel — dorință respinsă, firește, în termenii cei mai categorici de maică-sa... — ei bine, dosarul lui Christian, ajuns deopotrivă cu Jacob Kröger, era definitiv închis. Doamnele Buddenbrook se despăgubeau întrucîtva cu micile slăbiciuni ale doamnei Elisabeth Buddenbrook sau ale doamnei Permaneder, aducînd vorba bunăoară despre... coafură. Căci bătrîna doamnă consul era în stare să spună cu aerul cel mai nevinovat din lume că ea nu-și ondulează „părul“... atunci cînd orice om cu un pic de judecată, și înainte de oricine doamnele Buddenbrook, își puteau da seama că părul invariabil blond-roșcat de sub boneta bătrînei doamne nu mai putea fi numit de mult „al ei“. Dar și mai profitabil era s-o îndemni pe verișoara Tony să vorbească nițeluș de persoanele odioase care i-au amărit viața. Trieschke-plîngărețul ! Grünlich ! Permaneder ! Alde Hagenström !... Numele acestea, pe care, cînd se înfură, Tony le azvîrlea, cu umerii puțin ridicați, ca tot atîtea mici semnale de trîmbiță exprimînd dezgustul ei profund, răsunau foarte plăcut în urechile fetelor unchiului Gotthold.

De altfel ele nu-și ascundeau — și pentru nimic în lume nu și-ar fi luat răspunderea să treacă sub tăcere — faptul că micul Johann nu învăța să umble și să vorbească decît îngrozitor de încet... Aveau dreptate în privința aceasta, și oricine trebuia să admită că în timp ce știa să le spună pe nume destul de corect tuturor celor din familia lui, Hanno — doamna senator Buddenbrook așa îl alinta pe fiul ei — nu izbutea încă să pronunțe în mod inteligibil numele Friederike, Henriette și Pfiffi. Cît privește umblatul, deși împlinise un an și trei luni, nu era în stare să facă un singur pas, așa că la această epocă mătușile Buddenbrook declarau, dînd cu deznădejde din cap, că micuțul are să rămînă surd și paralytic toată viața.

Mai târziu ele au recunoscut — n-aveau încotro — că lugubra profeție a fost greșită, dar nimeni nu putea tăgădui că dezvoltarea lui Hanno rămăsese puțin în urmă. Chiar de la cea mai fragedă vîrstă, el avusese de dat lupte grele, pricinuind o veșnică spaimă celor din jurul lui. Venise pe lume plătînd, fără vlagă, și, îndată după botez, o holerină de numai trei zile era cît pe ce să-i oprească definitiv mica inimă, pusă cu atîta greutate în funcțiune. Rămăsese în viață, și, printr-o alimentație și îngrijire cît se poate de atente, bunul doctor Grabow încerca să prevină crizele amenințătoare ale dentiției. Dar abia se ivi primul colț alb ce încerca să spargă gingia că și începură spasmele, pentru a se repeta apoi cu o violență crescîndă, uneori înspăimîntătoare. Și din nou bătrînul doctor se găsea în situația de a nu putea face altceva decît să strîngă în tăcere mîna părinților... Copilul zăcea istovit și privirea fixă și piezișă a ochilor cu cearcăne adînci era un semn de meningită. Sfîrșitul era aproape de dorit.

Cu toate acestea Hanno prinse iar ceva puteri, privirea lui începu să deosebească lucrurile și chiar dacă ultimele chinuri îndurate încetineau progresul său în ce privește mersul și vorbitul, deocamdată nu-l mai amenința nici o primejdie.

Pentru vîrsta lui, Hanno era subțirel și destul de înalt. Părul lui castaniu-deschis și foarte moale începu să crească neobișnuit de repede la această epocă și în curînd se lăsă, ușor ondulat, pe umerii rochiței plisate care avea forma unui șorț. Trăsăturile caracteristice ale familiei se accentuau din ce în ce mai vădit de pe acum. Chiar de la început avusese mîinile celor din familia Buddenbrook : late, puțin prea scurte, dar fin articulate, iar nasul era exact ca al tatălui și al străbunicului său, chiar dacă nările păreau că vor rămîne și mai delicate. Totuși, partea de jos a feței — lunguiață și îngustă — nu era nici ca a familiei Buddenbrook, nici ca

aceea a familiei Kröger, ci ca a familiei Arnoldsen — gura mai ales, prematur înclinată să păstreze o expresie de melancolie și timiditate... expresie care mai târziu avea să se potrivească tot mai mult cu căutătura neobișnuită a ochilor căprui-aurii, încercuiți de umbre albastrii...

Viața lui începu să se desfășoare sub privirile pline de dragoste reținută ale tatălui său, sub îngrijirea maică-si care îi supraveghea îmbrăcămintea și hrana; era adorat de mătușă-sa Antonie, răsfățat de bunică-sa și de unchiul Justus — care îi dăruiau tot soiul de călăreți de plumb și de sfîrleze; iar cînd frumosul lui cărucior apărea pe stradă, oamenii îl urmăreau cu priviri pline de interes și de așteptare. Cît despre vrednică doică, *madame* Decho, care deocamdată era încă în serviciu, fusese hotărit că în casa nouă nu ea, ci Ida Jungmann avea să se mute, iar doamna consul Buddenbrook avea să-și caute o altă ajutoare...

Planurile senatorului prinseră viață. Nu întîmpinase nici o greutate la cumpărarea terenului din Fischergrube. În ce privește casa din Breite Strasse, misitul Gosch, prompt și sumbru, se arătase gata să se ocupe cu vînzarea ei și domnul Stephan Kistenmaker, a cărui familie sporea și care, împreună cu fratele său, făcea bani frumoși din comerțul cu vin roșu, o cumpără numaidecît. Domnul Voigt luase în antrepriză construcția și în cîrînd, la întrunirile de joi, planurile desenate cu grijă erau întinse pe masă, dinaintea familiei, care putea să vadă de pe acum fațada: o zidărie deosebit de frumoasă, cu balcon susținut de cariatide din gresie, cu acoperiș plat, în formă de terasă, unde, după vorba tărăgănată și blajină a Klothildei „se putea lua cafeaua, după-masă“... Chiar problema ce se punea din pricina încăperilor aflate la parterul casei din Mengstrasse, care urmau să fie golite, deoarece senatorul avea de gînd să-și mute și întreprinderea în Fischergrube, își găsi de

îndată o soluție cât se poate de bună, căci *Societatea municipală de asigurări împotriva incendiilor* se arăta gata să le închirieze pentru birourile sale.

Veni toamna, zidurile cenușii se prăbușiră prefăcîndu-se în moloz și în timp ce iarna se lăsă cu ger, apoi își pierdu din nou puterea, pe deasupra pivnițelor spațioase se înălță noua casă a lui Thomas Buddenbrook. Nu era în tot orașul un subiect de conversație mai atrăgător. Ce-i drept e drept : avea să fie „tip-top“, cea mai frumoasă casă particulară, cât ai căuta în lung și-n lat. Exista vreuna mai frumoasă, chiar la Hamburg?... Dar trebuie să și coste grozav de mult : bătrînul consul n-ar fi făcut desigur astfel de salturi... Vecinii, burghezii din casele cu acoperișuri țuguiate, se așezau la fereastră, se uitau la forfota oamenilor de pe schele, se bucurau de zidurile ce creșteau și își dădeau cu părerea asupra datei la care urma să aibă loc serbarea cînd se înfige buchetul în creștetul casei.

Veni și această zi și ea fu sărbătorită cu tot dichisul cuvenit. Sus pe acoperișul neted un maistru mai în vîrstă ținu o cuvîntare, iar la sfîrșit aruncară peste umăr o sticlă de șampanie, în timp ce, printre steaguri, coroana uriașă de trandafiri, de ramuri verzi și de panglici colorate se legăna greoi în vînt. Apoi toți lucrătorii fură poftiți la o cîrciumă din apropiere, la o petrecere cu gustări, cu bere și cu țigări. Senatorul Buddenbrook trecu cu soția și cu copilul său, pe care *madame Decho* îl purta în brațe, printre rîndurile de mese din sala scundă, primind cu mulțumiri ovațiile oamenilor.

Afară Hanno fu așezat din nou în cărucior și Thomas cu Gerda, trecură drumul pentru a-și mai plimba o dată privirea pe deasupra fațadei roșii cu cariatide albe. Peste drum, în fața micii florării cu ușa îngustă și cu o vitrină sărăcăcioasă în care, pe o placă de sticlă verde se înșirau cîteva ghivece de plante cu bulbi, stătea Iversen, proprietarul magazinului, un colos blond, într-o vestă de

lină, alături de nevastă-sa, mult mai subțirică decît el, cu fața oacheșă de meridională. Femeia ținea de mînă un băiețel de patru-cinci ani, iar cu cealaltă mînă împingea încoace și încolo un cărucior în care dormea un copil mai mic și după cît se vedea mai aștepta încă unul.

Iwersen se înclină pe cît de adînc pe atît de stîngaci, în timp ce nevastă-sa, care nu înceta să miște căruciorul în sus și în jos, o privea liniștită și atentă cu ochii săi negri, migdalați, pe doamna senator care se apropia la brațul soțului ei.

Thomas se opri și arătă cu bastonul spre cununa din vîrfurile casei.

— Bună treabă ai făcut, Iwersen.

— Nu e meritul meu, domnule senator. Asta-i isprava nevastă-mi.

— Ah ! spuse scurt senatorul, ridicîndu-și cu o ușoară smucitură capul și uitîndu-se o clipă, drept, adînc și prietenos, în ochii doamnei Iwersen. Apoi, fără a mai adăuga vreun cuvînt, cu o mișcare îndatoritoare a mîinii, își luă rămas bun de la ei.

CAPITOLUL VI

Intr-o duminică, pe la începutul lui iulie — trecuseră vreo patru săptămîni de cînd senatorul Buddenbrook se mutase în casa cea nouă — doamna Permaneder apărură seară la fratele său. Străbătu vestibulul răcoros, pardosit cu lespezi și împodobit cu basoreliefuri după Thorwaldsen¹, de unde, printr-o ușă aflată în dreapta ajungeai în birouri, apoi sună la o altă ușă care se deschidea din bucătărie prin apăsarea unei mingi de cauciuc. În vasta anticameră, unde la picioarele scării

¹ Bertel Thorwaldsen (1768—1844), sculptor danez.

principale stătea ursul dăruit de soții Tiburtius, ea află de la Anton, valetul, că senatorul lucrează încă.

— Bine, spuse ea, mulțumesc, Anton, am să intru la dînsul.

Dar mai întîi trecu prin fața ușii ce da în birouri, făcu cîțiva pași spre dreapta, unde deasupra ei se deschidea, colosală, casa scării, care la etajul întîi era mărginită de o prelungire a balustradei de fontă, iar la al doilea se transforma într-o vastă colonadă albă și aurită. Un policandru uriaș, cu sclipiri de aur, atîrna, plutind, din ameteitoarea înălțime a tavanului de sticlă...

— Distins! șopti mulțumită doamna Permaneder, plimbîndu-și privirea prin această splendoare imensă și luminoasă, care pentru dînsa însemna pur și simplu puterea, strălucirea și triumful familiei Buddenbrook. Apoi își aduse aminte că a venit cu o veste tristă și se întoarse încet spre ușa biroului.

Thomas era acolo singur. Ședea la locul său de lîngă fereastră și scria o scrisoare. Își înălță privirea, ridicîndu-și una din sprîncenele-i nespuse de blonde și îi întinse mîna.

— 'seara, Tony! Ce veste bună îmi aduci?

— Ah, nu prea bună, Tom!... Ei, scările sînt într-adevăr minunate!... Dar tu stai aici și scrii cu lumina asta slabă?

— Da... o scrisoare urgentă... Va să zică nimic bun? În orice caz, dacă vrei, să facem o plimbare prin grădină și o să-mi spui; e mai plăcut așa. Vino.

Un adagio de vioară cobora tremurînd de la etaj, în timp ce ei treceau prin vestibul.

— Ascultă! spuse doamna Permaneder și se opri o clipă... Cîntă Gerda. Ce divin! O, Doamne, femeia asta... E o adevărată zîină. Ce face Hanno, Tom?

— Cred că chiar acum ia masa de seară cu Ida. Din păcate, nici acum nu umblă încă îndeajuns de bine.

— Lasă, o să umble, Tom, o să umble ! Sînteți mulțumiți de Ida ?

— S-ar putea ? Cum să nu fim mulțumiți ?

Trecură de-a lungul coridorului din fund pardosit cu lespezi lăsînd la dreapta bucătăria, apoi ieșiră printr-o ușă cu geamuri, și coborîră două scări pentru a ajunge în grădina frumoasă și înmiresmată.

— Ei ? întrebă senatorul.

Era cald și liniște. Miresmele straturilor frumoase, trase cu compasul, pluteau în aerul serii și din havuzul împrejmuit de stînjenei zvelți și liliachii apa țîșnea cu clipocit domol spre bolta întunecată unde începuseră să pîlpîie întiile stele. În fund, o mică scară, mărginită în dreapta și în stînga de cîte un obelisc scund, urca spre terasa prunduită, unde se ridica un pavilion deschis, de lemn, al cărui umbrar de pînză adăpostea cîteva scaune de grădină. În stînga, un zid de piatră despărțea proprietatea senatorului de grădina vecină, iar la dreapta, pe zidul lateral al casei de alături se înălța pînă sus un grilaj de lemn, menit să fie acoperit, cu timpul, de plante agățătoare. Pe cele două laturi ale scării și împrejurul pavilionului erau cîteva tufe de zmeură și de agrișe, dar în toată grădina nu aflai decît un singur pom, un nuc mare și noduros, lîngă zidul din stînga.

— Iată despre ce este vorba, răspunse, șovăind, doamna Permaneder, în timp ce începură să se plimbe încet pe cărarea așternută cu pietriș ce înconjura partea din față a grădinii... Tiburtius ne scrie...

— Clara ? întrebă Thomas... Scurt și fără ochuri, te rog !

— Da, Tom, Clara e bolnavă în pat... e rău de tot și doctorul se teme de tuberculoză... meningită tuberculoasă... trebuie să ți-o spun, oricît de greu mi-ar veni. Uite scrisoarea pe care mi-o trimite bărbatul ei. Astă-laltă, adresată mamei și alăturată primei, cuprinde, după cîte îmi spune el, același lucru ; trebuie să i-o dăm

mamei, după ce vom fi pregătit-o puțin. Și a mai pus în plic și o a treia, adresată tot mamei : e scrisă chiar de Clara, foarte nesigur, cu creionul. După cum povestește Tiburtius, ea însăși ar fi declarat că astea-s ultimele ei rînduri, căci, ceea ce e și mai trist, Clara nu-și dă de loc osteneala să rămînă în viață. Totdeauna a dorit, biata, să ajungă în cer... încheie doamna Permaneder ștergîndu-și ochii.

Senatorul pășea alături de ea, fără să scoată o vorbă, cu mîinile la spate, cu capul în pămînt.

— Ce tăcut ești, Tom... Și ai dreptate : ce ai putea spune ? Și asta tocmai acum, cînd și Christian zace bolnav la Hamburg...

Fiindcă aceasta era situația. „Chinul“ de care Christian suferea în partea stîngă devenise atît de violent în ultimul timp, la Londra, se transformase în dureri atît de reale, încît omul își uitase toate metehnele mai mărunte. Neștiind ce să mai facă, îi scrisese mamei sale că trebuie să se întoarcă acasă, pentru a fi îngrijit de ea, își părăsise postul și pornise la drum. Dar abia sosise la Hamburg, că și căzuse la pat. Doctorul spunea că are reumatism articular și dispusese să fie transportat de la hotel la spital, deoarece, pentru moment, nu era în stare să-și continue călătoria. Acolo zăcea acum și-i dicta infirmierului său scrisori pline de mîhnire...

— Da, răspunse încet senatorul, se pare că așa e scris, o nenorocire nu vine niciodată singură...

Antonie îi cuprinse o clipă umerii cu brațul.

— Dar tu nu trebuie să-ți pierzi curajul, Tom. N-ai încă nici pe departe dreptul ! Ai nevoie de toată tăria sufletească...

— Da, Doamne, Dumnezeuule, aș avea chiar multă nevoie de așa ceva.

— Cum asta, Tom ?... Ia spune-mi, de ce ai fost așa de tăcut alaltăieri, joi, toată după-masa, dacă-mi e îngăduit să știu.

— Ei, afacerile, draga mea. Am fost nevoit să vînd un transport nu tocmai mititel... ei, un transport mare de secară, în condițiuni foarte proaste...

— O, asta se întîmplă, Tom ! Pierzi azi, dar mîine pui la loc ce ai pierdut. Să-ți strici numaidecît dispoziția pentru atîta lucru...

— Greșești, Tony, spuse el, clătînînd din cap. Nu pentru că am avut un insucces dispoziția mea e sub zero ci *viceversa*. Asta-i credința mea și tocmai de aceea se și întîmplă așa.

— Bine, dar ce-i cu dispoziția ta ? întrebă mirată și speriată Tony... S-ar crede... Ar trebui să fii vesel, Tom ! Clara trăiește încă... și cu ajutorul lui Dumnezeu starea ei are să se îndrepte. Cît despre celelalte... Grădina asta în care ne plimbăm e a ta, cu tot aerul ei încărcat de miresme. Și casa de colo e casa ta. Un vis ! Casa lui Hermann Hagenström e o cocioabă pe lîngă ea. Și toate acestea tu le-ai creat...

— Da, Tony, e aproape prea frumoasă ! Vreau să spun : e încă prea nouă. Mă cam tulbură încă și poate de aici vine proasta dispoziție care mă apasă și îmi pricinuieste necazuri în toate privințele. M-am bucurat foarte mult de toate lucrurile de aici, dar poate că această bucurie anticipată a fost, cum se întîmplă mai totdeauna, cea mai deplină, căci lucrurile bune vin totdeauna prea tîrziu, se înfăptuiesc prea tîrziu, cînd nu te mai poți bucura din plin de ele...

— Nu te mai poți bucura, Tom, cînd ești atît de tînăr ?

— Ești tînăr sau bătrîn, după cum te simți. Și cînd bucuriile dorite sosesc în sfîrșit, tîrîș-grăpiș, cu întîrziere, ele vin cu tot cortegiul de amănunte meschine, supărătoare, nesuferite, cu tot colbul realității pe care fantezia nu l-a prevăzut și care te supără... te supără...

— Da, da... dar tînăr sau bătrîn, după cum te simți, Tom ?...

— Da, Tony. O să treacă poate... O proastă dispoziție, știu. Dar în timpul din urmă mă simt mai bătrîn decît sînt în realitate. Am o mulțime de griji cu afacerile, iar ieri, în consiliul de administrație al căii ferate de la Büchen, consulul Hagenström m-a trîntit pur și simplu de pămînt cu discursul lui, m-a combătut, m-a făcut aproape de rîsul tuturor... Am impresia că altădată nu mi s-ar fi putut întîmpla așa ceva. Am impresia că începe să-mi scape ceva printre degete, că acest ceva, nehotărit, nu-l mai stăpînesc cu siguranța de altădată... Ce este succesul? O forță tainică, de nedescris, prudență, pregătire... conștiința că prin simpla ta prezență poți influența mișcările vieții din jurul tău... credința că viața se supune voinței tale... Norocul și succesul sînt în noi înșine. Trebuie să le stăpînim temeinic, cu tărie. Îndată ce aici, înăuntru, ceva începe să cedeze, să slăbească, să obosească, tot ce ne-nconjoară se eliberează, ne opune rezistență, se răzvrătește, se sustrage influenței noastre... și înfrîngerile urmează una după alta, se țin lanț. În curînd ești un om sfîrșit. În zilele din urmă m-am gîndit adeseori la un proverb turcesc pe care l-am citit undeva: „Cînd casa e gata, vine moartea“. Ei, nu trebuie să fie numaidecît moartea. Dar declinul... coborîșul... începutul sfîrșitului... Vezi tu, continuă el, luînd-o de braț, și glasul îi deveni și mai domol, la botezul lui Hanno, îți aduci aminte? mi-ai spus: „Am impresia că o epocă nouă, cu totul nouă, va să înceapă pentru noi“. Parcă aud și acum vorbele tale și se părea că evenimentele îți dau dreptate, căci a venit alegerea pentru Senat și am avut noroc, iar aici casa a crescut ca din pămînt. Dar titlul de senator și casa sînt lucruri exterioare și eu unul știu un lucru, la care tu încă nu te-ai gîndit, îl știu din viață și din istorie. Știu că adesea semnele și simbolurile exterioare, vizibile și palpabile, ale norocului și ascensiunii nu apar decît atunci cînd în realitate totul a început să alunece la vale. Aceste semne

exterioare au nevoie de timp ca să poată ajunge pînă la noi, întocmai ca lumina unor stele despre care nu știm dacă nu cumva au început să se stingă sau, poate, s-au stins chiar, deși le vedem strălucind în toată splendoarea.

Tăcu și un răstimp cei doi își continuară plimbarea fără a mai scoate o vorbă; doar havuzul murmură în liniștea serii și frunzișul nukului prinse a foșni. Apoi doamna Permaneder oftă adînc, de parcă ar fi suspinat.

— Ce trist e tot ce spui, Tom! Niciodată nu te-am auzit vorbind cu atîta tristețe. Dar e bine că ai mărturisit tot ce aveai pe inimă, de aci înainte o să-ți fie mai ușor să-ți scoți din cap toate acestea.

— Da, Tony, am să încerc să le scot, pe cît îmi va fi cu putință. Și acum dă-mi scrisoarea Clarei și a pastorelui. Poate că și pentru tine e mai bine să preiau eu totul de pe umerii tăi și, mîine dimineață, să-i vorbesc chiar eu mamei. Biata mamă!... Dar dacă e tuberculoză, nu ne rămîne decît să ne resemnăm.

CAPITOLUL VII

— Și nici măcar nu mă întrebi? Treci pur și simplu peste mine?

— Am făcut ce trebuia să fac.

— Ai procedat cu o lipsă totală de discernămint și de rațiune.

— Rațiunea nu e lucrul cel mai important pe pămînt.

— O, să lăsăm frazele!... E vorba de cea mai elementară dreptate pe care ai nesocotit-o într-un mod revoltător.

— Îți atrag atenția, fiule, că la rîndul tău nesocotești respectul pe care mi-l datorezi.

— Iar eu îți răspund, dragă mamă, că niciodată n-am trecut peste acest respect, dar calitatea mea de fiu încetează din clipa în care, în interesul firmei și al fami-

liei, mă aflu în fața ta, ca bărbatul cel mai vîrstnic din familie, în locul tatălui meu.

— Acum, să taci, Thomas !

— O, nu. N-am să tac, atîta timp cît n-o să-ți recunoști neghiobia și slăbiciunea fără margini.

— Dispun cum îmi place de averea mea.

— Echitatea și rațiunea impun anumite limite bunului tău plac.

— Niciodată n-aș fi crezut că ești în stare să mă jignești în felul acesta.

— Niciodată n-aș fi crezut că ești în stare să mă plesnești peste obraz atît de necruțător...

— Tom !... Dar Tom ! se auzi glasul speriat al doamnei Permaneder.

Antonie stătea, frîngîndu-și mîinile, la fereastra salo-nului cu peisaje, în timp ce fratele său măsura încăperea, cu pași îngrozitor de nervoși, iar maică-sa, copleșită de durere și mînie, ședea pe canapea cu o mînă proptită într-o pernă și cu cealaltă bătînd în masă la fiecare cuvînt mai aprins. Toți trei erau în doliu după Clara, care nu mai zăbovea pe acest pămînt, și toți trei erau palizi și își ieșiseră din fire...

Ce se întîmpla ? Ceva groaznic, înfiorător, ceva ce chiar celor interesați li se părea un lucru monstruos, de necrezut ! O ceartă, o discuție înverșunată între mamă și fiu.

Era în august, într-o după-amiază cu zăduf. La numai zece zile după ce senatorul îi înmînase maică-si, cu toate precauțiunile posibile, cele două scrisori de la Sievert și Clara Tiburtius, tot lui îi revenise greaua îndatorire de a-i da bătrînei doamne vestea că fiica ei murise. Apoi Thomas plecase la înmormîntare, la Riga, de unde se întorsese împreună cu Tiburtius care stătu cîteva zile la familia răposatei sale soții și care îi făcu o vizită și lui Christian, la spitalul din Hamburg... Și acum, cînd de două zile pastorul plecase din nou în patria lui, doamna

Buddenbrook îi făcuse fiului ei, cu vădită șovăială, această destăinuire...

— O sută douăzeci și șapte de mii cinci sute de mărci ! strigă el agitându-și înaintea ochilor mâinile încheștate. Dota, hai, treacă-meargă. N-avea decît să păstreze cele optzeci de mii de mărci, chiar dacă n-au avut nici un copil. Dar moștenirea ! Să-i făgăduiești că-i dai partea de moștenire a Clarei ! Și asta fără să mă întrebi, trecînd pur și simplu peste capul meu !...

— Pentru numele lui Dumnezeu, Thomas, nu fi nedrept ! Puteam să fac altfel, spune, puteam ?... Ea, care acum e în ceruri, departe de toate acestea, ea îmi scrie de pe patul de moarte... cu creionul... cu mîna tremurîndă... „Mamă, îmi scrie, noi n-o să ne mai vedem nici odată aici pe pămînt și acestea sînt, o simt atît de limpede, ultimele mele rînduri... Le scriu cu ultima licărire a conștiinței, care e îndreptată spre bărbatul meu... Dumnezeu nu ne-a dăruit copii, dar partea de moștenire care ar fi fost a mea dacă ți-aș fi supraviețuit, să fie a lui în ziua cînd mă vei urma acolo sus ; lasă-i-o ca să se poată bucura cît va trăi ! E ultima mea rugămintă, mamă... rugămintea unei muribunde... N-ai să te împotrivești...” Nu, Thomas, nu m-am împotrivit ; nu puteam să fac una ca asta ! I-am telegrafiat și ea a trecut în pace la cele veșnice...

Bătrîna doamnă consul plîngea amarnic.

— Și mie nu mi se spune o vorbă ! Mi se ascunde tot ! Nu mi se cere părerea ! repetă senatorul.

— Da, Thomas, *am* tăcut, fiindcă simțeam că *trebuie* să împlinesc ultima dorință a copilului meu ajuns în ceasul morții... și știam că ai fi încercat să mă împiedici.

— Da ! Ți-o jur că aș fi încercat din toate puterile !

— Și n-ai fi avut dreptul s-o faci, căci trei dintre copiii mei sînt de acord cu mine.

— O, cred că părerea mea cîntărește cît a celor două femei și a unui nevolnic smintit.

— Vorbești tot atât de fără inimă despre frații tăi pe cât ești de necruțător cu mine.

— Clara a fost o femeie cu frica lui Dumnezeu, dar neștiutoare, mamă. Iar Tony este un copil, care de altfel pînă în clipa de față n-a avut habar nici ea, căci altfel n-ar fi răbdat-o inima să tacă, nu-i așa ? Și Christian ?... Da, acest Tiburtius a avut grija să-și facă rost de consimțămîntul lui Christian... Cine s-ar fi așteptat la așa ceva din partea lui ?... Nici acum nu știi, nici acum nu înțelegi încă cine-i acest ingenios pastor ? Un ticălos, un vînător de moșteniri !...

— Toți ginerii sînt niște pungași, spuse, cu glas înăbușit, doamna Permaneder.

— Un vînător de moșteniri, îți spun. Ce se găsește să facă dumnealui ? Se duce la Hamburg, se așază la căpățiul lui Christian și-l bate la cap. „Bine, Tiburtius, zice Christian, să-ți ajute Dumnezeu ! Ai dumneata idee de chinul acesta al meu, aici, în coasta stîngă ?...” O, prostia și viclenia s-au unit împotriva mea !

Și scos din fire, rezemat de grilajul de fier de la firida sobei, senatorul își apăsă pe frunte mîinile încheștate.

Acest paroxism al indignării nu era pe măsura împrejurărilor. Nu, nu cele 127.500 de mărci îl aduseseră într-o stare cum nimeni nu-l mai văzuse pînă atunci, ci cu totul altceva. Omul era scos din fire de mai înainte și acum se mai adăuga și cazul acesta la șirul de înfrîngeri și umiliri de care avusese parte în lunile din urmă, în afaceri și în treburi publice... Nimic nu i se mai supunea, nimic nu mai mergea după dorința lui. Oare lucrurile au ajuns atât de departe încît în casa părinților lui „nu i se cerea părerea” în chestiunile cele mai grave și un pastor de la Riga putea să-l manevreze pe la spate ?... Ar fi putut să împiedice totul, dar nici măcar nu s-a făcut apel la influența lui ! Evenimentele și-au urmat cursul fără știrea lui ! Și i se părea că altădată

așa ceva nu s-ar fi putut întâmpla, n-ar fi îndrăznit să se întâmple ! Din nou propria-i încredere în norocul, puterea și viitorul lui îi fu zdruncinată... Și ceea ce izbucnise în cursul acestei scene, în fața mamei și a surorii sale, nu era altceva decît slăbiciunea lui lăuntrică, deznădejdea lui.

Doamna Permaneder se ridică și-l îmbrățișă.

— Tom, liniștește-te, pentru Dumnezeu ! Vino-ți în fire. E așa de grav ? Vrei să te îmbolnăvești ? Tiburtius n-o să trăiască doar cît lumea... și după moartea lui, partea de moștenire se întoarce iar la noi. De altfel, dacă vrei, lucrurile pot fi schimbate. Nu-i așa că pot fi schimbate, mamă ?

Doamna consul Buddenbrook răspunse doar prin suspine.

— Nu... a, nu ! spuse senatorul, venindu-și în fire, și schițînd cu mîna un gest slab de refuz. Ce s-a făcut s-a făcut. Credeți că o să alerg pe la tribunale să mă judec cu maică-mea pentru a adăuga un scandal public la scandalul de acasă ? Fie ce-o fi... încheie îndreptîndu-se cu mișcări foarte obosite spre ușa cu geamuri unde se opri din nou. Dar să nu vă închipuiți cumva că stăm strălucit, spuse cu glas înăbușit. Tony a pierdut optzeci de mii de mărci ; și Christian, în afară de partea lui de cincizeci de mii de mărci pe care a tocat-o, a mai cheltuit vreo treizeci de mii pe care i le-am dat drept avans... și o să mai cheltuiască, de vreme ce n-are nici o slujbă și trebuie să urmeze un tratament la Oeynhausen¹... Iar acum familia pierde nu numai zestrea Clarei — asta pentru totdeauna — ci, într-o zi și pentru un răstimp ce nu poate fi prevăzut, și întreaga ei parte de moștenire... Și afacerile merg prost, exasperant de proust, exact de pe vremea cînd am vîrit mai bine de o sută de mii în construcția casei mele... Nu, nu e

¹ Localitate balneară din nord-vestul Germaniei, renumită pentru izvoarele de acid carbonic.

bine de o familie în care se pot petrece scene ca aceasta de azi. Credeți-mă, credeți-mă, vă rog, dacă tata ar fi în viață, dacă ar fi aici între noi, și-ar împreuna mâinile și ar implora mila Domnului pentru noi toți.

CAPITOLUL VIII

Război și strigăte de război, încartirui, agitație! Ofițeri prusaci trec în sus și în jos pe coridorul cu parchet de la etajul întâi al casei noi a senatorului Buddenbrook, sărută mîna gazdei și sînt prezentați la club de Christian care s-a întors de la Oeynhausen, în timp ce în casa din Mengstrasse, *mamsell* Severin, Riekchen Severin, noua cameristă a doamnei consul, împreună cu slujnicele cară mormane de saltele în vechiul pavilion din grădină, ticsit de soldați.

Forfotă, zăpăceală, încordare pretutindeni! Un rînd de trupe ies pe poarta orașului, altele intră, inundă străzile, mănîncă, dorm, umplu urechile cetățenilor cu răpăit de tobe, cu semnale de trîmbițe, cu strigăte de comandă, apoi mărșăluiește mai departe. Prinții din familia regală sînt primiți cu solemnitate, trupele trec într-una. Apoi liniște și așteptare.

La sfîrșitul toamnei și iarna, oștirile se întorc victorioase, sînt încartiruite din nou și, în sfîrșit, în ovațiile cetățenilor care răsufală mulțumiți, se întorc la vatră.

Pace. Pace scurtă, grea de evenimente, din 65¹.

Și, între două războaie², pierdut în cutele hăinuței ca un șorț și sub bucelele-i mătăsoase, în grădină, lîngă

¹ În 1864, Prusia a pornit un război împotriva Danemarcei, pentru ducatele Schleswig și Holstein. În 1865 s-a încheiat pacea de la Gastein (Austria), prin care Schleswigul a fost ocupat de Prusia, iar Holsteinul de Austria.

² Intervalul dintre războiul cu Danemarca (1864) și războiul austro-prusac din 1866.

havuz, sau pe „balconul“ despărțit anume pentru el printr-un șir de mici coloane de anticamera de la etajul al doilea, micul Johann își vede liniștit și nepăsător de jocurile celor patru ani și jumătate ai săi... De acele jocuri al căror farmec și sens profund nici un adult nu mai e în stare să-l înțeleagă și pentru care nu e nevoie decât de trei pietricele sau de o bucată de lemn, purtînd, poate, drept coif o floare de păpădie, pentru care e nevoie înainte de toate de fantezia pură, puternică, fierbinte, castă, netulburată și lipsită încă de timiditate, a acelei vîrste fericite cînd viața se sfiește încă să ne atingă, cînd nici datoria nici răspunderea nu se încumetă încă să pună mîna pe noi, cînd ne e încă dat să vedem, să auzim, să rîdem, să ne mirăm și să visăm, fără ca lumea să ne ceară ceva... cînd nerăbdarea acelor pe care totuși am vrea să-i iubim încă nu ne chinuiește, cerîndu-ne semne și dovezi anticipate că vom îndeplini cu vrednicie ceea ce vor ei... Ah, nu mai e mult pînă cînd, cu forță brutală, totul se va năpusti asupra noastră, pentru a ne silui, a ne dresa, a ne lungi, a ne micșora și a ne corupe...

Lucruri mari se întîmplau în timp ce Hanno se juca. Războiul izbucni, victoria se cumpăni o clipă, apoi se hotărî, și orașul natal al lui Hanno Buddenbrook, care avusese înțelepciunea de a fi de partea prusacilor, privea nu fără satisfacție la bogatul Frankfurt¹ care își ispășea credința față de Austria încetînd de a mai fi oraș liber.

Dar prin iulie, cam în ajunul intrării în vigoare a armistițiului, la falimentul unei mari firme din Frankfurt, casa *Johann Buddenbrook* pierdu dintr-o dată suma rotundă de douăzeci de mii de taleri.

¹ Ca urmare a înfrîngerii Austriei în războiul austro-prusac, orașul liber Frankfurt pe Main și-a pierdut independența și a fost anexat Prusiei în 1866.

CAPITOLUL I

În redingota încheiată pînă la gît, cu mustățile subțiri și negre, aduse serios, bărbătește, pînă peste colțurile gurii și cu buza de jos cam lăbărțată, domnul Hugo Weinschenk, de cîtva timp director al *Societății municipale de asigurări împotriva incendiilor*, străbătea zilnic, cu pași legănați și plini de demnitate, vestibulul cel mare, pentru a trece de la birourile din preajma intrării la cele din fund; ținîndu-și pumnii întinși înainte și săltîndu-și ușor și ritmic coatele, el dădea impresia unui bărbat activ, bine situat și impunător.

Iar Erika Grünlich avea acum douăzeci de ani; era o fată înaltă, în plină înflorire, cu obrajii fragezi, frumoasă, strălucind de sănătate și vigoare. Dacă din întîmplare cobora sau urca scările tocmai cînd și domnul Weinschenk trecea pe acolo — și întîmplarea se repeta destul de des — Directorul își scotea jobenul, descoperindu-și părul scurt și negru care începea să încărunțească pe la tîmple, se legăna mai tare în redingota-i croită pe talie și o saluta pe tînăra fată cu o privire uimită și plină de admirație, rotindu-și cu multă îndrăzneală ochii căprui, în timp ce Erika o rupea la fugă, se așeza în vreun pervaz de fereastră și, în zăpăceala ei neajutorată, plîngea cîte un ceas întreg.

Domnișoara Grünlich fusese educată sub îngrijirea Theresei Weichbrodt și gândurile ei nu mergeau departe. Ea plîngea din pricina jobenului domnului Weinschenk, din pricina felului cum își ridică sprîncenele cînd o zărea și cum și le cobora în clipa următoare, din pricina prestanței lui regești și a felului în care își mișca pumnii încoace și încolo. Dar maică-sa, doamna Permaneder, vedea mai departe.

Viitorul fiicei sale o îngrijora de mult, căci, față de alte fete de măritat, Erika nu era într-o situație prea fericită. Doamna Permaneder nu numai că nu frecventa societatea, dar era în dușmănie cu ea. Gîndul că din pricina celor două divorțuri, lumea bună ar putea s-o privească de sus, devenise aproape o idee fixă pentru ea și nu vedea decît dispreț și ură chiar acolo unde adeseori nu era, probabil, decît indiferență. Consulul Hermann Hagenström, de pildă, spirit liberal și loial, pe care bogăția îl făcea vesel și binevoitor, ar fi salutat-o, de bună seamă pe stradă, dacă, dîndu-și capul pe spate, ea nu l-ar fi privit nițel peste umăr. „Urăsc ca ciurma mutra asta de ficat de gîscă“, spunea Antonie cu una din expresiile ei „tari“, interzicîndu-i astfel cu desăvîrșire acest gest. Așa se întîmplase că și Erika rămăsese departe de societatea unchiului său, senatorul, nu se ducea la baluri și nu prea avea prilejul să-i fie prezentați domni.

Cu toate acestea, mai ales de cînd „își încheiase socotelile cu viața“, cum spunea adeseori doamna Antonie, ea nu avea dorință mai arzătoare decît aceea de a o vedea pe fiică-sa realizînd propriile-i speranțe înșelate printr-o căsătorie bună și fericită, care să facă cinste familiei, astfel ca să fie date uitării tribulațiile mamei. În primul rînd fratelui său mai mare, care în timpul din urmă nu prea întrevădea nici o licărire de nădejde, ar fi dorit să-i dea o dovadă că norocul casei lor încă n-a secat, că steaua familiei e departe de a apune... Cea de

a doua dotă a ei, suma de 17.000 de taleri, pe care domnul Permaneder i-o restituise atât de cavalereste, era pusă la o parte pentru Erika și de-ndată ce, ageră și cu experiență, doamna Antonie observă legătura gingașă ce se urzea între fiica sa și director, ea începu să asalteze cerul cu rugăciuni : doar s-o îndura să-l trimită pe domnul Weinschenk în vizită...

Și-l trimise. Domnul Weinschenk apărură în apartamentul de la etaj, unde fu primit de cele trei doamne : bunica, fiica ei și nepoata, stătu de vorbă cu ele zece minute și le făgădui că are să mai vină într-o după-amiază, la ora cafelei, când vor putea discuta mai pe-ndelete.

Așa s-a și întâmplat și așa s-au cunoscut mai de-a-proape. Directorul era de fel din Silezia, unde bătrînul său tată mai trăia încă ; din cîte se putea înțelege, familia nu prea avea greutate și Hugo Weinschenk părea a fi mai degrabă un *self-made man*¹. Avea conștiința propriei sale valori, nu înnăscută, nu totdeauna sigură, uneori exagerată și bănuitoare, caracteristică oamenilor din această categorie ; purtările lui nu erau tocmai desăvîrșite și conversația se dovedea adesea stîngace. De altfel redingota a cărei croială vădea originea mic-burgheză a lui Weinschenk era lucioasă pe ici pe colo, manșetele cu butoni mari de chihlimbar brun nu prea erau nici proaspete, nici curate și, din pricina cine știe cărui accident, unghia de la degetul mijlociu al mîinii stîngi era uscată, neagră ca un tăciune... și nu tocmai plăcută la vedere ; toate acestea, însă, nu-l împiedicau să fie un om foarte respectabil, harnic și energic, cu un venit anual de 12.000 de mărci și, în ochii Erikăi Grünlich, chiar un bărbat frumos.

Dintr-o aruncătură de ochi, doamna Permaneder înțelese și cîntări situația. Cu doamna consul și cu se-

¹ Un om format prin propriile-i puteri (engl.).

natorul o discută deschis. Era limpede că interesele celor două părți se potriveau, se întlegeau. Ca și Erika, directorul Weinschenk trăia izolat, fără nici un fel de relații sociale; erau într-adevăr făcuți unul pentru celălalt. Și neîndoios chiar Dumnezeu le hărăzise acest destin. Dacă directorul, care se apropia de patruzeci de ani și începea să încărunțească, voia să-și întemeieze un cămin, dorință potrivită cu situația și cu mijloacele lui, căsătoria cu Erika Grünlich îi îngăduia să intre într-una din primele familii ale orașului și nu putea decît să-l salte în carieră, să-i consolideze situația. Cît pentru fericirea Erikăi, doamna Permaneder era îndreptățită să-și spună că în cazul de față erau excluse peripețiile de felul aceloră prin care trecuse ea. Cu domnul Permaneder, Hugo Weinschenk nu semăna cîtuși de puțin, iar de Bendix Grünlich se deosebea prin calitatea sa de funcționar cu situație solidă, cu leafă fixă, ce nu excludea posibilitățile de avansare.

Într-un cuvînt: de amîndouă părțile era multă bunăvoință; vizitele de după-masă ale directorului Weinschenk se repetau tot mai des și în ianuarie 1867 omul își permise să ceară, prin cîteva cuvinte scurte, hotărîte și fără ocolișuri, mîna Erikăi Grünlich.

Din această clipă, el intră în familie, începu să ia parte la „ziua copiilor“ și fu primit cu politețe de rudele logodnicei sale. Simți, fără îndoială, numaidecît că nu era tocmai la locul lui între acești oameni, dar își ascunse această impresie sub o ținută cu atît mai semeată, iar doamna consul, unchiul Justus și senatorul Buddenbrook — chiar dacă cucoanele din Breite Strasse nu erau dispuse să urmeze exemplul lor — arătau o îngăduință plină de tact față de vrednicul om de birou, față de bărbatul muncii aspre, dar fără experiența vieții de societate.

Se vădea trebuincioasă această îngăduință, căci me-reu era nevoie de cîte un cuvînt de duh care să abată

și să risipească tăcerea ce se așternea peste masa familială din sufragerie, cînd directorului îi căsuna să se ocupe prea stăruitor de obraji sau de brațele Eri-kăi, sau cînd, în timpul conversației, întreba dacă nu cumva marmelada de portocale e o prăjitură — spunea „prășitură“ — sau cînd își exprima părerea că *Romeo și Julieta* e o piesă de Schiller... Lucrurile acestea le azvîrlea cu multă vioiciune și siguranță, frecîndu-și liniștit mîinile și proptindu-și spatele de-a curmezișul de speteaza scaunului.

Cel mai bine se înțelegea cu senatorul, care, aducînd vorba de politică sau de afaceri, știa să conducă conversația cu siguranța unui cîrmaci, evitînd catastrofele. În schimb, raporturile cu Gerda Buddenbrook luară o întorsătură deznădăjduită. Personalitatea acestei doamne îl uluia în asemenea măsură încît nu era în stare să susțină o conversație de două minute cu ea. Știind că Gerda cîntă la vioară și faptul producîndu-i o puternică impresie, Weinschenk se mărginea să-i adreseze în fiecare joi aceleași cuvinte glumețe :

— Ce mai face vioara ?

După a treia reuniune, însă, soția senatorului nu-i mai răspunse la întrebare.

Cît despre Christian, acesta luase obiceiul de a-și observa, cu nasul încrețit, noua rubedenie și de a-i imita a doua zi pînă în cele mai mici amănunte purtarea și vorba. La Oeynhausens, cel de al doilea fiu al răposatului consul Johann Buddenbrook se vindecase de reumatismul articular, dar tot îi mai rămăsese o anumită înțepenire a membrelor și „chinul“ intermitent din partea stîngă — acolo unde „toți nervii erau mai scurți“ — precum și celelalte tulburări care, zicea el, îl încercau din cînd în cînd : dificultățile de respirație și de deglutiție, bățile neregulate ale inimii, predispoziția pentru paralizie sau frica de ea — nu dispăruseră de loc. Nici exteriorul său nu prea era acela

al unui bărbat care nu împlinise încă patruzeci de ani. Craniul îi era chel lună ; doar la ceafă și pe la temple îi mai rămăseseră câteva fire din părul subțire, roșcat ; ochii mici și rotunzi, rotindu-se mereu cu o neliniștită seriozitate, i se înfundaseră și mai adânc în orbite, iar nasul, mare și boltit, se arcuia mai puternic și mai osos ca oricînd între obrajii slabi și cenușii, deasupra mustății groase și roșcate, pleoștită peste gură... Și pantalonii din stofă englezească, trainică și elegantă, se bălăbăneau în jurul picioarelor uscate și strîmbe.

De la întoarcerea sa, el ocupa, ca și odinioară, o odaie pe coridorul de la etajul întii, în casa mamei-si, dar stătea mai mult pe la club decît în Mengstrasse, unde nu prea avea parte de o viață plăcută. Într-adevăr, cu simțul rustic al realităților, urmașa Idei Jungmann, Riekchen Severin, care dirija servitorimea doamnei consul și-i conducea gospodăria, o făptură bوندocă de la țară, în vîrstă de douăzeci și șapte de ani, cu buzele răsfrînte și cu obrajii roșii plesnind de sănătate, observase că nu trebuie să-i dea prea multă atenție acestui pierde-vară, cînd nerod, cînd nenorocit, la care autoritatea supremă, senatorul, se uita de sus, cu sprîncenele ridicate. Nici că-i păsa de nevoile lui.

— De, domnule Buddenbrook, n-am timp acu pentru dumneata !

Christian o privea cu nasul încrețit, parcă ar fi vrut să-i spună : „Nu ți-e rușine ?...” apoi cu încheieturile țepene își vedea de drum.

— Crezi că am totdeauna o luminare în odaie ? îi spunea Antoniei. Aș... La zile mari. De cele mai multe ori trebuie să mă duc la culcare cu un băț de chibrit... Grele timpuri ! exclama apoi, fiindcă subsidiile pe care mamei-sa i le mai putea da erau mici... Altfel era pe vremuri ! Ce crezi ?... Adeseori trebuie să împrumut de la cîte cineva cinci șilingi pentru praf de dinți !

— Christian! striga doamna Permaneder. Ce lipsă de demnitate! Un băț de chibrit! Cinci șilingi! Cel puțin nu vorbi de lucrurile astea!

Era indignată, revoltată, jignită în cele mai sfinte simțăminte ale sale. Numai că asta nu schimba nimic...

Cei cinci șilingi pentru praful de dinți Christian îi împrumuta de la vechiul său prieten, Andreas Gieseke, doctor în drept. Avea noroc cu această prietenie și ea îi făcea cinste, căci iarna trecută, când bătrînul Kaspar Oeverdieck se stinsese liniștit din viață și doctorul Langhals îi luase locul, avocatul Gieseke, acest libertin care știa totuși să-și păstreze demnitatea, fusese ales senator. Dar împrejurarea amintită nu-i schimbase felul de viață. Se știa că, în afară de casa încăpătoare din centru, în care stătea de cînd se însurase cu una din domnișoarele Huneus, tot a lui era și vila aceea mică, îmbrăcată în verdeață și confortabil mobilată, din suburbia Sfînta Gertruda, în care locuia, singură, o doamnă încă tînără, deosebit de drăgută dar de origine incertă. Deasupra ușii de la intrare strălucea în elegante litere aurite inscripția: *Quisisana*¹ și în tot orașul căsuța liniștită nu era cunoscută decît sub acest nume, pronunțat de obicei cu consoanele *s* foarte moi și cu vocalele *a* cît se poate de închise. Christian Buddenbrook, însă, ca cel mai bun prieten al senatorului Gieseke, reușise să fie primit la *Quisisana*, în același fel cum izbutise la Hamburg pe lîngă Aline Puvogel, și, în ocazii asemănătoare, la Londra, la Valparaiso și în atîtea alte puncte ale globului. „Povestise olecuță“, fusese „olecuță drăguț“ și acum frecventa căsuța verde tot atît de des ca și senatorul Gieseke. Dacă lucrurile se petreceau cu știrea și încuviințarea acestuia din urmă nu s-a aflat, cert este însă că la *Quisisana* Christian Buddenbrook găsea, fără a cheltui o lescăie, distrac-

¹ *Qui si sana* înseamnă în limba italiană „aici te vindeci“. Inscripția era la modă pe vremuri pentru hoteluri, hanuri etc.

țiile plăcute pentru care senatorul plătea bani grei din zestrea nevesti-si.

Puțin timp după logodna lui Hugo Weinschenk cu Erika Grünlich, directorul îi propuse rudei sale să intre la *Societatea de asigurări*, și timp de două săptămîni Christian lucră într-adevăr la casieria societății. Din nenorocire se dovedi că efortul acesta îi agrava nu numai chinul din coasta stîngă, ci și celelalte beteșuguri greu de definit, fără a mai pune la socoteală că directorul era un șef excesiv de violent : pentru o greșeală oarecare nu se sfiise să-l facă „focă” pe Christian... Așa că în cele din urmă fu nevoit să-și părăsească și acest post.

Doamna Permaneder, în schimb, era fericită și luminoasă-i stare sufletească se exprima în sentințe ca aceasta :

„Oricum, viața asta pămîntească are pe ici, pe colo și cîte o parte bună.”

Fără exagerare, se putea spune că înflorea din nou în aceste săptămîni care prin preocupările lor înviorătoare, prin planurile lor multiple, prin grijile pentru locuință și prin înfrigurarea cu care se lucra la trusou, îi aminteau atît de viu timpul întîii sale logodne, încît nu se putea să nu întinerească și ea, cu sufletul plin de nemărginita bucurie ce o dă speranța. Pe fața și în gesturile ei revenise o bună parte din grațioasa zburdălnicie de fată, ba veseliei-i fără frîu tulburase în asemenea măsură atmosfera unei „seri a Ierusalimului”, încît chiar Lea Gerhardt lăsase din mîini bucoavna strămoșului său, plimbîndu-și prin sală privirea ochilor mari, neștiutori și neîncrezători, caracteristică surzilor...

Erika n-avea să se despartă de maică-sa. Cu încuviințarea directorului, ba chiar la dorința lui, se luase hotărîrea ca, cel puțin deocamdată, doamna Antonie să stea cu soții Weinschenk, să-i dea o mîină de ajutor fiicei sale care nu avea nici o experiență în treburile

gospodăriei... Și tocmai aceasta îi creea doamnei Permaneder înnoțătoarea iluzie că niciodată n-a existat un Bendix Grünlich, un Alois Permaneder, că toate insuccesele, decepțiile și suferințele ei s-au risipit pentru totdeauna și că, avînd noi nădejdi în suflet, ar putea începe încă o dată totul de la cap. O îndemna, firește, pe Erika să-i mulțumească lui Dumnezeu pentru că i-a dăruit drept bărbat pe omul unic, adorat, în vreme ce ea a trebuit să-și înăbușe, prin rațiune și din datorie, prima înclinare a inimii. Și, firește că numele pe care cu mîna tremurînd de bucurie le scrisese în cronica familiei erau numele Erikăi și al directorului... dar adevărata mireasă era ea, chiar ea, Tony Buddenbrook. Ea era aceea care putea să cerceteze din nou, cu o mîină pricepută, perdele și covoare, să răscolească încă o dată magazine de mobile și de obiecte de trusou, să viziteze și să închirieze încă o dată un apartament *distins*! Ea era aceea care urma să părăsească încă o dată cuvioasa și încăpătoarea casă părintească, încetînd de a mai fi o simplă femeie divorțată, ei i se oferea din nou posibilitatea de a-și înălța capul, de a începe o viață nouă, menită a atrage atenția tuturor, a sporii autoritatea familiei... Da, era oare un vis? Rochii de casă se iviră la orizont! Două rochii, una pentru ea, cealaltă pentru Erika, din stofă moale buclată, cu trenă lată, cu noduri de catifea coborînd în rînduri dese de la răscoiala gîtului pînă la tiv!

Dar săptămîinile treceau și răstimpul dintre logodna și nunta Erikăi Grünlich se apropia de sfîrșit. Tînăra pereche nu făcuse decît puține vizite, căci directorul, om sobru, devotat muncii și fără experiență în societate, prefera să-și petreacă orele de răgaz în atmosfera intimă de familie... Un dineu de logodnă reuni pe Thomas, Gerda, pe logodnici, pe Friederike, Henriette și Pfiffi Buddenbrook cu prietenii cei mai apropiați ai senatorului, în sala cea mare a casei din Fischergrube

și directorul făcu și de data aceasta o impresie destul de penibilă mîngîind într-una gîtul decoltat al Erikăi... Și ziua cununiei se apropia.

Nunta fu celebrată în galeria cu coloane, ca odinioară, cînd doamna Grünlich purtase pe frunte cununa de mirt. Doamna Stuht din Glockengiesserstrasse, care se învîrtea prin cele mai bune cercuri din oraș, o ajută pe mireasă la așezarea faldurilor rochiei albe de atlas și la fixarea în păr a podoabei verzi. Senatorul Buddenbrook era întiul și doctorul Gieseke, prietenul lui Christian, al doilea cavalier de onoare. Domnișoare de onoare erau două foste prietene de pension ale Erikăi. Directorul Hugo Weinschenk avea un aer impunător și bărbătesc și în drumul spre altarul improvizat nu călcă decît o *singură* dată pe vâlul unduitor al Erikăi. Cu mîinile împreunate sub bărbie, pastorul Pringsheim celebră cununia cu solemnitatea transfigurată ce-l caracteriza și totul se petrecu dîmn, cu șartul cuvenit. La schimbarea inelelor, cînd răsunară în tăcere cei doi „da” — unul adînc, celălalt subțirel, dar al amîndurora ușor răgușit — copleșită de trecut, de prezent și de viitor, doamna Permaneder izbucni în hohote de plîns — era tot plînsul ei nesocotit și neprefăcut de copil — în timp ce doamnele Buddenbrook și mai ales Pfiffi, care în cinstea acestei zile își pusese un lăntșor de aur la *pince-nez*, zîmbeau cam acrișor, după cum aveau obiceiul în astfel de împrejurări... În schimb, domnișoara Weichbrodt, Therese Weichbrodt, Sesemi, care în ultimii ani se făcuse și mai mică decît fusese înainte și purta la gîtul subțire tot broșa ovală cu portretul maică-si, rosti cu hotărîre exagerată în glas, cău-tînd să ascundă o adîncă emoție :

— Fii fericit, copil *bon* !

Urmă, în mijlocul divinităților albe care se desprindeau cu o neschimbată seninătate din fondul albastru al tapetelor, o masă pe cît de solemnă pe atît de con-

sistentă, spre sfârșitul căreia proaspeții căsătoriți dispărură pentru a-și începe călătoria de nuntă ce avea să-i poarte prin câteva orașe mari... Asta s-a întâmplat pe la mijlocul lui aprilie, și, în cele două săptămîni ce au urmat, cu ajutorul tapițerului Jacobs, doamna Permaneder a dus la bun sfârșit una din capodoperele sale : mobilarea „distinsă“ a vastului etaj întîi, aflat într-o casă de pe Bäckergrube, cam pe la mijlocul străzii, și ale cărui încăperi bogat împodobite cu flori primară apoi perechea ce se întorcea acasă.

Și începu a treia căsnicie a Antoniei Buddenbrook.

Da, expresia era nimerită — chiar senatorul definise astfel situația (într-o zi de joi, cînd familia Weinschenk nu era de față) — și doamna Permaneder primise cu plăcere definiția. De fapt toate grijile gospodăriei cădeau în seama ei, dar nici mîndria și bucuriile de care avea parte nu erau puțin lucru și într-o zi, cînd pe neașteptate se întîlni pe stradă față în față cu doamna consul Julchen Möllendorpf, născută Hagenström, Tony o săgetă cu o privire atît de triumfală și de provocătoare, încît doamna Möllendorpf, aproape fără să vrea, o salută prima... Mîndria și bucuria doamnei Permaneder se manifestau printr-o expresie și o ținută de o gravă solemnitate, cînd își conducea din odaie în odaie rudele ce veneau să viziteze noul cămin, demonstrație la care Erika Weinschenk lua și ea parte, ca și cum ar fi fost doar un musafir uimit.

Trăgînd după dînsa trena rochiei de casă, cu umerii puțin ridicați, cu capul dat pe spate și purtînd pe braț coșulețul pentru chei, împodobit cu funde de atlas — fundele de atlas erau slăbiciunea ei — doamna Antonie arăta vizitatorilor mobila, perdelele, porțelanul transparent, argintăria sclipitoare, tablourile mari în ulei, cumpărate de director : numai naturi moarte cu lucruri de mîncare și nuduri de femei — mă rog, dacă acesta era gustul lui Hugo Weinschenk — și mișcările ei

parcă spuneau : „Vedeți ce am fost în stare să realizez încă o dată în viață ? E aproape tot atît de distins ca la Grünlich și în orice caz mai distins decît la Permaneder !“

Veni bătrîna doamnă consul îmbrăcată în mătase cenușie cu dungi negre, răsîndînd în jurul ei un parfum discret de paciuli și, plimbîndu-și liniștit în toate părțile privirile luminoase, își arată deplina mulțumire, fără manifestări zgomotoase de admirație. Veni senatorul cu soția și copilul. Tom și Gerda se amuzară copios de însuflețirea doamnei Permaneder, atît de radioasă în orgoliul ei, și abia izbutiră s-o împiedice să-l sufoce pe micul și adoratul ei Hanno îndopîndu-l cu cozonac cu stafide și cu vin de Porto... Veniră cucoanele Buddenbrook care declarară într-un glas că totul e atît de frumos, încît în ceea ce le privește, ele, fete modeste cum sînt, nici n-ar vrea să locuiască într-o asemenea casă... Veni și biata Klothilde, căruntă, răbdătoare și uscățivă și, fără să-i pese că lumea rîdea de ea, bău patru cești de cafea, lăudînd apoi, cu vorba ei tărăgănată și prietenoasă, totul... În răstimpuri, cînd nu găsea țipenie de om pe la club, apărea și Christian, bea un păhărel de benedictină și spunea că are de gînd să preia reprezentanța unei case de șampanie și coniac — la asta se pricepe, zicea el, e o muncă ușoară și plăcută : „Ești stăpîn pe timpul tău, ce mai... însemni pe ici pe colo cîte un cuvînt în carnețel și cît ai clipi din ochi cîștigi treizeci de taleri...“ și încheia cerîndu-i doamnei Permaneder patruzeci de șilingi ca să-i poată oferi un buchet amorezei de la Teatrul Municipal. Apoi, Dumnezeu știe prin ce asociație de idei, se apuca să vorbească despre „Maria“, despre „viciu“ la Londra, continua cu istoria cîinelui rîios, care călătorise într-o cutie de la Valparaiso la San Francisco, și, însuflețindu-se, povestea cu atîtea amănunte și cu atîta vervă comică, încît ar fi putut distra o sală ticsită.

Se înflăcăra, trecea de la o limbă la alta. Vorbea englezește, spaniolește, *plattdeutsch* și dialectul din Hamburg, spunea istorii cu cuțitari din Chile, cu pun-gași din Whitechapel, apoi deodată îi venea în gînd să-și deschidă sacul cu cuplete și cînta, mai bine zis recita, cu o mimică nemaipomenită și cu gesturi gro-zav de pitorești :

*Mă plimbam agale
Pe bulevard,
Și-un pur hazard
Ce crezi că-mi scoate-n cale ?...
O nostimă fetiță ce s-alintă,
Călcînd spre mine-n tact aerian,
Cu autentic șic parizian,
În cap purtînd, drept pălărie, o plăcintă...
„Duduie dulce — îi șoptii, smerit —
Permite-mi, rogu-te, să-ți ofer brațul...”
Iar mititica mi-o turnă, rîzînd :
„Ce-ți dete, scumpe domn, prin gînd ?
Șterge-o, te rog, și cît mai în viteză !...”*

Abia apuca să sfîrșească și trecea la programul cir-cului Renz, imitînd de la un cap la altul intrarea unui clovn englez, dar atît de desăvîrșit, încît oricine l-ar fi ascultat ar fi putut crede că se găsește în fața ma-nejului. Se auzeau obișnuitele strigăte de după cortină : „Deschide ușa, mă !” cearta cu șeful grajdului, apoi o serie de anecdote într-un jargon germano-englez, spuse cu un fel de a vorbi lăbărțat și plîngăreț. Era povestea unui om care înghițînd în somn un șoarece și consul-tînd un medic veterinar, acesta îl sfătui să înghită o pisică... Apoi povestea „bunica-mi care, Dumnezeuule, ce femeie zdravănă era, cremene, nu altceva !...” și în care poveste, bunica în drum spre gară are mii de peripeții și cînd sosește pe peron vede trenul trecînd

pe dinaintea nasului, deși „era o femeie zdravănă, cremene, nu altceva“... Drept poantă, Christian arunca un triumfal: „Muzica, domnule capelmaistru!“ și, ca și cum atunci s-ar fi trezit din somn, părea foarte mirat că nu începe muzica.

Apoi, pe neașteptate, amuțea, fața i se schimba, se moleșea. Ochii mici, rotunzi, pierduți în fundul capului începeau să rătăcească, gravi și neliniștiți, prin toate părțile, își trecea mâna în jos de-a lungul părții stîngi a trupului și parcă trăgea cu urechea să audă ce lucruri stranii se petreceau înlăuntrul lui... Mai bea un păhărel de lichior, se mai înviora puțin, încerca să mai spună o istorie, apoi, într-o stare sufletească destul de deprimată, se pregătea de plecare.

Doamna Permaneder, care în această epocă era de o veselie excepțională și se amuza împărătește, își conducea fratele pînă la scară cu o voioșie exuberantă.

— *Adieu*, domnule agent! îi spunea ea. Trubadurile, craiule, măgar bătrîn! La revedere, pe curînd!

Și rîdea cu hohote în urma lui, apoi se întorcea în casă.

Dar Christian își vedea de drum, nici n-o mai auzea; gîndurile lui erau în altă parte. „Eh, își spunea, să trecem o clipă pe la *Quisisana*.“ Și cu pălăria cam pe o ureche, sprijinindu-se în bastonul cu cap de călugăriță, încet, țeapăn și șchiopătînd puțin, cobora scările.

CAPITOLUL II

În primăvara anului 68, într-o seară pe la orele zece, doamna Permaneder urcă la etajul întii al casei din Fischergrube. Senatorul Buddenbrook ședea singur în odaia de toate zilele cu mobila îmbrăcată în rips

verde-măsliniu, la masa rotundă din mijlocul încăperii, în lumina unei lămpi mari de gaz ce atârna din tavan. Își întinsese în față *Berliner Börsenzeitung*¹ și citea aplecat ușor peste masă, cu o țigară între degetul arătător și cel mijlociu de la mîna stîngă, cu un *pince-nez* cu ramă de aur pe nas, căci de la o vreme încoace nu se mai putea lipsi de ochelari. Auzi pașii soră-si prin sufragerie, își scoase ochelarii și scrută încordat cu privirea întunericul, pînă cînd Tony se ivi printre draperii în cîmpul de lumină.

— A, tu erai? Bună seara! Te-ai întors de la Pöppenrade? Ce mai fac prietenii tăi?

— Bună seara, Tom! Mulțumesc. Arngard e foarte bine... Ești singur, singurel?

— Da. Ai nimerit bine. Astă-seară a trebuit să mă-nînc singur, ca Papa de la Roma, fiindcă domnișoara Jungmann nu prea poate fi socotită societate: în fiecare clipă sare de la loc, aleargă să vadă ce face Hanno... Gerda e la Cazino. Tamayo dă acolo un concert. A venit Christian s-o ia.

— Ca să vezi, cum ar zice mama... Da, Tom, am observat că de un timp încoace Gerda și Christian se înțeleg de minune.

— Am băgat și eu de seamă. De cînd Christian s-a stabilit aici, Gerda îl găsește tot mai interesant. Îl ascultă cu toată atenția, chiar cînd îi descrie beteșugurile lui... Doamne... o amuză. Deunăzi bunăoară mi-a spus: „Christian nu e un burghez, Thomas! E chiar mai puțin burghez decît tine...”

¹ *Ziarul Bursei din Berlin* — organ al marii burghezii financiare prusace, înființat în 1855 la Berlin; în secolul al XX-lea a promovat politica magnaților capitalului monopolist german. Și-a încetat apariția în timpul celui de al doilea război mondial.

— Burghez¹... burghez, adică cetățean, Tom?... Hah, cred și eu că nu există cetățean mai bun decât tine în toată lumea asta mare, zidită de Dumnezeu...

— Ei da, dar vorba asta trebuie luată în alt sens... Scoate-ți pălăria. Arăți grozav. Ți-a făcut bine aerul de la țară?

— Excelent! spuse ea, aruncînd alături mantila și pălăria cu panglicuțe de mătase liliachie și așezîndu-se maiestuoasă într-un fotoliu lângă masă. Stomacul, somnul, totul s-a îndreptat în aceste cîteva zile. Laptele acela muls proaspăt, cîrnații, șunca... prosperezi ca animalele și ca holda. Și mierea aceea proaspătă, Tom, pe care totdeauna am socotit-o drept unul din alimentele cele mai bune. Un produs absolut natural! Știi cel puțin ce înghiți! Da, a fost într-adevăr drăguț din partea Armgardei că și-a adus aminte de prietenia noastră de la pension și m-a invitat. Și domnul von Maiboom a fost de asemenea de o politete... M-au rugat atît de stăruitor să mai stau cîteva săptămîni, dar știi: Erika se descurcă foarte greu fără mine, mai ales acum de cînd mica Elisabeth a venit pe lume.

— A *propos*, ce face fetița?

— Mulțumesc, Tom, e bine, pentru cele patru luni ale ei e destul de dezvoltată, deși Friederike, Henriette și Pfiffi pretind că n-o să trăiască...

— Și Weinschenk? Cum se simte ca tată? La drept vorbind nu-l mai văd decât joia.

— O, e neschimbat. Vezi tu, e un om atît de cumsecade și de harnic, în anumite privințe e chiar un soț model, disprețuiește cîrciuma, de la birou vine drept acasă și orele libere și le petrece cu noi. Dar adevărul e că — între patru ochi putem vorbi deschis, nu-i așa? — ei bine, Weinschenk îi cere Erikăi să fie

¹ În limba germană *Bürger* înseamnă și „burghez“ și „cetățean“, așa că în limba română jocul de cuvinte e de fapt intraductibil.

mereu veselă, să vorbească, să glumească într-una; cînd sosește frînt și posac de atîta muncă, vrea ca nevastă-sa să-l distreze, să-l amuze, să-l învioreze prin veselia ei ușoară: doar ăsta e, după el, rostul femeii pe lume...

— Nătărău! murmură senatorul.

— Nu-i așa?... Și nenorocirea e că Erika are o fire puțin melancolică, Tom; o fi moștenit-o de la mine. Uneori e gravă și tăcută, dusă pe gînduri. Și el o ceartă, o copleșește cu epitete care, cîstit vorbind, nu sînt totdeauna prea gingașe. Ce să-ți spun, se vede cît de colo că nu e un om de familie și că din nenorocire n-a avut parte de ceea ce se cheamă educație aleasă. Da, îți mărturisesc sincer: chiar cu cîteva zile înainte de plecarea mea la Pöppenrade s-a întîmplat să izbească de pămînt capacul supierei pentru că supa i s-a părut prea sărată...

— Foarte drăguț!

— O, nu. Dimpotrivă. Dar putem să-l condamnăm pentru atîta lucru? Toți avem cusururi și un om atît de capabil, atît de solid și de muncitor... Doamne ferește! Nu, Tom. O purtare mai aspră dar un fond sănătos nu e chiar luerul cel mai rău în această viață pămîntească. Am văzut nu demult situații care, pot să-ți spun, sînt mult mai triste. Armgard, cînd era numai cu mine, plîngea amar...

— Ce vorbești? Domnul von Maiboom?

— Da, Tom; și aici am vrut să ajung. Iaca, noi stăm aici la taifas, dar în realitate o chestiune foarte serioasă și importantă m-a adus astă-seară aici.

— Ei bine, ce-i cu domnul von Maiboom?

— Ralf von Maiboom e un om amabil, dar e un iuncăr ușuratic, un aiurit. Joacă la Rostock, joacă la Warnemünde¹, și datoriile lui, ca nisipul mării. Nu-ți

¹ Port german la Marea Baltică, la vărsarea rîului Warne.

vine să crezi așa ceva cînd petreci cîteva săptămîni la Pöppenrade ! Conacul e distins și de jur împrejur domnește prosperitatea : laptele, cîrnații, șuncile nu lipsesc. La o asemenea moșie, însă, nu ești totdeauna în stare să apreciezi exact situația adevărată... Pe scurt, realitatea e că oamenii aceștia sînt la pămînt. Armgard mi-a mărturisit-o cu suspine sfîșietoare.

— Trist, foarte trist.

— Da, bine zici. Dar chestiunea e că, după cum am aflat în curînd, bieții oameni nu m-au poftit dintr-un îndemn cu totul dezinteresat.

— Cum adică ?

- — Am să-ți spun, Tom. Domnul von Maiboom are nevoie de bani, îi trebuie imediat o sumă mai mare și, cunoscînd vechea prietenie ce mă leagă de Armgard, știind de asemenea că sînt sora ta, strîmtorat cum e, a recurs la nevastă-sa, iar nevastă-sa a recurs la mine... Înțelegi ?

Senatorul își plimba degetele mîinii drepte încoace și-ncolo pe creștetul capului și se strîmba ușor.

— Cred că da, spuse el. Problema, atît de serioasă și de importantă, se reduce, dacă nu mă-nșel, la un împrumut în contul recoltei de la Pöppenrade, nu-i așa ? Dar de data asta cred că ați greșit adresa, tu și prietenii tăi. Întîi fiindcă niciodată n-am făcut afaceri cu domnul von Maiboom și un astfel de împrumut ar fi un mod cam ciudat de a intra în relații cu cineva. În al doilea rînd e adevărat că noi, adică străbunicul nostru, bunicul, tata și eu, am dat cînd și cînd cîte un aconto agricultorilor, care prin persoana sau situația lor ofereau o anume garanție... Dar, după felul cum abia acum două minute l-ai caracterizat chiar tu pe domnul von Maiboom și situația în care se găsește, nu prea poate fi vorba de vreo astfel de garanție...

— Te înșeli, Tom. Te-am lăsat să vorbești, dar te înșeli. Aici nu-i vorba de un aconto oarecare. Maiboom are nevoie de treizeci și cinci de mii de mărci...

— Drace !

— Treizeci și cinci de mii de mărci, scadente în două săptămîni. I-a ajuns cuțitul la os și, pentru a vorbi deslușit, trebuie să-și vîndă recolta chiar acum, fără întîrziere.

— Să vîndă recolta în picioare ? O, bietul om ! Și senatorul care se juca cu ochelarii pe fața de masă clătină din cap. Dar pentru împrejurările de aici, de la noi, pare a fi un caz destul de neobișnuit. Am auzit că astfel de afaceri se fac mai ales în Hessen¹, unde un număr destul de însemnat de agricultori se zbat în mîinile cămătarilor. Cine știe pe ce mîini de cămătar o să ajungă și domnul von Maiboom, săracul...

— Cămătari ? strigă uimită doamna Permaneder... Dar *de tine* e vorba, *de tine* !

Thomas Buddenbrook își aruncă brusc ochelarii pe masă și aceștia alunecară o clipă de-a lungul gazetei ; apoi răsucindu-se dintr-o smucitură, senatorul se aplecă cu toată partea de sus a trupului spre sora sa.

— De mine ? întrebă el din buze, fără glas ; apoi adăugă tare : Du-te de te culcă, Tony ! Ești moartă de oboseală.

— Da, Tom, așa ne spunea Ida Jungmann, seara, tocmai cînd aveam mai multă poftă de joacă. Dar te asigur că niciodată n-am fost mai trează, mai lucidă ca acum, cînd, prin noapte și ceață, am venit la tine, ca să-ți spun ce propunere îți face Armgard, adică, indirect, Rolf von Maiboom.

— Ei bine, pun această propunere în socoteala naivității tale și a impasului în care se află soții Maiboom.

¹ Provincie în centrul Germaniei.

— Impas ? Naivitate ? Nu te înțeleg, Thomas. Din nefericire, sînt foarte departe de a fi naivă. Ți se dă prilejul să faci o faptă bună și în același timp cea mai grozavă afacere din viața ta...

— Ah, draga mea, vorbești numai prostii ! strigă senatorul, foarte nerăbdător, aruncîndu-se înapoi în fotoliu. Iartă-mă, te rog, dar inocența ta începe să mă scoată din sărute ! Nu înțelegi că ceea ce mă sfătuiești să fac e un lucru cu totul nedemn, o manevră murdară ? Ce vrei ? Să pescuiesc în apă tulbure, să exploatez cu brutalitate un om ? Să mă folosesc de ananghia în care se găsește și să-l mai trag și eu pe sfoară cînd nu se poate apăra ? Să-l silesc să-mi vîndă recolta unui an întreg pe jumătate de preț, ca să pot încasa un cîștig de cămătar ?

— Ah, va să zică așa privești tu lucrurile, spuse doamna Permaneder, intimidată și gînditoare. Apoi înviorîndu-se din nou, continuă : Dar nu e nevoie, nu e de loc nevoie să le iei așa, Tom ! Să-l silești ? Vai de mine, dar el e acela care vine la tine. El are nevoie de bani și ar fi prea bucuros să poată isprăvi totul pe cale amicală, pe sub mînă, în cea mai mare taină. De aceea a căutat legătura cu noi, de aceea am fost poftită la ei.

— Ei, ce să mai lungim vorba ? Se înșală atît în privința mea cît și în privința caracterului firmei mele. Am și eu tradițiile mele. Timp de o sută de ani nimeni dintre noi n-a făcut o astfel de tranzacție și nu sînt de loc dispus să devin un inovator prin manipulații de felul acesta.

— Firește, tu ai tradițiile tale, Tom, și înțeleg să mă închin în fața lor ! Evident că tata n-ar fi intrat pentru nimic în lume într-o astfel de combinație. Cine ar putea spune așa ceva ?... Dar oricît de proastă aș fi, un lucru știu : tu ești cu totul altfel decît tata și un vînt cu totul nou a început să bată cînd ai preluat tu

afacerile, iar de atunci și pînă azi ai făcut multe lucruri pe care el nu s-ar fi încumetat să le facă. Nu degeaba ești tînăr și ai spirit întreprinzător. Dar mereu mă în-
cearcă teama că în timpul din urmă te lași intimidat de unele insuccese... și dacă nu mai ai rezultate așa de frumoase ca mai înainte, e pentru că din prudență excesivă, dintr-o conștiinciozitate în care se citește frica, lași să-ți scape printre degete prilejurile de a da lovituri serioase.

— Vai, draga mea, mă enervezi; te rog foarte mult, spuse cu glas tăios senatorul, răsucindu-se cînd în dreapta cînd în stînga. Să vorbim mai bine despre altceva.

— Da, ești pornit, Thomas, o văd. Ai fost pornit de la început, și dacă am continuat să vorbesc, am făcut-o tocmai pentru a-ți dovedi că n-ai dreptate să te simți jignit. Dar dacă aș sta să mă întreb de ce ești nervos, nu mi-aș putea răspunde decît că, în fond, ideea de a te ocupa de această afacere nu-ți repugnă chiar de tot. Căci oi fi eu femeie proastă, dar tot știu un lucru, îl știu din proprie experiență și de la alții, și anume că numai atunci o propunere ne supără și ne enervează cînd nu sîntem sută-n sută hotărîți să o refuzăm și cînd în adîncul sufletului nostru sîntem chiar foarte isplătiți să ne-o însușim.

— Ce ascuțime! spuse senatorul, și, rozîndu-și muș-
tiucul țigării, tăcu.

— Ascuțime? O, nu, e doar cea mai simplă experiență pe care viața mi-a oferit-o. Dar să lăsăm asta, Tom. Nu vreau să mă vîr în sufletul tău. Pot eu să te conving? Nu, pentru așa ceva n-am destulă pricepere. Eu nu-s decît o proastă... păcat... În sfîrșit, n-are importanță. Dar toate astea m-au interesat foarte mult. Pe de o parte mă speriașe și mă întristase situația soților Maiboom, pe de altă parte, însă, mă bucuram pentru tine. Mă gîndeam: „Tom e cam fără chef de

un timp încoace. Mai demult se plîngea, acum nici măcar nu se mai plînge. A pierdut ceva parale pe ici, pe colo, timpurile sînt rele și asta tocmai acum cînd, din mila Domnului, situația *mea* s-a îndreptat și mă simt din nou fericită“. Și atunci mi-am zis: „Asta ar fi ceva pentru el, o lovitură, o afacere îmbietoare care ar putea umple unele goluri și ar arăta tuturor că norocul n-a părăsit încă de tot firma *Johann Buddenbrook*“. Și dacă ai fi acceptat tranzacția, aș fi fost foarte mîndră de a o fi mijlocit chiar eu. Știi doar că visul și dorința mea de totdeauna a fost să fiu de folos numelui nostru... Dar destul... Lucrurile sînt va să zică hotărîte, nu-i așa? Ceea ce mă supără este faptul că orice ai face, Maiboom tot trebuie să-și vîndă recolta în picioare, Tom, și dacă omul se va apuca să caute cu tot dinadinsul un cumpărător aici în oraș... va găsi destui... Unul cu siguranță... și acela va fi Hermann Hagenström, ha, pungașul!...

— O, da; nu prea cred că ar lăsa din mîini o afacere ca asta, spuse cu amărăciune senatorul.

— Ei vezi, vezi, vezi?! zise de trei ori doamna Permaneder.

Deodată Thomas Buddenbrook începu să scuture din cap și rîse cu ciudă:

— Ce nerozie!... Stăm și trîncănim aici serioși nevoie mare — cel puțin tu — despre niște lucruri cu totul nesigure și cu totul neprecise. După cîte știu, nici măcar nu te-am întrebat despre ce este vorba în fond, ce are domnul Maiboom de vînzare... Nu cunosc Pöppenrade de loc!

— O, firește că trebuie să faci un drum pînă acolo! se grăbi să adauge Tony. De aici pînă la Rostock e doar o aruncătură de băț și de acolo pînă la Pöppenrade nici atît. Ce are de vînzare? Pöppenrade e o moșie mare. Știu precis că produce mai bine de o mie de saci de grîu... Dar mai de aproape n-o cunosc. Ce-i cu

secara, cu orzul, cu ovăzul, dacă dă fiecare câte cinci sute de saci, dacă dă mai mult sau mai puțin... nu știu. Un lucru însă pot să-ți spun: toată recolta se arată minunată. Dar nu-ți pot spune cifre, Tom; ce vrei? sînt doar o gîscă. Firește că ar fi trebuit să te duci să vezi cu ochii tăi...

Urmă o pauză.

— Ei bine, nu face să mai pierdem nici două minute vorbind despre afacerea asta, rosti senatorul scurt și hotărît, apoi își înșfăcă ochelarii, îi vîrî în buzunarul vestei, își încheie haina, se ridică și începu să se plimbe în sus și în jos, cu mișcări repezi, viguroase și degajate, ce excludeau cu grijă orice semn de preocupare. Deodată se opri și, aplecîndu-se ușor peste masă spre Tony, lovi încet tăblia cu degetul arătător îndoit: Am să-ți spun o istorie, dragă Tony, care-ți va explica atitudinea mea în legătură cu propunerea ce mi-ai făcut-o. Cunosc slăbiciunea ta pentru nobilime în general și pentru nobilimea din Mecklenburg în special, de aceea te rog să nu te superi dacă voi trece pe răboj pe unul din acești domni... Tu știi că printre ei se găsesc destui care nu arată o considerație deosebită negustorilor, cu toate că au tot atîta nevoie de ei, ca și aceștia din urmă de dînșii. Ei accentuează peste măsură superioritatea, incontestabilă pînă la un punct, a producătorului față de mijlocitor în relațiile comerciale, cu un cuvînt nu prea fac deosebire între comerciant și telalul ce umblă cu bocceaua și căruia îi vinzi hainele vechi avînd convingerea că ești tras pe sfoară. Îmi place să cred că, în general, nu le fac acestor domni impresia unui exploatator josnic și am găsit între ei negustori mult mai aprigi decît mine. Unuia, însă, am fost nevoit să-i dau o lecție pentru a micșora distanța socială între mine și el... Era stăpînul din Gross-Poggen-dorf, de care desigur ai auzit și cu care aveam de multă vreme numeroase legături de afaceri. Contele

Strelitz¹, un mare feudal, purta un monoclu pătrat, înfipt în ochi... n-am înțeles niciodată cum de nu se tăia... avea cizme răsfrînte, de lac, și o biciușcă cu mîner de aur. Obişnuia să mă privească de la o înălțime de neînchipuit, ținîndu-și gura pe jumătate deschisă și ochii pe jumătate închiși... Întîia vizită pe care i-am făcut-o a fost semnificativă. După un schimb de scrisori mă prezint la castel și, anunțat de un valet, intru în cabinetul lui de lucru. Conte Strelitz stătea la birou. Mă înclin, iar el îmi răspunde ridicîndu-se pe jumătate de pe scaun și continuă să scrie ultimul rînd dintr-o scrisoare; apoi se întoarce spre mine, uitîndu-se peste capul meu și începe să-mi vorbească despre marfa lui. Eu mă razim de masa din fața canapelei și stau cu brațele și picioarele încrucișate. Eram foarte amuzat. Vorbim astfel cinci minute. După alte cinci minute mă așez pur și simplu pe masă, bălăbănindu-mi un picior în aer. Discutăm mai departe și după un sfert de ceas se trezește să-mi spună cu un gest condescendent: „Nu vrei să iei un scaun?” — „Un scaun? îi răspund... O, nu-i nevoie! Șed de mult.”

— I-ai spus asta? I-ai spus asta? exclamă doamna Permaneder, încîntată... Uitase aproape toată discuția de mai înainte, trăind din plin împlinirea povestită de fratele ei. „Șed de mult”... Minunat!

— Ei da, și te asigur că din această clipă contele și-a schimbat radical atitudinea. Îmi întindea mîna cînd intram la el, mă poftea să șed... iar mai tîrziu ne-am împrietenit de-a binelea. Dar de ce ți-am povestit toate astea? Ca să ajung la întrebarea: așa avea, crezi, inima, dreptul, siguranța interioară, să-i servesc și domnului von Maiboom o lecție la fel, dacă, în timp ce am debata prețul global al recoltei, omul ar uita să-mi ofere un scaun?

¹ Familie feudală din provincia germană Mecklenburg.

Doamna Permaneder tăcu.

— Bine, zise ea apoi și se ridică. Ai dreptate, Tom, și cum îți spuneam adineauri, nu vreau să te trag cu de-a sila. Tu trebuie să știi ce ai de făcut și ce nu. Și cu asta, basta. Dar te rog să mă crezi că ți-am vorbit cu cele mai bune intenții... Ei, s-a isprăvit! Noapte bună, Tom!... Adică nu, așteaptă nițel. Vreau să-l sărut mai întâi pe micul tău Hanno și să-i spun bună seara bătrînei noastre Ida... Pe urmă mai trec o clipă pe aici. Și cu aceste cuvinte plecă.

CAPITOLUL III

Urcă la etajul al doilea, lăsă la dreapta „balconul”, înaintă de-a lungul balustradei albe și aurite a galeriei și străbătu o anticameră a cărei ușă dinspre coridor era deschisă și care, la stînga, comunica și cu odaia de toaletă a senatorului. Apoi apăsă cu grijă clanța ușii din față și intră.

Era o odaie neobișnuit de spațioasă, cu ferestrele drapate de perdele cu flori mari. Pereții erau cam goi. În afară de o mare stampă cu chenar negru, atîrnată deasupra patului domnișoarei Jungmann și care-l înfățișa pe Jacques Meyerbeer¹ înconjurat de eroii operelor sale, nu se mai aflau decît niște litografii englezești în culori, prinse cu ace cu gămălie de tapetul luminos și înfățișînd copii cu părul galben și haine roșii de *baby*. Ida Jungmann ședea lingă masa ce se putea prelungi, așezată în mijlocul odăii, și cîrpea ciorapii lui Hanno. Credincioasa prusacă ajunsese la vîrsta de cincizeci de ani, dar cu toate că începuse să încărunțească foarte devreme, părul ei pieptănat lins, cu cărare, tot nu albise de tot, ci ră-

¹ Jacques Meyerbeer (1791—1864), compozitor francez, autor al operelor *Hughenoții*, *Africana* etc.

măsese brumat, cum era de ani de zile, iar trupul ei drept era tot atît de osos şi de viguros, ochii ei căprui tot atît de vii, de limpezi şi de neobosiţi, ca înainte cu douăzeci de ani.

— Bună seara, Ida, sufleţelule ! spuse doamna Permaneder, cu glasul înăbuşit, dar vesel, căci scurta povestire a fratelui ei o umpluse de voieşie. Cum îţi mai merge, mobilă bătrînă ?

— Ei, ei, Tony, micuţa mea... chiar mobilă, fata mea ? La ora asta încă pe aici ?

— Da, am fost la frate-meu... cu nişte afaceri ce nu sufereau amînare... Din nenorocire, totul s-a dus pe apa sîmbetei... Doarme ? întrebă, arătînd cu bărbia peretele din stînga unde era aşezat pătucul cu perdeleţe verzi la căpătîi, lipit aproape de uşa înaltă ce ducea în dormitorul soţilor Buddenbrook...

— St ! făcu Ida. Da, doarme.

Şi doamna Permaneder se apropie în vîrfurile picioarelor de pătuc, desfăcu grijulie perdelele şi, aplecîndu-se uşor, cercetă cu atenţie faţa nepoţelului adormit.

Micul Johann Buddenbrook dormea culcat pe spate, dar faţa încadrată de păr lung, castaniu-deschis, şi-o ţinea întoarsă spre interiorul odăii şi respira în pernă cu un pufăit uşor. Una din mîini îi zăcea pe piept, iar cealaltă alături de el, pe plapuma tighelită, şi din cînd în cînd, degetele-i încovoiate, care abia se vedeau din mînele prea lungi şi prea largi ale cămăşii de noapte, tresăreau uşor. Buzele-i întredeschise se mişcau de asemenea aproape imperceptibil, parcă ar fi încercat să alcătuiască nişte cuvinte. Din timp în timp, ceva ca umbra unei frămîntări dureroase luneca din jos în sus peste feţişoara lui, ceva ce începea prin tremurul bărbiei, trecea înspre gură, făcea să vibreze nările delicate şi punea în mişcare muşchii frunţii înguste... Genele-i lungi nu puteau acoperi umbrele viorii din colţurile ochilor.

— Visează, spuse, mișcată, 'doamna Permaneder.

Apoi se aplecă asupra copilului, îi sărută atentă obrazul cald de somn, trase cu grijă perdeaua la loc și se așează din nou la masă unde, în lumina galbenă a lămpii, Ida puse iarăși un ciorap pe ciupercă, privi atentă rup-tura și începu să-l cîrpească.

— Cîrpești, Ida. Ciudat, parcă niciodată nu te-am văzut altfel.

— Da, Tony, micuța mea... E o grozăvie cîți ciorapi rupe mititelul de cînd umblă la școală !

— Dar e un copil atît de liniștit și de blind, nu ?

— Ba da... și uite, totuși...

— Îi place la școală ?

— Nu, nu, draga mea Tony. Ar fi preferat să învețe tot cu mine. Și eu aș fi dorit la fel, draga mea, căci domnii de acolo nu-l cunosc de cînd era mic de tot, cum îl cunosc eu, și nu știu cum să-l ia ca să-l facă să învețe... De multe ori îi vine greu să se concentreze și obosește repede...

— Sărăcuțul de el ! A mîncat vreodată bătaie ?

— Ei, nu ! *Mei bosche kochhanne*... Cum o să fie așa de cruzi ?... Cînd se uită numai la ei, mititelul...

— Ia spune-mi, cum a fost cînd s-a dus întîia dată la școală ? A plîns ?

— Da, a plîns. Plînge atît de ușor !... Nu tare, în tă-cere, pe înfundate... Îl ținea pe fratele tău de haină și îl ruga mereu să-l lase acasă...

— Va să zică frate-meu l-a dus la școală ! Da, e un moment greu, Ida, crede-mă. A, îmi aduc aminte, parcă ar fi fost ieri ! Urlam... fără exagerare, urlam ca un cîine legat în lanț ; sufeream îngrozitor ! Și de ce ? Fiîndcă acasă îmi mergea grozav de bine, întocmai ca lui Hanno. Copiii din familiile bune plîngeau toți, asta am văzut-o numaidécît, pe cînd celorlalți nici că le păsa ; se holbau la noi și rînjeau... Dumnezeu, ce are, Ida... ?

Nu-și încheie gestul pe care-l făcea cu mîna, și se întoarse speriată spre pătucul de unde venise strigătul ce le întrerupsese conversația, un strigăt de spaimă, care, în clipa următoare se repetă și mai chinuit, și mai îngrozitor, apoi se auzi din nou, repede, de trei, de patru, de cinci ori la rînd... „O ! o ! o !“... un țipăt de groază, un protest puternic, indignat și deznădăduit împotriva unei arătări sau întîmplări monstruoase... În clipa următoare micul Johann fu în picioare și în timp ce bolborosea cuvinte neînțelese, ochii lui stranii, căprui-aurii, larg deschiși, priveau țintă, fără a vedea ceva din realitatea ce-l înconjură, spre o lume cu totul străină...

— Nu-i nimic, spuse Ida. Un coșmar. Uneori e și mai rău. Puse deoparte, cît se poate de calmă, ciorapul la care lucra, se duse cu pașii ei lungi și grei la Hanno și în timp ce-i vorbea cu voce adîncă și liniștitoare, îl așeză din nou sub plapumă.

— A, da, un coșmar, repetă doamna Permaneder. S-a trezit ?

Dar Hanno nu se trezise de loc, deși ochii-i rămăseseră larg deschiși și privea țintă în gol, iar buzele continuau să i se miște.

— Cum ? Bine, bine... Ei, hai lasă, lasă că ai vorbit destul... Ce spui ? îl întrebă Ida, și doamna Permaneder se apropie și ea, căutînd să deslușească ceva din murmurul și gîngăvitul lui neliniștit.

— Vreau... în grădina mea... bulbi... să stropesc... spuse Hanno, cu limba-mpiedicată.

— Își recită poeziile, explică Ida Jungmann, clătînînd din cap. Ei, destul, destul. Acum dormi, puîșor !...

— Și piticul cocoșat... s-a apucat de strănutat... spuse Hanno, oftînd. Deodată expresia feței i se schimbă, ochii i se închiseră pe jumătate, capul începu să i se miște

încoace și încolo pe perniță și cu vocea înăbușită, dureroasă, continuă :

*Străluce luna plină,
Copilul mic suspină.
Un clopot miezul nopții bate :
Bolnavilor, tu, Doamne,
O, dă-le sănătate !...*

Ultimele cuvinte se înecară însă într-un suspin adânc, de sub gene izvorau lacrimi ce șiroiau încet pe obraji... și, din cauza lor, copilul se trezi, o îmbrățișă pe Ida, se uită, cu ochii umezi, de jur împrejur, murmură ceva, împăcat, despre „mătușa Tony“, se mai cuibări puțin în pat, apoi adormi liniștit.

— Ciudat, spuse doamna Permaneder, când Ida se așează din nou lângă masă. Ce fel de poezii erau astea, Ida ?

— Sînt din cartea lui de citire, răspunse domnișoara Jungmann, și dedesubtul lor scrie *Cornul fermecat al băiatului*¹. Curioase poezii... A trebuit să le învețe zilele astea și a vorbit îndeosebi despre aceea cu piticul. O știi ?... E groaznică într-adevăr. Acest pitic cocoșat ajunge pretutindeni : sparge oalele, mănîncă magiunul, fură lemnele de foc, oprește roata de tors, își bate joc de oameni și după toate astea le mai și cere să-l pomenească în rugăciunile lor. Da, ăsta l-a fermecat. Și mititelul, zi și noapte e cu gîndul la el. Știi ce mi-a spus deunăzi ? Mi-a spus de două-trei ori : „Nu-i așa, Ida, că n-o face din răutate ?... O face fiindcă-i trist și pe urmă se întristează și mai mult... Dacă ne rugăm pentru el, n-o să trebuiască să mai facă toate astea.“ Și chiar astă-seară cînd mămica lui i-a spus noapte bună înainte de a pleca la concert, el a întrebato dacă trebuie să se roage și pentru piticul cocoșat...

¹ *Des Knaben Wunderhorn* — cunoscută culegere de cîntece populare germane editată în 1806—1808.

— Și s-a rugat într-adevăr ?

— Nu cu glas tare, ci pesemne în gînd... Dar despre cealaltă poezie care se cheamă *Ceasul doicii* n-a vorbit de loc ; a plîns doar. Plînge așa de ușor bietul băiețel și cînd începe, multă vreme nu se mai poate opri.

— Dar ce-i așa de trist în poezia aceea ?

— Știu eu ?... De cîte ori încearcă s-o recite, se împotmolește de la început la cuvintele care l-au făcut să suspine adineauri și prin somn... Și tot așa îl plînge și pe căruțașul care e nevoit să se scoale din culcușul său de paie la trei dimineața.

Doamna Permaneder rîse mișcată, apoi fața i se umbri.

— Să-ți spun ceva, Ida, nu e bine, după părerea mea, nu e bine de loc că totul îl impresionează așa de tare. Căruțașul se scoală la trei noaptea, dar Doamne sfinte, de aia e căruțaș ! Copilul — e limpede de pe acum — înclină să privească totul cu ochi prea pătrunzători, să pună prea mult la inimă tot ce vede și aude... Asta nu se poate să nu-l mistuie, crede-mă. Ar trebui o dată vorbit serios cu doctorul Grabow... Tocmai aici e greutatea, continuă ea cu capul înclinat într-o parte, cu brațele încrucișate pe piept și lovind mîhnită cu vîrfurile piciorului în podea. Grabow îmbătrînește... E o inimă de aur, nimic de zis, un om cît se poate de cinstit, de cumsecade... dar în ce privește însușirile lui de medic, nu cred că e mare lucru de capul lui, Ida. Să mă ierte Dumnezeu dacă-l judec greșit. Așa de pildă cu neliniștea lui Hanno, cu tresăririle lui noaptea, cu spaimile lui din somn... Grabow le știe, dar singurul lucru pe care-l face e că ne spune ce sînt și cum se numesc pe latinește : *pavor nocturnus*... Păi, Doamne sfinte, asta e foarte instructiv, nu zic, dar... Nu, dragă, doctorul e un om drăguț, un prieten bun, tot ce vrei, dar nu e o lumină, asta nu ! Un om de seamă se prezintă altfel și arată chiar din tinerețe că e ceva de capul lui. Grabow a trăit epoca de la 48, era om tînăr pe vremea aceea. Dar

crezi că s-a agitat vreodată pentru libertate, pentru dreptate, pentru răsturnarea privilegiilor și a domniei bunului-plac? E un om învățat, fără îndoială, dar sînt convinsă că legile federale de atunci, revoltătoarele legi privitoare la universități și la presă l-au lăsat cu totul rece. N-a făcut niciodată o trăsnaie, n-a dat niciodată cu barda-n lună... Și-a păstrat în orice împrejurare fața lunguiață, blîndă, iar acum prescrie o fripturică de porumbel cu pesmeciori și, cînd cazul e grav, o linguriță de ceai de nalbă... Noapte bună, Ida... A, nu, cred că mai sînt și altfel de doctori... Păcat că n-o mai pot vedea pe Gerda... Mulțumesc, e încă lumină pe coridor... Noapte bună!

Cînd doamna Permaneder deschise în trecere ușa sufrageriei, ca să-i strige fratelui său „noapte bună“, văzu că întregul șir de odăi era luminat și că Thomas se plimbă cu mîinile la spate, de-a lungul lor.

CAPITOLUL IV

Rămas singur, senatorul își reluase locul la masă și își pusese *pince-nez*-ul, cu intenția de a continua lectura ziarului. Dar după abia două minute, ochii lui se ridicară de pe hîrtia tipărită și, fără a-și schimba poziția, el se uită fix, îndelung, printre draperiile de la ușă, în întunericul din salon.

Cum i se schimba întreaga înfățișare, devenind aproape de nerecunoscut, de-ndată ce rămînea singur! Mușchii gurii și ai feței, disciplinați de obicei, constrînși să asculte, în slujba unei concentrări continue a voinței, se destindeau, se moleșeau; expresia de neconținută atenție, de circumspecție, de amabilitate și de energie, de multă vreme păstrată doar prin artificii, cădea ca o mască de pe această față ce nu mai reflecta decît o stare de obo-

seală chinuită ; ochii tulburi și istoviți, ațintiți asupra unui obiect, fără a fi în stare să-l cuprindă, se roșeau, începeau să lăcrimeze. Și neîndrăznind să încerce a se amăgi nici măcar pe sine însuși, din toate gândurile ce i se învălmășeau în minte, greoaie, încâlcite și neliniștite, nu putea reține decât unul singur, și acela deznădăduit : la patruzeci și doi de ani Thomas Buddenbrook era un om sfârșit.

Încet, oftînd din adînc, el își trecu mîna peste frunte și peste ochi, aprinse mașinal o nouă țigară, deși știa că-i face rău, și continua să privească, prin pînza de fum, în întuneric... Ce contrast între moliciunea dure-roasă a trăsăturilor și capul acela îngrijit cu atîta eleganță, marțial : mustățile parfumate, lungi, cu vîrfurile ascuțite, bărbia și obrajii rași cu o chinuită meticulozitate, părul pieptănat cu anume grijă pentru a ascunde, pe cît era cu putință, începutul de chelie din creștet, și adus de la tîmplele delicate, în două unghiuri lunguiețe, spre ceafă, unde forma o chică îngustă, fără să coboare, bogat și ondulat, ca altădată, spre urechi, ci, dimpotrivă, tăiat foarte scurt, ca să nu se vadă că încărunțea în această regiune... El însuși simțea acest contrast și știa bine că afară, în oraș, nimănui nu-i putea scăpa contradicția dintre activitatea lui mobilă, vioaie, și paloarea și oboseala feței.

Nu că ar fi fost o personalitate mai puțin importantă și de care cei dinafară se puteau lipsi mai ușor ca altădată. Prietenii o repetau mereu și nici pizmașii nu puteau nega că primarul, doctorul Langhals, confirmase răspicat, cu glas răsunător, declarația predecesorului său, Oeverdieck, și anume că senatorul Buddenbrook e mîna dreaptă a primarului. Dar că firma *Johann Buddenbrook* nu mai era ceea ce fusese pe vremuri, aceasta părea un adevăr atît de evident, încît chiar domnul Stuht din Glockengiesserstrasse putea să i-l povestească nevستی-si cînd, la amiază, își sorbeau împreună ciorba cu slănină... Și

Thomas Buddenbrook ofta din greu cînd se gîndea la asta.

Totuși, chiar el contribuise cel mai mult la nașterea acestei opinii. Era un om bogat și nici una din pierderile suferite, nici chiar greaua lovitură din 1866, nu izbutise să pună în mod serios în discuție existența firmei. Dar cu toate că el continua, cum era și firesc, să trăiască potrivit rangului pe care îl ocupa și la dineurile pe care le dădea avea grijă să se servească atîtea feluri cîte așteptau invitații de la ei, totuși, gîndul că norocul și succesul îl părăsiseră — gînd care era mai degrabă un adevăr ce stăruia în sufletul lui și mai puțin o realitate întemeiată pe fapte materiale — îi dădea o stare de descurajare care-l făcea atît de neîncrezător, încît, ca niciodată pînă atunci, începu să nu mai dea banii din mîna și să facă economii aproape meschine în viața particulară. Blestemă de sute de ori costisitoarea construcție a noii sale case, care — așa simțea el — nu adusesese decît nenorociri. Călătoriile din cursul verii fură suprimate și mica grădină din oraș trebui să înlocuiască vilegiatura de la mare sau de la munte. La repetatele și severele lui ordine, mesele pe care le lua cu soția sa și cu micul Hanno deveniră atît de simple încît, prin contrast cu sufrageria vastă, cu parchet, cu tavanul ei somptuos și cu mobila superbă de stejar, păreau de-a dreptul caraghioase. Timp îndelungat nu încuviință desertul decît duminica... Eleganța lui vestimentară rămăsese aceeași, dar Anton, valetul care-l sluzea de atîta timp, povestea la bucătărie că senatorul nu-și mai schimba cămașa albă decît la două zile, deoarece spălatul distruge prea repede albiturile fine de olandă... Anton știa chiar mai mult. Știa că va fi concediat. Gerda se împotriva. Trei servitori n-o să le prea ajungă la întreținerea unei case atît de mari. Dar protestele se dovediră zadarnice. Cu gratificația de rigoare, Anton, care se urcase de atîtea

ori pe capra trăsurii ce-l ducea pe Thomas Buddenbrook la Senat, fu concediat.

Ritmul lent pe care îl luă mersul afacerilor corespundea acestor măsuri. Nu mai exista nici urmă din spiritul nou și întreprinzător prin care odinioară Thomas Buddenbrook însuflețise activitatea casei de comerț, iar asociatul său, domnul Friedrich Wilhelm Marcus, care, participând la întreprindere doar cu un capital neînsemnat, în nici un caz nu putea avea vreo influență decisivă, era, prin firea și temperamentul său, lipsit de orice spirit de inițiativă.

De altfel, cu vremea, pedanteria acestuia se accentuase, devenind o adevărată bizarerie. Îi trebuia un sfert de ceas pînă cînd, răsucindu-și mustățile, tușind și aruncînd în dreapta și în stînga priviri îngrijorate, își reteza o țigară de foi, așezînd vîrfurile tăiate în fundul portmoneului. Seara, cînd lămpile cu gaz luminau ca ziua-n amiaza mare toate colțurile biroului, pe pupitrul lui tot mai ardea și o luminare de stearină; la asta nu renunța nici mort. Din jumătate în jumătate de ceas se ridica, se ducea la robinetul de apă și-și uda capul. Într-o dimineată dădu cu ochii de un sac gol, trîntit din cine știe ce neglijență sub biroul lui; i se păru că e o pisică și, spre veselia întregului personal, încercă s-o gonească, ocărînd-o cumpănit... Nu, domnul Friedrich Wilhelm Marcus nu era omul care, în ciuda lincezelii actuale a asociatului său, să dea avînt afacerilor, și adesea, ca de pildă chiar acum, cînd privirea-i obosită se ațîntea în întunericul din salonul de alături, senatorul se simțea cuprins de rușine, de o nerăbdare deznădăjduită, prefîrîndu-și prin minte tîrguiele ridicole, tranzacțiile meschine la care se coborîse în timpul din urmă firma *Johann Buddenbrook*.

Dar nu era oare mai bine așa? Și nenorocul, se gîndea senatorul, își are soroacele lui. Nu este oare mai înțelept să stai molcom, la o parte, atîta timp cît dom-

nește el, să nu te clinești, să aștepți și să-ți aduni în liniște forțele interioare ? De ce a trebuit să vină această propunere chiar acum, să-l scoată înainte de vreme din resemnarea lui cuminte, să-l împresoare cu îndoieli și griji ? Sosise oare momentul ? Era oare oferta aceasta un semn ? Un semn care-l îndemna să se ridice și să dea o lovitură ? Respinsese această propunere cu toată hotărîrea pe care era în stare să și-o impună propriului său glas, dar rămînea oare într-adevăr totul neclintit o dată cu plecarea Antoniei ? Nu prea părea așa, căci iată, stă aici și se frămîntă. „O propunere ne supără numai atunci cînd nu sîntem siguri că-i vom rezista.“ A dracului de și-reată, mica Tony !...

Ce-i răspunsese el ? O, i-a vorbit foarte bine, foarte energetic, își aduce aminte. „Procedeu murdar... Să pescuiești în apă tulbure... Exploatare brutală... Să tragi pe sfoară pe un om care nu se poate apăra... Cîștig de cămătar...“ Minunat ! Dar Thomas se întreba dacă era cazul să recurgă la astfel de vorbe mari. Consulul Hermann Hagenström n-ar fi căutat și n-ar fi găsit astfel de vorbe. La urma urmelor, ce era el, Thomas Buddenbrook ? Un om de afaceri, un om al faptei hotărîte, sau un om plin de scrupule, care despică firu-n patru ?

O da, aceasta era întrebarea ; aceasta a fost din totdeauna, de cînd ține minte, aceasta a fost problema care l-a frămîntat ! Viața e aspră și viața comercială, brutală și lipsită de sentimentalități, nu e de fapt decît un reflex al întregii vieți. Oare Thomas Buddenbrook stătea tot așa de solid înfipt ca părinții lui, cu amîndouă picioarele, în această viață practică și aspră ? Destul de des, și încă de multă vreme avusese numeroase pricini să se îndoiască de acest lucru. Încă din tinerețe fusese de atîtea ori nevoit să-și înăbușe sensibilitatea, acomodîndu-se vieții. Să te porți aspru și să înduri asprimea, dar nu ca asprime, ci ca și cînd ar fi ceva de la sine înțeles : nu va învăța oare niciodată cum se cuvine această lecție ?

Își aduse aminte de impresia pe care i-o făcuse catastrofa din 66 și își evocă sentimentele nespuse de dureroase care îl copleșiseră atunci. Pierduse o sumă mare... o, nu acesta fusese, totuși, lucrul cel mai insuportabil ! Dar atunci îi fusese dat să cunoască întâia oară, în toată întinderea ei, și pe propria lui piele, brutalitatea și cruzimea vieții comerciale, în care orice simțăminte bune, blinde, calde, trebuie să se ascundă în fața instinctului brutal, fătis și tiranic al conservării de sine, în care, chiar în inima prietenilor, a celor mai buni prieteni, o nenorocire nu trezește compătimire și simpatie, ci „neîncredere“, o neîncredere rece, care-ți refuză orice ajutor. Nu știuse acest lucru pînă-atunci ? Avusese dreptul să se mire ? Ce rușine îi fusese mai tîrziu, în ceasurile mai bune, în care se simțise mai tare, de nopțile acelea de insomnie cînd, scîrbit, rănit de moarte, se răzvrătise împotriva durtății hidoase și neobrăzate a vieții !

Ce revoltă stupidă ! Cît caraghioslîc în fiecare din aceste răbufniri ale sensibilității ! Cum s-au putut naște din capul locului în sufletul său ? Căci, încă o dată : ce era el în fond ? Un om practic, sau un visător delicat ?

Ah, întrebarea aceasta și-o pusese de mii de ori și își răspunsese cînd într-un fel, cînd într-altul, după cum se găsea în clipe de energie și încredere sau de oboseală. Dar era prea pătrunzător și prea cinstit ca să nu-și mărturisească pînă la urmă adevărul — și anume că era în același timp și una și alta.

În fața lumii, se arătase totdeauna ca un om activ ; dar, în măsura în care această reputație corespundea adevărului, nu era el oare de fapt activ „dintr-o hotărîre conștientă“ — pentru a întrebuința deviza și maxima goetheană pe care îi plăcea s-o citeze ? Succesele pe care le înregistrase mai demult nu erau oare numai rezultatul firesc al entuziasmului, al avîntului, rezultat al reflexiei ? Și dacă acum era doborît, dacă puterile-i păreau sleite — chiar dacă, dea Domnul, nu pentru totdeauna — nu

era totul o urmare necesară a acestei stări de neîndurat, a conflictului nefiresc ce-l măcina pe dinăuntru?... Oare tatăl său, bunicul, străbunicul ar fi cumpărat recolta de la Pöppenrade în picioare? N-avea importanță!... N-avea importanță!... Dar că fuseseră într-adevăr oameni mai practici, mai întregi, cu mai multă tărie, mai naivi și mai puțin frământați decît el, acesta era un fapt neîndoișor!...

O mare neliniște îl cuprinse, o nevoie de mișcare, de spațiu, de lumină. Își împinse scaunul înapoi, trecu dincolo, în salon, și aprinse gazul din cîteva brațe ale policandrului ce atîrna deasupra mesei din mijloc. Se opri, începu să-și răsucescă încet, nervos, un vîrf al mustății lungi, plimbîndu-și privirile, fără să vadă ceva, prin încăperea somptuoasă. Împreună cu odaia de toate zilele, salonul ocupa întreaga fațadă a casei; era mobilat cu piese curbate, din lemn de culoare deschisă, cu pianul mare de concert pe care era așezată cutia cu vioara Gerdei, cu etajera încărcată cu note, cu pupitrul sculptat iar deasupra ușilor se aflau basoreliefuri ce înfățișau pe zeii iubirii cîntînd, astfel că încăperea avea aspectul unei adevărate săli de muzică. Balconul era plin de palmieri.

Senatorul Buddenbrook stătu nemișcat două-trei minute. Apoi își veni în fire, se întoarse în odaia de toate zilele, trecu în sufragerie și aprinse luminile și aici. Se opri în fața bufetului, bău un pahar de apă, pentru a-și liniști inima, sau pur și simplu pentru a face ceva — apoi, cu mîinile la spate, se îndreptă cu pași repezi spre interiorul casei. Odaia de fumat avea mobilă de culoare întunecată și pereții îmbrăcați în lemn. Senatorul deschise mașinal scrinul cu țigări, dar îl închise imediat, se duse la masa de joc și ridică, distrat, capacul unui mic sipet de stejar, în care se găseau cărți de joc, cîteva caiețele și alte mărunțișuri asemănătoare. Trecu printre

degete cîteva fise de os, făcîndu-le să zornăie, apoi trînti capacul la loc și plecă mai departe.

Alături de fumoar se afla o încăpere strîmtă cu o fe-restruică vopsită în multe culori. Era goală, nu se aflau acolo decît cîteva „servante“, ușoare, vîrite una într-alta, și pe deasupra o lădiță cu lichior. De aici se intra în sala mare, care, cu podeaua enormă pardosită cu parchet, cu cele patru ferestre ce dădeau spre grădină, înalte, dra-pate cu perdele de un roșu-vișiniu, se întindea de asemenea pe toată lățimea casei. Era mobilată cu cîteva canapele joase, grele, de aceeași culoare roșie ca și draperiile și cu un rînd de scaune cu spetează înaltă ce se înșiruiau austere de-a lungul pereților. Era și un cămin acolo și, îndărătul grătilor, imitațiile din cărbuni din benzi de hîrtii lucitoare, roșii-aurii, păreau că ard aieva. Pe placa de marmură din fața oglinzii se înălțau două vase chi-nezești de proporții uriașe.

Acum tot șirul de odăi era luminat din loc în loc de flăcăruile de gaz aerian, ca la sfîrșitul unei petreceri, cînd pleacă și ultimii invitați. Senatorul străbătu sala în toată lungimea ei, apoi se opri la fereastra ce se afla față-n față cu încăperea cea strîmtă și privi afară, în grădină.

Luna plutea mică în înaltul cerului, printre norii scă-moși, și, în tăcerea nopții, apa havuzului susura sub crengile aplecate ale nukului. Thomas privi dincolo de havuz, spre pavilionul ce închidea perspectiva, spre mica terasă albă, strălucitoare cu cele două obeliscuri, spre potecile prunduite, simetrice, spre straturile de flori proaspăt săpate și spre peluzele trase cu compasul... dar toată această simetrie grațioasă și neclintită, departe de a-l liniști, îl irita și îl rănea. Apucă clanța ferestrei, își lăsă fruntea pe mînă și începu să-și depene din nou gîndurile chinuitoare.

Unde o să-l ducă toate acestea? Își aminti de obser-vația ce-i scăpase adineauri, cînd stătea de vorbă cu sora sa, și de care lui însuși îi fusese ciudă, găsind-o, de-n-

dată ce o rostise, cât se poate de nepotrivită. Vorbise de contele Strelitz, de nobilimea rurală și-și exprimase limpede și lămurit părerea că oricine trebuie să recunoască superioritatea socială a producătorului asupra intermediarului. Era o părere judicioasă ? O, Doamne, ce infinit de puțină însemnătate avea dacă era judicioasă sau nu ! Dar, de la bun început, era oare *el* chemat să formuleze o asemenea idee, să o cîntărească, să și-o pună ? Putea să și-l închipuie pe tatăl ori pe bunicul său, sau pe oricare dintre concetățenii lui preocupat de astfel de gînduri, exprimîndu-le chiar ? Un bărbat care se dedică trup și suflet, fără șovăială, profesiunii sale, nu cunoaște și nu prețuiește decît această profesiune și nu vrea să știe de nimic altceva...

Deodată simți că sîngele i se urcă fierbinte la cap și o altă amintire, mai îndepărtată, îl făcu să roșească. Se vedea plimbîndu-se cu fratele său Christian prin grădina din Mengstrasse, cufundați în discuție, într-una din acele explicații aprinse, profund regretabile... În felul lui lipsit de discreție și compromițător, Christian făcuse, în auzul mai multor persoane, o declarație deșăntată, pentru care, furios, indignat, iritat la culme, el, Thomas, îi ceruse socoteală. „În fond, spusese Christian, în fond orice negustor e un șarlatan...” Ei bine, în esență, cuvintele acestea insipide și netrebnice erau oare atît de îndepărtate de acelea pe care el însuși își îngăduise să le rostească în fața soră-si ? El protestase indignat aprins de furie... dar ce spusese mica și vicleana Tony ? „Cine se supără...”

— Nu ! zise brusc, cu glas tare, senatorul. Și ridicîndu-și capul dintr-o smucitură, dădu drumul clanței, făcu un pas hotărît înapoi și adause, tot atît de tare : S-a isprăvit !

Apoi tuși ușor pentru a scăpa de neplăcuta senzație pe care i-o lăsase propria-i voce răsunînd în singurătate, se întoarse și începu să se plimbe, cu pași repezi, cu capul aplecat, cu mîinile la spate, de-a lungul șirului de odăi.

— S-a isprăvit ! repetă. Trebuia să se termine o dată !
Îmi pierd vremea cu nimicuri, mă scufund în mocirlă,
mă prostesc mai tare decît Christian !...

O, era nespus de mulțumit că nu mai avea nici o incertitudine în ce-l privea ! Nu mai depindea decît de el să-și îndrepte situația ! Cu forța !... „Să vedem... să vedem ce-i cu oferta domnului von Maiboom. Recolta... Recolta de la Pöppenrade, în picioare...”

— Am s-o fac ! șopti pătimaș, scuturîndu-și chiar o mină cu degetul arătător întins. Am s-o fac !

Nu era oare ceea ce într-adevăr se numește o lovitură ? Un bun prilej de a dubla, vorbind pe șleau și cu nițică exagerare, un capital de, să zicem, patruzeci de mii de mărci ? Da, era o indicație, un semn ce-l îndemna să se ridice ! Era vorba de un început, de o primă lovitură, și primejdia acțiunii nu făcea decît să justifice și mai mult faptul că lăsa la o parte orice scrupul moral. Dacă reușește, se va reface încă o dată, va îndrăzni iarăși, va ști să țină din nou norocul și puterea cu mlădioase gheare sufletești...

Nu, din nenorocire pentru ei, domnii Strunck și Hagenström vor pierde această ocazie ! Nu de alta, dar există în oraș o firmă care, în cazul de față, în urma legăturilor personale, se bucură de întâietate !... Într-adevăr, amănuntele de ordin personal aveau o importanță hotărîtoare. Nu era vorba doar de o afacere obișnuită, pe care o lichidezi rece, conform uzanțelor curente. Pornită prin intermediul Antoniei, ea avea mai degrabă caracterul unei chestiuni mai mult sau mai puțin particulare, ce trebuia tratată cu discreție și amabilitate. A, nu, orice s-ar spune, Hermann Hagenström nu eră omul indicat pentru așa ceva... Ca negustor, Thomas înțelegea să se folosească de conjunctură, și mai tîrziu, la vînzare, va ști să se folosească, desigur, din nou de ea ! Pe de altă parte, însă, el îi făcea moșierului strîmtorat un serviciu pe care, dată fiind prietenia Antoniei cu doamna

von Maiboom, numai el era chemat să-l ducă la bun sfârșit. Îi va scrie deci... îi va scrie chiar astăseară, și nu pe hîrtie comercială, cu antetul firmei, ci pe hîrtie de scrisoare particulară, pe care e tipărit doar *Senatorul Buddenbrook*. Îi va scrie cu toată considerația, întrebîndu-l dacă o vizită într-una din zilele următoare n-ar fi inoportună. Era, oricum, o problemă delicată. Un teren cam lunecos pe care trebuia să se miște cu oarecare grație... Cu atît mai potrivit pentru el.

Mergea cu pași din ce în ce mai iuți, dar respirația îi era tot mai adîncă. Se așeză o clipă, sări iar în picioare și-și reluă plimbarea de-a lungul tuturor odăilor. Cîntări încă o dată totul, se gîndi la domnul Marcus, la Hermann Hagenström, la Christian și la Tony. Vedeă holdele pîrguite, aurii, de la Pöppenrade legănîndu-se în vînt, își închipui avîntul general al firmei ce va urma după această lovitură, respinse cu mînie toate îndoielile și, scuturînd din mînă, spuse încă o dată :

— Am s-o fac.

Doamna Permaneder deschise ușa sufrageriei și îi strigă : „Noapte bună“, iar Thomas îi răspunse fără să-și dea seama. Gerda, de la care Christian își luase rămas bun în fața porții, intră și, în ochii ei ciudați, foarte apropiați, lucea acea lumină enigmatică pe care, de obicei, o aprindea muzica. Senatorul se opri mașinal în fața ei, o întrebă tot atît de mașinal de virtuosul spaniol și de desfășurarea concertului, apoi o asigură că vrea să se culce și el, de îndată.

Dar nu se duse la culcare, ci își reluă plimbarea prin odăi. Se gîndea la sacii plini cu grîu, cu secară, cu orz, cu ovăz, care vor umple magaziiile „Leul“, „Balena“, „Stejarul“ și „Teiul“ la prețul — o, de loc necuviincios — ce avea de gînd să-l ofere ; pe la miezul nopții coborî încet în birou și, la lumînarea domnului Marcus, îi scrise pe nerăsuflăte domnului von Maiboom la Pöppenrade, o scrisoare pe care, recitînd-o cu capul greu și înfierbîn-

tat, o găsi cea mai bună, cea mai cu tact din cîte în-tocmise în viața lui.

Asta se întîmplă în noaptea de 26 spre 27 mai. În ziua următoare, Tom îi declară Antoniei, pe un ton ușor și glumeț, că cercetînd problema pe toate fețele a ajuns la concluzia că nu-l poate refuza pe domnul von Maiboom, aruncîndu-l în brațele întîiului borfaș. La 30 ale lunii întreprinse o călătorie la Rostock iar de acolo, cu o trăsură, se duse la moșia domnului von Maiboom.

În zilele următoare se simți într-o dispoziție excelentă, mersul îi redeveni elastic și sigur, înfățișarea de o îndatoritoare amabilitate. O necăjea pe Klothilde, rîdea din toată inima de giumbușlucurile lui Christian, glumea cu Tony, duminică se jucă o oră întreagă cu Hanno pe balconul de la etajul al doilea, ajutîndu-i să urce niște saci minusculi într-o mică magazie de culoarea cărămizilor, în timp ce imita strigătele prelungi și monotone ale muncitorilor... iar în ședința din 3 iunie a adunării cetățenești rosti în legătură cu subiectul cel mai plicticos din lume — o problemă fiscală oarecare — o cuvîntare atît de excelentă și de spirituală, încît i se dădu dreptate în toate chestiunile, iar consulul Hagenström, care se ridica împotriva lui, se făcu pur și simplu de rîs.

CAPITOLUL V

Fie din neatenție, fie intenționat, senatorul fu cît pe ce să treacă peste un fapt care, grație doamnei Permaneder, cea mai credincioasă și devotată păstrătoare a hirtilor familiale, ajunse la cunoștința tuturor: anume că documentele socoteau drept dată a întemeierii casei ziua de 7 iulie 1768 și că se apropia a suta aniversare a aceste zile.

Se părea chiar că Thomas fusese neplăcut impresionat cînd, cu voce mișcată, Tony îi adusese aminte de această

zi. Starea lui de înviorare nu se dovedise de durată. În foarte scurtă vreme el devenise din nou un om tăcut, poate chiar mai tăcut decît înainte. I se întimpla să pă-răsească biroul în toiul lucrului pentru a se plimba prin grădină singur, cuprins de neliniște, oprindu-se din cînd în cînd, ca țintuit pe loc, în timp ce, oftînd, își acoperea ochii cu mîna. Nu vorbea, nu se destăinuia nimănui... Și cui i s-ar fi putut destăinui? Cînd Thomas îi pomenise în treacăt de afacerea de la Pöppenrade, domnul Marcus, pentru întîia dată în viața lui, își ieșise din fire — o, a fost un spectacol uluitor! — declinîndu-și orice răspun-dere și refuzînd orice participare. În fața surorii sale, însă, senatorul se trădă într-o joi seara, pe stradă, în mo-mentul cînd Tony își lua rămas bun de la el, făcînd o aluzie la recoltă. El îi strînse mîna nervos, adăugînd în grabă, cu glas înăbușit: „A, Tony, ce n-aș da să mă văd scăpat de ea!“ Apoi făcu stînga-mprejur și plecă brusc, lăsînd-o pe doamna Antonie nedumerită, incre-mentită... Era parcă o explozie de deznădejde în strîn-gerea lui nervoasă de mîna și stăruia în această șoaptă atîta spaimă înăbușită cine știe de cînd... Dar cînd, cu cel dintîi prilej, Tony încercă să revină asupra acestei afaceri, el se învăluie într-o tăcere și mai închisă, rușinat de slăbiciunea de care se lăsase tirît o clipă, plin de amărăciune pentru că nu avea destulă tărie să-și ia față de el însuși răspunderea tranzacției întreprinse...

Apoi spuse greoi, posomorît :

— Ah, draga mea, aș dori să putem ignora pur și simplu toată povestea asta !

— S-o ignorăm, Tom ? Cu neputință ! De neînchi-puit ! Crezi că poți trece sub tăcere un fapt ca acesta ? Crezi că orașul întreg ar putea uita însemnătatea ace-s-tei zile ?

— Eu nu zic că ar putea, eu zic numai că aș prefera s-o putem sărbători în tăcere. E frumos, nici vorbă, să serbezi trecutul, cînd ai asigurat prezentul și viitorul...

E plăcut să-ți aduci aminte de strămoși cînd te știi una cu ei și cînd ai conștiința liniștită că în toate împrejurările ai lucrat în spiritul lor. Și jubileul acesta... Dacă ar veni într-un moment mai potrivit... Pe scurt, nu-mi prea arde acum de serbări.

— Nu trebuie să vorbești așa, Tom. De altfel nu așa ai înțeles nici tu lucrurile și știi prea bine că ar fi o rușine, da, o adevărată rușine să lași ca jubileul de o sută de ani al casei *Johann Buddenbrook* să treacă în tăcere. Ești puțin nervos, asta-i tot, și eu știu de ce... deși, în fond n-ai nici un motiv... Dar cînd va sosi ziua, vei fi tot așa de mișcat și de bucuros ca noi toți...

Tony avea dreptate, ziua nu putea fi trecută cu vederea. Nu peste mult în *Anzeigen* apăru o notiță preliminară care anunța pentru ziua jubileului o recapitulare mai amănunțită a istoriei vechii și renumitei case comerciale — și poate că nici n-ar prea fi fost nevoie de așa ceva pentru a atrage atenția onorabilei bresle a negustorilor. Cît privea familia, Justus Kröger fu întîiul care, joia următoare, aduse vorba despre apropiata aniversare și doamna Permaneder avu grijă ca, îndată după desert, respectabila mapă de piele cu documentele familiei să fie așezată, cu solemnitatea cuvenită, pe masă și ca, drept preludiu al serbării, rudele să se ocupe cît mai amănunțit cu datele cunoscute din viața răposatului Johann Buddenbrook, stră-străbunicul lui Hanno, fondatorul firmei. Cînd a avut friguri cu spuzeală și cînd vîrșat, cînd a căzut din al treilea pod pe lojniță și cînd a avut fierbințeală atît de mare că vorbea aiurea; toate acestea Tony le citea cu o seriozitate religioasă. Dar nu se mulțumi cu atît; se întoarse pînă-n secolul al XVI-lea, pînă la cel mai vechi Buddenbrook cunoscut, care fusese consilier în Graben și pînă la croitorul din Rostock căruia „îi mergea de minune” — aceste cuvinte erau subliniate — și care avusese o puzderie de copii vii și morți...

— Ce om minunat ! exclamă Tony, apoi se apucă să citească scrisori vechi, îngălbenite și poeme ocazionale...

Domnul Wenzel fu, firește, întâiul care în ziua de 7 iulie își prezintă felicitările.

— Da, domnule senator, o sută de ani... spunea, în timp ce briciul și cureaua îi jucau sprinten în mâinile roșii... Și pot să zic că jumătate, sau aproape jumătate din acest răstimp am fost bărbierul onoratei dumneavoastră familii. La câte nu ți-e dat să iei parte când dimineată de dimineată. ești întâiul om cu care șeful stă de vorbă... Domnul consul, răposatul, tot dimineăta era mai vorbăreț și atunci se întâmpla să mă întrebe : „Ei, Wenzel, făcea, ce părere ai despre seară ? S-o vînd, sau crezi că se mai urcă ?...”

— Păi da, Wenzel, nici eu nu-mi pot închipui toată istoria asta fără dumneata. Meseria dumitale are, după cum ți-am mai spus de atîtea ori, ceva foarte atrăgător. Dimineăta, cînd ți-ai terminat raita, dumneata ești mai documentat decît noi, căci pînă atunci aproape toți șefii caselor mari au trecut pe sub briciul dumitale și știi în ce apă se scaldă fiecare, așa că fiecare în parte are de ce te invidia, fiindcă experiența dumitale e foarte interesantă, Wenzel.

— E oarecare adevăr în asta, domnule senator, dar în ce privește dispoziția dumneavoastră personală, dacă îmi dați voie să vă spun... astăzi sînteți din nou nițel cam palid...

— Așa ? Da, am dureri de cap și în măsura în care omul poate prevedea ceva, ele nu-mi vor trece cu una cu două, deoarece azi cred că voi fi solicitat din toate părțile.

— Și eu cred la fel, domnule senator. Simpatia e mare, e chiar foarte mare. Uitați-vă pe urmă nițel afară, domnule senator. O mulțime de steaguri. Și jos, față-n

față cu Fischergrube, Wullenwever și Friederike Oeverdieck au arborat toate steagurile...

— Păi atunci dă-i zor, Wenzel, dă-i zor că n-am timp de pierdut.

În ziua aceea, senatorul nu-și puse mai întâi haina de birou, ci îmbracă de la început niște pantaloni de culoare deschisă și o redingotă neagră, de sub care se vedea jiletca albă de pichet. Era de așteptat că va avea vizite înainte de amiază. Senatorul aruncă o ultimă privire în oglinda de pe masa de toaletă, își trecu încă o dată fierul de frezat prin vârfurile lungi ale mustăților, apoi, cu un oftat scurt, se îndreptă spre ieșire. Dansul începea... O, de ar trece cât mai repede ziua aceasta! O să aibă măcar o clipă de singurătate, o să-și poată destinde mușchii feței o singură clipă? Să primești toată ziua, să întâmpini cu tact și cu demnitate felicitările a vreo sută de oameni, găsind pentru fiecare, cu dibăcie și cu un simț sigur al nuanțelor, cuvântul potrivit, respectuos, serios, prietenos, ironic, glumeț, îngăduitor, cordial... după împrejurări... și să asisti de după-amiază pînă noaptea târziu la un dineu între bărbați în pivnițele Primăriei...

Nu era adevărat că avea dureri de cap. Era numai obosit și de-ndată ce destinderea nervilor pe care o simțea dimineata se risipi, el fu din nou copleșit de această mîhnire nelămurită... De ce mințise? Nu avea, oarecum, conștiința în permanență încărcată din pricina acestei proaste stări? De ce? De ce?... Dar nu mai era timp să se gîndească la toate acestea.

Cînd intră în sufragerie, Gerda îi ieși înainte plină de vioiciune. Și ea era îmbrăcată de primire. Purta o fustă dreaptă de stofă scoțiană, o bluză albă și un bolero de mătase subțire în culoarea roșie-închisă a părului ei greu. Își arătă rîzînd dinții lați, simetrici, care erau și mai albi decît frumoasa ei față; și chiar ochii ei căprui, apropiați și enigmatice, cu umbre viorii, zîmbeau astăzi,

— De ceasuri întregi sînt în picioare, așa că îți închipui cît de entuziaste sînt felicitările mele.

— Ce vorbești ? Te impresionează cei o sută de ani ?

— Cît se poate de profund... dar se prea poate să nu am această impresie decît din pricina atmosferei de sărbătoare... Ce zi ! Ia te uită de pildă aici, spuse, arătînd spre masa pe care se afla micul dejun, împodobită cu flori de grădină, e opera domnișoarei Jungmann... De altfel te înșeli dacă crezi că în momentul acesta ai putea să-ți iei ceaiul. În salon te și așteaptă membrii mai importanți ai familiei, pentru a-ți oferi un dar la care, în oarecare măsură, am contribuit și eu... Ascultă, Thomas, acesta nu e, firește, decît începutul șirului de vizite ce se vor desfășura. Un timp am să rezist, dar către amiază o să mă retrag, ți-o spun de pe acum. Cu toate că barometrul a coborît nițel, cerul e încă de un albastru nerușinat. Nimic de zis, se potrivește de minune cu steagurile — căci tot orașul e împodobit — dar are să fie o căldură îngrozitoare. Acum să trecem dincolo ; micul dejun o să mai aștepte. Trebuia să te scoli mai devreme. Din pricina asta prima emoție a zilei ai s-o înghiți pe inima goală...

Doamna consul, Christian, Klothilde, Ida Jungmann, doamna Permaneder și Hanno se aflau în salon. Tony și Hanno țineau drept în sus, nu fără efort, darul familiei, un panou mare, comemorativ... Doamna consul îl îmbrățișă, adînc mișcată, pe fiul ei cel mai mare.

— Dragul meu copil, e o zi frumoasă... O zi frumoasă, repetă. Nu trebuie să încetăm niciodată de a-l lăuda în inimile noastre pe Domnul pentru toate darurile... toate darurile...

Plîngea.

O undă de slăbiciune îl cuprinse pe senator în timpul acestei îmbrățișări. Era ca și cum în adîncul ființei lui ceva s-ar fi desfăcut, l-ar fi părăsit. Buzele-i tremurau. Simțea un fel de lîncedă nevoie de a rămîne în brațele

mamei sale, la pieptul ei, învăluit în parfumul delicat ce se ridica din mătasea moale a rochiei, cu ochii închiși, să nu mai vadă nimic, să nu mai trebuiască să vorbească nimic... O sărută, apoi se îndreptă din șale pentru a-i întinde mîna fratelui său, care i-o strînse cu acea expresie pe jumătate distrată, pe jumătate încurcată, pe care o avea la ocazii solemne. Klothilde îi spuse cîteva cuvinte trăgănate și prietenoase. Cît despre domnișoara Jungmann, aceasta se mulțumi să se încline foarte adînc, în timp ce mîna ei se juca cu lanțul de argint ce cobora pe sînu-i neted.

— Vîno-ncoace, Tom, spuse, cu glas tremurat doamna Permaneder. Nu-l mai putem ține, Hanno și cu mine.

Sustînea aproape singură panoul, deoarece brațele lui Hanno nu prea aveau putere, și cu fața ei însuflețită, dar încordată peste măsură, Tony părea întruparea unei martire în extaz. Ochii-i erau umezi, obrații aprinși, iar vîrfurile limbii și-l juca pe buza de sus cu o expresie pe jumătate desperată, pe jumătate ștregărească...

— Da, iaca vin! spuse senatorul. Dar asta ce-i? Lăsați-l jos, o să-l proptim de ceva. Așeză panoul la perete, lîngă pian și, înconjurat de ai săi, se opri în fața lui.

Rama grea de nuc sculptat cuprindea un carton așezat sub sticlă, reprezentînd portretele celor patru proprietari ai firmei *Johann Buddenbrook*. Sub fiecare, cu litere de aur, numele și anul. Era acolo, copiat după un tablou vechi în ulei, portretul lui Johann Buddenbrook, fondatorul, un domn bătrîn, înalt și grav, cu buzele strînse, care privea sever și hotărît pe deasupra jaboului. Urma fața rotundă și jovială a lui Johann Buddenbrook, prietenul lui Jean Jacques Hoffstede. Lîngă el, cu bărbia vîrîtă în gulerul tare și înalt, cu gura mare și încrețită, cu nasul proeminent și foarte coroiat, consulul Johann Buddenbrook își ațintea ochii plini de profunzime și de extaz religios asupra privitorului; și în sfîrșit, era acolo

însuși Thomas Buddenbrook, la o vîrstă ceva mai tînăra... Printre portrete șerpuia o ghirlandă stilizată de spice de aur, sub care, cu cifre tot de aur și alăturate semnificativ, străluceau datele : 1768—1868. Iar deasupra întregului tablou, scrisă cu caractere înalte, gotice, cu caligrafia aceluia care o transmisese urmașilor săi, se putea citi maxima : „Fiule, ziua să-ți vezi cu drag de negoț, dar să-l faci într-așa fel ca să nu-ți tulbure somnul, noaptea“.

Cu mîinile la spate, senatorul contemplă îndelung tabloul :

— Da, da, spuse deodată, cu un accent puțin ironic, o noapte de odihnă netulburată e un lucru bun... Apoi, întorcîndu-se către toți cei de față, rosti grav, deși cam grăbit : „Vă mulțumesc din inimă, dragii mei ! E un dar foarte frumos și plin de semnificație !... Ce credeți, unde să-l atîrnăm ? În cabinetul meu ?

— Da, Tom, în cabinetul tău, deasupra mesei de scris, răspunse doamna Permaneder, îmbrățișîndu-și fratele ; apoi trăgîndu-l spre balcon, îi arătă strada. Sub cerul de vară de un albastru adînc, steagurile în două culori fluturau pe toate casele din Fischergrube și din Breite Strasse, pînă în port, unde în cinstea armatorului lor, vasele *Wullenwewer* și *Friederike Oeverdieck* erau împodobite cu flamuri de sus pînă jos. Așa e tot orașul ! spuse doamna Permaneder și glasul îi tremura. Am dat o raită pe străzi, Tom. Și familia Hagenström și-a împodobit casa cu steaguri. Hah, n-aveau încotro... Să fi poftit !... Le spărgeam ferestrele ! Tom zîmbi, iar ea îl trase înapoi în odaie, în fața mesei. Și aici sînt telegramele, Tom... primele numai, cele personale, firește, de la membrii familiei care sînt departe. Telegramele prietenilor de afaceri sosesc la birou...

Deschiseră cîteva depeșe : de la rudele din Hamburg, de la cei din Frankfurt, de la domnul Arnoldsen și familia sa din Amsterdam, de la Jurgen Kröger din

Wismar... Deodată, doamna Permaneder roși pînă în albul ochilor.

— În felul lui e un om bun, spuse, întinzîndu-i fratelui său o telegramă pe care o deschisese ea. Telegrama era semnată : *Permaneder*.

— Dar vremea trece, spuse senatorul, deschizînd capacul ceasului său de buzunar... Aș vrea să iau un ceai. Vreți să-mi țineți de urît ? În curînd casa va fi un adevărat furnicar...

La un semn al Idei Jungmann, nevastă-sa îl reținu.

— Un moment, Thomas... știi, Hanno trebuie să plece îndată la meditație... Ar vrea să-ți recite niște versuri... Vino încoace, Hanno... Și acum, ca și cum nimeni n-ar fi de față, fără emoție !

Chiar în timpul vacanței — căci în iulie școala era în vacanță de vară — micul Johann trebuia să ia lecții particulare de aritmetică, pentru a putea ține pas cu clasa lui și la această materie. Undeva în suburbia Sfînta Gertruda, într-o odaie încinsă de căldură, unde nu mirosea tocmai bine, un om cu barba roșie și unghiile murdare îl aștepta pentru a repeta cu el afurisita de tablă a înmulțirii. Mai întîi, însă, trebuia să-i spună lui papa poezia pe care, ajutat de Ida, o învățase cu atîta grijă în balconul de la etajul al doilea...

În haina lui de marinar danez, cu guler lat, de pînză, cu plastron alb și cu o cravată mare de matelot țîșnind de sub guler, Hanno stătea rezemat de pian, cu piciorușele lui subțiri încrucișate, cu capul și trupul înclinate puțin într-o parte, într-o atitudine plină de sfioasă și inconștientă grație. Fusese tuns în urmă cu două sau trei săptămîni, fiindcă la școală nu numai colegii, ci și învățătorii făceau haz de părul lui prea lung. Dar din creștetul capului, buclele îi porneau totuși dese și mătasoase, coborînd pe tîmple și spre fruntea delicată. Își ținea pleoapele aproape închise, așa încît genele-i lungi

și castanii cădeau pe umbra albăstruie ce-i încercuia ochii, iar buzele strinse păreau ușor schimonosite.

Știa bine ce avea să se întâmple; o să-i vină să plîngă și n-o să poată termina poezia aceasta care îi strînge inima, ca duminica, la biserica Sfintei Marii, cînd domnul Pfühl, organistul, cîntă la orgă într-un anumit fel pătrunzător și solemn... Va plînge ca totdeauna cînd i se cerea să se producă, sau cînd cineva îl examina, punîndu-i la încercare însușirile și prezența de spirit, cum îi plăcea lui papa să facă. Dacă măcar mama n-ar fi vorbit despre emoție! Cuvîntul acesta trebuia să fie o încurajare, firește, dar ea a dat greș și Hanno simțea acest lucru. Toți stăteau și se uitau la el. Și toți se temeau și așteptau să-l vadă plîngînd... Era oare cu puțință să nu plîngă? Își ridică genele căutînd ochii Idei care sucea într-una lanțul de la ceas și cu obișnuita ei bunăvoință amestecată cu asprime, îl încuraja, dînd din cap. Îl cuprinse o dorință nețăr-murită de a se ghemui la pieptul ei, de a se lăsa dus de acolo, de a nu mai auzi nimic decît glasul ei adînc, molcomitor: „Liniștește-te, Hanno, puiule, nu trebuie să reciți nimic!”

— Ei bine, fiul meu, s-auzim! spuse, scurt, senatorul.

Se așezase într-un fotoliu lîngă masă și aștepta. Nu zîmbea de loc, cum nu zîmbea niciodată cu asemenea prilejuri. Grav, ridicîndu-și o sprînceană, el măsura cu o privire scrutătoare, ba chiar rece, făptura micului Johann.

Hanno se îndreptă din șale. Își trecu mîna peste lemnul lustruit al pianului, își roti privirea sfioasă peste cei de față și, încurajat puțin de blîndețea ce radia din ochii bunicuței și ai mătușii Tony, începu cu glasul stins, ușor răgușit: *Duminica păstorului...* de Uhland¹.

¹ *Johann Ludwig Uhland* (1787—1862), poet romantic german și istoric literar.

— A, nu, draguțule, nu așa ! strigă senatorul. Nu se stă lipit de pian, cu mâinile încrucișate pe burtă... Atitudine nestingherită ! Vorbă nestingherită ! Asta-i prima condiție. Treci colea între draperiile de la ușă ! Și acum capul sus... iar brațele lasă-le să atirne libere !...

Hanno se postă în pragul ușii ce se deschidea spre odaia de toate zilele și își lăsă brațele în jos. Ascultător, el își înălță capul, dar genele și le coborî atât de adînc încît ochii nu i se mai vedeau de loc. De pe acum, pesemne, ei înotau în lacrimi.

— „Aceasta-i ziua Domnului“ rosti el încet de tot.

Cu atît mai tare răsună glasul tatălui său care-l întrerupse :

— O recitare începe printr-o înclinare în fața auditorilor, fiul meu ! Și trebuie să vorbești mai tare ! Încă o dată, te rog ! *Duminica păstorului*... Era o cruzime din partea lui și senatorul știa foarte bine că prin această cruzime el îi răpește copilului ultimul pic de ținută și de putere de rezistență. Dar tocmai asta era : băiatul să nu se lase despuiat, să nu se zăpăcească ! Să aibă tărie și bărbăție... *Duminica păstorului* !... repetă neînduplecat și încurajator.

Dar cu Hanno se isprăvise. Capul îi căzuse pe piept, iar mînuța dreaptă, care îi ieșea palidă, cu artere albastrii, din mîneca albastră de marinar, foarte strîmtă jos și împodobită cu o ancoră brodată, frămînta convulsiv brocartul draperiei.

— „Sînt singur în întinsa cîmpie...“ atît mai putu rosti și cu asta termină definitiv. Atmosfera poeziei îl doborî. O copleșitoare compătimire față de sine însuși îi tăie cu desăvîrșire vocea și lacrimile-i izvorîră nestăvilite de sub gene. Îl apucă deodată nostalgia unor nopți în care, puțin bolnav, zăcea în pat cu dureri de gît și cu o ușoară febră... și Ida venea să-i dea de băut și să-i pună — cu cît drag ! — o nouă compresă pe frunte... Se aplecă într-o parte, își lăsă capul pe mîna

cu care se ținea de draperie și se porni pe un plîns cu suspine...

— Ei bine, asta nu e nici o plăcere, spuse senatorul aspru și mînios, ridicîndu-se din fotoliu. De ce plîngi ? De plîns e doar faptul că nici într-o zi ca asta nu ești în stare să-mi faci o bucurie. Ce ești tu ? O fetiță ? Ce o să se aleagă de capul tău dacă ai să continui tot așa ? Ai de gînd să izbucnești în lacrimi ori de cîte ori va trebui să le vorbești oamenilor ?

„Niciodată, își zicea în desperarea lui Hanno, n-am să le vorbesc oamenilor.“

— Gîndește-te bine pînă după-masă la ce ți-am spus, încheie senatorul ; și în timp ce Ida Jungmann, în genunchi lîngă odorul ei, îi zvînta lacrimile, cînd dojenindu-l, cînd mîngîindu-l cu gingășie, el trecu în sufragerie.

Își luă în grabă micul dejun. În timpul acesta măicăsa, Tony, Klothilde și Christian plecară. Împreună cu Krögerii, cu familia Weinschenk și cu cucoanele Buddenbrook, ei aveau să prînzească aici, la Gerda, cu toții, în timp ce senatorul, vîrînd-nevrînd, trebuia să asiste la banchetul din pivnițele Primăriei ; nu avea însă de gînd să zăbovească prea mult și spera ca seara să-și poată regăsi familia în casa lui.

Așezat la masa împodobită cu ghirlande de flori, el sorbi ceaiul fierbinte din farfurioară, mîncă la repezeală un ou și pe scări trase cîteva fumuri din țigară. Grob-leben, cu șalul de lînă la gît chiar în acest anotimp călduros, cu o cizmă trasă pe brațul stîng, cu peria de ghetе în mîna dreaptă și cu un strop lunguiet în vîrfurile nasului, intră în vestibulul cel mare, venind prin coridorul dinspre grădină și înaintă în întîmpinarea patronului său pînă în dreptul scării principale, unde stătea țeapăn ursul cafeniu, ținînd în labe tava pentru cărțile de vizită.

— Hei, domnule senator, o sută de ani... și cîn' stai și te gîndești că uni-s putrezi de bogați și alții n-au după ce bea apă...

— Bine, Grobleben, foarte bine! Și senatorul strecură o monedă în mîna înarmată cu peria de ghete, apoi străbătu vestibulul și biroul de primire din imediata apropiere. În biroul principal el fu întîmpinat de casier, un bărbat deșirat, cu ochi credincioși, care în fraze îngrijite îi transmise urările întregului personal. Senatorul îi mulțumi în două cuvinte și se așeză la locul lui lingă fereastră. Dar abia apucă să arunce o privire asupra ziarelor rînduite pe masă și să deschidă corespondența, că cineva și pătu la ușa ce dădea spre coridorul din față și un grup de vizitatori veniți să-l felicite își făcu apariția.

Era o delegație a muncitorilor de la antrepozite, șase oameni, care intrară cu mers greoi, cu picioarele rășchirate, cu colțurile gurii lăsate în jos, răsucindu-și șepcile în mîini cu o expresie de nespusă sinceritate. Purtătorul lor de cuvînt scuipe pe parchet zeama brună de mahorcă, își smuci nădragii și vorbi cu glasul sugrumat de emoție de cei „o sută de ani bătuți pe muchie“ și de „alte multe sute ce o să vină de aci-nainte...“ Senatorul îi lăsă să întrevadă o considerabilă urcare de salariu pentru săptămîna în curs, apoi își luă ziua bună de la ei.

Veniră apoi funcționarii de la fisc, pentru a-l felicita, în numele administrației, pe șeful lor. La ieșire, în ușă, ei se întîlniră cu un grup de marinari care, conduși de doi timonieri, fuseseră delegați de echipajele celor două vase, *Wullenwewer* și *Friederike Oeverdieck*, ancorate pentru moment în port. Și veni o delegație a hamalilor, cu bluze negre, cu pantaloni prinși sub genunchi și cu joben în cap. Din cînd în cînd se anunța și cîte un cetățean răzleț. Astfel apăru croitorul Stuht din Glockengiesserstrasse, îmbrăcat într-o redingotă neagră

peste cămașa de lână. Cutare sau cutare vecin, printre ei și Iwersen, proprietarul florăriei, veni de asemenea să-l felicite. Un factor poștal bătrîn, cu barba albă, cu cercei în urechi, cu ochi urduroși, un tip original cu care, cînd era bine dispus, senatorul avea obiceiul să intre în vorbă pe stradă și pe care nu-l scotea din „domnule diriginte de poștă”, strigă chiar din ușă :

— Nu pentru *asta*, dom'le senator, nu pentru *asta* am venit... Știu eu bine, toată lumea spune că aici e ceva de căpătat, dar eu n-am venit pentru *asta*!...

Totuși omul primi bucuros moneda ce i se dădu... Defilarea nu se isprăvea. La ora zece și jumătate, jupîneasa anunță că în salon doamna senator primește primii vizitatori.

Thomas Buddenbrook părăsi biroul și urcă în grabă scara principală. Sus, lingă ușa salonului, zăbovi o jumătate de minut în fața oglinzii, își îndreptă cravata și aspiră o clipă mireasma de apă de colonie din batistă. Era palid, deși tot trupul îi era asudat ; mîinile și picioarele însă-i rămaseră reci. Vizitele din birou îl sleiseră aproape... Oftă adînc și intră pentru a saluta, în încăperea scaldată în soare, pe consulul Huneus, angrosist de lemne, om cu o avere de cinci milioane, pe soția lui, pe fata lor și pe soțul acesteia, domnul senator doctor Gieseke. Domnii și doamnele veniseră cu toții de la Trawemünde unde își petreceau luna iulie împreună cu cele mai multe dintre familiile de seamă și nu-și întrerupseră cura de băi decît pentru a cinsti cu prezența lor jubileul casei Buddenbrook.

Nu trecură nici trei minute de cînd ședeau împreună în fotoliile curbate, de culoare deschisă, cînd în prag apăru consulul Oeverdieck, fiul răposatului primar, cu nevastă-sa, născută Kistenmaker. Și cînd consulul Huneus își luă rămas bun, el se pomeni față-n față cu fratele lui care avea un milion mai puțin, dar în schimb era senator.

Acum începu hora cu adevărat. Ușa mare, albă, împodobită cu zei ai iubirii oîntînd, sculptați în relief, nu se închidea decît pentru o clipă, două, și lăsa să se vadă, fără întrerupere, vestibulul inundat de lumina ce cădea din tavan și scara principală pe care musafirii urcau și coborau neîncetat. Cum, însă, salonul era încăpător și grupurile ce se închegau stăteau locului, prinse în discuție, numărul celor ce soseau era mult mai mare decît al celor ce plecau. În curînd, oaspeții nu se mai mărginiră doar la salon, ci scutind-o pe fata din casă de a tot închide și deschide ușa, care fu dată la perete, se adunară pîlcuri-pîlcuri și pe coridorul cu parchet pe jos. Zumzet de voci feminine, răspunzînd glasurilor duduitoare de bărbați, strîngerii de mîini, reverențe, glume și rîsete zgomotoase, mulțumite, ridicîndu-se printre coloanele ce susțin scările pînă la tavanul înalt, de sticlă, pînă la „luminatorul“ ce le răsfrînge în ecouri. Senatorul Buddenbrook primește, cînd în capul scărilor, cînd înăuntru, pe pragul balconului, felicitările murmurate grav și formal, sau rostite cu dezinvoltură și cordialitate. Primarul, doctorul Langhals, un om distins, scund, cu bărbia rasă ce-i dispare sub legătura albă de la gît, cu cotlete scurte și cărunte și cu o privire obosită de diplomat, e primit cu respect unanim. Consulul Kistenmaker, negustorul de vinuri, împreună cu soția sa, născută Möllendorpf, ca și frațele și asociatul său Stephan, discipolul și prietenul cel mai credincios al senatorului Buddenbrook, cu soția sa, o fată de moșier cu o înfățișare extrem de sănătoasă, au sosit și ei. Văduva răposatului senator Möllendorpf tronează în salon, drept în mijlocul canapelei; în timp ce copiii ei, domnul consul August Möllendorpf cu soția sa Julchen, născută Hagenström, intră tocmai în clipa aceasta, felicită și trec, salutînd în dreapta și în stînga, prin mulțime. Consulul Hermann Hagenström a găsit în rampa scărilor un sprijin pentru trupul său

greoi și în timp ce nasul său turtit, culcat pe buza de sus, răsuflă cu oarecare greutate în barba roșcată, el stă de vorbă cu domnul senator doctor Cremer, șeful poliției, a cărui față, zîmbind cu o anumită șiretenie blîndă, e încadrată de niște favoriți castanii, presărați cu numeroase fire cărunte. Procurorul general Moritz Hagenström, a cărui frumoasă soție, născută Puttfarken, din Hamburg, e de asemenea de față, își arată zîmbind dinții stricați, colțuroși. Bătrînul doctor Grabow poate fi văzut ținînd o clipă în mîinile sale dreapta senatorului Buddenbrook, dar arhitectul Voigt îi ia numaidecît locul. Pastorul Pringsheim, în veșminte laice, subliniindu-și demnitatea preotească doar prin lungimea redingotei, urcă scările cu brațele deschise și cu fața pe de-a-ntregul transfigurată. Și Friederich Wilhelm Marcus e de față. Domnii care reprezintă o corporație, adunarea cetățenească, Senatul, Camera de Comerț, s-au prezentat în frac. E ora unsprezece și jumătate. S-a făcut o căldură înăbușitoare. De un sfert de ceas stăpîna casei s-a retras.

Deodată, de jos, de la intrarea principală, se aude un tropăit, un tirșit de pași ca și cum mai mulți inși ar fi intrat buluc în vestibul și în același timp răsună un glas gălăgios, umplînd toată casa... Lumea se repede la rampa scării, se înșiră de-a lungul coridorului, în fața ușilor ce dau spre salon, spre sufragerie, spre odaia de fumat, toți privesc în jos. Acolo în vestibul, o ceată de cincisprezece-douăzeci de inși, cu instrumente muzicale, se înșiră sub comanda unui domn cu perucă șatenă, cu o barbă sură de marinar, și care vociferează arătîndu-și întreaga garnitură de dinți falși, lați și galbeni... Ce mai e și asta? Consulul Peter Döhlmann își face intrarea cu orchestra Teatrului Municipal! Iată-l urcînd scările în triumf, fluturînd în mînă un teanc de programe!

Și în această acustică imposibilă, disproporționată, în care sunetele se contopesc, acordurile se înghit reciproc și fără sens, în care totul e dominat de huruitul și grohăitul excesiv al trombonului pe care-l căznește un grăsun cu o mutră desperată, începe concertul în cinstea casei Buddenbrook, cu ocazia jubileului ei. Prima bucată e coralul *Cu toții Domnului să-i mulțumiți*, după care urmează imediat o parafrază a *Frumoasei Elena* de Offenbach, urmată la rîndul ei de un pot-puriu de cîntece populare... E un program destul de copios.

Drăguță idee a avut Döhlmann! Lumea îl felicită și nimeni nu se mai gîndește să plece înainte de sfîrșitul concertului. Oamenii stau în picioare sau șed în salon și pe coridoare, ascultă și se întind la taifas.

Thomas se afla împreună cu Stephan Kistenmaker, cu doctorul Gieseke, senatorul, și cu arhitectul Voigt, mai la o parte, dincolo de scara principală, lîngă ușa exterioară a odăii de fumat, nu departe de scările ce duceau la etajul al doilea. Stătea rezemat de perete, arunca din cînd în cînd cîte o vorbă în conversație și privea tăcut, peste balustradă, în gol. Căldura se întetise, se făcuse și mai apăsătoare; nu mai părea exclus să plouă, căci, judecînd după umbrele ce treceau pe deasupra luminatorului, cerul prinsese a se înnora. Da, umbrele erau atît de dese și se fugăreau atît de repede, încît lumina tremurîndă, schimbătoare, din casa scărilor începu să devină supărătoare pentru ochi. Strălucirea stucului aurit, a policandrului de alamă, a instrumentelor muzicale de tînichea se stingeau acolo jos, pentru ca în clipa următoare să se aprindă din nou... O singură dată umbra zăbovi ceva mai îndelung și în acest răstimp se auzi un pîrîit ușor; la intervale mai mari, de cinci, șase sau șapte ori, ceva dur izbi geamul luminatorului: cîteva boabe de grindină, fără îndoială. Apoi lumina soarelui inundă din nou toată casa, de sus pînă jos.

Există o stare de depresiune în care tot ceea ce în împrejurări normale abia ne supără, provocând în același timp o sănătoasă reacție a indignării noastre, ne doboară, ne umple de o mîhnire lîncedă, surdă și tăcută... Printr-o asemenea stare sufletească trecea Thomas, amărît de, purtarea micului Johann, întristat de sentimentele pe care întreaga solemnitate i le stîrnea și încă și mai mîhnit din pricina acelor pe care, cu cea mai mare bunăvoință, nu-i era cu putință să le încerce. Căutase în mai multe rînduri să se reculeagă, să-și însenineze privirea și să-și spună că ziua aceasta e o zi frumoasă care în chip necesar trebuie să-l înalțe, să-l umple de bucurie. Dar cu toate că zgomotul instrumentelor, învălmășeala de glasuri și spectacolul mulțimii de oameni îi zguduiau nervii și, împreună cu amintirea trecutului și a tatălui său, izbuteau adesea să-i dea oarecare emoție, ceea ce predomină în el era impresia de ridicol și de paribil ce se lega de toate acestea : de muzica ieftină, cu acustica deformată, de mulțimea banală ce trăcănea despre cursurile de la bursă și despre dîneuri... și tocmai acest amestec de emoție și de dezgust îl cufundau într-o stare de surdă deznădejde.

La douăsprezece și un sfert, cînd programul orchestrei de la Teatrul Municipal se apropia de sfîrșit, interveni un incident care nu tulbură întru nimic și nu întrerupse de loc desfășurarea serbării, dar care prin caracterul lui strict de afaceri îl obligă pe amfitrion să-și părăsească pentru cîteva minute musafirii. Într-un moment cînd orchestra făcuse tocmai pauză, zăpăcit de atîtea mărimi, cel mai tînăr practicant de birou, un omuleț pipernicit, urcă scara principală. Cu fața aprinsă de rușine, ascunzîndu-și capul între umeri mai mult decît era nevoie, tînărul își bălăbănea exagerat unul din brațele foarte subțiri și nefiresc de lungi — asta pentru a-și da un aer de siguranță și nepăsare — în timp ce în cealaltă mînă ținea o hîrtie împăturită, o telegramă. Practicantul urca

și privirea lui timidă zbura în zigzag în căutarea șefului ; îl descoperi tocmă în colțul opus și se îndreptă spre el, strecurându-se, cu scuze murmurate în grabă, prin mulțimea care-i stătea în cale.

Sfiala lui era cu totul de prisos, deoarece nimeni nu-l băga în seamă. Fără să se uite la el și continuându-și taifasul, cu o ușoară mișcare, invitații îi făcură loc și ochii lor înregistrară doar în treacăt că, înclinându-se adânc, tânărul îi întinse telegrama senatorului Buddenbrook și că acesta se îndepărtă numaidecît de Kistenmaker, Gieseke și Voigt, ca s-o citească. Chiar în ziua aceea, cînd marea majoritate a telegramelor cuprindeau numai felicitări, toate depeșele sosite în orele de birou trebuiau să i se prezinte imediat și în orice împrejurare.

În josul treptelor ce duceau la etajul al doilea, coridorul făcea o cotitură și de aici el înainta de-a lungul sălii mari pînă la scările de serviciu, de unde se deschidea o a doua intrare în această încăpere. Față-n față cu scara ce ducea la etajul al doilea, era fereastra pentru ascensorul care urca mîncărurile de la bucătărie și alături de ea, lingă perete, se afla o masă mai mare pe care jupîneasa curăța de obicei argintăria. Aici se opri senatorul și, întorcîndu-se cu spatele către practicantul cocoșat, desfăcu telegrama.

Brusc, ochii i se dilatără atît de tare, încît oricine l-ar fi văzut s-ar fi dat cu groază îndărăt, apoi, dintr-o singură mișcare scurtă și convulsivă, el aspiră aerul atît de repede încît într-o clipă gîtlejul i se uscă și îl apucă tusea.

— E bine așa, atît putu să rostească, dar din pricina zgomotului de la spatele său nu se putea înțelege ce spune. E bine așa, repetă el, dar numai întîile două cuvinte fură rostite cu glas tare, cel din urmă fu doar șoptit.

Și cum senatorul nu se mișcă, nu se întoarce și nu schiță nici cel mai vag gest, practicantul cocoșat se mai

legănă o clipă, nesigur și șovăind, cînd pe un picior, cînd pe celălalt, apoi executînd încă o dată plecăciunea lui bizară, coborî pe scările de serviciu.

Senatorul Buddenbrook rămase în picioare lingă masă. Mîinile în care ținea telegrama deschisă îi atîrnau inerte ; cu gura mereu întredeschisă respira scurt, chinuit și repede, și în timp ce partea de sus a trupului i se mișca zbuciumată înainte și înapoi, el clătina într-una din cap, absent, ca lovit de trăsnet.

— Puțină grindină... puțină grindină, repetă fără nici o noimă.

Apoi începu să respire mai adînc, mai liniștit, trupul își mai domoli zbuciumul ; o expresie obosită, aproape frîntă, îi învăluî ochii pe jumătate închiși și dînd grav din cap se întoarse într-o parte.

Deschise ușa sălii și intră. Cu capul plecat, pășea încet pe parchetul ca oglinda al vastei încăperi și în fund de tot, lingă fereastră, se lăsă pe una din sofalele tapitate în roșu-închis așezate în colțuri. Era liniște și răcoare aici. Se auzea clipocitul havuzului din grădină, o muscă se izbi de geam bîzîind ; zgomotul din odăile din față nu ajungea decît înăbușit pînă acolo.

Își lăsă capul obosit pe pernă și închise ochii.

— E bine așa, e bine așa, îngîină aproape șoptit ; apoi răsufîind împăcat, eliberat, repetă : E foarte bine așa.

Cu mîinile și picioarele întinse, cu o expresie de liniște pe față, el se odihni cinci minute. Apoi își înălță capul, împături telegrama, o vîrî în buzunarul dinăuntru al hainei și sări în picioare pentru a se duce la mușafirii lui.

Dar în aceeași clipă, cu un geamăt de dezgust, el se lăsă din nou pe pernă. Muzica... muzica începuse iarăși cu un zgomot stupid ce voia să fie un galop ; toba mare și talgerele marcau un ritm cu care celelalte mase sonore, unele pripite, altele întîrziate, nu puteau ține pas,

într-un talmes-balmes de pîrîituri, de pocnete și de tiuituri de clopoței, supărător și îngrozitor de iritant în naiva lui spontaneitate, spintecat de stridentele demente ale piculinei.

CAPITOLUL VI

— O, Bach, Sebastian Bach, preastimată doamnă! exclamă domnul Edmund Pfühl, organist la biserica Sfînta Maria, străbătînd foarte agitat salonul, în timp ce Gerda, zîmbind, cu capul proptit în palmă, ședea la pian, iar Hanno, numai ochi și urechi, se cuibărise într-un fotoliu, cuprinzîndu-și unul din genunchi cu amîndouă mîinile... Desigur... cum spuneți și dumneavoastră... el este acela prin care armonia a triumfat asupra contrapunctului... el a creat armonia modernă, desigur! Dar prin ce mijloace? Să vă spun prin ce mijloace? Prin dezvoltarea progresivă a stilului contrapunctic... O știți tot atît de bine ca și mine. Care a fost așadar principiul generator al acestei dezvoltări? Armonia? O, nu! Nu, de loc! Ci contrapunctul, preastimată doamnă! Contrapunctul!... La ce ar fi dus, vă întreb, experiențele în sensul armoniei absolute? Vă previn... și atîta vreme cît limba mă va asculta, mă voi ridica împotriva experiențelor exclusive de armonie!

În asemenea discuții organistul se lăsa însuflețit de o ardoare nemaipomenită și îi dădea curs liber, fiindcă se simțea acasă în acest salon. În fiecare miercuri după-masă, voinic, spătos, cu umerii cam ridicați, apărea în prag, îmbrăcat într-o redingotă cafenie ale cărei poale îi acopereau îndoitura genunchilor, apoi, în așteptarea partenerei sale, deschidea cu drag pianul Bechstein, rînduia partiturile de vioară pe pupitrul sculptat și ataca

numaidecît un preludiu pe care-l executa ușor și cu artă, în timp ce, plin de mulțumire, își înclina capul cînd pe un umăr, cînd pe celălalt.

O masă enormă de păr, un desîș uluitor de buclă mărunte, aspre, roșcate și cărunte pe ici pe colo, dădeau acestui cap un aspect neobișnuit făcîndu-l să pară masiv și greu, deși el trona în voie pe gîtul lung, înzestrat cu un enorm măr al lui Adam, ce se ridica deasupra gulerului rășfrînt. Mustata stufoasă, neîngrijită, de aceeași culoare cu părul, îi ieșea cu mult mai în relief decît nasul, mic și turtit. Pe sub ochii rotunzi, căprui și sclipitori, a cător privire, cînd organistul cînta, părea că trece visătoare prin lucruri și își găsește repaus undeva dincolo de aparențe, pielea puțin umflată făcea pungi... Fața aceasta nu avea nimic semnificativ, în orice caz nu purta pecetea unei inteligențe deosebit de puternice și de vioaie. De cele mai multe ori pleoapele-i erau închise pe jumătate și adeseori, chiar cînd buza de jos nu se dezlipea de cea de sus, bărbia îi atîrna lăbărțată, fără energie, ceea ce dădea gurii o expresie moale și închisă, nătîngă și necontrolată, ca a unui om pe care-l fură o dulce picoteală...

Dar această moliciune exterioară era într-un straniu contrast cu tăria și demnitatea caracterului. Edmund Pfühl era un organist foarte apreciat și-n alte părți, iar faima erudiției lui în domeniul contrapunctului trecuse dincolo de zidurile orașului natal. Gărticica tipărită de el despre muzica bisericească era recomandată ca studiu facultativ în două-trei conservatoare, iar fugile și prelucrările lui corale se cîntau ici și colo, unde, întru slăvirea Domnului, răsuna o orgă.. Aceste compoziții, ca și fan-teziile cu care cîntea duminicile în biserica Sfintei Marii, erau inatacabile, imaculate, pline de neînduplecata și impunătoarea demnitate morală și logică a unei teze severe. Ele erau străine de orice frumusețe pămîntească și ceea ce exprimau nu avea nimic apropiat de sensibili-

tatea pur umană a unui profan. Ceea ce vorbea din ele, ceea ce triumfa victorios în ele, era tehnica devenită religie ascetică, știința înălțată la rangul de scop în sine, la sfințenie absolută. Edmund Pfühl avea o părere destul de proastă despre tot ce tinde spre agreabil și vorbea fără dragoste despre melodia frumoasă, asta e adevărat. Dar oricît ar părea de neînțeles, el nu era un om sec, un tip osificat. „Palestrina ¹!” spunea, cu o expresie categorică ce-ți dădea fiori. Dar în clipa următoare, în timp ce executa la orgă un șir de fraze de o măiestrie arhaică, chipul lui nu mai era decît blîndețe, încîntare și reverie și, ca și cum ar fi văzut în plină acțiune ultima necesitate a tot ce se întîmplă, privirea lui se odihnea într-o sacră depărtare... privirea aceea de muzician ce pare vagă și goală, fiindcă zăbovește în împărăția unei gîndiri mai adînci, mai curate, mai fără zgură decît aceea a conceptelor și ideilor pe care le formulăm prin cuvinte.

Mîinile lui erau mari, moi, în aparență fără oase, și acoperite de pistrui, și tot moale și cavernoasă (de parcă o bucată i s-ar fi oprit în gît) îi era și vocea cu care o saluta pe Gerda Buddenbrook cînd ea dădea la o parte draperiile de la ușă și intra din odaia de toate zilele: „Sluga dumneavoastră, doamnă!”

În timp ce se ridica puțin de pe scaun și, înclinîndu-se, primea respectuos mîna ce i se întindea, cu stînga ataca un *la viguros* și clar, după care Gerda își apuca vioara și o acorda repede, cu o desăvîrșită siguranță a auzului.

— *Concertul în sol minor* de Bach, domnule Pfühl. Am impresia că întregul *adagio* merge încă destul de slab.

¹ Giovanni Pierluigi da Palestrina (1525—1594), compozitor italian de muzică bisericească.

Și organistul începea să cînte. Dar abia răsunau primele acorduri și, de obicei, ușa dinspre coridor se deschidea încet, cu multă grijă : și călcînd cu băgare de seamă pe covor, micul Johann se strecura fără zgomot pînă la un fotoliu. Acolo se așeza, își cuprindea un genunchi cu amîndouă mîinile și asculta atît la sunetele muzicii cît și la ceea ce se discuta.

— Ei, Hanno, puțină muzică, ai ? întrebă, într-o pauză, Gerda, în timp ce privirea ochilor ei apropiati și umbriți, în care muzica aprinsese o strălucire umedă, alunecă spre băiat...

Hanno se ridică și înclinîndu-se în tăcere întinse mîna domnului Pfühl care îi mîngîie blînd și drăgăstos părul castaniu-deschis ce se mlădia atît de moale și de grațios în jurul frunții și al tîmplelor.

— Ascultă, ascultă, fiule ! spunea el cu accent duios, și băiatul privea cam intimidat la omușorul enorm al organistului (care în timp ce acesta vorbea, urca mereu), apoi cu pași ușori și iuți se întorcea la locul său, ca și cum abia ar fi acceptat să audă continuarea muzicii și a conversației.

Executau o bucată din Haydn, cîteva pagini din Mozart, o sonată de Beethoven. Apoi, în timp ce, cu vioara la subsuoară, Gerda căuta alte note, se întîmpla ceva surprinzător : încet-încet, de la un *intermezzo* improvizat, domnul Pfühl, Edmund Pfühl, organistul de la biserica Sfînta Maria, aluneca spre un stil foarte straniu și în privirea lui pierdută în depărtări se iveau lumina unei bucurii sfioase... Sub degetele sale se înălța o melodie care creștea, înflorea, unduia domol la început, gata-gata să se stingă, apoi din ce în ce mai limpede și mai energic, cu o înțelegere desăvîrșită a contrapunctului, se desprindea un motiv de marș vetust, grandios și uimitor de pompos... Un crescendo, o împletire, o punte

și în final violina intervenea cu un fortissimo... Uvertura la *Maeștrii cîntăreți*¹ plutea prin aer.

Gerda Buddenbrook era o pasionată admiratoare a muzicii noi. La domnul Pfühl, însă, ea se izbise de o rezistență atît de furioasă și de sălbatică, încît, la început, nu avea nici o nădejde de a-l putea cîștiga vreodată.

În ziua cînd îi puse pentru întîia dată pe pupitru un extras pentru pian din *Tristan și Isolda*² rugîndu-l să i-l cînte, după a douăzeci și cincea măsură el sări de pe scaun și, manifestîndu-și un dezgust fără margini, începu să alerge între pian și balcon.

— Asta nu, doamna mea. Sînt sluga dumneavoastră cea mai devotată, dar asta n-am s-o cînt! Asta, credeți-mă, nu e muzică! Toată viața am avut iluzia că mă pricep puțin la muzică. Dar asta nu e decît haos, demagogie, blasfemie, nebunie curată! Asta e răbufnire de fum înecat în parfum, cu zigzaguri de fulger! Asta e sfîrșitul oricărei morale în artă! Nu o cînt, Doamne fereste! După aceste cuvinte se trînti din nou pe scaun și în timp ce mărul lui Adam i se plimba în sus și-n jos, el înghiți în sec și tuși cavernos, apoi clămpăni alte douăzeci și cinci de măsuri și în cele din urmă închise pianul, strigînd: Pfui! Nu, Dumnezeule care ești în cer, asta e prea de tot! Iertați-mă, preastimată doamnă, vă vorbesc deschis... Dumneavoastră îmi dați bani, îmi plătiți de ani de zile serviciile... și situația mea e destul de modestă. Dar sînt gata să-mi părăsesc slujba, să renunț la ea, dacă dumneavoastră mă constrîngeți la asemenea nelegiuiri!... Și copilul care stă acolo pe scaun! A intrat tiptil-tiptil ca să asculte muzică! Vreți să-i otrăviți cu orice preț sufletul?

¹ și ² Opere de Richard Wagner.

Dar oricît de înspăimîntător ar fi gesticulat el, încet-încet, pas cu pas, prin obișnuință și persuasiune, Gerda îl cîștigă de partea ei.

— Pfühl, spuse, fii drept și cumpănește lucrurile în liniște. Felul lui obișnuit de a mînuî armoniile e ceea ce te tulbură pe dumneata... În comparație cu el, pe Beethoven îl găsești pur, limpede și firesc. Dar gîndește-te cum i-a scos din sărite Beethoven pe contemporanii săi de formație veche... și chiar Bach... Dumnezeule, cînd mă gîndesc că a fost învinuit de lipsă de eufonie și de claritate !... Dumneata vorbești de morală... dar ce înțelegi prin morală în artă ? Dacă nu mă înșel, ea este antipodul oricărui hedonism¹. Ei bine, acest antipod îl găsești aici. Tot așa de bine ca și la Bach. Mai măreț, mai conștient, mai adîncit decît la Bach. Crede-mă, Pfühl, muzica aceasta e mai puțin străină ființei dumitale interioare decît îți închipui.

— Scamatorie și sofisme, mă iertați, mormăi domnul Pfühl. Dar Gerda avea dreptate : în fond, muzica aceasta îi era mai puțin străină decît credea el la început. Cu *Tristan* e adevărat că nu s-a împăcat niciodată pe de-a-ntregul, deși pînă la urmă, împlini cu multă pricepere rugămintea Gerdei de a transcrie pentru vioară și pian *Moartea Isoldei*. Unele părți din *Maestrii cîntăreți* fură acelea pentru care găsi întîile cuvinte elogioase... Și acum cu o forță de nestăvilit începea să se trezească în el dragostea pentru această artă. N-o recunoștea, aproape că se înspăimînta de ea și o nega, bombănind. Dar nu mai era nevoie de stăruințele partenerei sale pentru ca, după ce-și plătea tributul față de maestrii vechi, să-și complice felul de a oînta și să treacă, cu acea expresie de fericire rușinoasă și aproape morocănoasă în priviri, la viața plină de mișcare a leit-motivelor. Dar după o

¹ Doctrină filozofică idealistă din Grecia antică (secolul al IV-lea î.e.n.). Reprezentanții acestei școli proclamau plăcerea drept cel mai înalt principiu de viață.

astfel de experiență se întâmpla să se pornească o discuție asupra raporturilor dintre stilul acesta și acela al tradiției severe. Și într-o zi, domnul Pfühl declară că, deși problema nu-l privește personal, se vede nevoit să adauge la cartea sa despre muzică bisericească un appendice tratînd despre „întrebuințarea modurilor vechi în muzica religioasă și profană a lui Richard Wagner“.

Hanno ședea liniștit, cu minuțele încolăcite pe un genunchi și, ca de obicei, își cotrobăia cu limba una din măsele, operație ce-i strîmba puțin gura. Cu ochii lui mari, fiși, el urmărea pe maică-sa și pe domnul Pfühl. Asculta cu atenție muzica și discuția lor și astfel s-a întîmplat că de la cei dintîi pași pe care i-a făcut în viață, muzica i-a apărut ca un lucru de adîncă semnificație, de nespusă seriozitate și importanță. Abia dacă înțelegea, pe ici pe colo, cîte un cuvînt din ce se vorbea, iar ceea ce se cînta trecea de asemenea de cele mai multe ori peste înțelegerea lui de copil. Și dacă totuși revenea mereu și dacă ceasuri întregi rămînea la locul lui, nemișcat, fără să se plictisească, îndemnul îi venea din credință, din dragoste și din venerație.

Nu avea decît șapte ani cînd încercase pentru întia dată, de capul lui, să repete la pian anumite imbinări de sunete care îl impresionaseră. Maică-sa îl privea zîmbind, corecta acordurile pe care el le căuta cu o ardore mută și îi arăta de ce e nevoie tocmai de cutare sau de cutare sunet pentru ca dintr-un acord oarecare să se poată naște unul nou. Și urechea îi confirma justetea explicațiilor ei. După ce îl lăsase cîtva timp în voia lui, Gerda Buddenbrook hotărî că băiatul trebuie să înceapă lecțiile de pian.

— Cred că nu are predispoziții de solist, îi spuse domnului Pfühl, și în fond îmi pare bine, pentru că și asta își are părțile ei rele. Nu vorbesc de dependența solistului față de acompaniament, deși în anumite împrejurări ea poate deveni foarte sensibilă, și eu bunăoară, dacă

n-ai fi dumneata... Dar mai e și veșnica primejdie de a cădea în mrejele unei virtuozități mai mult sau mai puțin desăvârșite... Toate astea, vezi dumneata, le știu bine. Eu sînt de părerea, ți-o mărturisesc deschis, că pentru solist muzica nu începe decît în momentul în care el atinge un grad foarte înalt de perfecțiune tehnică. Concentrarea forțată asupra motivului principal, frazarea, formarea tonului, tot atîtea amănunte în cursul cărora polifonia nu atinge conștiința decît ca ceva foarte vag și general, poate duce, foarte ușor, cînd e vorba de oameni mediu-cru dotați, la o atrofiere a simțului și a memoriei pentru armonie, slăbire pe care, mai tîrziu, greu o mai poți îndrepta. Eu îmi iubesc vioara și am ajuns cu ea destul de departe, dar în fond prețuiesc mai mult pianul... Atît aș mai vrea să spun : familiarizarea cu pianul, ea instrumentul cel mai indicat a rezuma cele mai diverse și mai bogate plăsmuiri sonore, inegalabil mijloc de exprimare muzicală, reprezintă pentru mine o pătrundere mai intimă, mai limpede și mai cuprinzătoare a muzicii... Ascultă-mă, Pfühl, aș vrea să te angajez de pe acum pentru fiul meu ; fii așa de bun ! Știu că mai sînt aici în oraș două-trei persoane — de sex feminin, cred — care dau lecții, dar ele nu sînt decît profesoare de pian, atît... Mă înțelegi ?... E mult mai puțin important să fii dresat pentru un instrument decît să înțelegi puțin muzica. Nu-i așa ?... În dumneata am încredere. Dumneata ieși lucrurile mai serios. Și ai să vezi că o să ajungi la rezultate bune cu el. Are mîinile familiei Buddenbrook... În această familie toți pot cuprinde none și decime, deși pînă acum nici unul n-a făcut caz de asta, încheie rîzînd, iar domnul Pfühl se declară gata să-i dea lecții.

De atunci el venea și luni după-masă pentru a se ocupa de micul Johann, în timp ce Gerda ședea în odaia de toate zilele. Nu proceda după tipicul obișnuit, deoarece își dădea seama că față de rîvna mută și pasionată a copilului avea alte obligații decît aceea de a-l învăța

să cînte puțin la pian. De-ndată ce trecuse de primele noțiuni elementare, el îl iniție, alegînd o formă ușor accesibilă, în teoria muzicii și îi arată principiile fundamentale ale armoniei. Și Hanno înțelegea totul, fiindcă în fond dascălul lui nu făcea decît să confirme ceea ce el știa de-mai înainte.

Pe cît se putea, domnul Pfühl ținea seama de impetuoașă dorință de înaintare a copilului. Însuflețit de dragoste și de grijă, el se gîndea mereu cum să ușureze povara de plumb a materiei ce îngreuiază zborul fanteziei și al talentului nerăbdător. Nu era prea sever și nu-i cerea o prea mare agilitate la game, în orice caz nu agilitatea reprezenta pentru el scopul acestor exerciții. Scopul pe care-l urmărea, și pe care îl și atinse în scurtă vreme, era mai degrabă o privire de ansamblu, clară, cuprinzătoare și pătrunzătoare asupra tuturor tonalităților, o cunoaștere intimă și generală a raporturilor și legăturilor lor de înrudire din care, în scurtă vreme, rezultă acea observare rapidă a nenumăratelor posibilități de combinație, acea stăpînire intuitivă a claviaturii ce duce la fantezii și improvizații... El prețuia cu o mișcătoare delicatețe cerințele spirituale ale acestui mic elev cu auzul răsfățat ce tindea spre stilul serios. Nu-i profana înclinația spre muzica profundă și solemnă cerîndu-i să exerseze banalități mărunte. Îl puneă să cînte corale și nu-i scăpa nici un acord rezultat din unul anterior, fără a-i arăta legitimitatea acestui raport.

Cu o broderie sau o carte-n mînă, Gerda urmărea de dincolo de ușa cu draperii desfășurarea lecției.

— Dumneata întreci toate așteptările mele, îi spuse într-o zi domnului Pfühl, dar nu mergi oare prea departe? Nu înaintezi prea din cale-afară de repede? Metoda dumitale este, după cîte văd, prin excelență creatoare... Uneori Hanno face într-adevăr încercarea de a fantaza. Dar dacă nu e vrednic de metoda dumi-

tale, dacă nu e destul de talentat pentru ea, atunci nu va învăța nimic...

— E vrednic, spuse domnul Pfühl, dînd din cap. Mă uit uneori în ochii lui... Sînt atîtea taine în ei ! Dar gura și-o ține închisă. O dată, mai tîrziu, cînd viața poate i-o va închide și mai tare, va avea nevoie de un alt mijloc de exprimare...

Gerda se uita la organist, la acest om spătos cu o claie de păr roșcat, cu pungi pe sub ochi, cu mustățile burzuluite și cu omușorul proeminent, apoi îi întinse mîna și-i spuse :

— Mulțumesc, Pfühl. Dumneata îi vrei binele și nu putem ști încă tot ceea ce faci pentru el.

Și recunoștința lui Hanno față de acest profesor, devotamentul pentru îndrumările lui erau fără seamăn. Băiatul acesta care, cu toate orele de pregătire particulară, la școală stătea posomorît și fără nici o nădejde de a înțelege ceva, cu ochii pironiți pe tabla înmulțirii, la pian prindea tot ce-i explica domnul Pfühl. Înțelegea și își însușea, cum nu-ți însușești decît lucrurile care ți-au aparținut din totdeauna. Iar Edmund Pfühl, în redingota lui cafenie, îi apărea ca un arhanghel puternic care în fiecare luni după-masă îl lua în brațe pentru a-l smulge din toate mizeriile cotidiene și a-l conduce în împărăția melodioasă a unei seriozități blînde, dulci și pline de mîngîieri...

Uneori lecțiile se țineau în casa domnului Pfühl, o casă veche, spațioasă, cu creasta înaltă, cu o mulțime de coridoare și colțuri răcoroase, în care domnul Pfühl locuia singur, cu o menajeră bătrînă. Iar în unele duminici, micul Buddenbrook avea voie să asculte slujba de la biserica Sfînta Maria sus, lîngă orgă, și asta era, firește, cu totul altceva decît să stai jos, în naos, la rînd cu toată lumea. Sus, deasupra credincioșilor, și chiar deasupra pastorului Pringsheim în amvonul său, ședeau ei doi în vuietul puternicelor mase de sunete pe care le

dezlănțuiau și le stăpîneau cu puteri unite, căci uneori, cu o fericită înflăcărare și mîndrie, Hanno avea voie să-i ajute maestrului la mînuirea registrelor. Dar cînd finalul corului era pe sfîrșite, cînd domnul Pfühl își ridica, rînd pe rînd, toate degetele de pe clape și numai sunetul fundamental și basul mai răsunau, gata să se stingă și ele, încet și solemn, și cînd în sfîrșit, după o pauză impresionantă și studiată, de sub acoperișul sonor al amvonului porneau să se reverse modulațiile pastorului Pringsheim, se întîmpla destul de des ca organistul să înceapă a-și bate pur și simplu joc de predică, să ridă de franconiana stilizată a oratorului, de vocalele lui lungi, întunecate sau ascuțit accentuate, de suspinele lui, de bruștele schimbări ale feței, cînd sumbră, cînd iluminată. Rîdea și Hanno, încet, cu o adîncă veselie, căci fără să se privească, și fără să și-o spună, amîndoi erau, acolo sus, de părerea că această predică este o trîncănăală destul de neroadă și că adevărata slujbă religioasă este ceea ce pastorul și credincioșii nu socotesc, fără îndoială, decît drept un supliment, menit să ridice evlavია : adică muzica.

Da, puțina înțelegere pe care o găsea acolo jos, în naos, în rîndurile acestor senatori, consuli și burghezi precum și în rîndurile familiilor lor, era un veșnic izvor de mîhnire pentru domnul Pfühl și tocmai de aceea era bucuros să-l vadă pe micul elev în preajma sa ; cel puțin lui să-i spună, încet de tot, că ceea ce a cîntat chiar adineauri a fost ceva extraordinar de greu. Se arunca în cele mai stranii întreprinderi tehnice. Făcuse o „imitație inversă“, compusese o melodie care citită de la început la sfîrșit sau de la sfîrșit la început era aceeași și clădise pe ea o întreagă fugă „în mișcare de rac“. Cînd termină își lăsă, cu fața melancolică, mîinile pe genunchi.

— Nimeni nu bagă de seamă, spuse, clătînînd deznădăjduit din cap. Apoi, în timpul predicii, el îi șopti

lui Hanno : A fost o imitație în „mişcare de rac“, Johann. Tu nu știi încă ce-i asta... e imitația unei teme de la sfîrșit la început, de la ultima notă la întîia... ceva destul de greu. Mai tîrziu o să afli ce înseamnă în sensul clasic al cuvîntului imitație... N-am să te chinuiesc cu această desfășurare în mișcare regresivă, n-o să te silesc s-o înveți... Nu e neapărată nevoie s-o știi. Dar nu-i crede niciodată pe cei ce nu vor să vadă în ea decît un joc fără valoare muzicală. Desfășurarea în mișcare regresivă o găsești la marii compozitori ai tuturor timpurilor. Numai muzicienii călduți și mediocri resping — din orgoliu — aceste exerciții. Se cuvine însă a fi smerit, Johann, așa să știi.

La 15 aprilie 1869, la cea de a opta aniversare a sa, Hanno cîntă împreună cu maică-sa în fața întregii familii, o mică fantezie compusă de el, un motiv simplu pe care el îl născocise și fiindcă îl socotise interesant îl dezvoltase puțin. Firește că domnul Pfühl, căruia i-a arătat-o, i-a găsit cîteva cusururi.

— Ce-i finalul acesta teatral, Johann ? Nu se potrivește de loc cu restul. La început totul merge strună, dar cum ajungi așa deodată de la si major la acest acord de quart și de sext pe treapta a patra, cu terță coborită, aș vrea să știi ? Astea-s mofturi. Și pe deasupra, îl mai cînti și în tremolo. Țsta l-ai cules undeva... Dar unde ?... A, da, îmi aduc aminte : prea ai tras cu urechea deunăzi cînd a trebuit să cînt ceva pentru maică-ta... Schimbă finalul, băiete, și o să iasă un lucru curățel de tot.

Dar tocmai la acest acord minor și la acest final ținea Hanno mai stăruitor și acest lucru o amuză atît de mult pe maică-sa încît fantezia rămase așa. Gerda luă vioara, cîntă împreună cu el tema principală, apoi în timp ce băiatul repeta doar fraza, ea brodă variații pînă la sfîrșit, în pasaje de treizecidoimi. Suna măreț de tot. De fericit ce era, Hanno o sărută. Și în această formă fu executată bucata în ziua de 15 aprilie în fața familiei.

În cinstea aniversării lui Hanno, bătrîna doamnă Buddenbrook, doamna Permaneder, Christian, Klothilde, doamna și domnul consul Kröger, doamna și domnul director Weinschenk, ca și cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse și domnișoara Weichbrodt luaseră masa, la ora patru, cu senatorul și soția lui. Acum erau în salon și îi priveau cu atenție pe Hanno care, în haina lui de marinar, ședea la pian, și pe strania și eleganta Gerda care, drept introducere, execută o splendidă cantilenă în sol, apoi dezlănțui, cu o impecabilă virtuozitate, un val de cadente perlate și spumoase. Firul de argint de la mînerul arcușului sclipea în lumina flăcărilor de gaz.

Palid de emoție, Hanno nu mîncase la masă aproape nimic, iar acum se dăruia cu atîta ardoare creației sale care în două minute avea să ajungă, vai ! la sfîrșit, încît, în culmea extazului uita de tot ce-l înconjură. Această scurtă compoziție melodică era de natură mai mult armonică decît ritmică și contrastul dintre mijloacele muzicale primitive, elementare și copilărești și gravitatea, pasiunea, ba chiar rafinamentul cu care aceste mijloace erau accentuate și puse în valoare, producea o impresie ciudată. Întinzîndu-și capul înainte printr-o mișcare piezișă, Hanno sublinia în mod semnificativ fiecare trecere și șezînd pe dunga taburetului, căuta să dea, fiecărui nou acord o valoare emotivă, estompîndu-l cu ajutorul pedalelor. De fapt, dacă micul Hanno urmărea un efect — fie și numai pentru plăcerea lui personală — acesta vădea mai mult sensibilitate decît sentiment. Printr-o accentuare puternică și prelungită, chiar și cel mai simplu procedeu armonic se ridica la o semnificație misterioasă și prețioasă. Înălțîndu-și sprîncenele și descriind cu partea de sus a trupului o mișcare de parcă plutea, Hanno dădea unui acord, unei noi modulații, unei intrări, prin introducerea bruscă a unei sonorități mate, un efect surprinzător și plin de freamăt... Și acum venea finalul — finalul acesta atît de drag, a cărui pri-

mitivă măreție încorona totul. Ușor, scăldat în fluidul cristalin al viorii, acordul de mi minor vibra *pianissimo*... El creștea, se amplifică, se umfla încet, încet. În forte Hanno îi adăugă un do diez disonant conducând la tonalitatea fundamentală și în timp ce vioara învăluia unduind și tremurînd și acest do, Hanno urcă disonanța din toate puterile, pînă la *fortissimo*. Își refuza dezlegarea, o întîrzia, atît pentru el cît și pentru auditori. Ce o să fie cînd va sosi, această dezlegare, această eliberare și scufundare încîntătoare în si major? O fericire fără seamăn, o bucurie de o nemărginită dulceață. Pace! Beatitudine! Împărăția cerurilor!... Nu încă... nu încă! Încă o amîinare de o clipă, o frîntură de zăbavă, de încordare, pînă cînd tensiunea va deveni de neîndurat, pentru ca satisfacția să fie cu atît mai neprețuită... Să guști încă o dată, pentru ultima oară, această dorință înversunată, cotropitoare, această sete a întregii tale ființe, această extremă și convulsivă încordare a voinței care își refuză totuși împlinirea și dezlegarea, știind că fericirea nu durează decît o clipă... Hanno se ridică încet, ochii i se dilatără, buzele închise îi tremurau, respira pe nas, gîfîind, zvîcnit... Dar acum voluptatea nu mai putea fi oprită. Ea se apropia, cobora asupra lui și el nu i se mai împotrivi. Mușchii i se destinseră, capul i se lăsă istovit, lînced, pe umăr, ochii i se închiseră și un zîmbet melancolic, aproape dureros, de nespusă beatitudine, îi tremura în jurul gurii, în timp ce estompat prin pedală, însoțit de șoaptele, de murmurul și de unduirile viorii, vibrantul lui tremolo, acompaniat acum și de bas, alunecă spre si major, urcă rapid pînă la *fortissimo*, apoi, cu un acord scurt și fără ecou, se stîmse.

Era, firește, cu neputință ca muzica aceasta să acționeze asupra ascultătorilor în același fel ca asupra lui Hanno. Doamna Permaneder de pildă nu înțelesese o iotă din toată această bogată desfășurare, dar văzuse zîmbetul copilului, mișcarea trupului său, înclinarea căp-

șorului pe care îl iubea cu atîta duioșie... și acest spectacol o mișcase pînă în adîncul sufletului ei ușor impresionabil.

— Cum cîntă băiatul ăsta! exclamă ea aproape plîngînd și alergînd la Hanno, îl strînse în brațe. Gerda, Tom, o să iasă un Mozart din el, un Meyerbeer, un... și fiindcă nu-i venea în minte la iuteală un al treilea nume de aceeași însemnătate, se mulțumi să-l acopere cu sărutări pe nepoțelul care ședea nemișcat, cu mîinile în poală, vlăguit, cu priviri absente.

— Destul, Tony, destul, spuse domol senatorul. Ce-i tot vîri în cap ?...

CAPITOLUL VII

În adîncul inimii sale, Thomas Buddenbrook nu se împăca nici cu firea micului Johann, nici cu felul în care se dezvoltă.

La timpul său, fără să-i pese că filistinii uluiți clatină din cap, el se însurase cu Gerda Arnoldsen, fiindcă se simțea destul de tare și de liber pentru a manifesta, fără a dăuna întru nimic reputației sale de vrednic cetățean, un gust mai deosebit decît cel obișnuit. Dar copilul, moștenitorul așteptat zadarnic atîta vreme, care trupește poartă atîtea trăsături de ale familiei tatălui său, va fi numai și numai copilul mamei ? Băiatul acesta pe care nădăjduse să-l vadă continuînd cu o mină mai norocoasă, mai liberă, munca propriei sale vieți, să ajungă un străin, prin firea și simțămintele lui, în ambianța în care e chemat să trăiască și să activeze, îndepărtîndu-se de ea și chiar de tatăl său ?

Talentul de violonistă al Gerdei, în armonie cu ochii-stranii pe care el îi iubea atît de mult, cu părul ei greu, roșu-întunecat, și cu întreaga-i înfățișare neobișnuită, în-

semna pentru Thomas un adaus fermecător la ființa ei atît de originală. Acum, însă, cînd vedea că pasiunea pentru muzică, străină de el, pune stăpînire atît de timpuriu, ba chiar de la început, și atît de adînc, și pe fiul său, ea devenea o forță potrivnică ce se ridica între el și acest copil din care speranțele lui voiau să scoată totuși un adevărat Buddenbrook, un bărbat puternic, cu spirit practic, cu instinctele orientate spre lumea realităților, spre putere și cuceriri. Și în starea de iritare în care se găsea, i se părea că această forță dușmănoasă amenință să facă din el un străin în propria lui casă.

Nu era capabil să se apropie de muzica pe care o interpreta Gerda și prietenul ei, acest domn Pfühl, iar soția sa, exclusivistă și intolerantă în materie de artă, îi mai și îngreua, cu o adevărată cruzime, această apropiere.

Niciodată n-ar fi crezut că esența muzicii e atît de străină de sufletul familiei lui, cum se vădea acum. Bunicului său îi plăcea să cînte din flaut și el însuși asculta bucuros melodiile drăguțe care exprimau cînd o grație ușoară, cînd o melancolie contemplativă sau un elan plin de viață. Dar dacă îl punea păcatul să-și arate gustul pentru vreo astfel de compoziție, putea fi sigur că Gerda avea să-i spună, dînd din umeri, cu un zîmbet de compătimire : „Se poate, dragul meu ? Dar nu are nici o valoare muzicală...”

Thomas ura această „valoare muzicală”, acest cuvînt de care nu putea lega altă idee decît aceea a unui orgoliu glacial. Și în prezența lui Hanno ceva îl îndemna să se revolte împotriva acestui orgoliu. Nu o dată i se întîmplase, cu asemenea prilejuri, să izbucnească, să strige :

— A, draga mea, mi se pare destul de pretențios și lipsit de gust să-mi închizi mereu gura cu această „valoare muzicală”.

Iar ea îi răspundea :

— Thomas, o dată pentru totdeauna : din muzică, din esența ei artistică, n-ai să înțelegi niciodată nimic și cu toată inteligența ta, n-ai să pricepi niciodată că ea e mai mult decît o mică distracție de după-masă, o gîdilătură plăcută pentru urechi. Groaza de banalitate, care de altfel nu-ți lipsește, îți pierе cînd e vorba de muzică... și ea este doar criteriul înțelegerii în materie de artă. Cît de străină îți este muzica o poți vedea și din faptul că gustul tău muzical nu se acordă cu exigențele și vederile tale în alte domenii. Ce-ți place ție în muzică ? Un anumit optimism fad, pe care dacă l-ai înțilni într-o carte, l-ai respinge indignat sau cu un rîs în ciudat. Împlinirea grabnică a oricărei dorințe abia stîrnite... Satisfacerea promptă și complezentă a voinței abia zgîndărite... Oare așa merg lucrurile în lumea asta, ca într-o melodie plăcută ?... Ce idealism răsufat !

O, înțelegea ce spune, dar avea senzația că n-o poate urmări și nu-i intra în cap de ce trebuie să fie lipsite de valoare, inexistente, melodiile care pe el îl înveseleau sau îl mișcau și de ce trebuie să se bucure de cea mai înaltă prețuire muzicală niște bucăți care lui i se păreau aspre și confuze ? Se găsea în fața unui templu din pragul căruia Gerda îl respingea cu un gest neîndurător... și, plin de mîhnire, o vedea dispărînd acolo, cu copil cu tot.

Nu lăsa să se observe nimic din îngrijorarea cu care urmărirea înstrăinarea ce părea să crească între el și fiul său, și se ferea cu groază să arate că ar umbla după favoarea copilului. De altfel în timpul zilei nu prea avea răgaz să stea de vorbă cu Hanno, iar la prînz se purta față de el cu o cordialitate amicală, care, însă, avea într-însa și o nuanță de severitate încurajatoare.

— Ei, prietene, zicea, bătîndu-l ușor pe ceafă, în timp ce se așeza la masă lîngă el, față-n față cu nevastă-sa... cum merge ? Ce am făcut pe ziua de azi ? Am învățat ?... Și am cîntat la pian ? Foarte bine, foarte bine.

Dar nu prea mult, fiindcă n-o să mai avem chef și de celelalte și mi-e că o s-o sfeclim de Paști.

Nici un mușchi de pe față nu trăda îngrijorarea încordată cu care aștepta să vadă cum va primi Hanno cuvintele sale și ce va răspunde, nimic nu trăda ceva din dureroasa strângere a inimii, când din ochii lui căprui-aurii și umbriți, fiul său lăsa să alunece spre el o privire timidă, ce nu ajungea nici măcar pînă la fața tatălui său, ca apoi să se aplece tăcut asupra farfuriei.

Ar fi fost o absurditate să se îngrijeze de această neajutorare de copil. În timp ce erau împreună, într-o clipă de tăcere — când se schimbau farfuriile, de pildă — se simțea dator să se ocupe puțin de băiat, să-i pună cîteva întrebări, să-i trezească simțul practic pentru realități.

— Cîți locuitori are orașul ? Ce străzi duc de la Trave pînă la orașul de sus ? Cum se cheamă magaziile întreprinderii noastre ? Haide ! Haide, curaj !

Dar Hanno tăcea. Nu din îndărătnicie față de tatăl său, nu pentru a-l supăra. Ridicate, însă, la rangul de obiecte de examen, populația orașului, străzile și chiar magaziile, care în împrejurări obișnuite îi erau nemărginit de indiferente, îi inspirau o aversiune deznădăjduită. Putea să fi fost oricît de vesel pînă atunci, putea chiar să fi stat de vorbă cu tatăl său, din clipa în care conversația lua, fie și numai pe departe, caracterul unui mic examen, dispoziția lui scădea sub zero și puterea-i de rezistență se năruia total. Ochii i se împăienjneau, gura lua o expresie de descurajare, și ceea ce-l domina era o mare și dureroasă părere de rău pentru inprudența tatălui său care trebuia doar să știe că asemenea încercări nu duc la nici un rezultat, și că în felul acesta strică tot prînzul, și pe al său și pe al celorlalți. Cu ochii scăldați în lacrimi se uita în fundul farfuriei. Ida îl ghiontea cu cotul și îi șoptea... străzile, magaziile.... dar vai, era zadarnic, cu totul zadarnic ! Îl înțelegea

greșit. Numele acestea Hanno le știa, cel puțin în parte, foarte bine și ar fi fost atât de ușor să mulțumească măcar pînă la un anumit punct dorințele tatălui său, dacă, firește, s-ar fi putut, dacă nu l-ar fi împiedicat un simțămînt de o tristețe nesfîrșită... O vorbă severă din partea tatălui său, un zăngănit al furculiței ciocănite de suportul cuțitului îl făceau să tresară speriat. Arunca o privire maică-si și Idei și încerca să vorbească, dar de la întiile silabe se îneca în suspine; nu mergea.

— Destul! striga mînios senatorul. Taci! Nu vreau să mai aud nimic! Nu mai am nevoie de nici un răs-puns. Din partea mea poți să rămii mut și prost toată viața!

Și masa se isprăvea într-o tăcere posomorită.

Dar tocmai această slăbiciune visătoare, această totală lipsă de vioiciune și energie era punctul pe care senatorul se sprijinea ori de cîte ori își manifesta îngrijorarea în legătură cu pasiunea fiului său pentru muzică.

Sănătatea lui Hanno fusese totdeauna șubredă. Mai ales dinții îi pricinuiseră de la început fel de fel de su-părări și tulburări dureroase. Apariția dinților de lapte cu febra și convulsunile ce au însoțit-o era să-l coste viața, iar mai târziu gingiile erau mereu predispuse la inflamații și abcese pe care, cînd erau coapte, *mamsell* Jungmann le deschidea cu un ac cu gămălie. Acum, în perioada cînd dinții i se schimbau, suferințele erau și mai mari. Îl chinuiau niște dureri care erau mai presus de puterile sale. Avea nopți întregi de insomnie, de gemete și vaiete-nfundate, de febră istovitoare, fără altă pricină decît durerea însăși. Dinții lui, în aparență tot atât de albi și de frumoși ca ai maică-si, erau extrem de moi și de fragili, creșteau pieziș și se stinghereau unul pe altul. Și pentru remedierea acestor mizerii, micul Johann trebui să accepte ca un om îngrozitor să intre în frageda lui viață: domnul Brecht, dentistul Brecht din Mühlenstrasse...

Numai pomenindu-se numele acestui om te gîndeai cu groază la trosnetul acela ce se aude în maxilar cînd, răsucind, trăgînd și zdrobind oasele, doctorul scoate niște rădăcini de măsele ; de frică, inima lui Hanno se făcea cît un purice în zilele cînd față-n față cu credincioasa Ida, stătea ghemuit într-un fotoliu, în sala de așteptare a domnului Brecht și, aspirînd aerul cu miros pătrunzător din aceste încăperi, răsfoia gazetele ilustrate pînă cînd, cu un „poftiți“ pe cît de politicos pe atît de sinistru, dentistul apărea în ușa cabinetului...

Era în această sală de așteptare ceva ce avea putere de atracție și un farmec deosebit și anume un papagal mareț și pestriț, cu ochi mici și veninoși, care trona în mijlocul unei colivii de alamă, așezată într-un colț și care, din motive necunoscute, se numea Josephus. Papagalul avea obiceiul să spună, cu un glas de babornită furioasă : „Luați loc, vă rog... o zegondă...” Și cu toate că în împrejurările date această invitație suna ca o abjectă bătaie de joc, Hanno Buddenbrook simțea un amestec de dragoste și de groază față de el. Un papagal... o pasăre mare și pestriță care se numea Josephus și știa să vorbească ! Nu era ca și cum ar fi scăpat dintr-o pădure fermecată, dintr-unul din acele basme de Grimm pe care Ida i le citea acasă ?... Chiar acel „poftiți“ cu care domnul Brecht deschidea ușa, Josephus îl repeta cît se poate de apăsător și în felul acesta se înțîmpla ciudățenia că bolnavul intra în cabinet rîzînd și tot așa se așeza și în fotoliul mare, de o formă atît de puțin îmbietoare, ce stătea la fereastră, lîngă mecanismul cu pedală.

Cît despre domnul Brecht personal, el semăna leit cu Josephus, deoarece nasul i se încovoia deasupra mustății cărunte tot atît de osos și coroiat ca și ciocul papagalului. Dar răul cel mare, înspăimîntător chiar, era faptul că dădea dovadă de nervozitate, de slăbiciune în fața chinurilor pe care meseria îl obliga să le provoace.

„Domnișoară, trebuie să procedăm la extracție“, îi spunea Idoi Jungmann și pălea. Apoi când Hanno, fără vlagă, scăldat în sudori reci, cu ochii larg deschiși, fiindu-i cu neputință să protesteze sau să fugă, într-o stare sufletească ce nu se deosebea prin nimic de aceea a unui osîndit la moarte, îl vedea pe domnul Brecht apropiindu-se cu cleștele ascuns în mîneacă, observa că fruntea pleșuvă a dentistului era acoperită de broboane de sudoare și că gura de ascmenea îi era schimonosită de frică... Și când odioasa operație se sfîrșea, când palid, tremurînd, cu ochii înlăcrimați, cu fața desfigurată, Hanno își scuipa sîngele din gură în chiuveta albastră de alături, domnul Brecht trebuia să se așeze o clipă undeva într-un colț, să-și șteargă fruntea și să bea nițică apă...

Micului Johann i se dădeau asigurări că omul acesta îi face mult bine și că îl scutește de nenumărate alte dureri și mai mari. Dar când Hanno punea în cumpănă chinurile provocate de domnul Brecht și foloasele reale, palpabile pe care i le datora, cele dintii cîntăreau mult prea greu pentru a nu socoti aceste vizite în Mühlenstrasse drept cele mai îngrozitoare dintre toate chinurile zadarnice. În vederea măselelor de mînte ce urmau să-i iasă în viitor, doctorul trebui să-i scoată patru molare ce-i crescuseră, nu de mult, albe, frumoase, și erau încă pe de-a-ntregul sănătoase. Și pentru ca băiatul să nu se obosească peste măsură, operația dură patru săptămîni. Ce zile! Tortura aceasta prelungită în care teama de suferința viitoare apărea cînd extenuarea de pe urma celei anterioare nu trecuse încă, mergea prea departe. După extragerea ultimei măsele Hanno zăcuse opt zile în șir și asta numai din pricina epuizării.

De altfel aceste suferințe pricinuite de dinți influențau nu numai asupra stării sale sufletești, ci și asupra funcțiunilor unora dintre organe. Greutatea de a mesteca avea drept consecință repetate tulburări ale digestiei, ba

chiar accese de febră gastrică și aceste indispoziții ale stomacului erau în legătură cu pulsul care bătea când mai încet, când mai repede și cu senzații de amețală. Și pe deasupra tuturor stăruia, fără semne de ameliorare, ba chiar agravându-se, curioasa boală pe care doctorul Grabow o numea *pavor nocturnus*. Nu trecea aproape nici o noapte fără ca micul Johann să nu sară, speriat, o dată, de două ori, și, frîngîndu-și mîinile, cu toate semnele unei spaima cu neputință de răbdare, să nu implore ajutor și îndurare, ca și cum ar fi fost încins de flăcări, ca și cum cineva ar fi vrut să-l sugrume, ca și cum ceva nespus de înfrorător l-ar pîndi... Dimineața nu-și mai aducea aminte de nimic. Doctorul Grabow încerca să trateze boala cu zeamă de afine, administrată seara. Numai că asta nu-i folosi cîtuși de puțin.

Piedicile pe care le întîmpina dezvoltarea fizică a lui Hanno, suferințele îndurate nu puteau să nu-i trezească acel simțămînt grav al experienței premature care se numește înțelepciune precoce și dacă, reținută parcă de darul covîrșitor al bunului-simț, ea nu se manifesta prea des și niciodată în mod supărător, această înțelepciune se arăta totuși pe ici pe colo, sub forma unei superiorități melancolice.

— Ce mai faci, Hanno ? îl întreba cîteodată vreuna dintre rude, bunică-sa, sau una din cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse.

El își țuguia ușor, resemnat, buzele și dădea din umerii acoperiți cu guler albastru de marinar. Atît era tot răspunsul.

— Te duci bucuros la școală ?

— Nu, răspundea Hanno, liniștit și sincer, ca omul care, preocupat de lucruri mult mai grave, nu-și dă osteneala să nintă într-o chestiune atît de neînsemnată.

— Nu ? O, dar trebuie să înveți să scrii, să socotești, să citești...

— Și așa mai departe, încheia micul Johann.

Nu, nu se ducea bucuros la școală, la vechea școală, fostă școală de mănăstire, cu ganguri întortocheate, cu săli de clasă boltite, gotice. Absențele din pricina bolii, totala-i neatenție când gândurile-i zăboveau la cine știe ce combinații de armonii sau la minunile nedescifrate încă ale vreunei bucăți executate de maică-sa și de domnul Pfühl nu-l prea ajutau să înainteze pe calea științelor, iar institutorii și pedagogii cu care avea de-a face în clasele primare și a căror inferioritate socială și neglijență vestimentară le simțea, îi inspirau pe lângă teama de pedepse și un dispreț ascuns. Domnul Tietge, profesorul de aritmetică, un moșnegel în haină neagră și soioasă, care activa în slujba acestui așezământ încă de pe vremea răposatului Marcellus Stengel și care, suferind de un strabism convergent, încerca să-și corecteze acest defect cu ajutorul unor ochelari cu sticle groase și rotunde ca niște ferestruici de vapor, domnul Tietge îi amintea micului Johann în fiecare oră ce silitor și isteț fusese tatăl său la aritmetică... Violentele accese de tuse îl sileau pe domnul Tietge să acopere în permanență podelele din preajma catedrei cu expectorațiile sale.

Raporturile lui Hanno cu micii săi colegi erau, în general, reci și superficiale, doar de unul singur îl lega, și chiar din primele zile de școală, o prietenie strânsă. Era un copil de origine nobilă, dar cu o ținută cu totul neglijentă, contele Mölln, pe numele de botez Kai.

Era un băiat de statura lui Hanno, dar nu purta, ca acesta, haine de marinar danez, ci un costum sărăcăcios, de culoare nedefinită. Pe ici pe colo îi lipsea câte un nasture, iar în fundul pantalonilor purta un petic cât toate zilele. Mîinile lui invariabil cenușii, ieșind din mînele prea scurte, păreau îmbibate cu praf și cu noroi, dar erau înguste și de o extraordinară finețe, cu degete lungi și unghii ascuțite. Potrivit cu aceste mîini, capul, deși neglijent, nepieptănat și nu tocmai curat, era înzestrat de natură cu toate semnele unei rase pure și

nobile. Părul blond-roșcat, cu o cărare aproximativă la mijloc, îi lăsa liberă fruntea de alabastru sub care străluceau, adînc și ascuțit totodată, ochii de un albastru luminos. Pomeții ieșiți puțin și nasul, îngust, ușor încovoiat, cu nările subțiri, ca și gura cu buza de sus cam răsfrîntă, aveau de pe acum o expresie caracteristică.

Încă înainte de începutul anului școlar, Hanno îl văzuse de vreo trei-patru ori pe micul conte, în treacăt numai și asta în timpul plimbărilor pe care le făcea cu Ida dincolo de poarta orașului, spre nord. Căci undeva pe acolo, afară, departe, aproape de întîiul sat, se afla o mică fermă, o proprietate minusculă, aproape fără nici o valoare, care nici măcar nume nu avea. Dacă te uitaai într-acolo vedeai doar o grămadă de gunoi, un cîrd de păsări, un coteț pentru cîine și o biată clădire cît o colibă, cu acoperișul roșu, pleoștit pînă la pămînt. Acesta era conacul boieresc în care locuia tatăl lui Kai, contele Eberhard Mölln.

Contele acesta era un original care nu se prea arăta printre oameni. Creștea păsări și cîini, cultiva zarzavaturi și, izolîndu-se de lume, trăia retras la mica lui fermă. Înalt, chel, cu o enormă barbă căruntă, ca vrăjitorul Rûbezahl¹, veșnic cu o biciușcă de călărie în mînă, deși nu avea nici un cal, el purta o haină verde de dimie, cizme cu carîmbii răsfrînți și un monoclu înfipt sub sprîncenele-i stufoase. În afară de el și de fiul său, nu mai exista de-a lungul și de-a latul țării nici un conte Mölln. Diversele ramuri ale acestei familii, bogată, puternică și falnică odinioară, se uscaseră rînd pe rînd, pieriseră, se istoviseră. Doar o mătușă a micului Kai mai trăia pe undeva, dar tatăl lui nu era în corespondență cu ea. Sub un pseudonim fantezist, mătușa publica romane în reviste de familie. Cît despre contele Eberhard, lumea își aducea aminte că, după ce se mutase la ferma

¹ Personaj din basmele germane; e înfățișat de obicei ca un uriaș, dar uneori și ca pitic.

lui, dincolo de poarta oraşului, pentru a scăpa de supărările pricinuite de solicitori, ofertanţi şi cerşetori, pusese, la intrarea scundă, o placă pe care se putu citi următoarea inscripţie : *Aici locuieşte contele Mölln, absolut singur, n-are nevoie de nimic, nu cumpără nimic şi n-are nimic de dăruit.* Mai târziu, după ce inscripţia îşi făcuse efectul şi nimeni nu-l mai plictisea, contele o îndepărtă.

Orfan de mamă — contesa murise la naşterea lui, iar de gospodărie îngrijea o bătrânică oarecare — micul Kai crescuse aici, sălbatic ca un animal, printre găini şi găini şi aici îl zărise Hanno Buddenbrook — de departe şi cu oarecare teamă — sărind ca un iepuraş de casă printre căpăşinile de varză, tăvălindu-se pe jos cu căteii de-a valma, speriiind orăţaniile cu tumbelile lui.

Îl revăzuse în clasă şi frica pe care i-o inspirase înfăţişarea de sălbatic a micului conte persistase, fireşte, la început. Dar nu peste mult, instinctul lui sigur îi îngăduise să străbată prin învelişul neîngrijit al colegului său şi atenţia i se oprise asupra frunţii albe, asupra gurii subţiri, asupra ochilor alungiti, albaştri, luminoşi, care priveau cu un fel de minioasă uimire în lume, şi dintre toţi camarazii pe acesta îl îndrăgise mai tare. Totuşi, era mult prea reţinut pentru a avea curajul să facă el primii paşi spre a lega o prietenie, şi, fără iniţiativa oarecum brutală a micului Kai, cei doi băieţi ar fi continuat să se ignoreze reciproc, ca nişte străini. Mai mult, avîntul pasionat cu care Kai se apropiase de el îl speriasse la început pe micul Hanno. Flăcăiaşul neîngrijit pornise într-adevăr cu atîta foc, cu atîta bărbăţie viforoasă şi agresivă la cucerirea simpatiei molcomului şi elegantului Hanno, încît acesta nu-i putuse rezista de loc. E adevărat că la carte nu-i prea putea fi de vreun ajutor, căci firii lui neastîmpărate de hoinar, tabla înmulţirii îi inspira aceeaşi aversiune ca şi micului Buddenbrook, veşnic absent şi visător ; în schimb îi dăruise

tot ce avea : bile de sticlă, sfirleze de lemn, ba chiar un pistol strîmb de tinichea, deși acesta era lucrul cel mai de preț pe care-l poseda... În recreații, plimbîndu-se cu el mîna-n mîna, Kai îi povestea despre casa lor, despre căței și despre găini, iar la amiază, cu toate că Ida, cu un pachetel de tartine-n mîna, îl aștepta pe băiețel în poarta școlii ca să-l ia la plimbare, Kai îl însoțea cît mai departe cu putință. Cu acest prilej el află că acasă micului Buddenbrook i se zice Hanno, își însuși numaidecît acest nume de dînzmiardare și niciodată nu-i mai spusese altfel prietenului său.

Într-o zi, Kai își exprimase dorința ca în loc să se ducă la plimbare în Mühlenwall, Hanno să meargă cu el la ferma tatălui său pentru a vedea niște cobai nou-născuți și în cele din urmă domnișoara Jungmann cedă rugămintii celor doi băieți. Făcură drumul pînă la ferma contelui, inspectară grămada de gunoi, grădina de zarzavaturi, cîinii, găinile, cobaii, iar mai tîrziu intrară și în casă unde, într-o încăpere joasă și lunguiată, dădura de contele Eberhard. Conte, adevărată întruchipare a însingurării îndărătnice, ședea la o masă țărănească greoaie și citea. Văzîndu-i, îi întrebă morocănos ce doresc...

Nimic n-a mai putut-o îndupleca pe Ida Jungmann să repete această vizită. Mai mult, ea declară o dată pentru totdeauna că dacă cei doi băieți vor să se vadă, să vină mai degrabă Kai la Hanno, și astfel intră micul conte pentru întîia oară, cu sinceră admirație, dar fără nici o sfială, în fastuoasa casă părintească a prietenului său. De atunci el se înființa din ce în ce mai des și doar troienele de zăpadă îl puteau împiedica să facă după-masă, încă o dată, drumul acesta lung, numai pentru a putea petrece cîteva ceasuri cu Hanno Buddenbrook.

Stăteau în spațioasa odaie de copii de la etajul al doilea și-și făceau lecțiile. Aveau de rezolvat lungi probleme de aritmetică, care după ce ambele fețe ale tă-

bliței se umpleau de adunări, scăderi, înmulțiri și împărțiri, la sfârșit, drept rezultat, urma să dea pur și simplu zero, căci altfel însemna că pe undeva s-a strecurat o greșeală ce trebuia căutată și iar căutată, pînă cînd mica bestie era descoperită și distrusă; și era un adevărat noroc cînd ea nu se ascundea pe la început, căci în cazul acesta aproape totul trebuia scris din nou. Mai aveau apoi de furcă cu gramatica germană; trebuiau să învețe treptele comparației, să scrie cît se poate de curat, în rînduri și în coloane drepte considerații ca aceasta: „Cornul e transparent, sticla e mai transparentă, aerul e cel mai transparent“. În sfârșit, venea la rînd caietul de dictando, unde aveau să-și bată capul cu fraze ca următoarea: *Unsere Hedwig ist zwar sehr willig, aber den Kehrlicht auf dem Estrich fegt sie niemals ordentlich zusammen*¹. Intenția acestui exercițiu plin de ispite și de capcane era să-l facă pe școlar să scrie pe *Hedwig*, *willig* și *fegt* cu *ch*, iar pe *Estrich* și și dacă se poate și pe *Kehrlicht* cu *g* și capcanele erau puse cu o temeinică grijă, așa că băieții aveau ce corecta. Dar cînd isprăveau toate acestea, își adunau cărțile, se așezau pe pervazul ferestrei și o ascultau pe Ida care le citea.

Buna Ida le citea despre Katerlieschen, despre flăcăul care a plecat în lume ca să învețe ce-i frica, despre Rumpelstilzchen, Rapunzel și despre împăratul broaștelor², și glasul îi era adînc și răbdător iar ochii și-i ținea pe jumătate închiși, căci spunea aproape pe dinafară basmele pe care le citise de atîtea ori în viața ei, în timp ce cu degetul înmuiat întorcea mașinal foile.

Cu prilejul acestor distracții se întîmplă însă ceva ciudat: în micul Kai începu să se trezească și să se dezvolte îndemnul de a născoci ceva asemănător basme-

¹ Hedwiga noastră, cu toate că are foarte multă bunăvoință, nu mătură niciodată bine gunoiul de pe dușumea (germ.).

² Personaje din basmele fraților Grimm.

lor din carte, de a povesti el însuși ceva, și lucrul acesta era cu atât mai binevenit cu cât, cu timpul, toate basmele tipărite le știau pe de rost, iar Ida avea și ea nevoie de puțină odihnă din când în când. La început, istorisirile lui Kai erau scurte și simple, mai târziu însă ele deveniră mai îndrăznețe și mai complicate și interesul lor spori prin faptul că ele nu erau pe de-a-ntregul închipuite de el, ci plecau de la un fapt real asupra căruia proiecta o lumină stranie și misterioasă... Hanno asculta cu o deosebită plăcere mai ales povestea hainului, dar neînchipuit de puternicului vrăjitor care-i chinuiește pe toți oamenii cu fel de fel de meșteșuguri drăcești și-l ține în captivitate pe un prinț frumos și plin de daruri, pe nume Josephus, prefăcut într-o pasăre pestriță. Dar iată că undeva în depărtare crește și se împlinește cel ales dintre toți, care în fruntea neînvinsei sale oști de cîini, găini și cobai va porni o dată și o dată, fără frică, la război, împotriva vrăjitorului și cu o lovitură de sabie îl va elibera pe prinț ca și întreaga lume, și în primul rînd pe Hanno Buddenbrook. Și atunci, descătușat și scăpat de vrajă, Josephus se va întoarce în împărăția sa, se va încorona și-i va ridica la demnități foarte înalte atât pe Hanno, cât și pe Kai...

Senatorul Buddenbrook, care trecea cînd și cînd prin odaia copiilor și-i vedea împreună pe cei doi băieți, nu avea nimic împotriva acestei prietenii, căci nu era greu de observat că ei se influențau reciproc într-un chip fericit. Înriurirea lui Hanno îl potolea, îi modera pornirile, îl înnobila de-a dreptul pe Kai, care-l iubea cu gingășie, îi admira albeața mîinilor și de dragul lui o lăsa pe domnișoara Ida să i le atace și pe ale sale, cu perie și săpum. Și dacă la rîndul său micul Buddenbrook se alegea cu puțină exuberanță și vigoare de la micul conte, faptul nu putea decît să-l bucure pe senator, care își dădea bine seama că statornica tutelă femi-

nină nu era tocmai indicată pentru a trezi și a dezvolta în fiul său calități bărbătești.

Trecuseră trei decenii de când buna Ida Jungmann servea în casa Buddenbrook și, firește, credința și devotamentul ei nu puteau fi plătite nici cu aur. Îngrijise și crescuse cu abnegație generația precedentă: pe Hanno însă îl purta pe palme, îl învăluia din cap pînă-n picioare cu grija și afecțiunea ei, îl iubea pînă la idolatrie și mergea adeseori pînă la absurd în credința-i naivă și nezdruccinată că lui i se cuvenea un loc cu totul excepțional și privilegiat în lume. Cînd era vorba de un interes al lui Hanno, ea știa să fie de o îndrăzneală uluitoare și uneori chiar penibilă. Într-o cofetărie, de pildă, unde intra pentru vreo cumpărătură, nu pierdea niciodată prilejul de a se întinde fără nici o jenă la talgerele de pe tejghea pentru a-i vîrî în gură o prăjitură, o bomboană, fără a o plăti, bincînteles — îi făcea doar onoare negustorului. Iar în îngrămădeala din fața unei vitrine nu stătea o clipă la îndoială să ceară oamienilor, în dialectul ei din Prusia Occidentală, cu amabilitate dar și cu hotărîre, să-i facă loc micului ei protejat. Mai mult, în ochii ei Hanno era o ființă atît de deosebită, încît aproape nici un copil nu i se părea vrednic de a-i fi prieten. În privința micului Kai însă, afecțiunea reciprocă a celor doi copii se dovedi mai puternică decît neîncrederea ei; nu-i mai puțin adevărat că și numele lui o amețise puțin. Dar cînd se așeza cu Hanno pe o bancă, undeva, în Mühlenwall și se întîmpla să se apropie de ei și alți copii cu însoțitoarele lor, domnișoara Jungmann se ridica numaidecît și sub un pretext oarecare — că e tîrziu sau că trage — o lua din loc. După explicațiile pe care i le dădea ulterior, Hanno ar fi avut tot dreptul să creadă că toți băieții de seama lui aveau scrofulle sau „sîngele stricat”, și că numai el era sănătos. Firește că aceste principii

ale Idei nu prea aveau darul de a întări curajul și încrederea băiețușului, slabe din născare.

Senatorul Buddenbrook nu cunoștea aceste amănunte, dar vedea că atît din fire, cît și în urma influențelor din afară, fiul său nu se dezvoltă, deocamdată, de loc în direcția dorită de el. Ei, dacă ar putea lua în propriile-i mîini educația copilului, dacă ar putea influența zilnic și chiar oră de oră formația lui spirituală ! Dar nu avea timp pentru așa ceva și observa cu durere că încercările-i întâmplătoare sfîrșeau prin eșecuri lamentabile și făceau și mai reci, și mai distante raporturile dintre tată și fiu. În fața lui plutea o imagine după care ar fi dorit să-și modeleze fiul : aceea a străbunicului lui Hanno, așa cum îl cunoscuse el însuși cînd era copil — un cap limpede, o fire jovială, simplă, glumeață, un om puternic... Nu putea să devină și el tot așa ? Era cu neputință ? Și de ce ?... Dar măcar muzica dacă ar fi putut s-o înlătore și s-o izgonească din preocupările copilului, căci ea îl înstrăina de viața practică, nu-i pria sănătății și-i absorbea toate forțele spirituale. Nu se apropia oare uneori întreaga lui ființă visătoare de limitele iresponsabilității ?

Într-o după-amiază, Hanno coborî singur la etajul întîi, cu trei sferturi de oră înainte de masa ce se servea la patru. Făcuse exerciții la pian o bucată de vreme, și acum lenevea în odaia de toate zilele. Ședea pe canapea, într-o rînă, își lega și-și dezlega cravata de marinar, în timp ce privirile lui, fără să taute ceva anume, alunecară într-o parte și zăriră pe birouașul de nuc al maică-si o mapă de piele, deschisă, mapa cu hîrțiile familiei. Își propti un cot în perna de la spate și bărbia în podul palmei și se uită cîtva timp de la distanță la acele file. Fără îndoială papa umblase la ele după gustarea de dimineată și le lăsase acolo cu gîndul de a reveni mai tîrziu. Unele erau vîrîte în mapă : foile detașate, împrăștiate pe masă erau acoperite de o

riglă de metal, iar caietul voluminos cu muchia aurită, din hîrtie de mai multe feluri, stătea deschis.

Hanno alunecă atunci nepăsător de pe otomană și se îndreptă spre masă. Caietul era deschis la pagina unde mîna mai multor strămoși și la sfîrșit aceea a tatălui său înșirase arborele genealogic al întregii familii Buddenbrook, cu acolade și rubrici, cu date precise. Cu un genunchi pe scaunul din fața biroului, cu bucele castanii, ușor ondulate, revărsate în palmă, Hanno privea manuscrisul puțin dintr-o parte, cu gravitate obosită dar critică și ușor disprețuitoare, dovedind o indiferență totală, în timp ce mîna cealaltă se juca cu tocul de aur și de abanos al maică-si. Își plimba ochii peste toate aceste nume bărbătești și femeiești înșirate unul după altul și în coloane, unele cu un scris înflorit, de modă veche, ce se încheia în spirale vaste ; pe liniile de cerneală pălite și gălbui sau groase și negre sclipeau încă firele aurii ale nisipului de călimară... La urmă de tot, sub numele părinților săi, el își citi propriul său nume, însemnat cu scrisul mărunț, aruncat repede pe hîrtie, al tatălui său : Justus, *Johann*, Kaspar, născ. în ziua de 15 aprilie 1861 — și asta îl înveseli oarecum — apoi se ridică puțin, își întinse alene mîinile după riglă și toc, potrivi rigla sub numele lui, își lăsă privirile să-i lunece încă o dată peste întregul furnicar genealogic și, în sfîrșit, cu o expresie liniștită, cu o concentrare absentă, mecanic și ca prin vis, trase cu tocul de aur de la un capăt la altul al hîrtiei, o frumoasă linie dublă, cea de deasupra puțin mai groasă, așa cum trebuia să-și împodobească fiecare foaie din caietul de aritmetică... La urmă își înclină capul pe umăr, ca și cum ar fi vrut să-și examineze opera, apoi își întoarse fața în altă parte.

După-masă senatorul îl chemă la dînsul și, cu sprîncenele încruntate, se răsti la el :

— Ce-i asta ? Cum a ajuns aici ? Tu ai făcut-o ?

Trebui să se gîndească o clipă dacă într-adevăr el o făcuse și în cele din urmă răspunse sfios și timid :

— Da...

— Ce înseamnă asta ? Ce te-a apucat ? Răspunde ! Cum ți-a trăsnet prin cap una ca asta ? strigă senatorul, lovindu-l peste față cu caietul ușor îndoit.

Micul Johann se dădu un pas înapoi și, ducîndu-și mîna la obraz, îngăimă :

— Credeam... credeam... că nu mai urmează nimic...

CAPITOLUL VIII

Joia, cînd înconjurată de statuile de pe tapete, înfățișînd zetit cu zîmbet liniștit, familia stătea la masă, se ivise de cîtva timp un nou și foarte serios subiect de conversație, o temă care aducea o expresie de rezervă rece pe fața cucoanelor Buddenbrook din Breite Strasse, iar în trăsăturile și gesturile doamnei Permaneder, dimpotrivă, o agitație extraordinară. Dîndu-și capul pe spate și întinzîndu-și brațele înainte sau ridicîndu-și-le spre cer, ea vorbea într-adevăr cu mînie, cu indignare, cu un sentiment de sinceră și profundă revoltă, trecea de la cazul particular în discuție la considerații cu caracter universal, vorbea despre răutatea omenească în general, și, întrerupte de tusea nervoasă și seacă ce i se trăgea din boala de stomac, scotea pe un ton ascutit, caracteristic clipelor de mînie, mici semnale de trompetă, pline de dezgust, ce sunau cam așa : „Trieschke-plîngărețul... !“ „Grünlich !“... „Permaneder... !“ Mai ciudat, însă, era noul semnal de luptă ce se adăuga la cele de pînă acum și pe care ea îl trîmbița cu un dispreț și cu o ură de nedescris : „*Procurorul general... !*“

Apoi cînd directorul Hugo Weinschenk, în întîrziere ca de obicei (căci omul era copleșit de treburi) intra în

sală, balansându-și pumnii și legănându-se neobișnuit de vioi în redingota lui pe talie, pentru a se îndrepta spre locul său, în timp ce buza inferioară cu o expresie cam îndrăzneată atârna sub mustața scurtă, conversația se împotmolea : o tăcere penibilă, înăbușitoare se lăsa peste masă și numai senatorul izbutea să risipească într-un târziu muțenia generală, întrebându-l pe director cum mai stau lucrurile, cu un aer degajat, ca și cum ar fi fost vorba de o afacere oarecare. Și Hugo Weinschenk îi răspundea că lucrurile merg cât se poate de bine — nici n-ar putea merge altfel decât foarte bine — apoi începea să vorbească, senin și vesel, despre altceva. Era mult mai bine dispus decât altădată, își rotea privirea cu o anume libertate impetuoasă și întreba de mai multe ori, fără să i se răspundă, ce mai face vioara Gerdei Buddenbrook. În general vorbea într-una și cu multă vioiciune. Din nenorocire însă, cu felul lui sincer de a vorbi nu-și supraveghea totdeauna îndeajuns cuvintele și în clipele de excesivă voie bună povestea uneori și niște istorii ce nu erau tocmai la locul lor. Într-una din anecdotele lui era vorba, de pildă, de o doică care primejduia sănătatea copilului ce i se dăduse în grijă din pricina gazelor ei intestinale ; într-o manieră pe care fără îndoială o socotea plină de haz, el îl imita pe doctorul de casă care striga : „Cine pute aici ? Cine pute în halu' ăsta ?“ Și nu băga de seamă decât târziu sau poate niciodată că soția lui roșise pînă în albul ochilor, că bătrîna doamnă Buddenbrook, Thomas și Gerda încremeniseră, iar cucoanele Buddenbrook schimbau priviri tăioase, că chiar Riekchen Severin, așezată la capătul de jos al mesei, îl privea cu o mustră jignită și cel mult bătrînul consul Kröger pufnea încet de rîs...

Ce era cu directorul Weinschenk ? Acest bărbat serios, muncitor și solid, acest bărbat ce se ținea departe de orice fel de viață socială și, cu înfățișarea lui de om necioplit, nu cunoștea decât activitatea căreia i se dedicase

cu un aprig simț al datoriei, era bănuț de a se fi făcut vinovat — și nu o *dată*, nu, ci de mai multe ori — de o gravă abatere. Mai mult, el era acuzat, acuzat în fața justiției, de a se fi dedat în repetate rînduri la o manevră care nu mai putea fi numită dubioasă, ci de-a dreptul necinstită, ba chiar criminală, și un proces al cărui sfîrșit era cu neputință de prevăzut fusese pornit împotriva lui. Ce i se punea în seamă? În mai multe locuri izbucniseră incendii mari pentru care societatea urma să plătească bani grei victimelor față de care avea obligații contractuale. Dar directorul Weinschenk — pretindea actul de acuzare — îndată ce primea de la agenții săi informații prompte și confidentiale despre aceste dezastre, deci printr-o înșelătorie deliberată, făcea reasigurări la o altă societate, și astfel daunele treceau în circa acesteia. Acum dosarul era în mîinile procurorului general, ale procurorului general doctor Moritz Hagenström.

— Thomas, îi spuse într-o zi doamna consul, între patru ochi, fiului său, te rog... eu nu pricep nimic. Ce trebuie să cred despre istoria asta?

Și senatorul îi răspunse:

— De, mamă dragă... Ce să spun? Din nenorocire, mă îndoiesc că totul ar fi în perfectă regulă. Dar ca Weinschenk să fie chiar atît de vinovat cum pretind unii, mi se pare tot atît de puțin probabil. Există în viața comercială de un stil mai modern ceva ce se numește uzanță... Această uzanță este o manevră, mă-nțelegi, care nu e cu totul fără cusur, nu se încadrează sută-n sută în legile scrise și unui profan îi poate părea chiar necinstită, dar printr-un acord tacit, în lumea oamenilor de afaceri se practică totuși în mod curent. O linie de demarcație între uzanță și ceea ce e mai rău decît uzanța e foarte greu de tras... În sfîrșit... Dacă Weinschenk a greșit, greșeala lui, după toate probabilitățile, nu e mai mare decît a multora dintre colegii săi care au scăpat cu

fața curată. Cu toate astea... nu garantez de loc că rezultatul procesului va fi favorabil. Poate că într-un oraș mare ar fi achitat, dar aici, unde predomină influența clicilor și motivele personale... Asta trebuia să cumpănească mai bine când și-a ales apărătorul. Noi nu avem aici în oraș nici un avocat mai de seamă, nici un cap eminent, cu talent oratoric deosebit și convingător, un vulpoi uns cu toate unsorile, versat în toate chichițele meseriei. În schimb domnii juriști de la noi sînt carne și unghie între ei, legați prin interese comune, prin prînzurile pe care și le oferă, chiar prin legături de rudenie, așa că trebuie să țină seamă unii de alții. După părerea mea, Weinschenk făcea mult mai bine dacă-și lua un avocat de aici. Dar ce a făcut ? A găsit necesar — repet : necesar — și asta dă de gîndit în ce privește liniștea conștiinței sale — să-și angajeze un apărător din Berlin, pe doctorul Breslauer, un adevărat michiduță, un pișicher bun de gură, maestru în șiretlicuri juridice, precedat de faima de a fi scăpat din ghearele închisorii atîția și atîția falși frauduloși. Pentru un onorar foarte mare, omul acesta va susține procesul, fără îndoială cu o șiretenie tot atît de mare... Dar va folosi asta la ceva ? Parcă-i văd pe cinstiții noștri juriști dînd din mîni și din picioare, zbîrlindu-se împotriva străinului, neadmițînd în ruptul capului să se impună. Și firește, Curtea va asculta cu mult mai multă bunăvoință pledoaria doctorului Hagenström... Iar martorii... Nici chiar propriul său personal nu cred că s-ar grăbi să-i sară cu prea multă dragoste într-ajutor. Ceea ce noi, care-i sîntem binevoitori — și cred că și el — numim asperități exterioare, nu i-a adus multe prietenii... Pe scurt, mamă, am presimțiri negre. Ar fi desigur foarte rău pentru Erika dacă s-ar întîmpla o nenorocire, dar mai mult m-ar dura inima de Tony. Vezi tu, are dreptate cînd spune că Hagenström a luat în mîini procesul cu adevărată satisfacție. Întîmplarea asta ne privește de aproape pe toți și o sentință infa-

mantă ne-ar atinge pe toți, căci, oricum, Weinschenk face parte din familie și stă la masă cu noi. În ce mă privește, eu mă ridic deasupra acestor fapte. Știu ce am de făcut. În ochii lumii eu trebuie să fiu absolut străin, față de proces, n-am voie să asist la dezbateri — deși Breslauer m-ar interesa — și pentru a nu mi se imputa că aș avea oarecare intenții de a-l influența, n-am voie să mă ocup în nici un fel de el. Dar Tony? Nu îndrăznesc să mă gândesc ce ar însemna pentru ea o condamnare. N-ai decît să-i ascuți protestele zgomotoase împotriva calomniei și a intrigilor invidioase... ca să simți teama ce se ascunde în ele; teama de a nu pierde, după atîtea nenorociri, și această ultimă situație onorabilă : căminul cinstit al fiicei sale... Și să vezi că ea va proclama cu atît mai tare nevinovăția lui Weinschenk, cu cît va fi mai constrînsă să se îndoiască de ea... Dar, cine știe, omul se poate să fie și nevinovat, desigur, cu totul nevinovat... Trebuie să așteptăm, mamă, și să ne purtăm cu tact și cu el, și cu Tony și cu Erika. Dar eu nu presimt nimic bun.

Acestea erau împrejurările în care veni în anul acela Crăciunul și, cu ajutorul calendarului cu foi detașabile întocmit de Ida, care desenase și un brad pe ultima pagină, micul Johann urmărea cu bătaie de inimă apropierea neasemuitei sărbători.

Semnele prevestitoare se înmulțeau... Chiar din prima zi a postului, în sufrageria din casa bunicii poza în culori al lui moș Ruprecht¹ atîrna în mărime naturală pe perete. Într-o dimineață Hanno își găsi plapuma, covorașul de la picioarele patului și hainele presărate cu beteală foșnitoare de aur. Apoi, cîteva zile mai tîrziu, într-o după-amiază cînd în odaia de toate zilele papa, întins pe canapea, frunzărea jurnalul, iar Hanno citea din

¹ Corespunde sfintului Nicolae.

Frunze de palmier de Gerok¹ istoria vrăjitoarei din Endor², fu anunțată ca în toți anii, dar cu același efect surprinzător, vizita „unui moșneag” care „întreabă de copii”. Fu poftit în odaie, și moșneagul intră cu pași tirșiți, purtând un cojoc lung cu blana în afară, presărată cu pulbere de aur și cu fulgi de zăpadă, ca și căciula din cap. Fața-i era brăzdată de dungi negre și în enorma-i barbă albă, la fel ca în sprâncenele exagerat de stufoase, se împleteau de asemeni fire sclipitoare de aur. Ca în toți anii, el vesti cu glas răsunător că *unul* din saci — cel de pe umărul stîng — e pentru copiii buni care știu rugăciunile, și e plin de mere și de nuci aurite, iar acea nuielușă de pe umărul drept e pentru copiii răi... Acesta era moș Ruprecht. Adică, firește, nu chiar, chiar cel adevărat și în fond poate că nu era decît bărbierul Wenzel în șuba întoarsă pe dos a lui papa : dar dacă din capul locului era cu putință să existe un moș Ruprecht, atunci el era ! Și zguduit de o sinceră emoție, Hanno spuse și anul acesta *Tatăl nostru*, întrerupt doar o dată sau de două ori de un suspin nervos și aproape inconstient, după care i se dădu voie să-și vire mîna în sacul destinat copiilor buni, pe care de altfel moșneagul uită să-l ia cu dînsul.

Sosi și vacanța și trecu destul de bine clipa cînd papa citi certificatul care se dădea totdeauna și de Crăciun... Încă de cîteva zile sala cea mare era închisă în chip misterios, la masă se servea marțipan și turtă dulce, iar afară, în oraș, era Crăciun în toată legea. Nîngea, se lăsase ger și în aerul tăios și limpede răsunau melodiile săltărețe sau melancolice ale flașnetarilor italieni cu ja-

¹ Karl Friedrich Gerok (1815—1890), poet german, autor al cărții *Frunze de palmier*, care cuprinde povestirea în versuri a legendelor biblice.

² Eroină a unei legende biblice, care, în timpul războiului iudeilor cu filistenii (sec. X î.e.n.) ar fi prezis regelui iudeu Saul înfrîngerea în război și pieirea dinastiei.

chete de catifea și cu mustăți negre, care soseau de sărbători. În vitrine străluceau mărfurile de Crăciun. În jurul impunătoarei fintîni gotice din Piață se instalaseră atracțiile multicolore ale iarmarocului de Crăciun. Și oriunde te duceai, respirai, o dată cu mireasma brazilor de vînzare, și aroma sărbătorii însăși.

În sfîrșit sosi seara de douăzeci și trei decembrie și o dată cu ea împărțirea darurilor, în holul de acasă, din Fischergrube, în cerc absolut intim. Era doar un început, o inaugurare, un preludiv, căci bunica nu renunța cu nici un chip la seara sfîntă a ajunului, dispunînd de întreaga familie, așa că, în ziua de douăzeci și patru, spre sfîrșitul după-amiezii, în salonul cu peisaje se întruni întreaga societate de la mesele de joi și, în afară de aceasta, Jürgen Kröger din Wismar și Therese Weichbrodt cu *madame* Kethelsen.

Îmbrăcată într-o rochie de mătase grea, cu dungi negre și cenușii, cu obraji roșii și cu ochii aprinși, răspîndind un delicat parfum de paciuli, bătrîna doamnă își primea oaspeții ce soseau unul după altul și, în timp ce-i îmbrățișa în tăcere, brățărilor-i de aur zornăiau ușor. Cuprinsă de o nespusă agitație ea tremura, tăcută, în această seară.

— Dumnezeule, Doamne, dar tu ai febră, mamă, spuse senatorul, intrînd cu Gerda și cu Hanno... De ce? Totul o să meargă liniștit, ca de la sine.

Bătrîna doamnă însă îi sărută pe toți trei, și șopti:

— Spre mărirea lui Isus... Și apoi scumpul meu Jean, Dumnezeu să-l ierte...

De fapt, programul pios, stabilit pentru această sărbătoare de răposatul consul, trebuia păstrat cu toată grija și simțămîntul răspunderii pentru desfășurarea demnă a serii, care se cerea să fie străbătută de atmosfera unei bucurii profunde, grave și pline de ardoare, o purta neconținut încoace și încolo, de la galeria cu coloane — unde copiii din corul bisericii Sfînta Maria

începuseră să se adune — pînă la sufragerie — unde Riekchen Severin arunca o ultimă privire asupra pomului și a mesei cu cadouri — iar de acolo afară pe coridor, unde, sfioși și stingheriți, cîțiva bătrînei își așteptau rîndul — erau „săracii casei“ care își aveau și ei partea lor din darurile de Crăciun — și în sfîrșit din nou în salonul cu peisaje, condamînd, cu o privire piezișă și mută, orice cuvînt sau zgomot de prisos. Era o tăcere atît de adîncă încît se putea desluși, venind din cine știe ce stradă troienită, melodia unei flașnete care se auzea, delicată și limpede, ca sunetele unui ornic cu muzică. Fiindcă, în odaie, deși se adunaseră vreo douăzeci de persoane — unii șezînd, alții stînd în picioare — era mai multă liniște decît într-o biserică și, după cum, cu foarte multă băgare de seamă senatorul îi șoptise la ureche unchiului său Justus, atmosfera aducea puțin a înmormîntare.

De altfel nu se prea vedea primejdia vreunei zburdălnicii tinerești în stare să tulbure această atmosferă. Dintr-o singură privire oricine putea să observe cu ușurință că aproape toți membrii familiei adunați aici erau la vîrsta cînd viața se manifestă în forme cu un caracter de mult statornicit. Senatorul Thomas Buddenbrook a cărui paloare dezmințea expresia vîoaie, energică și chiar hazlie a feței; nevastă-sa, Gerda, tolănită într-un fotoliu, nemișcată, cu chipul frumos, alb, ridicat spre tavan, cu ochii apropiați, plini de o stranie strălucire și încercuiți de umbre viorii, lăsîndu-se vrăjiți de sclipitoarele prisme de sticlă ale policandrului; sora senatorului, doamna Permaneder; Jürgen Kröger, vărul lor, funcționarul tăcut, simplu îmbrăcat; verișoarele Friederike, Henriette și Pfiffi, dintre care întîile două erau și mai slabe și mai deșirate, iar ultima părea și mai mică și mai grasă ca pîn-acum, avînd însă toate trei aceeași expresie: un zîmbet ascuțit și răuvoitor, ațintit asupra tuturor ființelor și lucrurilor cu un scepticism universal

și bîrfitor, ca și cum ar fi repetat neconținut : „Daa ? Deocamdată dați-ne voie să ne îndoim...” ; în sfîrșit sărmana, cenușia Klothilde, ale cărei gînduri mergeau, fără-ndoială, de-a dreptul spre cină : — toți erau trecuți de patruzeci de ani, iar stăpîna casei cu fratele ei Justus, și nevasta acestuia, precum și mica Therese Weichbrodt trecuseră binișor chiar de șaizeci ; bătrîna doamnă consul Buddenbrook, născută Stüwing, ca și *madame* Kethelsen, cu desăvîrșire surdă, erau încalte septuagenare.

La drept vorbind, în floarea tinereții nu era decît Erika Weinschenk ; dar cînd privirea ochilor săi albaștri — ochii domnului Grünlich — aluneca spre bărbatul ei, al cărui cap tuns, încărunțit pe la tîmple, cu mustățile înguste pleoștite peste colțurile gurii, se desprindea, acolo lingă sofa, din peisajul idilic al tapiseriei, se putea vedea că un oftat tăcut, dar greu îi umflă sînii plini... Gînduri speriate și încîlcite o apăsau, fără îndoială : uzanțe, contabilitate, martori, procuror, apărător și judecător... Și poate că în toată odaia nu era un singur om căruia să nu-i fi trecut prin minte asemenea gînduri foarte puțin potrivite cu Crăciunul. Situația de inculpat a ginerelui doamnei Permaneder, conștiința familiei că se află în prezența unui membru al ei acuzat de o crimă împotriva legilor, a ordinii civice și a onoarei profesionale și pe care îl așteaptă, poate, rușinea și închisoarea, puneau întregii reuniuni o pecete pe de-a-ntregul monstruoasă și străină. O seară de Crăciun în familia Buddenbrook cu un acuzat în mijlocul ei ! Doamna Permaneder se lăsă pe speteaza scaunului cu o maiestate mai severă, zîmbetul cucoanelor Buddenbrook din Breite Strasse avea o nuanță mai ascuțită ca de obicei...

Și copiii ? Noua generație, puțin numeroasă, deocamdată ? Era oare sensibilă și ea la tragicul latent al acestei împrejurări atît de noi și de necunoscute ? Cît privea pe mica Elisabeth, nimeni n-ar fi putut să-și facă o părere asupra sentimentelor ei. Îmbrăcată într-o rochiță

în a cărei bogată garnitură de panglici de atlas se putea recunoaște gustul doamnei Permaneder, fetița ședea pe brațul bonei și, ținându-și degetele mari înfundate în pumnii minusculi, își sugea limba, privea în gol cu ochii cam bulbucați și din când în când scotea câte un scurt cîrîit după care dădaca o legăna puțin. Iar Hanno ședea liniștit pe un taburet, la picioarele maică-si și privea, exact ca ea, drept în sus, la o prismă a policandrului...

Christian lipsea ! Unde era Christian ? Abia acum, în ultimul moment, lumea remarcă absența lui. Mișcările doamnei Elisabeth, gestul caracteristic al mîinii purtate de la colțul gurii pînă la bucle, ca și cum ar fi vrut să-și îndrepte un fir de păr ce o luase razna, deveniră și mai înfrigurate... Dădu în grabă un ordin domnișoarei Severin și fata, trecînd prin fața coriștilor, străbătu sala cu coloane, înaintă pe coridor, printre săracii casei și bătu la ușa domnului Buddenbrook.

Îndată după asta, Christian își făcu apariția. Cu picioarele-i subțiri și crăcănate — schiopăta puțin de cînd avusese reumatism articular — el intră cu un aer cît se poate de tihnit în salonul cu peisaje, frecîndu-și cu palma fruntea cheală.

— Tii, copiii ! spuse el, era cît pe-acî să uit !

— Era cît p-aci să... repetă maică-sa înmărmurită.

— Da, într-adevăr, aproape uitasem că azi e Crăciunul. Tocmai citeam o carte de călătorii prin America de Sud... Dumnezeuule, Doamne, altfel de nopți de Crăciun am văzut eu în viața mea !... adause Christian și era gata să înceapă povestea unui ajun petrecut la Londra, într-un varieteu de mîna a cincea, cînd deodată îl pătrunse și pe el liniștea de catedrală ce domnea în încăpere, așa încît, încrețindu-și nasul se duse în vîrfurile picioarelor la locul lui.

„Bucură-te, fiica Sionului“, răsună corul copiilor și strengării care adineauri zburdau atît de zgomotos încît senatorul trebuise să se arate o clipă în ușă pentru a-i

suflarea tăiată, muzica și peripețiile operei *Fidelio*. De atunci nu mai visa decât scene de operă și prinsese o pasiune pentru teatru că abia mai putea dormi. Pe stradă, privea cu o nespusă invidie la oamenii care, la fel cu unchiul său Christian, erau cunoscuți ca obișnuiți ai teatrului: consulul Döhlmann, misitul Gosch... Cum putea cineva să suporte fericirea de a asista, ca dinșii, seară de seară la spectacol? O, dacă ar putea să arunce o privire, măcar o dată pe săptămână, în sală, înainte de începerea reprezentației, să audă cum se acordă instrumentele, să vadă puțin cortina lăsată! Căci el iubea totul în teatru: mirosul de gaz, scaunele, muzicienii, cortina...

Cum o să fie teatrul lui? Mare? Mare, încăpător? Și cortina? Va trebui făcută în ea neapărat și cât mai curînd cu putință, o gaură mică, fiindcă și cortina Teatrului Municipal are o deschizătură rotundă prin care se poate vedea în sală... Oare bunica, sau *mamsell* Severin — fiindcă bunica nu se poate ocupa de toate — o fi găsit decorurile necesare pentru *Fidelio*? Chiar miine o să se închidă într-o odaie și o să dea singur, numai pentru el, o reprezentație... În gînd, își punea de pe acum figurile să cînte, căci pentru el muzica și teatrul se contopiseră de la început...

„*Veselește-te cu glas înalt, Ierusalime!*“ încheie corul de copii și vocile care înaintaseră paralel într-o mișcare de fugă se contopiră, împăcate și fericite, în ultima silabă. Acordul limpede se stinse vibrînd și o liniște profundă se așternu în sala coloanelor și în salonul cu peisaje. Apăsăți de liniștea ce-i învăluisese, membrii familiei rămaseră cu ochii-n pămînt; numai privirile directorului Weinschenk rătăceau nepăsătoare și îndrăznețe, încoace și-ncolo, în timp ce doamna Permaneder lăsa să se audă tusea ei seacă și cu neputință de înăbușit. Cu pași rari, amfitrioana se îndreptă spre masă și, înconjurată de ai săi, se așează pe canapeaua care nu mai era separată și

departe de masă, ca mai demult. Potrivi lampa și luă în mână *Biblia* cea mare, a cărei copertă enormă, cu muchia aurită, îngălbenise de vreme. Apoi își puse ochelarii, desfăcu cele două închizătoare de piele ale cărții colosale, o deschise la pagina marcată printr-un semn, dînd astfel la iveală hîrtia groasă, aspră, gălbuie, cu litere uriașe, bău o înghițitură de apă și începu să citească *Evangelia* de Crăciun.

Citea cuvintele străvechi și familiare, rar, cu un accent simplu ce mergea drept la inimă. În liniștea cucernică vocea ei se ridica limpede și senină. „Și oamenilor bună-nvoire!” spuse ea. Dar abia tăcu și în sala coloanelor răsună, pe trei voci, colindul *Noapte lină, noapte sfîntă!* Familia adunată în salonul cu peisaje intră și ea în făgașul cîntecului — nu fără oarecare precauțiune, însă, deoarece în majoritatea lor cei de față nu erau muzicali și, pe ici pe colo, în ansamblu, se auzea cîte un ton mai profund, cu totul nelalocul lui... Dar aceasta nu scădea oîtuși de puțin efectul cîntecului... Doamna Permaneder cînta cu buze tremurînde, căci nu este inimă pe care el să o miște mai duios și mai dureros decît inima unui om cu o existență agitată și care în scurtul răgaz al unui ceas de sărbătoare privește în urmă... *Madame* Kethelsen plîngea încet și amar, deși nu auzea aproape nimic.

Apoi doamna consul se ridică și luînd de mînă pe nepotul său Johann și pe strănepoata sa Elisabeth, străbătu salonul; domnii și doamnele mai în vîrstă porniră alături de ea, cei mai tineri îi urmară. În sala coloanelor, slugile și săracii se înșiruiră și ei și în timp ce cu toții intonară într-un singur glas *O, brad frumos!* iar în fruntea coloanei unchiul Christian îi făcea pe copii să ridă ridicîndu-și picioarele ca o marionetă și cîntînd, proteste, *O, bard frumos!* cu ochii vrăjiți, cu fețele scăldate-n zîmbet, cortegiul intră, prin ușa înaltă, larg deschisă, drept în rai.

Întreaga sală, plină de mireasma crengilor de brad, pîrlite de lumînări, strălucea și scînteia în lumina nenumăratelor flăcări minuscule, și în azurul ceresc al tapetelor cu albele statui de zei, vasta încăpere părea și mai luminoasă. În potopul de lumină, flăcările mici ale lumînărilor pîlpăiau ca niște stele îndepărtate, căci colo în fund, între două ferestre cu draperii roșii, brădul impunător se înălța aproape pînă-n tavan, împodobit cu beteală de argint și cu crini mari, albi, avînd un înger sclipitor în creștet, iar la picioare, reproducă întocmai, ieslea de la Bethleem. Și pe masa acoperită cu olandă albă care, încărcată cu daruri, se întindea lungă și lată de la ferestre pînă aproape de ușă, se înșira un rînd de brazi mai mici, încărcăți cu zaharicale, strălucind de asemenea în văpaia lumînărilor de ceară. Ardeau și lămpile de gaz fixate în perete și la fel ardeau, în cele patru colțuri, lumînările groase din candelabrele aurite. Obiectele mai voluminoase, darurile care nu încăpeau pe masă, erau înșirate pe parchet. Cîteva mese mai mici, acoperite tot cu olandă albă, încărcate de asemenea cu daruri și împodobite cu brăduleți scâlțați în lumină, se aflau de o parte și de alta a celor două uși : aici erau cadourile pentru oamenii de serviciu și pentru săracii casei.

Cîntînd, orbit de atîta lumină și înstrăinat parcă în vechea și familiara încăpere, cortegiul făcu ocolul sălii, defilă prin fața ieslei în care se afla un mic Isus de ceară ce părea să-și facă semnul crucii, și după ce cercetă unul cîte unul toate obiectele, se opri pe loc.

Hanno era cu desăvîrșire zăpăcit. De cînd intrase, ochii săi, în febrilă căutare, zăriseră numaidecît teatrul... un teatru care, așa cum strălucea, la loc de cinste, în capul mesei, arăta atît de înalt și de încăpător cum niciodată n-ar fi îndrăznit să și-l închipuie. Dar darurile lui își schimbaseră locul în sală : erau așezate la extremitatea opusă celei din anul trecut, astfel încît,

în uimirea sa, Hanno se îndoaia cu toată sinceritatea că fabulosul teatru ar fi pentru el. Unde mai pui că în fața teatrului, la picioarele scenei, pe podele se afla un obiect necunoscut, de mari dimensiuni ce nu figura pe lista dorințelor lui, o mobilă, o comodă sau așa ceva... Era tot pentru el?

— Vino, dragul meu, și uită-te aici, spuse doamna consul, ridicînd capacul. Știu că-ți place să cînți corale... domnul Pfühl o să-ți dea îndrumările necesare. Trebuie să apeși mereu pedalele, cînd mai tare, cînd mai ușor... iar mîinile nu trebuie să le ridici, numai degetele trebuie să le schimbi, *peu à peu*¹...

Era un armoniu, un armoniu mic și drăguț, din lemn cafeniu, lustruit, cu mîncere de metal de cele două părți, cu pedale colorate și cu un delicat taburet tur-nant. Hanno făcu un acord... un sunet dulce de orgă răsună și toți își ridicară ochii de pe daruri... Hanno o îmbrățișă pe bunică-sa care îl strînse cu căldură la piept, apoi îi dădu drumul pentru a primi mulțumirile celorlalți.

Hanno se întoarse spre teatrul său. Armoniu era un vis copleșitor, dar pentru moment nu avea timp să se ocupe mai pe-ndelete de el. Era acea fericire prea plină în care omul, nesocotind amănuntul, atinge lucrurile doar în treacăt, încercînd să îmbrățișeze dintr-o singură privire totalitatea lor... O, era acolo și o cușcă de sufleur, o cușcă în formă de scoică, în spatele căreia cortina, roșie și aurie, se întindea lată și măiestuoasă. Pe scenă erau așezate decorurile ultimului act din *Fidelio*. Sărmanii prizonieri își împreunau mîinile. Don Pizarro cu mînele grozav de înfoiate stăruia în atitudinea-i înspăimîntătoare, în timp ce din fund, îmbrăcat în catifea neagră din creștet pînă-n tălpi, ministrul venea cu pași grăbiți pentru a da o întorsătură fericită

¹ Încetul cu încetul (fr.).

întregii întâmplări. Era într-adevăr ca la Teatrul Municipal, ba poate chiar mai frumos. În urechile lui Hanno răsună corul plin de bucurie, finalul. Se așează în fața armoniului, să cînte măcar un fragment din ceea ce-i mai rămăsese în minte... Dar se ridică din nou, pentru a lua în mînă cartea, cartea atît de mult dorită : *Mitologia greacă* cu scoarțe roșii, cu o Pallas Atena de aur pe copertă. Gustă din dulciurile așezate pe farfuria lui : bomboane, marțipan, turtă dulce, cercetă lucrurile mai mărunte, rechizite de scris, caiete de școală, și pentru o clipă uită totul de dragul unui toc în care era încrustat un bob de sticlă : ajungea să-l duci la ochi, pentru a vedea ca prin vrajă un vast peisaj elvețian.

Apoi *mamsell* Severin și jupîneasa serviră ceai și biscuiți și, în timp ce și-i înmuia în ceașcă, Hanno avu răgazul să se uite în jurul său. Unii stăteau în picioare lângă masă, alții umblau înapoi și-ncolo de-a lungul ei, vorbind, rîzînd, arătîndu-și unul altuia darurile, admirîndu-și-le reciproc. Erau acolo obiecte din fel de fel de materiale : din porțelan, din nichel, din argint, din aur, din lemn, din mătase și postav. Copioase turtă dulce, garnisite simetric cu migdale și cu zahăr ars, alternau în rînduri lungi pe masă cu felii masive de marțipan cu miezul încă umed de proaspete ce erau. Darurile confecționate sau împodobite de doamna Permaneder : un sac pentru lucru de mînă, un șervețel pentru pus sub ghiveciul de flori, o perniță pentru picioare, aveau panglici late de atlas.

Din cînd în cînd invitații se opreau în fața micului Johann, își treceau brațul pe după gulerul lui de marinar și-i priveau darurile cu uimirea ironic exagerată cu care se admiră de obicei comorile copiilor. Numai unchiul Christian nu avea nimic din aroganța celor mari și cînd, cu un inel cu briliante în deget, cadou de la maică-sa, trecu cu pași tărăgănați prin

fața lui Hanno, el se bucură de teatrul de păpuși tot atît de mult ca nepotul său.

— Drace, da' știi că-i nostim ? zise, ridicînd și coborînd cortina și dîndu-se un pas înapoi pentru a contempla scena. Tu ți l-ai dorit ?... Va să zică tu ți l-ai dorit, spuse apoi deodată, după ce, cu o gravitate stranie și urmărindu-și gîndurile neliniștite, își plimbase un răstimp privirile încoace și-ncolo. De ce ? Cum ți-a venit ideea asta ? Ai fost vreodată la teatru ?... La *Fidelio* ? Da, e bine jucat... Și acum vrei să faci ceva la fel, ce ? Să-l imiți, să dai însuși reprezentații de operă ?... Atît de adînc te-a impresionat ?... Ascultă-mă, puiule, îți dau un sfat : nu te preocupa prea mult cu lucruri din astea... teatru și celelalte... Nu fac două parale, crede-mă, ți-o spun eu, unchiul tău. Și mie mi-au plăcut prea din cale afară toată viața și de aceea nici nu s-a ales mare lucru de mine. Am făcut greșeli serioase, să știi...

Îi explica nepotului său toate acestea grav și cu căldură, iar Hanno căta la el cu ochii plini de curiozitate. Dar după o scurtă pauză, în timpul căreia, privind teatrul, fața lui osoasă și scofilcită se înviorase, Christian trase în față o figură de pe scenă și începu să cînte, tremolînd cu vocea-i scîrțitoare, cavernoasă : „Ah, ce crimă înfiorătoare !” Apoi împinse taburetul armoniului în fața teatrului, se așeză pe el și începu să joace o operă, cîntînd, gesticulînd, executînd cu schimbul mișcările dirijorului și ale personajelor de pe scenă. La spatele lui se adunară mai mulți membri ai familiei ; rîdeau, dădeau din cap, se amuzau. Hanno îl privea cu o sinceră plăcere. După un timp, însă, spre mirarea tuturor, Christian se întrerupse. Amuți ; o seriozitate neliniștită îi umbri fața, își trecu mina peste teastă și de-a lungul coastei stîngi, apoi se întoarse spre public, cu nasul încrețit, cu fața îngrijorată :

— Da, vedeți, iar am buclarisit-o. Și acum urmează pedeapsa. Cît ce-mi îngădui să fac o glumă, țac și răzbunarea! Nu e o durere, știți, e un chin... un chin nelămurit, fiindcă aici toți nervii îmi sînt prea scurți. Sînt, pur și simplu, prea scurți...

Dar rudele luau aceste văicăreli tot așa de puțin în serios ca și giumbușlucurile lui și abia îi răspundeau. Se împrăștiară nepăsători. Christian mai rămase cîtva timp în fața teatrului, privindu-l în tăcere, îngîndurat, clipind nervos din ochi, apoi se ridică.

— Ei, petrecere bună, piciule, îi spuse lui Hanno, mîngîindu-l pe păr. Dar cu măsură... și nu-ți uita treburile serioase pentru teatru, auzi? Eu am făcut multe greșeli... Dar acum mă duc la club... Trec un moment pe la club! le strigă el celor vîrstnici. Azi se sărbătorește și acolo Crăciunul. La revedere! Și cu picioarele-i țepene și crăcănate trecu agale prin sala coloanelor, spre ieșire.

Toți prînziseră mai devreme decît de obicei și de aceea acum se serveau copios din ceai și biscuiți. Dar abia isprăviseră cu ceaiul, că mari castroane de cristal începură să circule, pline cu un fel de gelatină galbenă și granuloasă. Era o cremă de migdale, un amestec de ouă, de migdale răzuite și de apă de trandafiri. Avea un gust delicios, dar dădea niște crampe îngrozitoare celui care lua o linguriță mai mult decît trebuia. Cu toate acestea, și deși bătrîna doamnă Buddenbrook atrăsese atenția tuturor „să lase puțin loc” și pentru cină, nimeni nu se îndura să renunțe. Klothilde încălze făcea adevărate minuni. Tăcută și plină de recunoștință, înghițea cu lingura plină cremă de migdale de parcă-ar fi fost terci de hrișcă. Ca răcoritoare se servi, în pahare, cremă de vin apoi *plumcake* englezesc. Încet-încet, invitații se retraseră în salonul cu peisaje și se regrupară, fiecare cu farfuria sa, în jurul mesei.

Hanno rămase singur în sală, căci mica Elisabeth Weinschenk fusese dusă acasă, pe cînd lui, anul acesta, pentru întîia dată în viață, i se dădu voie să rămînă la cină în Mengstrasse. Slujnicele și săracii casei se retrăseseră cu darurile primite; Ida Jungmann stătea de vorbă în sala coloanelor cu Riekchen Severin, deși de obicei ca „guvernantă” ce era, păstra o distanță riguroasă față de aceasta. Lumînările de pe bradul cel mare arseseră cu totul și fuseseră stinse, astfel că ieslea rămăsese în întuneric; dar cîteva din lumînările de pe brazii cei mici mai ardeau încă și ici-colo cîte o cren-guță, ajungînd în raza flăcării, se pîrlea, sfîrîind, întă-rind mirosul ce domnea în sală. Orice adiere ce atîr-gea pîmii înfiora zorzoanele de aur atîrnate de crengi și un delicat freamăt metalic trecea de fiecare dată prin încăpere. Era din nou destulă liniște ca să se poată auzi sunetele unei flașnete ce se strecurau prin seara friguroasă din cîine știe ce stradă îndepărtată.

Hanno gusta din toată inima aromele și sunetele de Crăciun. Cu capul proptit în podul palmei, el citea din cartea sa de mitologie, mîncea mecanic, fiindcă făcea parte din program, bombane, martipan, cremă de mig-dale și *plumcake* și îngrijprarea, neliniștea ce-i venea de la stomacul prea încărcat, se amestecau cu dulcea emoție a serii, topindu-se într-o fericire plină de melan-colie. Citea despre luptele pe care Zeus a trebuit să le dea pentru a ajunge la domnie și din cînd în cînd trăgea o clipă cu urechea spre odaia de alături unde cei mari discutau cu multă seriozitate despre viitorul mătușii Klothilde.

Dintre toți, de departe cea mai fericită în această seară era Klothilde. Primea felicitările și tachinările ce curgeau din toate părțile cu un zîmbet ce-i transfi-gura fața cenușie, iar vocea i se frîngea de emoție și de bucurie. Fusese admisă în *Așezămîntul Sfîntul Ioan*.

Senatorul obținuse pe sub mână, în consiliul de administrație, admiterea ei, deși, într-ascuns, anumiți domni mîrîiau că-i nepotism. Se discuta despre această instituție lăudabilă, creată după modelul așezămintelor din Mecklenburg, Dobberthien¹ și Ribnitz², pentru doamnele din nobilime, cu scopul de a asigura, la bătrînețe, o îngrijire decentă fetelor sărace din vechi și merituoase familii autohtone. Biata Klothilde era ajutată deci cu o rentă anuală, mică dar sigură, care creștea cu anii, iar pentru bătrînețe, cînd va ajunge în clasa cea mai înaltă, avea și perspectiva unei locuințe liniștite și curățele, chiar în cuprinsul așezămîntului...

Micul Johann zăbovi puțin printre cei mari, apoi se întoarse repede în sala de alături care, acum cînd nu mai strălucea atît de puternic și nu mai înspira, prin splendoarea ei, atîta sfială și uimire ca la început, avea un farmec de altă natură. Era într-adevăr o plăcere cu totul deosebită pentru el să se plimbe în sus și-n jos, ca în clarobscurul unei scene, după terminarea reprezentației, să privească puțin de după culise, să vadă de aproape crinii cu staminese de aur de pe bradul cel mare, să ia în mînă figurile de oameni și dobitoace din iesle, să descopere lumînarea ce învăpăiasc steaua transparentă de deasupra ieslei, să ridice fața de masă ce atîrna pînă jos și să dea de maldărele de cartoane și de hîrtie de împachetat, dosite pe dedesubt.

De altfel în salonul cu peisaje conversația luase o întorsătură din ce în ce mai puțin atrăgătoare. Încet, dar cu inevitabilă necesitate, ea se fixase asupra sumbrului subiect de care pînă acum, din respect pentru solemnitatea serii, nu se vorbise, dar care aproape nici o clipă nu încetase să-i preocupe pe toți: procesul directorului Weinschenk. Hugo Weinschenk însuși făcu

¹ și ² Localități în Mecklenburg-Schwerin.

o expunere, arătînd o vioiciune impetuoasă în gesturi și înfățișare. Dădea amănunte despre audierea martorilor, întreruptă din cauza sărbătorilor, condamnă cu vehemență parțialitatea mai mult decît vădită a președintelui, doctorul Philander, și critică cu o suverană ironie tonul de zeflema pe care procurorul general, doctorul Hagenström, găsise de cuviință să-l întrebuinteze față de el și față de martorii apărării. De altfel, Breslauer spulberase cu mult spirit diversele depoziii, împovărătoare și-l asigurase în chipul cel mai hotărît că deocamdată, de condamnare nici vorbă nu poate fi. Din cînd în cînd, senatorul îi arunca, din politețe, cîte o întrebare, iar doamna Permaneder care ședea pe canapea, ținîndu-și umerii ridicați, murmură în răstimpuri groaznice imprecășii la adresa lui Moritz Hagenström. Ceilalți însă tăceau. Tăceau atît de adînc, încît pînă la urmă și directorul încetă să mai vorbească. Și în timp ce, în sala de alături, pentru Hanno timpul trecea repede ca în paradis, în salonul cu peisaje se lăsă o liniște grea, chinuitoare, plină de toate spaimele, și această liniște mai stăruia încă și pe la ora opt și jumătate cînd Christian se întoarce de la club, unde burlacii și libertinii își serbau Crăciunul.

Un chiștoc de țigară îi atîrna între buze și obraji săi slabi erau roșii. Trecu prin sala cu coloane și cînd intră în salon, spuse :

— Copii, sala e într-adevăr o minune : Weinschenk, de fapt trebuia să-l poftim azi și pe Breslauer aici. Așa ceva, sînt sigur, n-a văzut în viața lui.

Fără să spună un cuvînt, doamna consul îl săgetă cu o privire muștrătoare, piezișă. El îi răspunse cu o expresie inocentă, nedumerită și întrebătoare. La ora nouă, toată lumea se așeză la cină.

Ca în toți anii cu acest prilej, masa fu pusă în sala

cu coloane. Doamna consul rosti cu evlavie tradițională rugăciune :

Coboară, Isuse, în mijlocul nostru.

Binecuvîntează bucatele ce ne-ai dăruit...

la care adause, tot după obiceiul acestei seri, o scurtă cuvîntare, îndemnînd asistența să-și aducă aminte în primul rînd de toți aceia cărora în această sfințită seară nu le merge atît de bine ca familiei Buddenbrook. Și, cînd trecură și de asta, se așezară cu conștiința împăcată la masa copioasă care începu îndată cu crap prăjit în unt topit și vin vechi de Rin.

Senatorul vîrî cîțiva solzi de pește în portmoneu pentru ca banii să nu-i sece tot anul. Christian însă observă cu melancolie că asta nu ajută la nimic, iar consulul Kröger se lipsi de asemenea măsuri de precauție : pe el oscilațiile de bursă n-aveau de ce să-l neliniștească, deoarece dăduse de mult de fundul sacului. Bătrînul se așezase cît mai departe cu putință de nevastă-sa, cu care de ani de zile abia mai schimba cîte o vorbă, fiindcă ea nu încetase să-i trimită într-ascuns bani fiului dezmoștenit, Jakob. Acesta ducea, la Londra, Paris sau prin America — numai ea știa exact pe unde — o viață de aventurier dezrădăcinat. Fruntea unchiului Justus se întunecă și se încreți cînd, la felul al doilea, conversația trecu la rudele absente și văzu că mama robită de slăbiciune își zvîntă ochii. Pomeniră de cei din Frankfurt, de cei din Hamburg, își aduseră aminte, fără rea-voință, și de pastorul Tiburtius din Riga și, în tainică tăcere, senatorul ciocni cu sora sa Tony chiar în sănătatea domnilor Grünlich și Permaneder care, într-un anume sens, țineau tot de familie.

Curcanul, umplut cu castane, stafide și mere, stîrni elogiul unanime. Oaspeții îl comparau cu exemplarele din anii precedenți și găseau că acesta era cel mai

mare din cîți văzuseră de vreme îndelungată. Se serviră cartofi prăjiți, două feluri de legume și două feluri de compot și în farfuriile pe care și le treceau unul altuia porțiile erau atît de mari că nu păreau o garnitură, un supliment, ci însăși mîncarea principală din care trebuiau să se sature toți. Se bău vin roșu de la firma Möllendorpf.

Micul Johann ședea între părinții săi și se lupta din greu cu o bucată de carne albă și cu niște tocătură. Nu mai putea ține pasul cu mătușa Thilda, era obosit, și nu se simțea prea bine. Dar era mîndru că stă cot la cot cu cei mari, că și pe șervetul său, artistic îndoit, fusese așezat unul din acei cozonăcei delicioși, cu lapte, presărați cu mac, că și în fața lui stăteau trei pahare pentru vin, pe cînd altădată bea din pătărelul de aur, dăruit la botez de unchiul Kröger... Dar mai tîrziu, cînd unchiul Justus începu să toarne, în paharele cele mai mici, un vin grecesc, galben ca untdelemnul, și bezelele cu înghețată apărură pe masă, roșii, albe și cafenii, îi reveni și lui Hanno pofta de mîncare. Mîncă una roșie, deși îi dădea o durere insuportabilă de dinți, apoi jumătate dintr-una albă, și în sfîrșit trebui să guste și una din cele cafenii, umplute cu înghețată de ciocolată, apoi ronțai și niște pișcoturi, și în timp ce sorbea din vinul dulce, îl asculta pe unchiul Christian care era în vervă.

Vorbea despre serbarea de la club, care după părerea lui fusese foarte nostimă.

— Sfînte Dumnezeule! spunea pe tonul cu care obișnuia să vorbească despre Johnny Thunderstorm, să-i fi văzut pe băieți cum înghițeau la punci suedez! Parc-ar fi băut apă.

— Ce rușine! exclamă scurt doamna consul, coborîndu-și privirea.

Dar lui Christian nici nu-i păsa. Ochii lui începură să cutreiere sala, gînduri și amintiri se deșteptau în el

cu atîta vioiciune de parcă alunecau, ca niște umbre, pe fața-i slabă.

— Cunoaște vreunul dintre voi senzația pe care o ai după ce ai băut prea mult puncti suedez? Nu la beție mă gîndesc, ci la ceea ce vine a doua zi, la urmări... sînt ciudate și dezgustătoare.. Da, da, ciudate și dezgustătoare în același timp.

— Un motiv în plus să le descrii cît mai exact, spuse senatorul.

— *Assez*, Christian, nu ne interesează cîtuși de puțin, interveni maică-sa.

Dar Christian parcă nici n-o auzi. În asemenea împrejurări — asta era o particularitate a lui — nici o muștrare nu-l atîngea. Tăcu un moment, apoi deodată, ceea ce-l preocupa i se păru destul de copt pentru a fi adus și altora la cunoștință.

— Umbli de colo pînă colo, te simți prost, începu el, întorcîndu-se cu nasul încrețit către fratele său. Dureri de cap, stomacul nu ți-e în regulă... ei da, asta se întîmplă și în alte ocazii, dar acum te simți murdar — și cu fața schimonosită Christian își freca mîinile — te simți murdar, nespălat pe tot corpul. Te speli pe mîini, dar nu-ți folosește la nimic, la pipăit le simți tot umede și jengoase, iar unghiile au ceva unsuros... Faci o baie... dar degeaba. Tot trupul ți se pare lipicios și soios. Tot trupul te supără, te irită, ți-e scîrbă de tine însuși... Cunoști senzația aceasta, Thomas, o cunoști?

— Da, da, răspunse senatorul, schițînd un gest de fereală.

Dar cu acea stranie lipsă de tact pe care anii i-o agravau și care îl împiedica să vadă cît de neplăcute sînt asemenea explicații pentru întreaga lume de la masă și cît de nelalocul lor erau, mai ales în această ambianță și în această seară, Christian continuă să descrie starea penibilă ce urmează după un consum

excesiv de puncti suedez, și nu încetă decît în clipa cînd socoti că epuizase caracterizarea ei.

Înainte de a se trece la unt și la brînzeturi, gazda luă încă o dată cuvîntul, adresîndu-se familiei.

— Chiar dacă de-a lungul anilor, spuse ea, nu toate lucrurile au luat întorsătura pe care, în miopia și lipsa noastră de înțelepciune, am fi dorit-o, binecuvîntarea de care am fost învredniciți e destul de vădită pentru a ne umple inimile de recunoștință. Tocmai alternanța norocului cu asprele încercări ne arată că Dumnezeu nu și-a luat niciodată mîna de pe familia noastră, ci i-a îndrumat și îi îndrumază soarta după adîncă și înțeleapta lui hotărîre ; nimeni să nu se încumete să scruteze cu nerăbdare această hotărîre. Și acum cu inima plină de nădejde, uniți în cuget, să ridicăm paharul pentru prosperitatea familiei, pentru viitorul ei, acel viitor care va trăi și atunci cînd bătrînii și cei mai în vîrstă dintre cei de față se vor odihni de mult în pămîntul rece... În sănătatea copiilor, sărbătoarea de azi fiind mai ales a lor...

Și cum fetița directorului Weinschenk nu mai era de față, în timp ce bătrînii mai închinau și între ei cîte un pahar, micul Hanno trebui să facă singur ocolul mesei ciocnind cu toată lumea, de la bunică pînă la *mamsell* Severin. Cînd ajunse la tatăl lui, senatorul apropiindu-și paharul de acela al fiului său, îi ridică cu blîndețe bărbia, pentru a-l privi în ochi... Dar nu-i întîlni căutătura, căci genele lungi, castanii-aurii coborîseră adînc, adînc, pînă la delicatele cearcăne albastrii.

Therese Weichbrodt însă îi cuprinse capul cu amîndouă mîinile și plescînd ușor din buze îl sărută pe amîndoi obrajii spunîndu-i cu un accent atît de inimos încît, desigur, nici bunul Dumnezeu nu putea să-i reziste :

— Fii ferecit, copil *bon* !

O oră mai târziu, Hanno se afla în patul lui care acuma era așezat în anticamera ce dădea spre coridorul de la etajul al doilea și din stînga se învecina cu cabinetul de toaletă al senatorului. Zăcea pe spate, fiindcă stomacul lui nu se împăca de loc cu tot ce fusese nevoit să primească de-a lungul serii și privea cu ochi neliniștiți la buna Ida care, în camizol, venea din odaia ei cu un pahar de apă și-l învîrtea prin aer, scuturîndu-l. Băiatul înghiți dintr-o dată bicarbonatul de sodiu, făcu o strîmbătură și se lăsă din nou pe spate.

— Cred că acum trebuie să vomitez de-a binelea, Ida.

— Fugi de-acolo, Hanno, puiule... Stai liniștit pe spate, asta e. Dar vezi? Cine ți-a făcut semn de mai multe ori? Și cine n-a vrut să asculte? Băiețelul...

— Da, da, poate că n-o să fie nimic... Cînd o să sosească lucrurile, Ida?

— Mîine dimineață, puiule.

— Dar să le aducă aici! Vreau să le am numai-decît!

— Bine, bine, micuțule, dar mai întîi să tragi un somn zdravăn. Îl sărută, stinse lumina și plecă.

Hanno era singur și în timp ce, întins în liniște, se lăsă în voia acțiunii salutare a sodiului, în fața ochilor închiși se aprinse din nou strălucirea sălii cu daruri. Își vedea din nou teatrul, armoniul, cartea de mitologie și de undeva, de departe, auzea corul de băieți cîntînd: „*Veselește-te cu glas înalt, Ierusalime!*” Totul scînteia. Capul îi vuia de o febră mocnită și inima, pe care stomacul răzvrătit o cam strîmțora și o neliniștea, bătea rar, tare și neregulat. Rămase multă vreme în această stare în care indispoziția, agitația, senzația de apăsare, oboseala și fericirea se amestecau și nu-l lăsau să adoarmă.

Mîine avea să fie a treia seară de Crăciun, împărțirea darurilor la Therese Weichbrodt, și Hanno se bucura de pe acum ca de un mic divertisment burlesc. Therese Weichbrodt își desființase cu un an în urmă pensionul, așa că acum, *madame* Kethelsen, la etaj, și ea, la parter, locuiau singure în casa micuță din Mühlenbrink. Supărările pricinuite de trupul ei pipernicit și fragil sporeau an cu an și de aceea Sesemi Weichbrodt acceptase cu o desăvîrșită blîndețe și cu o creștinească resemnare gîndul că în curînd va fi chemată în altă lume. Și tot din acest motiv, de cîtiva ani fiecare Crăciun îl prăznuia cu conștiința că e ultimul în viața ei și căuta să dea serbării desfășurate în odăița ei încălzită îngrozitor tot fastul pe care slabele-i puteri i-l îngăduiau. Cum nu prea avea posibilitatea să cheltuiască prea mult, dăruia în fiecare an o nouă parte din modestele ei lucrușoare și îngrămădea sub pomul de Crăciun tot ce nu-i era de neapărată trebuință: bibelouri, tampoane, pernițe pentru ace, vase de sticlă și rămășițe din biblioteca ei, cărți vechi, de format bizar, și neobișnuit legate, *Jurnalul intim al unui observator de sine*, *Poeziile alemane* ale lui Hebel¹, *Parabolele* lui Krummacher²... Hanno căpătase în anii trecuți o ediție din *Pensées* de Blaise Pascal³, cu litere atît de mărunte încît nu se putea citi fără lupă.

Bischof-ul curgea valuri și turta dulce, pe care Sesemi o făcea cu ghimber, era nespus de gustoasă. Niciodată

¹ *Johann Peter Hebel* (1760—1826), scriitor german, autor al *Poeziilor alemane* (1803), închinată vieții țăranilor din Rhenania superioară și scrise într-unul dintre dialectele din sudul Germaniei.

² *Adolf Friedrich Krummacher* (1767—1845), poet și savant teolog german cunoscut îndeosebi prin istorioarele sale morale adunate în volumul *Parabole* (1805).

³ Principala operă a cunoscutului matematician, fizician și filozof francez *Blaise Pascal* (1623—1662).

Însă seara aceasta nu putea trece — și asta din pricina evlaviei cutremurate cu care domnișoara Weichbrodt își serba „ultimul“ Crăciun — fără să se producă o surpriză, un accident, o mică nenorocire, stîrnind rîsul musafirilor și exaltînd și mai mult ardoarea mută a gazdei. O cană cu *bischof* se răsturna și lichidul roșu, dulce și aromat inunda totul... Sau, ieșind din suportul de lemn, pomul împodobit se prăbușea tocmai în momentul cînd oaspeții intrau solemn în odaia cu daruri... În clipa în care era să adoarmă, Hanno își aduse aminte de catastrofa din anul trecut. Se întîmplase tocmai cînd trebuia să înceapă împărțirea cadourilor. Therese Weichbrodt citise capitolul de Crăciun — cu atîta expresivitate încît toate vocalele își schimbaseră locul — și se retrăsese din mijlocul invitațiilor spre ușă, pentru a le ține o mică alocuțiune. Stătea pe prag, mică, cocoșată, încrucișîndu-și pe pieptul de copil mîinile de bătrînică; panglicile de mătase verde ale bonetei îi cădeau pe umerii firavi, iar peste capul ei, deasupra ușii, într-un cadru luminos, înconjurat cu crengi de brad, străluceau cuvintele: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu!“ Sesemi vorbi despre bunătatea Domnului, aminti că acesta este ultimul ei Crăciun și încheie cu cuvintele apostolului, îmbiîndu-i pe toți să se bucure. Participa cu atîta intensitate la acest indemn, încît, din creștet pînă-n tălpi, tot trupu-i mic tremura de emoție.

— Bucurați-vă! spunea, înclinîndu-și capul într-o parte și scuturîndu-l cu vehemență. Și iarăși vă zic, bucurați-vă!

În clipa aceasta însă, deasupra ei, pufăind, trosnind și pîrîind, cadrul luminos luă foc, încît, pentru a scăpa de ploaia de scînteii ce se revărsa asupra-i, domnișoara Weichbrodt dînd, de spaimă, un țipăt ușor, trebui să facă un salt de o agilitate pe cît de nebanuită, pe atît de plină de pitoresc.

Hanno își aminti de acest salt al bătrânei domnișoare și, timp de câteva minute, apucat de-o veselie nervoasă, care-l gâdila, rise încet, înfundat în pernă.

CAPITOLUL IX

Doamna Permaneder trecea pe Breite Strasse. Era foarte grăbită. Avea ceva dezordonat în ținută: capul și umerii ei abia dacă mai indicau demnitatea maiestuoasă care altădată îi înconjura făptura când trecea pe stradă. Încolțită, hăituită, în graba-i mare abia mai salvase ceva din această ținută, ca un rege învins care-și adună rămășițele trupelor, căutînd să scape prin fugă...

Vai, nu arăta de loc bine! Buza-i superioară, acea buză ușor ieșită în afară și arcuită care-i dădea pe vremuri o expresie atît de drăgălașă, acum tremura, ochii-i erau dilatați de spaimă și, clipind exaltați, parcă fugeau și ei înainte... Părul, în vădită neorînduială, îi ieșea de sub pălărie iar fața avea acea culoare galbenă, spălăcită, pe care o căpăta ori de cîte ori boala de stomac i se înrăutățea.

Da, o ducea rău cu stomacul în timpul din urmă. La reuniunile de joi întreaga familie putea să constate că boala ei se înrăutățește. Oricîtă silință își dădeau toți ai casei să evite punctul nevralgic, conversația naufragia la procesul lui Hugo Weinschenk și chiar doamna Permaneder era aceea care îndrepta discuția fără putință de împotrivire în această direcție. Apoi într-o stare de groaznică agitație, începea să întrebe, conjurînd pe Dumnezeu și tot universul, cerea să i se răspundă cum era cu putință ca procurorul general Moritz Hagenström să doarmă liniștit noaptea? Așa ceva ea nu înțelege și niciodată n-o să-i poată intra în cap... și cu fiecare cuvînt neliniștea ei creștea.

— Mulțumesc, nu mi-e foame, spunea, împingînd la o parte toate mîncărurile, apoi, ridicîndu-și umerii și dîndu-și capul pe spate, se retrăgea solitară în citadela indignării ei.

Nu bea decît bere, bere rece bavareză, cu care se deprinsese de pe vremea căsniciei ei mîuncheneze. Și asta fără să mănînce nimic. Firește că nervii stomacului gol, răzvrățiți, se răzbunau amarnic și înainte de terminarea prînzului Tony era nevoită să se ridice de la masă, să coboare în grădină sau în curte, unde sprijinită de Ida Jungmann sau de Riekchen Severin se zbătea în cele mai înspăimîntătoare spasme. Dădea afară tot ce avea în stomac, apoi crampele și convulsunile chinuitoare continuau minute întregi; nemai-avînd ce elimina, se istovea în eforturi dureroase și îndelungate.

Era cam pe la ora trei după-amiază, o după-amiază de ianuarie, cu vînt și cu ploaie. Ajungînd în colțul ce dădea spre Fischergrube, doamna Permaneder cîți; apoi coborî cu pași grăbiți pe strada povîrnită și se mistui în casa fratelui său. Bătu la ușă, cu sufletul la gură, trecu din vestibul în birou, își rezezi privirea peste pupitre spre senatorul care ședea la locul lui lîngă fereastră și făcu o mișcare din cap atît de rugătoare încît Thomas Buddenbrook lăsă numaidecît condeiul din mînă și se grăbi s-o întîmpine.

— Ei? întrebă, ridicîndu-și o sprînceană.

— O clipă, Thomas... ceva urgent.. nu suferă nici o amîinare.

Senatorul îi deschise ușa capîtonată spre biroul său particular și, după ce intrară amîndoi, o închise în urma lui, apoi își privi întrebător sora.

— Tom, spuse ea cu voce șovăitoare, frîngîndu-și mîinile în manșonul de blană, trebuie să-i dai... să-l avansezi provizoriu... trebuie să depui cauțiunea, trebuie, te rog... Noi nu avem... De unde am putea scoate

noi douăzeci și cinci de mii de mărci ? O să ți-i restituim în întregime... ah, foarte curînd... înțelegi.... s-a întîmplat că... pe scurt, procesul a ajuns la punctul că Hagenström a cerut imediata arestare sau o cautiune de douăzeci și cinci de mii de mărci. Și Weinschenk îți dă cuvîntul de onoare că nu se mișcă de aici, rămîne pe loc...

— Va să zică pînă-aici au ajuns lucrurile, spuse senatorul, clătînînd din cap.

— Da, pînă-aici le-au împins nemernicii, mizerabilii !... Și cu un scîncet de mînie neputincioasă, doamna Permaneder se lăsă în jos pe scaunul îmbrăcat în mușama, ce se afla lîngă ea. Și o să meargă și mai departe, Tom, o să meargă pînă la capăt.

— Tony, spuse Thomas, în timp ce se așeză picîș în fața biroului de mahon, își puse un picior peste celălalt și-și sprijini capul în palmă, spune-mi sincer : mai crezi în nevinovăția lui ?

Ea suspină de cîteva ori, apoi răspunse încet, cu deznădejde :

— Ah, nu, Tom... Cum aș mai putea crede ? Tocmai eu, care am trecut prin atîtea necazuri ? De la început n-am prea crezut, oricît m-am silit. Viața, vezi tu, te face să crezi anevoie în nevinovăția cuiva... A, nu, de mult mă îndoiesc că are conștiința curată. Cît m-a chinuit această îndoială ! Și Erika însăși... și ea și-a pierdut încrederea în el... mi-a mărturisit-o plîngînd ; și-a pierdut-o prin purtarea lui în casă. Noi am tăcut, firește... dar omul era din ce în ce mai brutal... Și pe deasupra îi cerea Erikăi tot mai stăruitor să fie veselă, să-i împrăstie grijile ; spărgea farfuriile cînd o vedea serioasă. Tu nu știi cum era cînd se închidea seara, tîrziu, în birou și stătea ceasuri întregi cu dosarele în față... și cînd îi băteam la ușă, îl auzeam cum sare de la loc și începe să strige : „Cine-i, ce-i ?...”

Tăcură un răstimp.

— Dar să zicem că e vinovat! Să zicem că a greșit! începu din nou doamna Permaneder, umflindu-și vocea. N-a făcut-o pentru buzunarul lui, ci pentru *Societatea de asigurări*... și pe urmă, Doamne, Dumnezeu, mai sînt în viața asta considerente de care trebuie să ții seama, Tom. Oricum, a intra în familia noastră... de bine, de rău, e dintre ai noștri... Unul dintre ai noștri în închisoare!... Dumnezeu care ești în cer! Nu se poate! El dădu din umeri. Dai din umeri, Tom... Va să zică ești dispus să înghiți, să rabzi ca această lepădătură nerușinată să se obrăznicească, să-și încoroneze opera? Dar ceva tot trebuie făcut!... Nu se poate să fie condamnat!... Doar ești mîna dreaptă a primarului... Doamne, n-ar putea să-l grațieze de îndată Senatul?... Îți mărturisesc că înainte tocmai de a veni încoace, mă gîndeam să trec pe la Cremer, să-l rog cum oi ști, să intervină, să se ocupe el de treaba asta... E șeful poliției.

— Vai, draga mea, ce prostii!

— Prostii, Tom? Și Erika! Și copilul? spuse Tony ridicînd spre el cu un gest de implorare manșonul în care își ținea amîndouă mîinile. Tăcu un moment, își lăsă brațele în jos, gura i se lăbărță, bărbia i se boți și începu să tremure, și în timp ce două boabe mari de lacrimi izvorîră de sub pleoapele-i coborîte, adause aproape șoptit: Și eu?...

— O, Tony, curaj! rosti senatorul și mișcat, înduioșat, văzînd-o atît de neajutorată, își apropie scaunul de al ei, pentru a o mîngîia pe păr cu un gest de consolare. Toamna se numără bobocii. Încă nu e condamnat. Totul se poate îndrepta. Acum, întii și întii am să depun cautiunea; firește că nu zic nu. Pe urmă Breslauer e un pișicher...

Doamna Permaneder scutură din cap, plîngînd:

— Nu, Tom, n-o să se îndrepte nimic, nu cred de loc. Or să-l condamne, or să-l închidă și atunci or să

vină vremuri grele pentru Erika, pentru copil și pentru mine. Dota ei s-a dus, a înghițit-o trusoul, mobila, tablourile... și la vânzare abia mai ieși un sfert din costul lor... Iar leafa am cheltuit-o în întregime în fiecare lună... Weinschenk n-a pus nimic la o parte. O să ne mutăm îarăși la mama, dacă ne-o primi, pînă cînd Weinschenk are să fie din nou liber... Și atunci va fi aproape și mai rău. Ce o să ne facem, și el, și noi? O să stăm mult și bine pe pietre, spuse ea suspinînd.

— Pe pietre?

— Ei da, asta e o vorbă așa... o figură... O, nu, n-o să se mai îndrepte nimic. Prea s-au abătut multe asupra mea... Nu știu prin ce le-am meritat... dar nu mai pot spera! Iar Erika o să aibă aceeași soartă pe care am avut-o și eu de pe urma lui Grünlich și a lui Permaneder... Dar acum poți cîntări și tu, poți să judeci din ce vezi cu ochii tăi, cum se întîmplă, cum vine nenorocul, cum te izbește în moalele capului! Sînt eu de vină, Tom? Te întreb: am avut eu vreo vină? repetă, dînd din cap și întrebînd deznădăjduită, cu ochii mari plini de lacrimi. Tot ce am încercat a ieșit pe dos, totul s-a terminat printr-o nenorocire... Și intențiile mele au fost atît de bune, Dumnezeu mă știe!... Am dorit din toată inima să ajung și eu ceva în viață, să mă bucur și eu de puțină cînstire... Acum și asta s-a năruit. Așa a trebuit să sfîrșească... și această ultimă...

Și sprijinindu-se de brațul fratelui său care o cuprinsese încercînd să-i molcomească durerea, Tony își plîngea viața pierdută, în care și ultimele raze de speranță se stinseseră.

O săptămînă mai tîrziu, directorul Hugo Weinschenk fu condamnat la trei ani și jumătate închisoare și încarcerat imediat.

La sedința în care se susținuseră pledoariile fusese o afluență extraordinară și avocatul Breslauer din Berlin vorbise cum n-a mai vorbit om pe lume. Săptămîni de-a rîndul misitul Sigismund Gosch umblă clocotind de entuziasm pentru această ironie, acest patos, această forță emotivă, iar la club, Christian Buddenbrook, care asistase și el la proces, se așează îndărătul unci mese, și adună în față, în chip de dosar, un maldăr de gazete, creînd o copie perfectă a apărătorului.

— De altfel, declară el acasă, nu există carieră mai frumoasă decît aceea de avocat, da, asta ar fi fost într-adevăr pentru mine...

Chiar procurorul general, doctorul Hagenström care, se știe, era un spirit ales, recunoștea în intimitate că pledoaria lui Breslauer i-a făcut o adevărată plăcere. Dar talentul celebrului avocat nu-i împiedicase pe oamenii de lege din oraș să-l bată pe umeri și să-i aducă la cunoștință, cu toată bonomia, că nu se lasă trași pe sfoară...

Apoi, după încheierea vînzărilor impuse de dispariția directorului, în oraș lumea începu să-l uite pe Hugo Weinschenk. La mesele de joi, însă, cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse începură să facă mărturisiri: din prima clipă, de cum l-au zărit, ele au înțeles din ochii acestui om că e ceva îndoielnic, că trebuie să aibă un caracter plin de pete și că nu va sfîrși bine. Dar niște considerațiuni pe care acum regretă că nu le-au nesocotit le-au îndemnat să treacă sub tăcere aceste triste observații.

CAPITOLUL I

Însoțindu-i pe cei doi domni, dintre care unul era bătrînul doctor Grabow, celălalt tînărul doctor Langhals — un membru al familiei Langhals — care practica medicina de vreun an în oraș, senatorul Buddenbrook ieși din odaia maică-si, trecu în sufrageria mică și închise ușa.

— Vă rog o clipă, domnii mei, spuse, apoi îi conduse pe scări în sus, de-a lungul coridorului și prin galeria coloanelor, în salonul cu peisaje, unde, din pricina timpului umed și rece de toamnă, se făcea foc de pe acum. Înțelegeți încordarea în care mă zbat... luați loc, vă rog! Și liniștiți-mă, dacă e cu putință.

— La naiba, scumpul meu senator! răspunse doctorul Grabow care, cu bărbia vîrîtă în cravată, se așeză comod în fotoliu, ținîndu-și cu amîndouă mîinile pălăria pe burtă, în timp ce doctorul Langhals, un domn brunet, scund, cu barbișon ascuțit, cu părul ca peria, cu ochi frumoși și cu o expresie de om vanitos, își puse jobenul alături de el, pe covor, apoi prinse a-și examina mîinile extrem de mici, acoperite cu păr negru... Firește că deocamdată n-avem absolut nici un motiv de serioasă îngrijorare. Mă rog... o bolnavă cu puterea de rezistență de care dă dovadă venerata noastră doamnă Buddenbrook... Pe legea mea, ca medic al casei, care

am îngrijit-o atîția ani de zile, cunosc această rezistență. Pentru vîrsta domniei sale e într-adevăr uimitoare... vă asigur...

— Da, tocmai asta e : pentru vîrsta ei, spuse ne liniștit senatorul răsucindu-și sfîrcul mustății lungi.

— N-o să vă spun, firește, că scumpa dumneavoastră mamă o să poată să-și reia mîine plimbările, continuă cu blîndețe doctorul Grabow. 'Fără îndoială că bolnava nu v-a făcut nici dumneavoastră această impresie, scumpul meu senator. Nu se poate nega, evident, că în ultimele douăzeci și patru de ore, cata-rul a luat o întorsătură supărătoare. Frisoanele de aseară nu mi-au prea plăcut și azi bolnava simte într-adevăr înțepături în coastă și oarecare greutate la respirație. De asemenea se constată și puțină temperatură — o, neînsemnată, dar oricum, temperatură. Scurt, scumpul meu senator, trebuie să ne împăcăm cu faptul dezagreabil că plămînul e atins puțin...

— Așadar aprindere la plămîni ? întrebă senatorul, uitîndu-se cînd la un doctor cînd la celălalt...

-- Da, *pneumonia*, spuse doctorul Langhals, înclinîndu-se grav și corect.

— În orice caz o ușoară congestie a plămînului drept, adause medicul de casă, pe care ne vom sili s-o localizăm cu multă grijă.

— Va să zică tot există motive serioase de îngrijorare.

Senatorul ședea nemișcat pe scaun și se uita țintă în ochii interlocutorului.

— De îngrijorare ?... O, trebuie să avem, cum spun-eam, grija de a îngădi procesul de îmbolnăvire, de a calma tusea, de a coborî febra... ei, chinina o să-și facă datoria... Și încă ceva, scumpul meu senator... Să nu ne pierdem capul dacă ar apărea anumite simptome, nu-i așa ? Dacă, să zicem, greutatea de respirație ar crește puțin, dacă în cursul nopții s-ar ivi, poate,

puțin delir sau, mâine dimineață, puțină expectorație... știți saliva aceea ruginie... chiar dacă ar fi și un firicel de sînge în ea... asta e ceva absolut logic, absolut normal, în perfectă regulă. Pregătiți-o, vă rog, în acest sens și pe scumpa și stimata doamnă Permaneder, care o îngrijește cu atîta devotament pe bolnava noastră... *A propos*, dînsa cum o mai duce? Am uitat cu totul să mă interesez cum i-a mers cu stomacul în ultimele zile?...

— Ca de obicei. Nu știu să se fi ivit nimic nou. Grija pentru sănătatea ei a trecut oarecum, cum e și firesc, pe planul al doilea.

— Se înțelege... De altfel, în legătură cu asta aș avea o idee. Sora dumneavoastră are nevoie de odihnă, mai ales noaptea, și *mamsell* Severin, singură, n-ar prea putea dovedi. Ce-ați zice de o infirmieră, scumpe dem-nule senator? Avem în orașul nostru pe devotatele surori cenușii¹ pentru care interveniți totdeauna cu atîta bunăvoință... Superioara ar fi fericită să vă poată face un serviciu.

— Credeți că e necesar?

— Vă fac doar o propunere. E atît de plăcut... Surorile sînt de neprețuit. Experiența și chibzuința lor au o influență atît de liniștitoare asupra bolnavilor... mai ales cînd e vorba de boli de acest gen care, cum spun-eam adineauri, prezintă o serie de simptome puțin cam îngrijorătoare... Așadar, repet : sînge rece, scumpul meu senator, nu-i așa? De altfel vom mai vedea... vom mai vedea... O să mai trecem pe aici și deseară...

— Cu siguranță, rosti doctorul Langhals, luîndu-și pălăria și ridicîndu-se deodată cu colegul său mai în vîrstă.

¹ Infirmiere, care, fără a fi călugărițe, trăiesc într-o comunitate religioasă. Li se spune așa din pricina veșmintelor cenușii pe care le poartă.

Dar senatorul rămase șezînd, nu terminase încă, mai avea o întrebare de pus, voia să mai facă o încercare...

— Domnii mei, zise, încă o vorbă... Fratele meu Christian e un om nervos, cu alte cuvinte nu e prea tare... Ce mă sfătuiți ? Să-i aduc la cunoștință îmbolnăvirea mamei ? Să-i sugerez poate... să se întoarcă ?

— Fratele dumneavoastră nu e în oraș ?

— Nu, e la Hamburg. În trecere. Pentru afaceri, după cîte știu...

Doctorul Grabow aruncă o privire colegului său, apoi scutură, rîzînd, mîna senatorului și spuse :

— Păi atunci să-l lăsăm să-și vadă liniștit de treburi. De ce să-l speriem fără rost ? Dacă ar interveni o schimbare de asemenea natură încît prezența lui să fie de dorit, pentru liniștirea bolnavei, să zicem, pentru a-i ridica moralul... ei, mai e încă vreme... năi e...

În timp ce treceau prin galeria cu coloane și de-a lungul coridorului, și apoi cînd se opriră o clipă în vestibulul din fața scării, domnii vorbeau despre alte lucruri, despre politică, despre zguduirile și răsturnările produse de războiul ce abia se terminase¹...

— Ei, acuși o să vină timpuri bune, ce ziceți, domnule senator ? Bani în țară... Și avînt, înviorare pretutindeni...

Senatorul aprobă cam cu jumătate de gură. El confirmă că izbucnirea războiului dăduse mare avînt comerțului de grîne aduse din Rusia și aminti de importul de ovăz care, pe vremea aceea, datorită trebuințelor armatei, luase proporții uriașe. Profitul, însă, fusese repartizat foarte inegal...

Medicii plecară și senatorul Buddenbrook se întoarse, deoarece voia să treacă încă o dată prin odaia bolnavei. Reflectă la cele spuse de Grabow. Erau atîtea rezerve

¹ Se referă la războiul franco-prusac din 1870—1871, în urma căruia *Otto von Bismarck* (1815—1898), cancelarul Prusiei, a realizat unirea Germaniei de sus „prin foc și sînge“.

în cuvintele lui... Se simțea că omul se ferește de orice afirmație hotărâtă. Singura lui vorbă nesocotită fusese „aprindere la plămîni“ și vorba nu devenise mai încurajatoare prin faptul că doctorul Langhals o tradusese în limbaj științific. Aprindere la plămîni la vîrsta ei... Înșuși faptul că erau doi doctori care intrau, și ieșeau dădea un aspect neliniștitor situației. Grabow rîndui înșă totul simplu și ușor, încît aproape că nu se observă nimic.

Mai curînd sau mai tîrziu — spunea — el are să se retragă și cum tînărul Langhals e chemat să-i preia clientela, dînsul, Grabow, n-are decît să se bucure dacă poate să meargă din cînd în cînd împreună pentru a-l introduce în unele case.

Cînd senatorul intră în dormitorul aproape întunecat, înfățișarea lui era veselă și ținuta plină de energie. Era atît de deprins să-și ascundă grijile și oboseala sub o aparență de siguranță și superioritate, încît în clipa în care deschisese ușa, această mască i se așternu aproape de la sine pe față, neavînd nevoie decît de un foarte scurt efort de voință.

Doamna Permaneder ședea lingă patul cu baldachin, ale cărui perdele erau date deoparte, și o ținea de mîină pe maică-sa; bătrîna, sprijinită de perne, își întoarse capul spre cel ce intra, privindu-l drept în față, cu ochii ei albaștri, iscoditori. Era o căutătură plină de calmă stăpînire de sine, o căutătură pătrunzătoare, de care nu te puteai feri și, fiindcă venea cam pieziș, părea că stă la pîndă. Făcînd abstracție de paloarea pielii, accentuată prin cele cîteva pete de roșeață febrilă, pe fața ei nu se citea nici oboseală, nici slăbiciune. Bătrîna doamnă urmărea totul foarte atentă, mai atentă chiar decît cei din jur, căci la urma urmei aici de ea era vorba în primul rînd. I se părea suspectă această boală și nu era de loc dispusă să se culce pe o ureche, să lase lucrurile la voia întîmplării.

— Ce au spus, Thomas ? întrebă cu o voce atît de vioaie şi de hotărîtă, încît imediat o apucă o tuse violentă pe care încercă s-o înăbuşe închizîndu-şi buzele, dar care izbucni totuşi, silind-o să-şi apese cu mîna coasta dreaptă.

— Au spus, răspunse senatorul, mîngîindu-i mîna, după ce accesul trecu, au spus că în cîteva zile buna noastră mamă va fi din nou în picioare. Ceea ce te împiedică încă este tusea asta stupidă, ştii, care, fireşte, a atins puţin şi plămînii... Nu e chiar congestie pulmonară, adause, observînd că privirea bolnavei devine şi mai ascuţită... deşi nici asta n-ar fi cine ştie ce catastrofă... a, s-au văzut destule cazuri mai grave ! Pe scurt, plămînul e uşor aprins, spun cei doi, şi probabil că au dreptate... Dar unde-i *mamsell Severin* ?

— La farmacie, răspunse doamna Permaneder.

— Ei, vedeţi, e din nou la farmacie şi tu, Tony, cazi de pe picioare de obosită ce eşti. Nu, aşa nu mai merge. Chiar dacă n-ar fi decît pentru cîteva zile... avem nevoie de o infirmieră, nu credeţi şi voi ? Aşteptaţi, am s-o întreb numaidecît pe superioara surorilor cenuşii dacă nu cumva are vreuna disponibilă...

— Thomas, spuse bolnava cu vocea scăzută pentru a evita un nou acces de tuse, crede-mă, prea bate la ochi că le protejezi mereu pe surorile catolice în dauna celor protestante. Le-ai dat adevărate privilegii unora şi nu faci nimic pentru celelalte. Pot să-ţi spun că nu demult părintele Pringsheim mi s-a plîns de asta fără înconjur...

— De, ce pot să-i fac ? Sînt convins că surorile cenuşii sînt mai credincioase, mai devotate, mai capabile de sacrificiu decît cele protestante. Protestantele astea nu-s de soi. Numai la măritiş le stă capul... Scurt şi cuprinzător : sînt interesate, egoiste, vulgare... Catolicele-s mai desprinse de lume, sînt sigur de asta, sînt mai aproape de cer. Şi tocmai fiindcă-mi sînt obligate,

trebuie să le preferăm. Ce ne-am fi făcut fără sora Leandra cînd lui Hanno îi ieşeau dinţii şi avea durerile acelea cumplite? Numai de-ar fi liberă...

Şi sora Leandra sosi. Îşi aţeză liniştită tăşcuţa, pelevina şi boneta cenuşie, pe care o purta peste corneta albă, şi cu vorbe şi gesturi blînde şi prietenoase, se apucă de treabă, în timp ce mătaniile atîrnate de cingătoare zornăiau uşor. Zi şi noapte o îngrijea pe bolnava răsfăţată şi nu totdeauna răbdătoare, apoi tăcută şi aproape ruşinată de slăbiciunea omenească ce o învingea şi pe dînsa, se retrăgea, lăsînd o altă soră în loc, se odihnea puţin acasă la ea şi se întorcea din nou.

Căci bătrîna doamnă Buddenbrook avea nevoie de îngrijire permanentă. Cu cît starea i se agrava, cu atîta toate gîndurile, tot interesul i se concentrau mai aprig asupra bolii pe care o observa cu spaimă, cu o ură fătîşă şi naivă. Ea, femeia de lume de odinioară, stăpînită de un gust liniştit, firesc şi constant pentru viaţa de huzur şi pentru viaţă în general, îşi umpluse ultimii ani cu acte de milostenie şi opere de binefacere... De ce? Poate nu numai din pietate pentru memoria defunctului ei soţ, ci şi din dorinţa instinctivă şi inconştientă de a împăca cerul cu robusta ei vitalitate şi de a obţine de la el, cu toate că era atît de ataşată de viaţă, o moarte blîndă. Şi iată că nu putea să moară liniştită. Cu toate loviturile dureroase de care avusese parte, statura îi rămăsese dreaptă şi privirea limpede. Îi plăcea să mănînce bine, să se îmbrace distins şi bogat, să nu observe momentele neplăcute din preajma ei, să le atenueze, şi era bucuroasă să-şi atribuie o parte din marea consideraţie pe care fiul său mai vîrstnic şi-o cîştigase pretutindeni în oraş. Această boală, această congestie pulmonară îi atacase pe neaşteptate trupul încă viguros, fără ca opera ei distructivă să fi fost înlesnită prin vreo cît de mică pregătire sufletească... prin acea acţiune subterană a suferinţei care ne înstrăi-

nează, încet și dureros, de viața însăși, sau cel puțin de împrejurările în care ne-am bucurat de ea, și trezește în noi dorul dulce de un sfârșit, de alte condiții sau de pace... Nu, bătrîna doamnă simțea că deși dusesse o viață creștinească în ultimii ani nu era încă gata cu adevărat de moarte și o apuca groaza la gîndul nelămurit că această boală ar putea fi ultima, și că în cele din urmă ea îi va zdrobi samavolnic, cu o grabă înfiorătoare, întreaga rezistență, torturîndu-i trupul, și-lînd-o să capituleze.

Se ruga mult, dar în clipele de luciditate își supra-veghea parcă și mai îndărătnic starea sănătății, își pipăia pulsul, își lua temperatura, se căznea să combată tusea... Pulsul mergea însă prost, febra, după ce scădea cîte puțin, se urca și mai tare, aruncînd-o din friguri violente în fierbințeală și delir, tusea, însoțită de dureri interne și expectorații cu sînge, devenea mai puternică și îi era teamă să nu se sufoc. Și totul se întîmpla din pricină că acum nu mai era atacat doar un lob al plămînului drept, ci întregul plămîn, ba după toate semnele și în plămînul stîng începură să se ivească simptomele procesului pe care, privindu-și unghiile, doctorul Langhals îl numea „hepatizare“ și asupra căruia doctorul Grabow prefera să nu mai dea nici o explicație... Febra o mistuia neîntreput pe bolnavă. Stomacul începu să nu mai funcționeze. Fără putință de împotrivire, încet și tenace, boala îi măcina puterile.

Ea o combătea, înghițind cu aviditate — cînd era în stare — hrana concentrată ce i se dădea, observînd cu și mai multă grijă decît infirmierele orele cînd trebuia să ia medicamentele. Toate acestea o preocupau atît de mult încît aproape numai cu doctorii mai stătea de vorbă și aproape numai conversațiile cu ei o interesau cu adevărat. Vizitele îngăduite la început — prietene, participante la „serile Ierusalimului“, doamne bătrîne din societate, soții de pastori — le primea cu

apatie sau cu amabilitate distrată și le încheia repede. Membrii familiei erau grozav de afectați din pricina indiferenței ce le-o arăta bătrîna doamnă : era parcă un fel de dispreț în această indiferență, parcă bolnava le-ar fi spus : „Tot nu puteți să-mi ajutați“. Chiar pe micul Hanno, care intrase la ea într-un moment cînd bolnava se simțea mai bine, îl mîngîie doar fugitiv pe obraz, apoi se întoarse. Era ca și cum ar fi vrut să le spună „Copii, voi sînteți foarte drăguți, dar eu... eu, poate, am să mor!“ În schimb pe cei doi doctori îi primea cu însuflețire și căldură, pentru a se sfătui îndelung cu ei...

Intr-o zi apărură bătrînele domnișoare Gerhardt, descendentele lui Paul Gerhardt, cu mantilele lor, cu pălăriile lor ca niște farfurii și cu cîte un săculeț de merinde-n mînă ; se întorceau din vizitele lor pe la săraci și nu li se putea refuza s-o vadă pe prietena bolnavă. Fură lăsate singure cu doamna consul și numai Dumnezeu știe ce-i spusese, așezate lîngă patul ei. Dar la plecare ochii și trăsăturile lor radiau de o fericire și mai senină și mai blindă și mai misterioasă decît înainte, iar în odaia ei bătrîna doamnă Buddenbrook zăcea, cu aceleași priviri, cu aceeași expresie a feței, în desăvîrșită liniște, perfect împăcată, mai împăcată ca oricînd, respira greu și rar și slăbiciunea i se accentua în mod vădit. Doamna Permaneder, mormăind o vorbă tare la adresa domnișoarelor Gerhardt, îi chemă numaidecît pe doctori și abia apărură cei doi domni în cadrul ușii, că o desăvîrșită schimbare, o schimbare uluitoare se produse în starea ei. Se trezi, începu să se miște, aproape se ridică. Vederea celor doi medici mai mult sau mai puțin competenți o readuseră într-o clipă pămîntului. Își întinse mîinile, amîndouă mîinile, spre ei și începu :

— Bine ați venit, domnii mei ! Iată care-i situația astăzi, în timpul zilei...

Dar de mult sosise vremea în care dubla congestie pulmonară nu mai putea fi ascunsă.

— Da, scumpe domnule senator, spuse atunci doctorul Grabow, apucându-l de mână pe Thomas Buddenbrook... N-am putut-o stăvili. Acum sînt prinși amîndoi plămînii și asemenea lucruri te pun totdeauna pe gînduri, o știți tot atît de bine ca și mine, nu vă ascund adevărul... Asta, fie că bolnavul are douăzeci, fie că are șaptezeci de ani, și este, în orice caz ceva ce trebuie luat în serios și de aceea dacă azi m-ați mai întreba ce să faceți, să-i scrieți sau nu fratelui dumneavoastră Christian, să-i trimiteți poate chiar o telegramă, n-aș zice nu, nu m-aș încumeta să vă opresc... Cum îi merge de altfel? E un om cu haz, totdeauna mi-a plăcut mult... Dar pentru numele lui Dumnezeu, nu trageți concluzii exagerate din cuvintele mele, scumpul meu senator! Nu e nici un pericol iminent... Aș! E chiar o prostie din partea mea să pronunț asemenea cuvinte. Dar oricum, în împrejurări ca aceasta, totdeauna trebuie să te gîndești din vreme și la eventualități ce nu pot fi prevăzute... De venerata dumneavoastră mamă, ca pacientă, sîntem, firește, extraordinar de mulțumiți. Ne ajută din răspuțeri, nu se lasă în voia soartei... Nu, fără complimente, ca pacientă e incomparabilă. Iată de ce vă spun, scumpul meu senator, să sperăm. Să sperăm că totul va merge foarte bine.

Dar vine o clipă dincolo de care speranțele rudelor încep să pară artificiale și nesincere. O schimbare s-a petrecut în ființa bolnavului, în purtarea lui apare ceva străin de personalitatea pe care a avut-o în viață. Anumite cuvinte ciudate îi ies din gură, cuvinte la care nu știm ce să răspundem, căci ele parcă îi taie drumul de întoarcere și-l cheamă spre moarte. Și oricît de scump ne-ar fi, nu putem dori ca după toate acestea să se rîdice și să umble. Și dacă totuși ar face-o, ar răspîndi

groază în jurul lui, asemenea unui om care s-ar scula din sicriu...

Înfrișătoarele simptome ale începutului de descompunere se arătau, în timp ce, încordate printr-o voință tenace, organele mai funcționau. Trecuseră săptămîni de zile de cînd, prinsă de un simplu catar, bătrîna doamnă Buddenbrook fusese nevoită să șadă în pat, și de atîta zăcut i se făcuseră niște răni ce nu se mai închideau; ajungînd într-o stare înspăimîntătoare. Nu mai dormea întîi fiindcă durerile, tusea și respirația grea o împiedicau; dar și pentru că ea însăși se împotrivea somnului și se opintea să rămînă trează. Nu-și pierdea cunoștința decît pentru cîteva minute, din pricina febrei, dar chiar în stare de deplină luciditate, vorbea tare cu persoane moarte de mult. Într-o după amiază, pe cînd se lăsa amurgul, spuse deodată, cu voce tare, înfricată puțin, dar plină de căldură :

— Da, scumpul meu Jean, vin !

Și spontaneitatea acestui răspuns crease o iluzie atît de puternică încît mai tîrziu cei din jur crezură că au auzit și glasul consulului mort, care o chemase.

Christian sosi ; venea de la Hamburg unde fusese pentru niște afaceri, după cîte spunea. Nu zăbovi de altfel decît puțin în odaia bolnavei ; ieși, frecîndu-și fruntea, cu ochii rătăcind de colo, colo și repetînd într-una :

— E îngrozitor... îngrozitor... Nu mai pot...

Apăru și pastorul Pringsheim, o măsură cu o privire rece pe sora Leandra și se rugă cu vocea-i modulată, la căpătîiul bolnavei.

Urmă apoi ameliorarea de scurtă durată, ultima pîlpiire, scăderea temperaturii, o amăgitoare revenire a puterilor, o încetare a durerilor, cîteva cuvinte clare și pline de speranță care aduc lacrimi de bucurie în ochii celor adunați în jurul bolnavului...

— Copii, rămîne cu noi, o să vedeți, nu ne părăsește totuși ! spuse Thomas Buddenbrook. O să serbăm Crăciunul cu ea și n-o s-o lăsăm să se agite ca altă dată...

Dar chiar în noaptea următoare, la puțină vreme după ce se duseseră la culcare, Gerda și bărbatul ei fură che-mați din partea doamnei Permaneder în Mengstrasse, bolnava fiind în agonie. Afară cernea o ploaie rece și mărunță pe care vîntul o vînzolea și o izbea cu răpăieli în geamuri.

Cînd senatorul și nevastă-sa intrară în odaia luminată de două candelabre așezate pe masă, îi găsiră acolo pe cei doi medici. Și Christian fusese chemat din camera lui și ședea într-un colț, întors, fără să privească spre patul cu baldachin, cu fruntea adînc cufundată în palme. Era așteptat fratele bolnavei, consulul Justus Kröger, care fusese de asemenea încunoștințat. Doamna Permaneder și Erika Weinschenk stăteau la picioarele patului, plîngînd încet, cu suspine. Sora Leandra și *mamsell* Severin, nemaiaivînd nimic de făcut, priveau pline de întristare fața muribundeii.

Sprijinită de mai multe perne, doamna Elisabeth Buddenbrook zăcea pe spate, și mîinile ei, mîinile acelea frumoase, cu vinele de un albastru pal, acum atît de slabe, atît de topite, mîngîiau cu mișcări nervoase și neîncetate, cu o grabă fremătătoare, plapuma. Capul ei, acoperit cu o bonetă de noapte, se întorcea neconținut într-un ritm înfiorător, dintr-o parte într-alta. Gura, cu buzele parcă întoarse înăuntru, i se deschidea și se includea pîescăind la fiecare încercare chinuită de respirație iar căutătura ochilor înfundați în cap rătăcea de colo pînă colo, cerșind parcă un ajutor, oprindu-se din cînd în cînd cu o zguduitoare expresie de invidie asupra vreuneia din persoanele prezente care erau îmbrăcate, respirau în voie, aveau viața-n față, dar nu puteau să facă pentru ea altceva decît să-și arate dragostea, și-

nîndu-și privirile ațintite asupra-i. Și noaptea înainta mereu, fără să intervină vreo schimbare.

— Cît mai poate dîra ? întrebă în șoaptă Thomas Buddenbrook, trăgîndu-l pe bătrînul doctor Grabow spre fundul odăii, în timp ce doctorul Langhals îi făcea bolnavei o injecție.

Doamna Permaneder veni și ea spre dîșii, ținîndu-și batista la gură.

— Nu se poate ști de loc, scumpe domnule senator, răspunse doctorul Grabow. Respectata dumneavoastră mamă își poate găsi pacea în cinci minute și poate trăi încă ore întregi... Nu pot să vă spun nimic. E vorba de ceea ce se cheamă apoplexie pulmonară... un edem...

— Știu, spuse doamna Permaneder, dînd din cap, în timp ce lacrimile îi șiroiau pe obraji. E ceva frecvent la congestiile pulmonare... Un lichid apos care se adună în alveole și cînd situația se înrăutățește, bolnavul nu mai poate respira... da, știu...

Cu mîinile împreunate, senatorul își întoarse privirile spre pat.

— Ce groaznic trebuie să sufere ! șopti el.

— Nu ! spuse doctorul, tot așa de încet, dar cu o extraordinară autoritate, și fața-i prelungă, blîndă, se încreți... E o iluzie, crede-mă, iubite prietene, o iluzie ! Conștiința ei abia mai pîlpîie... Ceea ce vezi dumneata nu sînt, în cea mai mare parte, decît reflexe... crede-mă...

— Să dea Dumnezeu, răspunse Thomas.

Dar și un copil ar fi putut citi în ochii muribundeii că era pe deplin conștientă, că simțea tot.

Gei de față își reluară locurile... Consulul Kröger sosise și el și sedea, cu ochii roșii, lingă pat, încovoiat peste mînerul bastonului.

Agitația bolnavei sporise. O neliniște teribilă, o tristețe și o spaimă nespusă, un simțămînt implacabil de părăsire și de neputință trebuie să fi pătruns din creștet pînă-n tălpi acest trup ajuns în pragul morții. Ochii ei,

bieții ochi rugători, tînguitori, căutînd ceva cu deznădejde, cu o expresie sfîșietoare, se închideau uneori, cînd își răsucea capul horcîind, sau se dilatau atît de tare încît vinișoarele pupilei se iveau roșii, ca sîngele. Și sincopa tot nu venea !

Îndată după ora trei, Christian se ridică.

— Nu mai pot, spuse și se îndreptă spre ușă, șchio-pătînd, sprijinindu-se de mobilele pe care le găsea în cale.

Erika Weinschenk și *mamsell* Severin ațipiseră pe scaune, înmuiate pesemne de gemetele monotone, și fețele lor înfloreau trandafirii în somn.

Pe la orele patru starea bolnavei se înrăutăți și mai mult. Sprijinind-o de la spate, îi șterseră fruntea asudată. Respirația amenința să înceteze de tot și spaima creștea.

— Ceva... să pot adormi... ! reuși să îngîne. Orice... !

Dar nimeni nu voia, cu nici un preț, să-i dea ceva să doarmă.

Deodată bolnava începu iar să răspundă, cum mai făcuse o dată, la ceva ce nimeni nu auzea :

— Da, Jean, nu mai e mult... Și îndată după aceea : Da, dragă Clara, vin !...

Apoi lupta începu din nou... Era o luptă cu moartea ? Nu, acum ea se lupta cu viața pentru moarte.

— Da, vreau, gifii... dar nu pot... Ceva ca să pot adormi !... Domnilor, fie-vă milă !... Ceva să pot adormi... !

La auzul acestui „fie-vă milă“, doamna Permaneder izbucni într-un hohot de plîns, iar Thomas gemu înăbușit, îngropîndu-și o clipă fața în palme. Dar medicii își cunoșteau datoria. În orice împrejurare această vîlăță trebuia păstrată pentru familie, pînă la ultima limită posibilă, pe cînd un narcotic ar însemna, fără nici o putîntă de împotrivire, moartea imediată. Rostul medicului nu este acela de a aduce moartea, ci de a păstra, cu orice preț, viața. Pentru asta mai pledau și anumite temeuri religioase și morale despre care auziseră îndeajuns la

universitate, chiar dacă în clipa de față nu le erau prezente în minte... Dimpotrivă, ei întăreau inima bolnavei prin diferite mijloace și administrându-i un vomitiv, izbutiră să-i provoace de câteva ori o ușurare trecătoare.

La ora cinci lupta ajunsese la culmi înfricoșătoare. Muribunda ridicându-se în spasme, cu ochii larg deschiși, își agita brațele, căutînd parcă un punct de sprijin sau niște mîini ce se întindeau spre dînsa și răspundea într-una în dreapta și-n stînga unor chemări pe care numai ea le auzea și care păreau tot mai numeroase și mai stăruitoare. Era ca și cum nu numai soțul mort și fiica ei, ci și părinții, socrii și multe alte rude care muriseră mai demult ar fi fost prezente undeva. Rostea nume de botez despre care nimeni din odaie n-ar fi putut spune pe loc cărora dintre morți le aparțineau.

— Da, striga, răsucindu-se cînd spre dreapta, cînd spre stînga... Vin... îndată... Chiar în clipa asta... Da... Nu pot... Un calmant, domnilor...

La ora cinci și jumătate urmă un moment de acalmie. Apoi, deodată, fața ei îmbătrînită, descompusă de suferință, tresări, o bucurie neașteptată, amestecată cu spaimă, trecu peste ea, o gingășie adîncă, înfiorată, înfricoșată ; muribunda își întinse fulgerător brațele, și cu o izbucnire atît de nemijlocită, încît toți simțeau că între ceea ce auzise și răspunsul ei nu trecuse nici o clipă, ea strigă tare, cu o expresie de ascultare necondiționată, de supunere nemărginită și de devotament plin de teamă și de dragoste :

— Iată-mă ! ...Și expiră.

Toți se cutremurară. Ce a fost asta ? Cine a chemat-o de l-a urmat numaidecît ?

Cineva dădu la o parte perdelele de la fereastră și stinse luminările, în timp ce, cu fața-i plină de blîndețe, doctorul Grabow închise ochii moartei.

Toți erau zgribuliți în dimineța lividă de toamnă care năpădise deodată în odaie. Sora Leandra acoperi cu o pînă oglinda toaletei.

CAPITOLUL II

Prin ușa deschisă se vedea camera mortuară unde doamna Permaneder se afla adîncită în rugăciune. Era singură și stătea în genunchi, aproape de pat, cu poalele rochiei de doliu așternute în jurul ei pe podele, odihnindu-și mîinile împreunate pe un scaun și murmurînd cu capul plecat... Îi auzi foarte bine pe fratele și pe cumnata ei intrînd în sufrageria mică și oprindu-se involuntar în mijlocul încăperii pentru a-i da răgaz să-și termine rugăciunea. Totuși, ea nu se prea grăbi; drept încheiere tuși sec de cîteva ori, apoi își adună încet și solemn faldurile rochiei, se ridică și fără nici o urmă de tulburare, într-o ținută de perfectă demnitate, ieși în întîmpinarea rudelor.

— Thomas, rosti dînsa, nu fără oarecare asprime, în ceea ce o privește pe această Severin, mi se pare că mama, fie iertată, a hrănit o năpîrcă la sîn.

— Cum așa ?

— Mă apucă furiile cînd mă gîndesc la ea. Nu m-aș mira să-mi ies din sărite... Cum îndrăznește femeia asta să invenineze cu atîta obraznicie durerea acestor zile ?

— Dar ce s-a întîmplat ?

— Mai întîi este de o lăcomie revoltătoare. Deschide dulapul, scoate rochiile de mătase ale mamei, le îngămădește pe braț și vrea s-o șteargă. „Riekchen, îi spun, unde vrei să le duci ?“ „Pe astea doamna consul mi le-a făgăduit mie“, zice. „Dragă Severin“, îi spun, și pe un ton cît se poate de potolit încerc să-i arăt că procedul ei e cam pripit. Crezi că folosește la ceva ? Aș !... Ia nu

numai rochiile de mătase, ci și un maldăr de rufe și pleacă. Ce puteam să fac? Să mă iau la bătaie cu ea?... Și nu e singura... Și fetele... Coșuri întregi de haine și de albituri dispar din casă... Personalul își împarte sub ochii mei lucrurile, căci cheile sînt la această Severin. „Domnișoară Severin, îi zic, te rog să-mi dai cheile“. Ce crezi că-mi răspunde? Îmi spune de la obraz, fără pic de rușine, că n-am a mă amesteca în treburile ei, nu e în serviciul meu, nu eu am angajat-o, așa că are să păstreze cheile pînă va pleca!

— Cheile de la argintărie sînt la tine? Bine. Nu-ți bate capul cu restul. Asemenea lucruri sînt inevitabile cînd se destramă o gospodărie în care conducerea și așa cam pierduse frînele în timpul din urmă. Nu vreau să fac scandal. Rufăria e veche și uzată... De altfel o să vedem ce a mai rămas. Ai listele? Aici pe masă? Bine. O să vedem îndată.

Intrară în odaia de dormit pentru a se opri o clipă tăcuți lîngă pat, după ce doamna Antonie ridicase vâlul alb de pe fața moartei. Bătrîna doamnă era îmbrăcată în rochia de mătase în care, după-amiază, urma să fie așezată pe catafalc, în sala cea mare. Trecuseră douăzeci și opt de ceasuri de cînd se stinsese. Fiindcă nu mai avea proteza, gura și obrajii i se surpaseră bătrînește, iar bărbia i se ridicase ascuțită și colțuroasă. Privind pleoapele închise pe veci, căzute în fundul capului, toți trei făceau un dureros efort pentru a recunoaște în această față pe aceea a mamei lor. Dar boneta pe care bătrîna doamnă o purta duminica ascundea, ca și în timpul vieții, peruca de culoare castanie-roșcată, cu părul lins, cu ~~cărare~~ la mijloc, de care domnișoarele Buddenbrook din Breite Strasse făceau atîta haz... Pe plapumă erau presărate flori...

— Au și sosit cele mai splendide coroane, spuse doamna Permaneder încet. Toate familiile... ah, toată lumea!... Am pus să le așeze sus pe coridor. Trebuie

să le vedeți și voi mai târziu, Gerda și Tom. E atît de dureros și atît de frumos. Panglici de atlas, uite atît de late...

— Și cu sala ce se aude ? întrebă senatorul.

— O să se termine îndată, Tom. E aproape gata. Ta-
pișterul Jacobs și-a dat toată osteneala. Adineauri au
adus... spuse ea înghițind în sec, și sicriul. Dar dezbră-
cați-vă, dragii mei, continuă Tony, întinzînd la lăe, cu
toată grija, vălul alb. Aici e frig, dar în sufrageria mică
s-a făcut puțin foc... Dă-mi voie să te ajut, Gerda ; cu
o pelerină atît de frumoasă trebuie să fii foarte atentă...
Îmi dai voie să te sărut ? Știi, eu te iubesc, chiar dacă
tu m-ai detestat totdeauna... Nu, n-o să-ți stric pieptă-
nătura, scoțindu-ți pălăria... Părul tău minunat ! Așa păr
avea și mama în tinerețea ei. N-a fost niciodată atît de
splendidă ca tine, e adevărat, dar am apucat încă vremea
cînd era o apariție într-adevăr frumoasă. Și acum... N-are
dreptate Grobleben al vostru cînd spune că praf și
pulbere se alege din noi toți ? O fi el un om simplu,
dar... Da, Tom, astea-s listele mai importante.

Se întoarseră în odaia alăturată și se așezară în jurul
mesei rotunde, în timp ce senatorul luă în mînă hîrțile
pe care erau însemnate obiectele ce urmau a fi împăr-
țite între moștenitorii cei mai apropiați... Doamna Per-
maneder nu-și lua ochii de pe fața fratelui său, o ur-
mărea cu o expresie agitată, încordată. Era preocupată
de ceva, de o întrebare grea și de neînlăturat spre care
se îndreptau, îngrijorate, toate gîndurile ei și care tre-
buia discutată chiar în această oră...

— Sînt de părere, începu senatorul, să ne ținem de
principiul obișnuit după care darurile se întorc la cel
ce le-a făcut, așa că...

Nevastă-sa îl întrerupse :

— Iartă-mă, Thomas, mi se pare... Christian... unde
e Christian ?

— Adevărat, Doamne, Dumnezeu, Christian ! strigă doamna Permaneder. Am uitat de el !

— Într-adevăr, spuse senatorul, lăsând hîrtille din mîină. Nu l-ați chemat ?

Doamna Permaneder se îndreaptă spre șnurul clopoțelului. Dar în aceeași clipă, Christian în persoană deschise ușa și intră. Păși destul de repede, închise ușa nu tocmai fără zgomot și se opri cu sprîncenele încruntate, plimbîndu-și în dreapta și în stînga ochii mici, rotunzi, înfundați în cap, fără a privi pe cineva, deschizîndu-și și închizîndu-și cu o mișcare neliniștită gura acoperită de mustața-i roșcată și stufoasă... Părea agitat, pornit spre arțag.

— Am auzit că sînteți aici, spuse scurt. Dacă v-ați adunat pentru a discuta despre lucrurile rămase, trebuia să fiu încunoștințat și eu.

— Tocmai era să te chemăm, răspunse indiferent senatorul. Ia loc.

Dar ochii lui se opriră asupra butonilor albi de la cămașa lui Christian. El, Thomas, era într-o ținută de doliu impecabilă, cu cravată neagră, lată la gît, iar la plastronul care apărea orbitor de alb în chenarul hainei negre, avea butoni negri în locul butonilor de aur pe care-i purta de obicei. Christian observă privirea, căci în timp ce-și trase un scaun și se așeză, își duse mîna la piept și spuse :

— Știu că port butoni albi. N-am apucat încă să-mi cumpăr de cei negri sau, mai degrabă, nu m-am gîndit. În ultimii ani nu o dată am fost nevoit să mă împrumut cu cîte cinci șilingi pentru a-mi cumpăra praf de dinți și să mă culc la lumina unui chibrit... și nu știu dacă numai eu am fost de vină. De altfel butonii negri nu sînt lucrul de căpetenie în lume. Nu sînt formalist. Niciodată n-am pus preț pe asta.

Gerda îl privea rîzînd încet. Senatorul observă :

— Această ultimă afirmație n-ai s-o mai poți susține multă vreme, dragul meu.

— Da? Poate că tu știi mai bine decît mine, Thomas. Eu doar atîta spun că nu dau doi bani pe asemenea lucruri. Am văzut prea multă lume, am trăit printre oameni prea diferiți, cu moravuri prea diferite pentru a... De altfel nu mai sînt un copil, ridică el brusc tonul, am patruzeci și trei de ani, sînt stăpîn pe viața mea, și nu-i dau voie nimănui să se amestece în treburile mele personale.

— Mi se pare că ai ceva pe inimă, prietene, rosti, mirat, senatorul. Cît privește butonii, dacă nu mă înșel, n-am spus o vorbă despre ei. N-ai decît să te îmbraci de doliu, cum poțfești; dar să nu crezi că ieftina ta lipsă de prejudecăți mă impresionează...

— Nici nu țin de loc să te impresionez...

— Tom... Christian... interveni doamna Permaneder. Doar n-o să ne luăm la harță... astăzi... și aici, cînd alături... Continuă Thomas. Darurile se întorc deci la cel ce le-a făcut? Asta așa trebuie să fie.

Și Thomas continuă. Începu cu obiectele de dimensiuni mai mari și reținu pentru el acelea care puteau să-i fie de folos în casa lui: candelabrele din sufragerie, sipetul mare, sculptat, din vestibul. Doamna Permaneder participa la această treabă cu un zel extraordinar și în clipa în care se iveau cea mai mică îndoială asupra viitorului proprietar al vreunui obiect, ea spunea cu un accent inimitabil: „Ei bine, sînt gata să-l iau asupra mea...” avînd aerul că pentru spiritul ei de sacrificiu toată lumea trebuie să-i fie recunoscătoare. Obținu pentru ea, pentru fata ei și pentru nepoțică majoritatea covîrșitoare a mobilierului.

Christian căpătă cîteva piese: o pendulă *empire* și armoniul și părea mulțumit. Dar cînd veniră la rînd argintăria, rufăria și diversele servicii de masă, spre

uimirea tuturor, el începu să manifeste o rîvnă ce semăna a cupiditate.

— Și eu ? Și eu ? întreba. Vă rog să nu mă uitați chiar de tot...

— Dar cine te uită ?... Am trecut pe numele tău... privește aici... un serviciu complet de ceai cu tavă de argint. Serviciul aurit de duminică cred că sînteți de acord că numai noi îl putem folosi și...

— Pe cel de toate zilele, cel cu cepe, sînt gata să-l primesc eu, spuse doamna Permaneder.

— Și eu ? strigă Christian Ju acea indignare care îl apuca uneori, făcîndu-i fața și mai scofilcită, dîndu-i o expresie atît de stranie... Vreau să am și eu partea mea de tacîmuri. Cîte linguri și furculițe-mi dați ? După cîte văd, mai nimic !...

— Ia ascultă dragă, la ce-ți trebuie ție lucrurile astea ? N-ai ce face cu ele. Nu înțeleg... E mai bine ca asemenea obiecte să rămîină în folosința familiei.

— Și dacă le-aș cere numai așa, ca amintire de la mama... ripostă cu îndărătnicie Christian.

— Dragă prietene, răspunse cam nerăbdător senatorul... n-am chef de glume... dar judecînd după cele ce spui, îmi vine să cred că în amintirea mamei ai de gînd să pui la vedere, pe comodă, un castron de supă. Să nu-ți închipui cumva că vrem să te înșelăm pentru că primești mai puține lucruri. Vei fi compensat, firește, sub altă formă. Tot astfel și cu albiturile.

— Nu vreau bani ; vreau albituri, veselă.

— Dar la ce, pentru numele lui Dumnezeu ?

Răspunsul pe care îl dădu Christian stîrni reacții diferite. Gerda se întoarse brusc spre el și îl măsură cu o expresie enigmatică, senatorul își smulse ochelarii de pe nas și îl privi țintă în față, iar doamna Permaneder își împreună chiar mîinile. Căci Christian spuse :

— Ei, într-un cuvînt, mai curînd sau mai tîrziu, am de gînd să mă însor.

Făcu această mărturisire cu vocea destul de scăzută, pripit, cu un gest scurt, parcă ar fi vrut să-i arunce ceva fratelui său, peste masă, apoi se rezemă de speteaza fotoliului și cu un aer morocănos, jignit oarecum și surprinzător de distrat, începu să-și plimbe privirile încoace și încolo. Urmă o pauză mai lungă. În sfârșit senatorul zise :

— Trebuie să recunoști că planurile acestea vin cam târziu, Christian... presupunînd firește că sînt serioase și realizabile, nu ca acelea despre care ai avut nesăbuiința de a-i vorbi o dată, mai demult, și răposatei noastre mame...

— Intențiile mele au rămas aceleași, spuse Christian, fără a-și schimba expresia, fără a se uita nici de data aceasta la cineva...

— Ei bine, dar asta e nemaipomenit ! Să fi așteptat moartea mamei **pentru** ca...

— Da, am avut **atîta** considerație... Tu pari a înclina să crezi, Thomas, că ai monopolizat pentru tine singur tot tactul și toată delicatețea din lume.

— Nu știu ce te îndreptățește să vorbești astfel. De altfel trebuie să mă închin în fața acestei imense dovezi de considerație. La o zi după moartea mamei ai nerușinarea să-ți dai pe față neascultarea față de ea...

— Fiindcă a venit vorba. Pe urmă, lucrul principal e că acum pasul pe care vreau să-l fac n-are cum s-o mai supere pe mama. Azi tot atît de puțin ca peste un an... Pe Dumnezeuul meu, Thomas, mama nu avea neapărat dreptate, decît cel mult din punctul ei de vedere, de care eu am ținut seama atîta vreme cît dînsa a fost în viață. A fost o femeie bătrînă, din alte vremuri, vedea altfel lucrurile.

— Ei, te rog să iei cunoștință că în problema pe care o discutăm îmi **însușesc** pe de-a-ntregul acest fel de a vedea.

— De asta puțin îmi pasă.

— O să-ți pese, prietene.

Christian cătă spre el.

— Nu! strigă. Nu pot. Dacă-ți spun că nu pot!... Știu și eu ce am de făcut. Nu mai sînt copil.

— Eh, acest „nu mai sînt copil“ e ceva cu totul exterior la tine. Habar n-ai ce trebuie să faci.

— Ba da!... În primul rînd procedez ca un om de onoare. Nu te gîndești cum stau lucrurile, Thomas! Tony și Gerda... fiind de față... nu putem intra în amănunte, dar ți-am spus că am obligații! Ultimul copil, mica Gisela...

— Nu știu și nici nu vreau să știu de nici o mică Gisela! Sînt convins că ești dus de nas. În orice caz, față de o persoană ca aceea la care te gîndești, n-ai altă datorie decît cea legală pe care poți să ți-o îndeplinești și mai departe, cum ai făcut și pînă-acum...

— O persoană, Thomas? O persoană? Te înșeli! Aline...

— Taci! strigă, cu voce tunătoare, senatorul Buddenbrook.

Cei doi frați se priveau țintă peste masă. Thomas era palid și tremura de mînie. Christian își holbă peste măsură ochii mici, rotunzi, înfundați în cap, pleoapele i se inflamă ră brusc, gura îi rămase căscată de indignare, încît obrajii slabi păreau scobiți. Iar sub ochi i se iviră două pete roșii... Gerda îi privea, cînd pe unul, cînd pe celălalt, cu o față puțin ironică, iar Tony își frîngea mîinile implorîndu-i:

— Dar Tom... dar Christian... Și mama care zace alături!...

— Ți-ai pierdut orice rușine, continuă senatorul, în asemenea măsură încît ești în stare, sau mai degrabă nu ți-e greu de loc să rostești acest nume chiar aici în aceste împrejurări. Lipsa ta de tact are ceva anormal, ceva morbid...

— Nu văd de ce n-aș putea pronunța numele Alinei. Christian era iritat peste măsură și Gerda îl privea cu atenție crescîndă. Îl pronunț dinadins, ca să-l auzi, Thomas, și mă gîndesc să mă însor cu ea. Căci mi-e dor de un cămin, de liniște și de pace... și îți interzic — acesta e cuvîntul pe care-l căutam — îți interzic să te amesteci în treburile mele! Sînt liber, sînt stăpîn pe viața mea!

— Ești un smintit! Asta ești! În ziua în care se va deschide testamentul, vei vedea în ce măsură ești stăpîn pe viața ta. S-au luat măsuri — mă înțelegi? — ca să nu-ți risipești moștenirea rămasă de la mama, cum ai risipit cu anticipație treizeci de mii de mărci. Eu însumi am să administrez rămășițele averii tale și niciodată n-o să primești în mînă mai mult decît banii pe o lună; asta ți-o jur...

— Ei, atunci tu trebuie să știi mai bine decît oricine cine i-a inspirat mamei aceste măsuri. Totuși mă mir că mama n-a apelat la un om care mi-e mai apropiat și are sentimente mai frățești față de mine...

Christian își ieșise cu totul din fire și începuse să spună niște lucruri pe care niciodată nu le-ar fi rostit cu glas tare. Se aplecase deasupra mesei, bătea într-una darabana cu arătătorul îndoit și cu mustața zbîrlită, cu ochii înroșiți, se uita țintă sus, la fratele său care în schimb stătea în picioare, drept și palid, și-l măsura cu pleoapele pe jumătate închise.

— În inima ta nu este decît răceală, rea-voință și dispreț pentru mine, continuă Christian cu o voce găunoasă și croncănită în același timp. De cînd țin minte, n-ai revărsat decît răceală asupra mea, încît tot timpul mi-era frig în prezența ta... Da, expresia e poate ciudată, dar asta e ceea ce simt... Mă respingi... Numai uitîndu-te la mine mă respingi și doar din an în Paști mă mai învrednicești de cîte o privire. Cine-ți dă acest drept? Doar nici tu nu ești decît un om și ai și tu

slăbiciunile tale ! Pentru părinții noștri totdeauna tu ai fost copilul cel bun. Dar dacă într-adevăr ești atît de apropiat de ei, mult mai apropiat decît mine, trebuia să-ți însușești ceva și din mentalitatea lor creștinească și dacă dragostea de frate ți-e cu desăvîrșire străină, s-ar cuveni să ai măcar o urmă de iubire creștinească. Dar ești atît de nesimțitor încît nici măcar nu m-ai vizitat... o singură dată n-ai pus piciorul în spital, cînd zăceam la Hamburg, bolnav de reumatism articular...

— Am griji mai serioase decît bolile tale. De altfel și sănătatea mea...

— Nu, Thomas, sănătatea ta e de invidiat ! N-ai sta aici și n-ai fi cine ești, dacă n-ai fi cremene în comparație cu mine.

— Sînt poate mai bolnav decît tine...

— Mai bolnav ? Tu ?... Ei bine, asta e prea-prea !... Tony, Gerda ! Auziți ? Zice că-i mai bolnav decît mine. Ce ? Te pomenești că *tu* ai fost pe moarte de reumatism articular, la Hamburg ! Nu cumva *tu* ai de îndurat, în tot trupul, după cea mai mică abatere de la regim, chinuri ce nu se pot descrie ? Nu cumva *tu* ai toți nervii prea scurți de partea stîngă ? Autorități medicale mi-au declarat că acesta e cazul la mine ! Ți s-a întîmplat vreodată să întri pe înserat în odaia ta și să vezi pe canapea un om care dă din cap, cu toate că nu există ?!...

— Christian ! izbucni îngrozită doamna Permaneder. Ce vorbești ?... Dumnezeuule sfinte, pe ce vă certați, în fond ? Ca și cum ar fi o glorie să fii mai bolnav decît altul. Păi dacă *ar fi așa*, din nenorocire și eu și Gerda am avea o vorbă de spus... Și mama zace alături... !

— Și tu nu-nțelegi, omule, strigă pătimaș Thomas Buddenbrook, că toate aceste necazuri sînt urmări și produse ale viciilor tale, ale trîndăviei, ale maniei tale de autoobservare ? Muncește ! Nu-ți mai dădăci și cocoli toate mofturile și nu mai flecări despre ele !... Dacă vei înnebuni, și ți-o spun verde că nu e imposibil, n-o să pot

vărsa o singură lacrimă pentru tine, căci va fi din vina ta, numai din vina ta...

— Nu, tu n-o să verși o lacrimă, chiar cînd am să mor.

— N-avea nici o grijă că n-ai să mori, spuse cu dispreț senatorul.

— N-am să mor ? Bun, așadar n-am să mor. Ei, o să vedem care din noi doi o să dea mai repede ortul popii... „Muncește !” Dar dacă nu pot ! Dacă nu pot să muncesc statornic, Dumnezeu care ești în cer ! Nu pot să fac timp mai îndelungat același lucru, asta mă doboară. Dacă tu ai putut și mai poți, bucură-te, dar nu-i judeca pe alții, fiindcă nu e meritul tău... Unuia Dumnezeu îi dă putere, altuia nu... Dar așa ești tu, Thomas, continuă, încovoidindu-se deasupra mesei, cu fața tot mai schimonosită, bătînd din ce în ce mai vehement în tăblie. Ești plin de trufie... așteaptă, nu asta am vrut să-ți spun, nu asta e ce am să-ți reproșez... Dar nu știu cu ce să încep, și ceea ce-ți voi putea spune nu e decît a mia parte... ah, una la un milion din ceea ce am pe inimă împotriva ta ! Ți-ai cucerit un loc în viață, o poziție respectabilă și de pe această poziție înaltă respingi, rece și conștient, tot ce te-ar putea tulbura, fie și numai pentru o clipă, tot ce ți-ar putea clătina echilibrul. Căci nu este pe lume ceva mai important pentru tine decît acest echilibru. Ei bine, nu e cel mai important, Thomas, în fața lui Dumnezeu nu acesta e lucrul de căpetenie. Ești un egoist, Thomas, da, asta ești ! un egoist ! Și cînd mă dojenești, cînd îți ieși din sărite și mă dobori, tot te mai iubesc. Dar ce e mai rău e tăcerea ta, răul cel mare e cînd după vreo vorbă pe care o aruncă cineva, tu amuțești deodată, te retragi, distins și inaccesibil, declinîndu-ți orice răspundere, lăsîndu-ți interlocutorul copleșit de rușine... Nu cunoști mila, Thomas, nici dragostea, nici smerenia... — Ah, strigă el brusc, agitîndu-și mîinile pe la ceafă, apoi repezindu-și-le înainte, de parcă ar fi vrut să-i în-

depărteze pe toți din jurul său, ce sătul sînt de toate acestea, de tot tactul și echilibrul tău, de toată finețea ta, de toată această ținută și demnitate !... Sătul pînă-n gît !... Și acest din urmă strigăt era atît de autentic, atît de sincer, izbucni cu atîta silă și dezgust, încît avu într-adevăr ceva doborîtor, iar Thomas se încovoie puțin, tăcu un răstimp, privind în gol, cu o expresie de oboseală.

— Am devenit ceea ce sînt, spuse el în sfîrșit, și vocea lui vibra mișcată, fiindcă n-am vrut să ajung ca tine. Dacă te-am evitat instinctiv, a fost pentru că trebuia să mă feresc de tine, pentru că tot felul tău de a fi e o primejdie pentru mine... Acesta e adevărul. Tăcu o clipă, apoi continuă pe un ton mai sec, mai hotărît. De altfel prea ne-am îndepărtat de la subiect. Tu mi-ai ținut un discurs despre caracterul meu... un discurs cam încurcat, dar care poate să aibă un simbul de adevăr. Te gîndești la înșurătoare și aș vrea să te conving cu tot dinadinsul că planul tău, așa cum ți l-ai schițat, e irealizabil. În primul rînd, rentele pe care ți le voi putea plăti n-o să reprezinte o sumă prea încurajatoare...

— Aline a pus ceva la o parte.

Senatorul înghiți în sec și se stăpîni.

— Hm... a pus la o parte. Te gîndești va să zică să amesteci moștenirea rămasă de la mama cu economiile acestei dame...

— Da. Mi-e dor de un cămin, de cineva căruia să-i fie milă de mine cînd sînt bolnav. Și pe urmă ne și potrivim în toate privințele. Amîndoi cam într-o dungă...

— Și ai intenția de a adopta sau chiar de... a legitima copiii născuți pîn-acum ?

— Binențeles.

— Astfel încît după moarte, averea ta să treacă în posesiunea acestora ?...

La aceste cuvinte ale senatorului, doamna Permaneder îi puse mîna pe braț și îi șopti rugătoare :

— Thomas, mama zace alături...
— Firește, răspunse Christian. Așa se cuvine.
— Ei bine, toate acestea *n-ai* să le faci! strigă senatorul, sărind în picioare.

Christian se ridică de asemenea, trecu îndărătul scaunului pe care îl apucă cu o mână, își propti bărbia în piept, uitându-se pe jumătate intimidat, pe jumătate indignat la fratele său.

— N-ai să le faci... repetă Thomas Buddenbrook aproape scos din minți de mînie, palid, tremurînd, cu mișcări convulsive. Atîta vreme cît voi trăi, acest lucru nu se va întîmpla... asta ți-o jur!... Ia seama la ce-ți spun... ferește-te!... S-au pierdut destui bani prin nenoroc, prin prostie și infamie ca să mai îndrăznești să arunci un sfert din averea mamei în poalele acestei muieri și a bastarzilor ei!... Și asta după ce Tiburtius ne-a șterpelit de asemenea un sfert... Înțelege o dată, omule, că ai abătut destulă rușine pe capul familiei; nu mai e nevoie să ne mai aduci și o curtezană drept cumnată și să dai numele nostru copiilor ei. Ți-o interzic, auzi? Ți-o interzic! strigă cu o voce de răsună odaia, iar doamna Permaneder se ghemui plîngînd într-un colț al divanului. Și te sfătuiesc să nu îndrăznești să treci peste această opreliște! Pîn-acum m-am mulțumit să te disprețuiesc, să nu te bag în seamă, dar dacă mă provoci, dacă împingi lucrurile prea departe, o să vedem cine-i mai tare. Ți-o spun: ia seama! Nu mai țin socoteală de nimic! O să am grijă să fii declarat iresponsabil, să fii ținut închis. Te distrug, te distrug! Ai înțeles?

— Iar eu îți spun... începu Christian...

Și totul degeneră într-o ceartă incoerentă, zadarnică, lamentabilă, fără un obiect propriu-zis, neavînd alt scop decît acela de a se jigni reciproc, de a se răni pînă la sînge. Christian se legă din nou de caracterul fratelui său, căutînd în trecutul îndepărtat trăsături izolate, anecdote penibile ce trebuiau să dovedească egoismul lui

Thomas și pe care el, Christian, nu le putuse uita, ci dimpotrivă, le rumegase îndelung și le îmbibase cu amărăciune. Iar senatorul îi riposta cu vorbe exagerate de dispreț și amenințare pe care după zece minute le regreta. Gerda, cu capul proptit ușor în mână îi privea pe amândoi cu ochii învălușiți parcă, și cu o expresie cu neputință de definit, iar doamna Permaneder, disperată, repeta într-una :

— Și mama zace alături... Și mama zace alături.

Christian, care în timpul ultimelor replici străbătuse în sus și-n jos odaia, părăsi în sfârșit cîmpul de luptă.

— Bine ! O să vedem ! strigă el și cu mustățile zbîrlite, cu ochii roșii, cu haina descheiată, cu batista atîrînd în mîna-i ce se bălăbănea, înfierbîntat și scos din sărute, ieși trîntind ușa.

În liniștea neașteptată senatorul mai stătu o clipă, drept, cu ochii ațintiți asupra ușii pe unde dispăruse fratele său. Apoi se așeză, fără vorbă, luă iar, cu gesturi mărunte, hîrțiile în mînă, rezolvă, în cîteva cuvinte seci, ce mai rămăsese de rezolvat și în sfârșit se rezemă pe spate, își răsuci sfîrcurile mustăților și se cufundă în gînduri.

Cum mai bătea, plină de teamă, inima doamnei Permaneder ! Întrebarea, marea întrebare nu mai putea fi amînată, trebuia pusă în discuție și Thomas trebuia să răspundă într-un fel... dar vai, în starea în care se găsea va putea oare să-și spună cuvîntul pietatea și blîndețea ?

— Și... Tom, începu ea, cu ochii pironiți mai întii în poală, apoi făcînd o timidă încercare de a-i citi în ochi... Mobila... Desigur te-ai gîndit la toate acestea... Lucrurile noastre, înțeleg ale Erikăi, ale micuței și ale mele... rămîn aici... cu noi... scurt... casa, ce se întîmplă cu casa ? întrebă frîngîndu-și într-ascuns mîinile.

Senatorul nu răspunse imediat, ci continuă să-și răsucescă mustățile, pierdut în sumbre reflecții. Apoi respiră adînc și se ridică :

— Casa?... Ne aparține, firește, tuturor, ție, lui Christian și mie... ba, e comic, dar așa este, și pastorului Tiburtius, căci și Clara a moștenit o parte din ea. Eu singur nu pot lua nici o hotărîre, am nevoie de consimțămîntul vostru. Dar, bineînțeles, va trebui s-o vindem cît mai curînd cu putință, încheie el dînd din umeri. Totuși, o umbră fugară îi trecu peste față, ca și cum s-ar fi înspăimîntat de propriile-i vorbe.

Capul doamnei Permaneder se înclină adînc și miinile încheștate una de alta i se destinseră simțind o momeșeală în toate încheieturile.

— Consimțămîntul nostru! repetă, după o tăcere scurtă, cu tristețe și chiar cu oarecare amărăciune. Dumnezeule, Doamne, tu știi bine, Tom, că vei face cum vei crede tu mai bine și că noi aștialaltii n-o să-ți putem refuza pînă la urmă consimțămîntul!... Dar dacă ne îngădui să spunem și noi un cuvînt... să te rugăm... continuă, aproape fără glas, și buza de sus începu să-i tremure... Casa! Casa mamei! Casa părintească în care am fost atît de fericiți! S-o vindem!...

Senatorul ridică iar din umeri.

— Crede-mă, draga mea, că tot ce ai putea să-mi spui mă mișcă tot atît de mult ca și pe tine... Dar acestea nu sînt argumente, ci sentimente. Ce avem de făcut e limpede. Avem această proprietate mare... Ce să facem cu ea? De ani și ani de zile, de la moartea tatei chiar, clădirile din spate se părăginesc. În sala de biliard s-a cuibărit o întreagă familie de pisici și dacă te apropii cîtiva pași, ești în primejdie să te trezești cu podelele rupte sub picioare... Da, dacă n-aș avea casa din Fischergrube... Dar o am... Ei, ce să fac cu ea? S-o vînd mai degrabă pe *aceea*? Judecă singură... Și cui? Aș pierde cel puțin jumătate din banii pe care i-am vîrît în ea. Ah, Tony, avem destule proprietăți, avem chiar mult prea multe. Antrepozitele și două case mari! Valoarea acestor imobile abia dacă mai e proporționată cu *aceea*

a capitalului rulant ! Nu, draga mea, trebuie vîndută, vîndută.

Dar doamna Permaneder nu auzea nimic. Ședea adîncită în gînduri, gîrbovită, și se uita în gol cu ochii umezi.

— Casa noastră ! murmură... Îmi aduc aminte de ziua inaugurării... Eram *atîtica* pe vremea aceea. Toată familia era de față. Și unchiul Hoffstede ne-a spus o poezie... E acolo în mapă... O știu pe dinafară... *Venus Anadyomene*... Salonul cu peisaje ! Sufrageria ! Lume străină !...

— Da, Tony, așa se vor fi gîndit atunci și oamenii care au fost nevoiți să părăscască această casă, cînd a cumpărat-o bunicul. Își pierduseră averea, au trebuit să plece, au murit, s-au prăpădit. Totul are un soroc. Să ne bucurăm și să mulțumim lui Dumnezeu că n-am ajuns încă unde erau alde Ratenkamp și că putem pleca de aici în condiții mai bune decît ei.

Un suspin îi întrerupsese cuvintele, un suspin prelung și dureros. Doamna Permaneder se lăsă cu totul în voia durerii și nici nu se gîndi să-și zvînte lacrimile ce-i curgeau pe obraji. Ședea aplecată înainte, frîntă și nici nu băga de seamă cînd un strop cald îi cădea pe mîna ce se odihnea fără vlagă în poală.

— Tom, zise ea, dînd un ușor și mișcător accent de energie glasului înăbușit de lacrimi, tu nu știi ce simt în această clipă, nu știi. Sora ta n-a avut noroc în viața aceasta care i-a jucat o festă atît de urîță. Toate nenorocirile imaginabile s-au abătut asupra mea... nu știu de ce a trebuit să le îndur. Dar pe toate le-am primit, fără a-mi pierde curajul, Tom, și pe aceea cu Grünlich, și pe aceea cu Permaneder, și pe aceea cu Weinschenk. Căci ori de cîte ori Dumnezeu mă încerca și mă trezeam cu viața zdrobită bucăți, știam că nu sînt încă definitiv pierdută. Știam un loc sigur, un liman ca să zic așa, unde eram acasă, la adăpost, unde mă puteam refugia,

scăpînd de toate neplăcerile vieții... Chiar acum, cînd totul s-a sfîrșit și cînd Weinschenk a fost aruncat în închisoare... „Mamă, am zis, putem să ne mutăm la tine ?“ „Da, dragele mele, veniți“... Cînd eram mici și ne jucam de-a războiul, Tom, totdeauna era un „adăpost“, un colț ferit unde te puteai refugia cînd ajungeai în primejdie, la strîmtoare, unde nimeni nu avea voie să te atingă și unde te puteai odihni în pace. Casa mamei, casa aceasta a fost „adăpostul meu“ în viață, Tom... Și acum... și acum... s-o vindem...

Se lăsă pe speteaza scaunului, își ascunse fața în batistă și plînsă amar.

Thomas îi luă mîna și o ținu în palmele sale.

— Știu, draga mea Tony, buna noastră mamă, s-a dus... și n-o mai putem readuce în viață. Atunci ce-i de făcut ? Să păstrăm casa drept capital mort ? N-are nici un sens... Eu sînt în măsură s-o știu, nu-i așa ? Să facem o casă de raport din ea ?... E penibil să te gîndești că va fi locuită de oameni străini, și tot e mai bine să nu-i vezi zi de zi, ci să închiriezi pentru tine și ai tăi o casă mică și drăguță, sau un etaj, undeva, să zicem dincolo de poarta orașului... Sau ai prefera să stai aici la grămadă cu o mulțime de locatari ?... Și pe urmă tot îți rămîne familia, Gerda și cu mine, verișoarele din Breite Strasse, Krögerii și domnișoara Weichbrodt... fără a vorbi de Klothilde, deși nu mai știu dacă-i mai convine societatea noastră... De cînd a intrat la mănăstire, se cam lasă rugată...

Tony scoase un oftat care semăna a rîs, apoi își întoarse fața și își apăsă batista și mai tare pe ochi, îmbufnată, ca un copil a cărui durere încerci s-o abați printr-o glumă. În sfîrșit își descoperi cu un gest hotărît obrazul, se îndreptă de șale, își dete capul pe spate, ca totdeauna cînd era vorba să dea dovadă de caracter și demnitate, încercînd totuși să-și proptească bărbia în piept.

— Da, Tom, zise ea și clipind din ochii-i plîși, se uită cu o expresie de seriozitate și reculegere pe fe-reastră, vreau să fiu și eu cuminte... iată că sînt. Trebuie să mă ierți... și tu, Gerda... că am plîns. I se poate întîmpla oricui... e o slăbiciune... Dar e numai exterioară, credeți-mă. Știți foarte bine că, de fapt, sînt o femeie călită de viață... Da, Tom, ce mi-ai spus despre capitalul mort e limpede, am și eu atîta cap. Nu pot decît să repet : fă cum crezi că e bine. Trebuie să gîndești și să acționezi pentru noi, căci Gerda și cu mine sîntem femei, iar Christian... ei, Dumnezeu să-l aibă în pază !... Nu putem să-ți ținem piept, fiindcă ceea ce ți-am putea aduce împotrivă nu sînt argumente, ci sentimente, asta e limpede ca bună ziua. Și cui ai s-o vinzi, Tom ? Crezi că o să se facă repede ?

— De, draga mea, dacă aș ști... În orice caz... încă azi-dimineață am schimbat cîteva vorbe cu bătrînul misit Gosch care părea dispus să se ocupe de această treabă...

— Asta ar fi bine, da, foarte bine. Sigismund Gosch are și el slăbiciunile lui, binenteles... Ideea aceea cu traducerile din spaniolește de care am auzit — nu mai știu cum îi zice poetului — e destul de ciudată, trebuie să recunoști și tu, Tom. Dar a fost prieten și cu tata și e un om absolut cinstit. Și are inimă, e cunoscut ca om de inimă. Va înțelege că aici nu e vorba de un tîrg oarecare, de o casă ca oricare alta... Cît crezi că o să-i ceri, Tom ? O sută de mii de mărci pe puțin, nu ? Cel puțin o sută de mii, mai spuse, cu mîna pe clantă, cînd Thomas și Gerda coborau scările.

Apoi, rămasă singură, se opri în mijlocul odăii, își împreună mîinile cu palmele întoarse în jos, privi în jur cu ochi mari, neajutorați. Capul ei, acoperit cu o bonetică de dantelă neagră, pe care și-l clătina ușor, necontenit, se înclină, îngîndurat, tot mai adînc, tot mai adînc pe umăr.

CAPITOLUL III

Micul Johann trebuia să-și ia rămas bun de la rămășițele pămîntești ale bunicii ; tatăl său hotărîse astfel și băiatul nu îndrăzni să scoată o vorbă de împotrivire, deși îi era frică. A doua zi după greaua agonie a doamnei consul, senatorul, adresîndu-se nevesti-si, la masă, și după cîte se părea anume în prezența fiului său, condamnă în cîteva cuvinte aspre purtarea unchiului Christian, care, tocmai cînd bolnava se simțea mai rău, se strecurase din odaie și se dusesese la culcare.

— Din pricina nervilor, Thomas, răspunse Gerda.

Dar senatorul îi replică aproape sever, aruncînd spre Hanno o privire care desigur nu-i scăpă copilului, că aici nu încapе nici o scuză. Răposata a suferit atît de mult, încît oricui trebuia să-i fie rușine să stea la căpătiul ei fără să simtă pic de durere, sau să fugă ca un laș în fața suferinței neînsemnate, provocată de vederea agoniei ei. Din aceste cuvinte, Hanno trase concluzia că nu e recomandabil să aducă nici un fel de obiecție în ce privește vizita pe care avea s-o facă la sicriul deschis.

Ca și cu prilejul cortegiului din noaptea de Crăciun, vasta încăpere i se păru străină cînd, în ajunul înmormîntării, păși acolo împreună cu tatăl său și cu mama sa, venind dinspre galeria cu coloane. Drept în față, pe fondul verde-închis al plantelor în sacie, așezate în semicerc și alternînd cu sfeșnice înalte de argint, se ridica, albă și strălucitoare pe pedestăul negru, copia statuii *Christos binecuvîntînd* de Thorwaldsen, care își avea locul obișnuit afară pe coridor. De-a lungul pereților, draperiile de crep negru unduiau ori de cîte ori trecea o adiere ; ele acopereau albastrul-deschis al tapetului și zîmbetele albelor statui de zei care fuseseră de față la atîtea vesele ospete date în această sală. Și, înconjurat de rudele sale îmbrăcate în negru din creștet

pină-n tilpi, cu o bandă lată de doliu la mîneca bluzei de marinar, micul Johann stătea în picioare lingă catafalc, ametit de miresmele nenumăratelor jerbe și coroane de flori printre care, ușor de tot și perceptibil numai în răstimpuri, se amesteca un alt miros, necunoscut, și totuși straniu de familiar. Stătea și se uita la făptura nemișcată ce zăcea întinsă, între atlazuri albe, severă și solemnă.

Această nu era bunica. Era boneta ei de sărbătoare cu panglici albe de mătase și cărarea brun-roșcată pe dedesubt. Dar acest nas ascuțit, aceste buze surpate, această bărbie ieșită înainte, aceste mîini galbene, străvezii, împreunate pe piept, a căror răceală și rigiditate parcă se simțea, nu erau ale ei. Era o străină, o păpușă de ceară și ideea de a o înălța și de a o omagia în felul acesta avea ceva înfiorător. Și Hanno se uită spre salonul cu peisaje, ca și cum în clipa următoare acolo ar trebui să apară adevărata bunică... Dar ea nu venea. Era moartă. Moartea o prefăcuse pentru vecie în această figură de ceară cu buzele și cu pleoapele atît de neînduplecat, atît de sever închise...

Hanno stătea proptit în călcîiul stîng și cu genunchiul drept puțin îndoit, așa încît piciorul i se legăna ușor în vîrfurile degetelor. Cu o mînă își prinsese nodul de marinar de la piept, cealaltă-i atîrna inertă. Își ținea înclinat într-o parte capul cu părul castaniu-deschis, ce cădea buclat peste tîmple, iar pe sub sprîncenele-i înfruntate, ochii lui căprui cu reflexe aurii, împresurați de umbre albastre, priveau la fața cadavrului clipind, cu o expresie de repulsie și de curiozitate. Respira încet și cu ezitări, fiindcă la fiecare respirație aștepta mirosul, mirosul acela străin și totuși atît de familiar pe care nici valurile de miresme ale florilor nu izbuteau să-l înăbușe de tot. Și cînd venea, cînd Hanno îl simțea, sprîncenele i se încruntau și mai tare și buzele începeau să-i tremure... În cele din urmă oftă, dar oftatul acesta semănă atît de

mult cu un plîns fără lacrimi, încît doamna Permaneder se aplecă asupra lui, îl sărută și îl duse de acolo.

Și după ce, în salonul cu peisaje, senatorul și soția lui, împreună cu doamna Permaneder și Erika Weinschenk, primiseră timp de cîteva ceasuri condoleanțele întregului oraș, Elisabeth Buddenbrook, născută Kröger, fu redată pămîntului. Sosiseră la această înmormîntare rudele de departe din Frankfurt și din Hamburg și, în casa din Mengstrasse, ele găsiseră pentru ultima dată o primire ospitalieră. Mulțimea îndoliată umpluse sala cea mare, salonul cu peisaje, galeria cu coloane și coridoarele, cînd, între luminările aprinse, stînd drept și maiestuos la căpățiul sicriului, cu fața rasă ce se ridica din horbotele late și crețe de la gît și se îndrepta spre cer — avînd o expresie care oscila între fanatismul sumbru și transfigurarea suavă — și cu mîinile împreunate sub bărbie, pastorul Pringsheim de la biserica Sfînta Maria își rosti cuvîntarea funebră.

El preamări în fraze cînd sonore, cînd șoptite, calitățile defunctei, distincția și smerenia, veselia și pietatea, generozitatea și blîndețea ei. Aminti de „serile Ierusalimului” și de „școala de duminică”, trecu încă o dată prin strălucirea dialecticii sale întreaga viață lungă, bobată și fericită a răposatei... și fiindcă cuvîntul „sfîrșit” are neapărată nevoie de un epitet, la urmă el vorbi de sfîrșitul ei blînd.

Doamna Permaneder știa prea bine ce-și datorește în această oră sieși și întregii adunări, în materie de demnitate și de ținută care să-i facă cinste. Împreună cu fiica sa Erika și cu nepoata sa Elisabeth, ea ocupase locul cel mai de frunte, în imediata apropiere a pastorului, la căpățiul sicriului acoperit cu coroane, în timp ce Thomas, Gerda, Christian, Klothilde și micul Johann, ca și bătrînul consul Kröger, care ședea pe un scaun, trebuiau să se mulțumească să asiste la ceremonie în locuri mai puțin privilegiate, într-un rînd cu rudele de

gradul al doilea. Dreaptă ca un brad, cu umerii ridicați puțin, ea stătea acolo strângînd în mîinile-i împreunate o batistă cu margine neagră, și era atît de mîndră de rolul principal pe care-l avea la această solemnitate încît uneori durerea devenea un fapt secundar, era chiar uitată. Ochii, pe care și-i ținea mai mult plecați, știind că tot orașul o privește cu atenție, nu se puteau împotrivi totuși să nu se plimbe uneori pe deasupra mulțimii în mijlocul căreia ei o descoperiseră și pe Julchen Möllendorpf, născută Hagenström, și pe soțul acesteia... Da, da, trebuiră să vină cu toții : familiile Möllendorpf și Kistenmaker, Langhals și Oeverdieck ! Înainte ca Tony Buddenbrook să părăsească bătrîna casă părintească, ei fură nevoiți să se adune încă o dată aici, pentru a-i exprima, în ciuda lui Grünlich, în ciuda lui Permaneder și în ciuda lui Hugo Weinschenk, respectuoasele lor condoleanțe !...

Și cu discursul lui funebru, pastorul Pringsheim scormonea înainte rana deschisă din pricina morții, îi arăta fiecăruia, înadins, ce a pierdut, se pricepea să stoarcă lacrimi și din ochii care de la sine n-ar fi plîns, și oamenii mișcați îi erau recunoscători. Cînd aduse vorba de „serile Ierusalimului“, bătrînele prietene ale răposatei începură să suspine toate, cu excepția doamnei Kethelsen, care nu auzea nimic și privea drept în față cu expresia absentă a surzilor și, firește, cu excepția surorilor Gerhardt, descendentele lui Paul Gerhardt, care stăteau într-un colț, ținîndu-se de mîină, cu ochii senini, fiindcă se bucurau de moartea prietenei lor, și, dacă n-o pizmuiau, era numai fiindcă pizma și gelozia erau străine de inima lor.

Cît despre domnișoara Weichbrodt, ea își sufla fără-ncetare nasul, cu o mișcare scurtă și energică. Doamnele Buddenbrook din Breite Strasse însă nu plîngeau. Așa ceva nu intra în obiceiurile lor. Chipurile lor, mai puțin ascuțite decît de obicei, exprimau totuși o

blîndă satisfacție, dovedindu-se că moartea e dreaptă și nepărtinitoare...

Apoi după ce se stinse ultimul „amin“ al pastorului Pringsheim, fără zgomot, dar cu mișcări atît de iuți încît pelerinele negre li se umflau în spate, cu tricornuri negre pe cap, cei patru ciocli intrară și puseră mîna pe coșciug. Erau patru figuri de lachei, cunoscute de toată lumea, oameni de serviciu angajați cu ziua care la toate dineurile din societatea bună purtau castroanele grele și pe coridoare trăgeau cîte o dușcă din carafele de vin roșu, marca Möllendorpf. Dar și la înmormîntările de clasa întîi și a doua erau cît se poate de necesari și în aceste treburi aveau o dibăcie deosebită. Știau foarte bine că momentul în care sieriul e scos pentru vecie din mijlocul celor vii și dus de mîini străine, trebuie îndulcit prin tact și îndemînare. Din două-trei mișcări sprintene, tăcute și energice, ei ridicară greutatea de pe catafalc, o săltară pe umeri și înainte ca lumea să-și dea limpede seama de grozăvia clipei, sieriul acoperit cu flori luneca departe, fără zăbavă, deși în cadență măsurată, dispărînd printre coloanele galeriei.

Cucoanele se înghesuiau cu grijă în jurul doamnei Permaneder și a fiicei sale, pentru a le strînge mîna; cu ochii în pămînt, ele murmurau exact ce se murmură în asemenea împrejurări, în timp ce domnii se pregăteau să coboare la trăsuri...

Apoi... în șir lung și negru, cortegiul nesfîrșit străbăta străzile cenușii și umede, ieși prin poarta orașului, trecu de-a lungul aleii desfrunzite, înfiorate de ploaia subțire și rece, pînă la cimitir. Aici, în timp ce un marș funebru răsuna îndărătul unui tufiș pe jumătate despuiat, lumea petrecu sieriul pe jos, de-a lungul potecilor desfundate, pînă la marginea crîngului, unde cavoul familiei Buddenbrook își înălța stela gotică cu o mare cruce de gresie în vîrf... Lespedea de piatră de pe criptă, cu

herbul familiei sculptat în basorelief, se afla alături de cavoul negru, împrejmuît de verdeață umedă.

Acolo, jos, locul fusese pregătit pentru noul-venit. Sub supravegherea senatorului, se făcuse puțină ordine în zilele din urmă și rămășițele vechilor Buddenbrook fuseseră date mai la o parte. Acum, în timp ce muzica se stingea, sicriul plutea pe funiile ciocilor, deasupra adîncimii, cu pereții zidiți, aluneca în jos cu bubuituri înăbușite, și pastorul Pringsheim, care își pusese manșetele de lînă, începu din nou să vorbească. Vocea lui studiată răsuna limpede, mișcătoare și plină de evlavie deasupra gropii deschise ca și deasupra capetelor domnilor de față, capete ce stăteau plecate sau înclinate cu melancolie, și glasul pastorului se pierdea în aerul răcoros și liniștit de toamnă. În sfîrșit, se aplecă deasupra mormîntului, o chemă pe moartă cu numele ei întreg și o binecuvîntă cu semnul crucii. Cînd încetă să vorbească, și, cînd cu mânuși negre în mîini, toți domnii își ridicară jobenele în dreptul feței pentru a se închina în tăcere, soarele se ivi sărăcăcios de după nori. Nu mai ploua și, întrerupt de plescăitul stropilor ce cădeau rar din copaci și din tufe, se auzea pe ici pe colo, ca o părere, delicat și întrebător, cîte un ciripit de păsări.

Apoi toată lumea se puse în mișcare pentru a strînge încă o dată mîna fiilor și fratelui defunctei.

În pardesiul său de stofă groasă, de culoare închisă, rourat de stropii argintii de ploaie, Thomas Buddenbrook primea această defilare stînd între fratele său Christian și unchiul său Justus. Începuse să se îngrașe în timpul din urmă, singurul semn al vîrstei ce se vădea în exteriorul lui îngrijit cu meticulozitate. Obrajii, cu mustățile lungi și ascuțite, i se rotunjeau, dar erau albi-cioși, palizi, fără viață și fără sînge. Ochii săi, ușor înroșiți, priveau cu o politețe fără vlagă în fața fiecărui domn a cărui mînă o ținea o clipă în palma sa.

Opt zile mai târziu, un moșneag mărunțel, ras complet, cu părul alb ca zăpada, adus adînc pe frunte și pe țițele, ședea în cabinetul particular al senatorului Buddenbrook, în fotoliul tapisat cu piele de lingă masa de scris. Adus de spate ca un cocoșat, omul se proptea cu amîndouă mîinile în mînerul alb al bastonului, odihnindu-și bărbia ascuțită în palme; cu buzele strînse și răutăcioase, cu colțurile gurii lăsate în jos, el ridica spre senator o privire atît de respingătoare, de o perfidie atît de venimoasă, încît părea de neînțeles că acesta nu prefera să evite societatea unui astfel de individ. Dar Thomas Buddenbrook, tolănit în fotoliu, nu arăta nici un semn de neliniște și-i vorbea acestei apariții viclene și demonice ca unui cetățean inofensiv... Între șeful firmei *Johann Buddenbrook* și misitul Sigismund Gosch discuția se purta asupra prețului de vînzare al imobilului din Mengstrasse.

Asta cerea timp îndelungat, căci oferta de 28.000 de taleri a domnului Gosch îi părea excesiv de modestă senatorului; în schimb misitul se jura pe toate puterile iadului că ar fi o curată nebunie să adauge chiar o groșiță la această sumă. Thomas Buddenbrook vorbea despre poziția centrală a proprietății, despre întinderea ei neobișnuită, dar domnul Gosch îi ținu, cu glas înăbușit, îndîrjit și șuierat printre dinți, cu buzele schimonosite și cu gesturi înfiorătoare, un discurs despre răspunderea zdrobitoare pe care și-o lua asupra lui, o prelegere care prin energia ei pătrunzătoare putea fi numită aproape un poem...

...Hah, cui, cînd și pentru ce sumă îi va putea el vinde iar această casă? De cîte ori, în rostogolirea veacurilor, se interesează cineva de un astfel de imobil? Poate oare să-i făgăduiască preastimatul său prieten și protector că mîine, cu trenul de Büchen, va sosi un

nabab din India anume pentru a se instala în casa Buddenbrook ? El, Sigismund Gosch, va rămîne cu casa pe cap, da, cu casa pe cap, și atunci va fi un om doborît la pămînt, nimicît definitiv, care nu va mai avea timp să se ridice, căci ceasul lui a trecut, groapa lui e săpată, săpată...

Și cum această întorsătură îi plăcu, mai adause ceva despre *lemurii*¹ cu mers legănat și despre bulgării de pămînt ce cad cu bubuituri surde pe sicriu.

Dar senatorul nu se dădu bătut. El îi vorbi despre excelentele posibilități de a împărți terenul în mai multe loturi, stărui asupra răspunderii pe care o are față de frații săi și rămase neclintit la prețul de 30.000 de taleri, ca apoi să asculte cu un amestec de nervozitate și de plăcere o nouă replică viguroasă a domnului Gosch. Două ceasuri, dacă nu mai bine, ținu discuția aceasta în timpul căreia domnul Gosch avu ocazia să-și desfășoare tot registrul rolurilor lui de caracter. Juca oarecum un joc dublu, făcea pe sceleratul ipocrit :

— Hai să cădem de acord, domnule senator, tînărul meu protector... 84.000 de mărci... e oferta unui bătrîn cinstit ! spuse cu voce suavă, înclinîndu-și capul într-o parte, strîmbîndu-și fața devastată de grimase într-un zîmbet de sinceră ingenuitate și întinzîndu-i mîna mare, albă, cu degete lungi și tremurătoare.

Atît numai că totul era minciună și trădare ! Un copil ar fi putut să vadă ce este dincolo de această mască ipocrită sub care rînjea atît de sinistru profunda ticăloșie a acestui om...

În sfîrșit, Thomas Buddenbrook declară că are nevoie de oarecare răgaz pentru a se mai gîndi ; în orice caz, trebuie să stea de vorbă și cu frații săi înainte de a accepta suma de 28.000 de taleri, ceea ce nu prea crede că se va întîmpla. Deocamdată abătîu discuția pe

¹ Fantomele morților la romani.

un teren neutru, interesîndu-se de succesele comerciale ale domnului Gosch, de sănătatea lui...

Domnului Gosch îi mergea rău; cu un gest larg și frumos el respinse presupunerea că ar face parte dintre fericiți. Bătrînețea, blestemata de bătrînețe se apropia, sosise chiar, groapa lui, cum s-a mai spus, era săpată. Scara, abia își mai putea duce la gură paharul de grog, fără a vărsa jumătate din el, atît de tare îi tremura, din imboldul diavolului, brațul... Și orice blestem era zadarnic... Voința nu mai triumfa... Ei, dar oricum, avea o viață la spate, o viață nu tocmai săracă. A privit cu ochii treji această lume. Revoluții, războaie au trecut înviforate prin fața lui și valurile lor au brăzdat, așazicînd, și inima lui... Ah, la naiba, alte vremuri erau acelea cînd în ziua istoricei adunări cetățenești, alături de tatăl senatorului, consulul Johann Buddenbrook, el, Sigismund Gosch, înfruntase asaltul plebei înfuriate! Cea mai groaznică grozăvie!... Nu, viața lui n-a fost săracă, nici viața lui interioară n-a fost goală de tot. La naiba, simțise puteri în el, și cum e puterea e și idealul — spune Feuerbach. Și chiar în prezent încă, chiar în prezent... sufletul lui nu era sărăcit, inima îi rămăsese tînără, nu încetase și nu va înceta niciodată de a fi la înălțimea unor evenimente grandioase, de a-și îmbrățișa cu credință și căldură idealurile... Și le va duce cu dînsa și în mormînt, asta-i sigur! Dar oare idealurile sînt făcute pentru a fi atinse și realizate? Nicidecum! La stele nu rîvnim, dar speranța... O, speranța, nu împlinirea, ci speranța e lucrul cel mai de preț în viață! *L'Espérance, toute trompeuse qu'elle est, sert au moins à nous mener à la fin de la vie par un chemin agréable*¹. Asta a spus-o La Rochefoucauld²,

¹ Speranța, oricît de înșelătoare e ea, slujește cel puțin să ne ducă, spre sfîrșitul vieții, pe un drum plăcut (fr.).

² François de La Rochefoucauld (1613—1680), scriitor și moralist francez.

și nu-i așa că a spus-o frumos?... Firește, preastimatul său prieten și protector n-are nevoie să știe asemenea lucruri! Omul pe care valurile vieții reale îl ridică pe crestele lor și a cărui frunte e sărutată de noroc nu trebuie să aibă în minte astfel de lucruri. Dar cel care visează singuratic, părăsit în adâncul întunericului, acela are nevoie de așa ceva!...

— Sînteți un om fericit, spuse deodată, punîndu-și mîna pe genunchiul senatorului și ridicîndu-și spre el ochii umezi... O, ba da, nu protestați, că păcătuiți. Sînteți un om fericit. Țineți norocul în brațe! Ați ieșit în lume și l-ați cucerit cu brațe puternice!... cu mîini puternice! se corectă el, neputînd suferi repetiția la un interval așa de mic a cuvîntului „brațe“. Apoi tăcu și, fără să asculte un singur cuvînt din răspunsul evaziv și resemnat al senatorului, continuă să-l privească drept în față, sumbru și visător. Pe neașteptate se ridică: Dar noi stăm la taifas, deși s-ar zice că ne-am întîlnit pentru a încheia o afacere. Timpul e scump, să nu-l pierdem în tergiversări! Ascultați-mă... Fiindcă e vorba de *dumneavoastră*... mă înțelegeți? Fiindcă... Părea că domnul Gosch se va pierde din nou în visuri frumoase, dar omul se réculese și strigă, cu un gest larg, plin de elan și de entuziasm. Douăzeci și nouă de mii de taleri... optzeci și șapte de mii de mărci pentru casa mamei dumneavoastră! Bine?

Și senatorul Buddenbrook căzu de acord.

Precum era de prevăzut, doamna Permaneder găsi că prețul acesta era ridicol de mic. Dacă, ținînd seama de amintirile care o legau de această casă, cineva i-ar fi numărat pe masă un milion, ea ar fi găsit că așa se cuvenea pur și simplu să se întîmple și nimic mai mult. Cu toate acestea se obișnuie repede cu suma pe care i-o spusese fratele său, mai ales fiindcă gîndurile și năzuințele ei se îndreptau spre planuri de viitor.

Se bucura din toată inima de mobila multă și de calitate care-i revenise și cu toate că deocamdată nimeni nu se gîdea s-o alunge din casa părintească, alerga de zor în toate părțile să găsească și să închirieze o nouă locuință pentru ea și pentru ai săi. Despărțirea va fi grea, fără îndoială... și cînd se gîdea la aceasta ochii i se umpleau de lacrimi. Pe de altă parte însă perspectiva schimbării și a înnoirii își avea totuși farmecul ei... Nu era oare ca și cum și-ar fi întemeiat un al patrulea cămin? Din nou vizita apartamente, din nou se sfătuia cu tapițerul Jacobs, din nou se tîrguia prin magazine pentru draperii și covoare de scară... Inima-i bătea într-adevăr, inima acestei femei bătrîne, călită de viață, bătea mai tare!

Astfel trecură săptămîni de zile, patru, cinci, și chiar șase săptămîni. Căzu întîia zăpadă, sosise iarna, sobele duduiau și familia Buddenbrook se întreba mîhnită cum o să fie Crăciunul din acest an... Dar, pe neașteptate, ceva dramatic se întîmplă, ceva peste măsură de uluitor; lucrurile luară o întorsătură ce merita și reținu într-adevăr atenția generală. O întîmplare interveni... *căzu ca trăsnetul*, o făcu pe doamna Permaneder să se oprească din îndeletnicirile ei, să încremenească pe loc.

— Thomas, spuse ea, oare eu am înnebunit sau Gosch aiurează? Nu se poate să fie adevărat! E prea *absurd*, prea de neînchipuit, prea...

Tăcu, ducîndu-și amîndouă mîinile la tîmple. Dar senatorul dădu din umeri.

— Fetițo dragă, nimic nu e încă hotărît, dar ideea, posibilitatea s-a ivit și dacă judeci puțin mai liniștit, ai să vezi că nu e nimic de necrezut într-însa. Te izbește puțin, recunosc; eu însumi m-am dat un pas înapoi cînd Gosch mi-a spus-o. Dar de neînchipuit? ! Ce-i stă în cale?

— Mai bine moartea pe loc, spuse Tony, apoi se așeză pe un scaun și nu se mai mișcă.

Ce se petrecea? Se găsisese un cumpărător pentru casă sau cel puțin cineva care arăta interes pentru ea și care își exprimase dorința de a vizita mai amănunțit proprietatea de vânzare, în scopul de a continua negocierile. Și această persoană era domnul Hermann Hagenström, comerciant angrosist și consul regal al Portugaliei.

Cînd îi ajunsese la ureche primul zvon, doamna Permaneder amărî, încremeni, ca lovită în moalele capului, nu credea, nu era în stare să înțeleagă în toată profunzimea ei această idee. Acum însă, cînd pe zi ce trecea zvonurile deveneau tot mai reale, cînd se aștepta din zi în zi vizita consulului Hagenström în Mengstrasse, Tony se reculese, își veni în fire. Nu mai protesta, se răzvrătea. Găsea cuvintele de care avea nevoie, cuvinte arzătoare, tăioase, pe care le agita ca pe niște torțe incendiare sau topoare de război.

— Asta nu se va întîmpla, Thomas! Atîta vreme cît voi trăi eu, asta nu se va întîmpla. Un cîine cînd îl vinzi, te uiți pe mîna cui ajunge. Și casa mamei? Casa noastră! Salonul cu peisaje!...

— Și eu te întreb, ce-i stă la urma urmei în cale?

— Ce-i stă în cale? Dumnezeule din ceruri, ce-i stă în cale? Munți ar trebui să stea în calea acestui grăsan, Thomas! Munți! Dar el nu-i vede! Nu se sinchisește de ei! N-are simț pentru așa ceva! Ce-i omul acesta? Vită?... Din timpuri străvechi alde Hagenström ne sînt dușmani... Hinrich bătrînul îi făcea zile fripte tatei și bunicului și dacă pînă acum Hermann nu ți-a putut face încă nici un rău mai mare, dacă nu ți-a vîrit bețe-n roate, e că încă n-a avut ocazia... Cînd eram copii, l-am palmuit în plină stradă — aveam motivele mele — și soră-sa, încîntătoarea Julchen s-a răzburat, zgîriindu-mă pe față, de era să mă facă de rușine. Astea-s copilării, zici tu... Bine! Dar ei ne priveau batjocoritor, cu bucurie cînd ni se întîmpla cîte o nenorocire și mai cu seamă

cu eram aceea care le prilejuiam această plăcere... Așa a vrut Dumnezeu... Și cită pagubă ți-a făcut consulul în afaceri și cu cită nerușinare ți-a luat-o înainte, asta tu trebuie s-o știi mai bine decât oricine, Tom, nu eu am să te lămuresc în această privință. Și când au văzut că pînă la urmă Erika tot a reușit să se mărite bine, de veninoși ce sînt nu s-au astîmpărat pînă nu l-au dărîmat și l-au închis pe director prin manevrele fratelui lor, acest cotoi, acest diavol de procuror general... Și acum vor să se obrăznicească... Nu le e rușine să...

— Ascultă-mă, Tony : mai întii nu mai avem nici un drept serios de a ne amesteca în această chestiune. Ne-am înțeles cu Gosch și acum e rîndul lui să încheie afacerea cu cine vrea. Admit că aici e o anumită ironie a sorții...

— Ironia sorții? Da, Tom, asta e felul tău de a te exprima. Eu însă o numesc o rușine, o lovitură de pumn în obraz și asta și este !... Nu te gîndești ce ar însemna asta ? Dar gîndește-te puțin, Tom. Ar însemna că familia Buddenbrook a ajuns la sapă de lemn, s-a isprăvit definitiv cu ei, bat în retragere și în locul lor intră, cu surle și tobe, familia Hagenström... Niciodată, Thomas, niciodată nu voi juca un rol în acest spectacol ! Niciodată nu voi da o mîna de ajutor la o astfel de josnicie ! Să poftească să vie, să îndrăznească să intre aici, să viziteze casa ! Eu n-o să-l primesc, te rog să mă crezi ! Am să mă retrag într-o odaie cu fiica mea și cu nepoata mea, am să încui ușa și am să refuz să-l primesc. Asta am să fac...

— Vei face ce vei găsi de cuviință, draga mea, dar mai înainte te vei gîndi, sper, dacă nu e mai cuminte să păstrezi cu grijă buna-cuviință socială. Crezi poate că consulul Hagenström s-ar simți profund jignit de purtarea ta ? Te înșeli foarte tare, copila mea. Nici nu s-ar bucura, nici nu s-ar supăra. S-ar mira doar, s-ar mira, rece, indiferent, și atîta tot... Tu pleci de la presupu-

nerea că el are față de tine și față de noi aceleași sentimente pe care tu le nutrești față de el. Eroare, Tony ! El nu te urăște de loc. De ce te-ar urî ? El nu urăște pe nimeni. Lucrurile-i merg în plin, are noroc cu carul și e bunăvoința și seninătatea întrupată, crede-mă. Ți-am spus de zeci de ori că pe stradă te-ar saluta cu cea mai mare amabilitate dacă te-ai putea stăpîni măcar o singură dată și nu ți-ai ridica nasul cu un aer atît de agresiv și de semeț. El se miră, desigur, de purtarea ta, timp de două minute încearcă o senzație calmă, puțin ironică, de uimire, dar aceasta nu poate tulbura cituși de puțin echilibrul unui om căruia nimeni nu-i poate aduce nici o învinuire... Și tu de ce îl învinuiești în fond ? Dacă m-a depășit cu mult în afaceri, dacă în treburile publice se ridică uneori cu succes împotriva mea, foarte frumos : înseamnă că e un comerciant mai vrednic și un om politic mai capabil decît mine... N-ai nici un motiv să rîzi cu aerul acesta bizar și furios. Dar pentru a ne întoarce la casă, de multă vreme ea nu mai are o însemnătate într-adevăr reală pentru familie, însemnătatea aceasta a trecut încetul cu-ncetul în întregime asupra casei mele... asta ți-o spun ca să te consolez pentru orice eventualitate. Pe de altă parte, oricine poate vedea cum a ajuns consulul Hagenström la ideea acestei cumpărări. Oamenii s-au ridicat, familia lor crește, s-au încuscrit cu Möllendorpf și, cît privește banii și vaza, sînt într-un rînd cu cele mai alese familii ale orașului. Dar le lipsește ceva, un semn exterior la care pînă acum, din înțelepciune și lipsă de prejudecăți, au renunțat... Consacrarea istorică, autenticitatea, ca să zic așa... Se pare că acum le-a venit pofta de așa ceva și își fac rost de ele instalîndu-se într-o casă ca aceasta... Și ține minte ce-ți spun : pe cît va putea, consulul va lăsa totul neschimbat, nu va reconstrui nimic, va păstra și pe *Dominus providebit* deasupra porții, deși, să fim drepti și să recunoaștem :

nu Domnul, ci el singur, consulul, a dat un avînt atît de îmbucurător casei *Strunck & Hagenström*...

— Bravo, Tom! Ah, ce bine-mi face să te aud î sfîrșit spunînd o răutate la adresa lui! Căci la urm urmei asta-i tot ce vreau. Doamne, dacă aș avea capu tău, ce mi ți l-aș juca! Dar tu stai aici...

— Ei, ca să vezi și tu cîte parale merită capu meu...

— Stai, zic, aici și îmi vorbești de treaba asta cu o liniște pe care n-o înțeleg, îmi explici purtarea lui Hagenström!... Eh, poți să-mi spui ce poțeste, inima ta e la fel cu a mea, și pur și simplu nu cred că lucrul acesta te lasă atît de rece pe cît arăți. Tu răs-punzi la tînguirile mele... poate că vrei să te mîngîi pe tine însuși...

— Te cam întreci cu gluma, Tony... Ceea ce „par“ că fac e realitate... te rog! Restul nu privește pe ni-meni.

— Spune-mi un singur lucru, Tom, te implor: Nu cumva e un vis febril?

— Perfect.

— Un coșmar?

— De ce nu?

— O comedie sinistră?

— Destul! Destul!

Și consulul Hagenström apăru în Mengstrasse, împreună cu domnul Gosch. Cu pălăria-i de iezuit în mină, adus de spate, aruncînd priviri perfide în jurul lui, misitul trecu prin fața jupînesei care dusesese înă-untru cărțile de vizită și ținea deschisă ușa cu geamuri, apoi intră și el, după consul, în salonul cu peisaje...

Hermann Hagenström purta o blană groasă și grea ce-i ajungea pînă la glezne; era descheiată în față, lăsînd să se vadă sub ea un costum de iarnă de stofă englezească, fibroasă și trainică, de culoare verde-gălbui. Era o figură de oraș mare, un tip impunător de

n de bursă. Se îngrășase atât de mult încît nu numai
rbia ci întreaga parte de jos a feței îi era dublă și
rba blondă, retezată scurt, nu izbutea să ascundă
este valuri de grăsime, iar pielea capului, tunsă
flug, făcea cute groase la anumite mișcări ale frunții
sprincenelor. Nasul i se așternea mai turtit ca odi-
oară peste buza de sus și răsuflea anevoie în mustăți;
în cînd în cînd însă gura trebuia să-i sară în ajutor,
eschizîndu-se pentru o respirație mai deplină. În ase-
nenea clipe tot se mai auzea plescăitul ușor ce se
producea prin faptul că limba nu se desprindea decît
treptat de falca de sus și de cerul gurii.

Doamna Permaneder păli cînd auzi acest zgomot cu-
noscut de demult. Piinișoarele cu lămîie și cu trufe și
plateuri de ficat de gîscă apărură în fața ochilor ei su-
fletești și erau cît pe ce să-i clatine un moment dem-
nitatea împietrită a atitudinii... Cu o bonețică de doliu
pe părul lins, pieptănat cu cărare, îmbrăcată într-o
rochie neagră ce-i venea foarte bine și a cărei fustă era
acoperită de volane pînă sus, Tony ședea pe sofa, cu
brațele încrucișate, cu umerii puțin ridicați și chiar la
intrarea celor doi domni, ea adresă o remarcă indife-
rentă și liniștită fratelui său, senatorul, care n-ar fi
îndrăznit s-o lase singură în aceste împrejurări... Rămase
șezînd, în timp ce senatorul înaintă pînă în mijlocul
odăii pentru a schimba un salut cordial cu misitul Gosch
și unul corect și politicos cu consulul. Apoi se ridică și
ea, se înclină ușor, deodată în fața ambilor vizitatori, și
fără să stăruie prea mult, repetă, cu gestul și cu vorba,
invitația fratelui, poftindu-i să ia loc. De altfel de in-
diferentă ce voia să pară, își ținea ochii aproape închiși.

În timp ce se așezau și în minutele următoare, consu-
lul și misitul vorbeau mereu, cînd unul, cînd celălalt.
Domnul Gosch cu o smerenie respingător de falsă — și
orbul trebuia să vadă perfidia ce sta la pîndă îndărătul
ei — se adresă gazdelor rugîndu-i să binevoiască a ierta

supărarea, dar domnul consul Hagenström ar dori să treacă prin toate încăperile căci, eventual, ar fi amator să cumpere casa... Cu o voce care doamnei Permaneder îi aminti iar de pûnişoarele cu lămîie, consulul repetă, în alţi termeni, acelaşi lucru. Da, într-adevăr i-a venit această idee şi ideea s-a transformat repede într-o dorinţă pe care speră s-o poată realiza pentru el şi ai săi, presupunînd, bineînţeles, că domnul Gosch nu intenţionează să facă o afacere prea bună pe spinarea lor, ha, ha, ha !... Scurt, nu se îndoieste că lucrurile se pot rezolva spre mulţumirea tuturor.

Avea în toată purtarea lui ceva degajat, lipsit de griji, jovial, de om de lume şi asta nu întîrzie s-o impresioneze pe doamna Permaneder, mai ales că, din curtoazie, i se adresa aproape totdeauna ei. Ba găsi de cuviinţă să-şi motiveze pe larg şi pe un ton oarecum de scuză intenţia de cumpărător.

— Spaţiu, mai mult spaţiu ! spuse. Casa mea din Sandstrasse... N-o să mă credeţi, stimată doamnă şi dumneavoastră, domnule senator... e literalmente din ce în ce mai strîmtă pentru noi, uneori abia ne mai putem mişca în ea. De oaspeţi străini nu mai vorbesc... Doamne fereşte ! Ajunge literalmente familia, Huneus, Möllendorpf, familia fratelui meu Moritz... şi stăm literalmente ca sardelele... Ei bine, de ce ?... nu-i aşa ?

Vorbea pe un ton de uşoară indignare, cu o expresie şi cu gesturi care parcă voiau să însemne : „Veţi înţelege că n-am nici o nevoie să rabd mai departe această situaţie... Aş fi un prost... de vreme ce, slavă Domnului, am posibilitatea s-o remediez...”

— Mă gîndeam să aştept, continuă el, mă gîndeam să aştept pînă cînd Zerline şi Bob vor avea nevoie de casă. Abia atunci aş fi vrut să le-o cedez pe a mea şi să caut una mai încăpătoare pentru mine, dar... se întrepruse, ştiţi că fiica mea Zerline şi Bob, băiatul cel mare al fratelui meu, procurorul, sînt logodiţi de ani de zile...

N-are rost să mai amînăm nunta multă vreme. Cel mult încă doi ani... Sînt tineri... cu atît mai bine! Scurt și cuprinzător : de ce să-i aștept și să scap prilejul favorabil ce mi se oferă în clipa de față ? Nu văd literalmente nici un motiv rezonabil...

În odaie, domnea înțelegere deplină. Conversația se opri un răstimp asupra acestei chestiuni de familie, asupra acestei apropiate căsătorii ; și cum căsătoriile fericite între veri primari erau un lucru destul de obișnuit în oraș, nimeni nu se scandaliza. Gazdele se interesară de planurile tinerilor, planuri care prevedeau chiar și voiajul de nuntă. Totul era pus la punct... Tinerii aveau de gînd să plece pe Coasta de Azur, la Nisa și așa mai departe... „De ce nu ? dacă asta le e dorința“. Stăpîinii casei întrebară și de copiii mai mici și consulul vorbi cu plăcere și satisfacție despre ei, dînd ușor din umeri. El avea cinci copii, fratele său Moritz, patru : băieți și fete... da, mulțumesc de întrebare, sănătoși tun. „Și de ce n-ar fi sănătoși, nu-i așa ?“ Într-un cuvînt, erau bine. Apoi începu să vorbească iar despre înmulțirea familiei, despre înghesuiala din casa lui.

— Ei da, aici e altceva ! spuse. Asta am văzut-o încă din drum, venind înapoi... Casa e o perlă, fără discuție, o adevărată perlă, dacă, în fața unor astfel de dimensiuni, comparația poate sta în picioare, ha, ha !... Chiar numai tapetele acestea !... Vă mărturisesc, stimată doamnă, că în timp ce vă vorbesc, le admir necontenit. Șarmantă odaie, literalmente ! Cînd mă gîndesc că aici v-a fost dat să trăiți pînă acum...

— Cu unele întreruperi, da, răspunse doamna Permaneder cu acea voce ascutită cu care vorbea uncori.

— Întreruperi, da, repetă, cu un zîmbet prevenitor, consulul. Apoi aruncă o privire spre senatorul Buddenbrook și spre domnul Gosch, și cum cei doi domni erau cufundați în discuție, el își apropie scaunul de canapea și se aplecă spre doamna Permaneder, atît de tare

încît pufăitul lui greu, pe nări, o izbea drept în nas. Prea politicoasă pentru a se întoarce și pentru a-i evita respirația, ea ședea țeapănă, cît putea mai drept, și privea pe sub pleoapele-i coborîte, în jos, spre el. Dar consulul habar n-avea de situația ei neplăcută și forțată. Ce ziceți, doamna mea?... spuse el. Mi se pare că noi am mai făcut cîndva, demult, niște afaceri împreună. E adevărat că atunci... Doamne, despre ce era vorba?... De niște dulciuri, de zaharicale — nu?... Iar acum e vorba de o casă întreagă...

— Nu-mi aduc aminte, răspunse doamna Permaneder și își înțepeni și mai tare gîtul, fiindcă domnul Hagenström își apropie și mai necuviincios și supărător mutra...

— Nu vă aduceți aminte?

— Nu, vă spun cîstit, nu știu nimic de nici un fel de zaharicale. Îmi amintesc vag doar de niște chifle cu lămîie și cu cîrnați... un fel de tartine destul de dezgustătoare... Nu mai știu dacă erau ale mele sau ale duminicilor... Eram copii pe vremea aceea... Dar afacerea cu casa îl privește numai și numai pe domnul Gosch...

Îi aruncă în grabă o privire recunoscătoare fratelui său care văzînd-o atît de strîmtorată îi sări într-ajutor, îngăduindu-și să-i întrebă pe domni dacă n-ar dori să facă deocamdată o plimbare prin toată casa. Aceștia primiră și își luară rămas bun de la doamna Permaneder, dar numai provizoriu, sperînd că mai tîrziu o să mai aibă plăcerea... apoi, conduși de senator, ieșiră amîndoi prin sufragerie.

Senatorul Buddenbrook urcă și coborî scările cu ei, le arătă odăile de la etajul al doilea, ca și pe cele ce dădeau spre coridorul de la etajul întîi și încăperile de la parter, ba chiar și bucătăria și pivnița. În birouri renunțară să intre, deoarece vizita consulului coincidea cu orele de lucru ale *Societății de asigurări*. Schimbară cîteva cuvinte în legătură cu noul director despre care consulul Hagenström spuse de două ori la rînd că îl

consideră un om într-adevăr cinstit, constatare la care senatorul nu-i răspunse nimic.

Străbătură apoi grădina desfrunzită, călcînd prin zăpada topită pe jumătate, aruncară o privire asupra „portalului” și se întoarseră în curtea din față, lîngă spălatorie. De aici, prin gangul îngust, pietruit, mărginit de ziduri, trecură prin a doua curte (unde se înălța stejarul), spre clădirile din fund. Aici nu întâlneau altceva decît bătrînețe, decrepitudine și neglijență. Smocuri de iarbă și de mușchi creșteau printre lespezile din curte, scările casei erau pe de-a-ntregul dărăpănate și vizitatorii nu izbutiră să tulbure decît pentru o clipă, doar cît deschiseseră ușa, familia de pisici care trăia la largul ei cuibărită în sala de biliard ; de intrat însă nu intrară căci podelele erau nesigure.

Consulul Hagenström tăcea, vădit preocupat de socoteli și planuri...

— Ei da, spunea mereu, cu un aer indiferent și evaziv, vrînd parcă să arate că dacă va ajunge stăpîn aici, totul se va schimba. Cu aceeași expresie se opri o clipă și pe podina de lut bătucit de la parter, uitîndu-se spre podul gol. Ei da, repetă el, făcînd să se bălăbănească ușor odgonul gros cu împletitura destrămată pe ici pe colo care, cu un cîrlig de fier ruginit la capăt, atîrna de ani de zile nemișcat în mijlocul încăperii. Apoi se răsuci din călcîie. Ei, vă mulțumesc din inimă de oste-neală, domnule senator ; cred că am isprăvit, spuse el.

Nu mai scoase apoi aproape nici un cuvînt în timp ce, cu pași repezi se întoarseră în clădirea din față și nici mai tîrziu cînd, în salonul cu peisaje, fără a se mai așeza, cei doi vizitatori își luară rămas bun de la doamna Permaneder, și cînd în sfîrșit Thomas Buddenbrook îi conduse pe scări în jos pînă la peron. Dar îndată ce se despărțiră de senator și ieșiră pe poartă, domnul consul Hagenström se întoarse spre însoțitorul său,

misitul, și era ușor de văzut că între cei doi începu o conversație foarte animată...

Senatorul urcă în salonul cu peisaje unde doamna Permaneder, fără să se rezeme de speteaza scaunului, ședea dreaptă, cu o înfățișare severă, la locul ei de lângă fereastră, tricotînd cu două andrele lungi de lemn o hăinuță neagră de lînă pentru mica Elisabeth, nepoată-sa, și aruncînd din cînd în cînd cîte o privire prin „spion”. Cu mîinile în buzunarele pantalonilor, Thomas se plimbă un timp în sus și-n jos prin odaie.

— Ei bine, l-am lăsat în grija misitului, spuse apoi. Nu ne rămîne decît să așteptăm, să vedem ce o să iasă. Cred că o să cumpere tot ; o să locuiască aici în față, iar terenul din spate o să-l valorifice într-un fel oarecare...

Tony nu se uită la el, nu-și schimbă poziția țeapănă și nici nu încetă să tricoteze ; dimpotrivă, iuțelea cu care se mișcau acele spori considerabil.

— O, firește, o s-o cumpere, o să cumpere tot, spuse, cu obișnuita-i voce ascuțită. De ce n-ar cumpăra-o, nu-i așa ? N-ar avea literalmente nici un sens să n-o facă.

Și cu sprîncenele ridicate, prin ochelarii, pe care în timpul din urmă era nevoită să-i folosească la lucrul de mînă, dar pe care nu se pricepea de loc să și-i potrivească pe nas, ea urmărea cu o privire fixă și hotărîtă andrelele ce se învîrteau cu o iuțală amețitoare, zdrăngănînd ușor.

Sosi și Crăciunul, primul Crăciun fără doamna consul. Seara de 24 decembrie fu sărbătorită în casa senatorului, dar fără domnișoarele Buddenbrook din Breite Strasse și fără bătrînii Kröger, căci acum, de cînd încetaseră reuniunile săptămînale, Thomas Buddenbrook nu se arăta dispus să adune în casa lui pe toți participanții la serile de Crăciun ale maică-si și să le pregătească daruri. Nu-i pofti la el decît pe doamna Permaneder cu Erika Wein-

schenk și cu mica Elisabeth, apoi pe Christian, pe Klothilde, pensionara mănăstirii, și pe domnișoara Weichbrodt, care nu renunța la obișnuita împărțire de daruri, cu nelipsitele accidente, în seara de 25 decembrie, în odăița ei încălzită peste măsură.

Lipsea ceata „săracilor casei“ care altădată, în Mengstrasse, primeau încălțăminte și haine de lână și nici corul de băieți nu mai fusese adus. În salon se cântă doar *Noapte lină, noapte sfântă*. După care Therese Weichbrodt citi din *Biblie* cât se poate de exact capitolul de Crăciun, înlocuind-o pe soția senatorului, căreia nu-i plăceau în mod deosebit toate acestea. Apoi, cântînd cu jumătate gură întia strofă din *O, brad frumos*, lumea trecu prin șirul de odăi în marea sală.

N-aveau nici un motiv deosebit de a se veseli. Fețele erau departe de a radia fericire și conversația nu era de loc însuflețită. Despre ce se putea vorbi? Nu prea se arătau semne îmbucurătoare la orizont. Își aduseră aminte de răposata mamă, vorbiră despre vânzarea casei, despre apartamentul luminos de la etaj, pe care doamna Permaneder îl închiriasse într-o casă prietenoasă dincolo de Holstentor în fața parcului din „Lindenplatz“ și de ceea ce avea să se întîmple cînd Hugo Weinschenk va fi din nou liber... În răstimpuri, micul Johann cînta la pian cîte o bucată studiată cu domnul Pfühl, apoi o acompanie pe maică-sa, cu oarecare poticneli, dar cu o sonoritate frumoasă, într-o sonată de Mozart. Lumea îl lăudă, îl sărută, dar Ida Jungmann trebui să-l ducă de vreme la culcare, fiindcă, din pricina unei recente crize intestinale, în seara aceea era foarte palid și părea obosit.

Chiar Christian, care de cînd cu ciondăneala aceea din sufrageria mică nu mai scosese o vorbă despre proiectul lui de căsătorie și continua să aibă cu fratele său aceleași relații, puțin onorabile pentru dînsul, nu era de loc vorbăreț și n-avea nici un chef de glume. Plim-

bîndu-și ochii de jur împrejur, el încercă în treacăt să trezească la cei de față puțin interes pentru „chinul” din coasta-i stîngă și plecă devreme la club de unde nu se întoarse decît pentru tradiționala cină... Cînd se văzură scăpați de această seară de Crăciun, soții Buddenbrook se simțiră aproape fericiți.

Pe la începutul anului '72, gospodăria răposatei doamne Buddenbrook fu desfăcută. Servitorimea se împrăstie și doamna Permaneder mulțumi lui Dumnezeu că, luînd cu ea rochiile de mătase și albiturile pe care pusese mîna, plecă și *mamsell* Severin care îi contestase pînă atunci, într-un mod absolut insuportabil, autoritatea. Apoi camioane se opriră în Mengstrasse și în curînd vechea casă fu golită. Sipetul cel mare, sculptat, candelabrele aurite și celelalte lucruri ce-i reveniseră senatorului și nevestei sale fură transportate în Fischergrube. Christian se mută cu lucrurile sale într-o garsonieră de trei camere în apropierea clubului, iar mica familie Permaneder-Weinschenk se instalează la etajul înșorit și nu fără oarecare pretenții de distincție din Lindenplatz. Era o locuință mică și elegantă : pe ușa de la etaj, o placă sclipitoare de aramă purta următoarea inscripție cu litere grațioase : *Văd. A. Permaneder-Buddenbrook.*

De abia se goli casa din Mengstrasse că la fața locului apărură de îndată o ceată de muncitori, care se apucă să dea jos zidurile clădirilor din fund ; praful de mortar vechi întuneca aerul... Imobilul trecuse definitiv în proprietatea consulului Hagenström. Se pare că omul își făcuse o adevărată ambiție din a-l cumpăra căci supralicită numai decît oferta pe care domnul Sigismund Gosch o primise din Bremen și acum, că era stăpînul casei, el se apucă s-o pună în valoare cu acea ingeniozitate pe care lumea i-o admira de mult. Chiar în primăvară se mută cu familia în clădirea din față, lăsînd totul, pe cît se putea, în vechea stare, limitîndu-se la mici reparații ocazionale și la cîteva schimbări imediate cerute de

spiritul vremii ; astfel de pildă fură îndepărtate şnururile cu clopoţel, în locul lor instalându-se în toată casa sonerii electrice... Dar clădirea din spate dispăruse de pe faţa pământului şi una nouă răsări în locul ei, o construcţie cochetă, aerisită, cu faţada spre Bäckergarbe, cu localuri spaţioase pentru depozite şi magazine.

Doamna Permaneder îi jurase de mai multe ori fratelui său că de aci înainte nici o putere de pe pământ n-o s-o facă să arunce măcar o privire asupra casei părinteşti. Dar fu cu neputinţă să-şi ţină acest legământ, fiindcă uneori era nevoită să treacă prin faţa magazinelor şi vitrinelor noii clădiri, închiriate repede şi cât se poate de bine, sau pe dinaintea venerabilei faţade a clădirii principale unde acum sub *Dominus providebit* se putea citi numele consulului Hermann Hagenström. În asemenea clipe, în plină stradă, şi oricâtă lume ar fi văzut-o, doamna Permaneder-Buddenbrook izbucnea pur şi simplu în hohote de plîns. Îşi dădea capul pe spate ca o pasăre care se pregăteşte să cînte, îşi ducea batista la ochi şi scotea un geamăt repetat, amestec de protest şi de tînguire, apoi, fără să-i pese de trecători sau de rugămintile fiicei sale, se lăsa în voia lacrimilor.

Era tot acelaşi plîns nesocotit, liniştitor, de copil, care îi rămăsese credincios prin toate furtunile şi naufragiile vieţii.

CAPITOLUL I

În ceasurile-i de tristețe, Thomas Buddenbrook se întreba adeseori ce mai este el în definitiv, ce-l mai îndreptățește să se creadă cît de cît superior oricăruia din concetățenii săi modest înzestrați, mic-burghezi mărginiți și cumsecade. Vigoarea avîntului plin de imaginație, idealismul vesel al tinereții se dusesese. Pentru a putea munci jucîndu-te, pentru a te putea juca muncind, năzuind, cu ambiții pe jumătate serioase, pe jumătate glumețe, spre ținte cărora nu le acorzi decît o valoare metaforică — pentru astfel de compromisuri țesute din scepticism jovial și din spirituale jumătăți de măsuri, e nevoie de multă vioiciune, de umor și de voie bună. Și Thomas Buddenbrook se simțea nespus de obosit și de abătut.

Realizase tot ce se putea realiza și știa bine că a depășit de mult punctul culminant al vieții, dacă din capul locului — adăuga în sinea lui — se poate vorbi de un punct culminant într-o viață atît de mediocră și de meschină.

În ceea ce privește afacerile, părerea generală era că averea lui fusese considerabil redusă și că firma se afla în declin. Și totuși, dacă se ținea seama de moștenirea rămasă de la maică-sa, de partea ce-i revenea din casa

părintească din Mengstrasse, și de proprietățile funciare pe care le avea, era încă un om de peste șase sute de mii de mărci. Dar capitalul rulant zăcea mort de ani și ani de zile, și negustoria cărpănoasă, de care senatorul se plînsese pe vremea afacerii cu recolta de la Pöppenrade, nu numai că nu se îndreptă ci, dimpotrivă, se înrăutăți după lovitura pe care o primise atunci. Și într-un timp cînd totul era animat, pus în mișcare de bucuria victoriei, și cînd, în urma aderării orașului la uniunea vamală, mici dugheni erau în stare să se transforme în cîțiva ani în case comerciale cu mare vază, firma *Johann Buddenbrook* stagna, nefiind în stare să tragă vreun folos din cuceririle epocii și întrebât de mersul afacerilor, șeful ei răspundea cu un gest obosit și evaziv : „Eh, nu-i nici o bucurie...” Un concurent mai activ, prieten apropiat al familiei Hagenström, declară într-o bună zi că la bursă, Thomas Buddenbrook nu mai are, în fond, decît un rol decorativ și această glumă ce însemna o aluzie la exteriorul îngrijit al senatorului stîrnise valuri de risete admirative, fiind socotită un succes magistral al abilității dialectice.

Dar dacă activitatea lui Thomas Buddenbrook în interesul străvechii firme, pe care altădată o slujise cu atîta entuziasm, era paralizată de loviturile suferite și de oboseala sufletească, la rîndul lor năzuințele sale de ascensiune în viața publică a orașului se izbeau de limite exterioare de netrecut. De ani de zile, de pe timpul chemării lui în Senat, el obținuse și aici tot ce se putea obține. Nu-i mai rămînea decît să păstreze pozițiile pe care le ocupa, să îndeplinească funcțiile pe care le deținea, dar nu mai avea nimic de cucerit. Numai prezentul era al lui, realitatea mărunță ; viitorul însă, planurile ambițioase, nu. E adevărat că în treburile orașului el știuse să-și asigure o putere mai cuprinzătoare decît oricine în locul lui și chiar dușmanii săi cu greu ar fi putut tăgădui că el era „mîna dreaptă” a primarului.

Dar primar nu putea ajunge Thomas Buddenbrook, căci era comerciant și nu cărturar; nu absolvise nici măcar liceul, nu era jurist și mai cu seamă nu avea formație academică. Și el, care de cînd se știa își consacra orele libere lecturilor istorice și literare, care ca spirit, inteligență, cultură și purtări, se simțea superior tuturor celor din jurul său, nu-și putea ascunde ciuda că lipsa de calificare reglementară îl împiedica să ajungă la locul întii în micul stat în care îi fusese dat să se nască.

— Ce proști am fost, îi spuse într-o zi prietenului și admiratorului său Stephan Kistenmaker, dar se gîndea doar la el, că ne-am vîrît așa de timpuriu în birouri, în loc să ne fi terminat studiile!

Și Stephan Kistenmaker îi răspunse:

— Da, ai perfectă dreptate!... Dar la ce bun? mă întreb.

Acum senatorul lucra de cele mai multe ori singur la marea masă de mahon din biroul său particular; întii fiindcă acolo nu-l vedea nimeni șezînd cu capul îngropat în palme, cu ochii închiși, pierdut în gînduri, dar mai ales fiindcă pedanteria exasperantă cu care asociatul său, domnul Friedrich Wilhelm Marcus, își rînduia tot timpul ustensilele de scris și își răsucea mustățile, îl gonise de la locul lui pe care-l ocupa lîngă fereastră, în biroul principal.

Minuțiozitatea chibzuită a bătrînului Marcus devenise de-a lungul anilor o adevărată manie plină de ciudățenii; dar ceea ce o făcea cumplit de iritantă și supărătoare în ultimul timp era că, spre groaza lui, senatorul surprindea adesea la el însuși ceva asemănător. Da, și în el, căruia pe vremuri îi era groază de orice tipicărie, se dezvoltase un fel de pedanterie, chiar dacă aceasta provenea dintr-o altfel de conformație și dintr-o altă stare sufletească.

Se simțea gol pe dinăuntru și nu vedea nici un plan care să-l stimuleze, nici o treabă care să-l atragă și că-

reia să i se închine cu bucurie și satisfacție. Dar impulsul lui spre acțiune, incapacitatea creierului său de a se odihni, activitatea lui fără răgaz, care fusese totdeauna ceva fundamental, deosebit de pofta de muncă, firească și statornică, a strămoșilor lui, avînd mai degrabă un caracter artificial, de tensiune a nervilor și servindu-i, în fond, drept narcotic, ca și țigările rusești mici și tari pe care le fuma neconținut... această trepidatie nu-l părăsea niciodată, iar el o stăpînea mai puțin ca oricînd, încît cu timpul ea îl subjugă, devenind o adevărată tortură, risipindu-se într-o mulțime de nimicuri. Era hărțuit de cinci sute de mărunțisuri fără importanță, privind, în majoritatea lor, numai aspectul său exterior și întreținerea casei și pe care, plictisit, le amîna, nefiind în stare să le țină laolaltă în minte și să le strunească — și asta tocmai fiindcă îi cereau mult prea mult timp și bătaie de cap.

Ceea ce în oraș lumea numea „vanitatea” lui crescuse într-atîta încît chiar senatorului începuse de mult să-i fie rușine de ea, fără a fi însă în stare să se lase de deprinderile ce i se dezvoltaseră în acest sens. Din clipa în care, după o noapte petrecută într-un somn neliniștit, ci înăbușit și obositor, își îmbrăca halatul și trecea în odaia de toaletă unde era așteptat de domnul Wenzel, bătrînul bărbier — era ora nouă și altădată se scula mult mai devreme — îi trebuia un ceas și jumătate în cap pînă își făcea toaleta și se hotăra să-și înceapă ziua, adică să coboare la etajul întîi pentru a-și lua ceaiul. Își făcea toaleta cu atîta minuțiozitate și în același timp după un tipic atît de sever și de invariabil — începînd cu dușul rece din camera de baie pînă la sfîrșit, cînd ultimul fir de praf era îndepărtat de pe haină și vîrfurile mustaților treceau pentru ultima dată prin fierul de frezat — încît repetarea zilnică a acestor nenumărate operații mărunte îl exaspera. Totuși n-ar fi fost în stare să părăsească odaia de toaletă cu conștiința

că a neglijat vreuna din ele sau că a făcut ceva numai de mîntuială. I-ar fi fost teamă că va pierde senzația de prospețime, de calm și de puritate care după un singur ceas tot se risipea și era înnoită cu destulă greutate.

Făcea economii la toate, atît cît era posibil fără a ajunge în gura lumii — în afară de garderobă, pe care nu și-o comanda decît la cel mai elegant croitor din Hamburg și pentru întreținerea și întregirea căreia nu cruța nici o cheltuială. O ușă ce părea că dă într-o altă odaie închidea firida vastă, zidită în peretele cabinetului de toaletă ; acolo, întinse pe cuiere de lemn atîrnate în cîrlige, se înșirau în rînduri lungi jachetele, smochingurile, redingotele, fracurile, pentru toate anotimpurile, pentru solemnitățile de toate gradele, ce aveau loc în societate, în timp ce pantalonii puși cu grijă pe dungă erau îngrămădiți pe spetezele mai multor scaune. Iar comoda cu oglindă uriașă, pe a cărei placă se înșirau piepteni, perii, fel de fel de preparate pentru îngrijirea părului și a mustăților, adăpostea tot felul de albituri de corp, care, fiind mereu schimbate și spălate, se uzau repede și trebuiau completate într-una...

Zăbovea timp îndelungat în acest cabinet nu numai dimineața, ci și cînd se pregătea să plece la o masă, la o ședință a Senatului, la o întrunire publică, pe scurt, ori de cîte ori era vorba să se arate și să se miște între oameni, ba chiar și înainte de mesele zilnice de acasă, la care erau de față, în afară de el, doar nevastă-sa, micul Johann și Ida Jungmann. Și cînd ieșea, albiturile proaspete de pe corp, eleganța impecabilă și discretă a costumului, fața spălată cu grijă, parfumul briantinei de pe mustăți, aroma răcoroasă și astringentă a apei de gură îi dădeau acea senzație de satisfacție și de prezență de spirit cu care, după ce și-a pus la punct masca, un actor intră în scenă... Intr-adevăr, existența lui Thomas Buddenbrook nu mai era decît aceea a unui

actor, dar a unui actor care își petrece toată viața, până la cele mai neînsemnate amănunte cotidiene, jucînd un singur rol, un rol care, cu excepția rarelor și scurtelor ceasuri de singurătate și destindere, îi ocupă și-i macină toate forțele... La asta îl împinsese totala lipsă de interes sincer și arzător care i-ar fi putut da o preocupare, pustiul ce se întindea în sufletul lui devastat, pustiul atît de puternic încît îl simțea aproape neîncetat ca pe o mîhnire nelămurită și apăsătoare. Toate acestea, conjugate cu un sentiment neînduplecat al datoriei și cu hotărîrea tenace de a se prezenta în orice împrejurare cu demnitate, de a-și ascunde prin toate mijloacele subrezenia interioară, de a salva „aparențele“, îi făcuseră viața atît de artificială, atît de controlată și atît de supusă constrîngerilor, încît fiecare cuvînt, fiecare mișcare, cea mai mărunță acțiune pe care o întreprindea deveneau o comedie obositoare, măcinîndu-i puterile.

Particularități stranii ieșiră la iveală, trebuințe ciudate pe care el însuși le observa cu mirare și silă. Spre deosebire de oamenii care nu țin să joace nici un rol, ei preferă să stea la o parte, contemplînd lucrurile în liniște, neobservați de nimeni, inaccesibili privirilor străine, lui Thomas Buddenbrook nu-i plăcea să aibă soarele în spate, să se știe în umbră și să-i vadă pe alții în plină lumină. Dimpotrivă el era mai bucuros să-și simtă ochii pe jumătate orbiți de lumină, avînd în față lumea (adică publicul) pe care trebuia s-o impresioneze cînd ca amabil om de societate, sau ca negustor activ și șef reprezentativ al unei case, cînd ca orator, nevăzînd în acest public decît o masă amorfă cufundată în umbră !... Numai asta îi dădea sentimentul distanțării și al siguranței, beția aceea oarbă a jocului de a se „produce“, prin care înainta spre scopul urmărit. Da, tocmai acest extaz al acțiunii era starea în care, cu timpul, se simțea cel mai bine. Cînd se ridica la masă cu paharul de vin în mînă și cu o mimică amabilă, cu gesturi plăcute, cu abile

întorsături de frază rostea un toast izbutit ce dezlănțuia veselia și aprobarea tuturor, cu toată paloarea lui, el putea să pară încă tot Thomas Buddenbrook de odinioară. Mult mai greu îi era să-și păstreze stăpînirea de sine în ceasurile de tăcere și inactivitate. Atunci oboseala și dezgustul îl împresurau, îi tulburau privirea, îi topeau puterea de a-și domina mușchii feței și ținuta fizică. Nu mai avea decît o singură dorință : de a se lăsa în voia acestei surde desperări, de a se retrage tiptil-tiptil, de a ajunge acasă și de a-și așeza capul pe o pernă răcoroasă.

Doamna Permaneder cinase la fratele ei, dar singură, căci fiica ei, de asemenea invitată, îl vizitase după-masă pe bărbatul său la închisoare și se simțea obosită și indispusă, ca totdeauna în asemenea zile, preferînd de aceea să rămînă acasă.

La masă, doamna Antonie vorbise despre Hugo Weinschenk care părea să se afle într-o stare sufletească nespus de tristă ; apoi se puse întrebarea cînd s-ar putea adresa Senatului, cu oarecare sorți de izbîndă, o cerere de grațiere. În sfîrșit cele trei rude se așezară în odaia de toate zilele, în jurul mesei rotunde, sub lampa mare, cu gaz. Gerda Buddenbrook și cumnata sa ședeau față-n față îndeletnicindu-se cu lucrul de mîină. Soția senatorului își ținea fața albă și frumoasă aplecată deasupra unei broderii de mătase și în bătaia luminii părul ei greu părea că arde întunecat, în timp ce doamna Permaneder, purtînd ochelarii pieziș și fără noimă pe nas, fixa cu gesturi grijulii o fundă de atlas lată și uimitor de roșie pe un coșuleț galben — desigur un dar pentru ziua vreunei cunoștințe. Senatorul ședea mai la o parte, picior peste picior, într-un fotoliu larg și confortabil, cu speteaza înclinată, și-și citea gazeta, trăgînd din cînd în cînd cîte o gură de fum din țigara rusească și dîndu-i apoi drumul prin mustață, sub forma unui val subțire, cenușiu.

Era o seară caldă de duminică, în toiul verii. Prin fereastra înaltă, deschisă, aerul încropit, puțin umed, năvălea în odaie. De la masă, printre norii ce treceau alene peste crestele cenușii ale caselor din față, se vedeau stelele. Peste drum, în mica florărie a lui Iwersen era încă lumină. Mai departe, în susul străzii liniștite, cineva — pesemne vreun argat al cărăușului Dankwart — cânta la armonică, cu nenumărate note false. Din când în când, din drum se auzea gălăgie : o ceată de mateloți trecea cîntînd și fumînd ; ieșiseră braț la braț dintr-o căciună deocheată din port și se îndreptau, aghezmuiți, spre una și mai deocheată. Glasurile aspre și bocăniturile pașilor legănați se pierdură într-o ulicioară.

Senatorul puse ziarul pe masă, își vîrî *pince-nez*-ul în buzunarul vestei și își trecu mîna peste frunte și peste ochi.

— Slabă, foarte slabă gazeta asta ! spuse el. De cîte ori o citesc, îmi aduc aminte de vorbele bunicului despre mîncărurile searbede și fără consistență : parcă ai înghiți aer, stînd la geam, cu limba scoasă... O dai gata în trei minute, de plictiseală. Pur și simplu n-ai ce alege din ea...

— Doamne sfinte, asta poți s-o spui într-adevăr cu inima liniștită, Tom, confirmă doamna Permaneder lăsînd lucrul și privind pe deasupra ochelarilor la fratele ei... Ce să alegi ? Am spus-o totdeauna, de cînd eram doar o fetișcană proastă : această *Städtischen Anzeigen* e o fițuică jalnică ! O citesc și eu, bineînțeles, fiindcă de cele mai multe ori n-am altceva la îndemînă, dar că angrosistul și consulul cutare se pregătește să-și serbeze nunta de argint, eu una nu găsesc a fi ceva zguduitoare. Ar trebui să citim alte ziare, *Königsberger Zeitung* a lui Hartung, de pildă, sau *Rheinische Zeitung*. De acolo s-ar putea...

Se întrerupse. Luă ziarul în mînă, îl deschise din nou și, în timp ce vorbea, privirile îi alunecară cu dispreț

peste coloane. Dar deodată ochii i se opriră asupra unui articol, o notiță scurtă de patru-cinci rînduri... Amuți, apucă ochelarii cu o mîină și în timp ce căsca încet gura, citi pînă la capăt știrea, apoi scoase două țipete de spaimă, lipindu-și palmele de obraji și îndepărtîndu-și coatele de trup.

— Imposibil... Nu se poate !... Nu, Gerda... Tom, cum ți-a putut scăpa ?... E îngrozitor... Săraca Armgard ! I-a fost dat să treacă și prin asta...

Gerda își ridicase capul iar Thomas se întorsese speriat spre soră-sa. Grozav de emoționată, cu glas tremurat, dînd un accent de fatalitate fiecărui cuvînt, doamna Permaneder citi știrea sosită de la Rostock, în care se spunea că moșierul Ralf von Maiboom s-a sinucis în noaptea precedentă în camera sa de lucru, la conacul de la Pöppenrade, trăgîndu-și un foc de revolver. „Se pare că greutăți de ordin pecuniar l-au împins la acest act. Domnul von Maiboom lasă în urma lui soția și trei copii.“ Astfel se încheia știrea. Apoi Tony lăsă gazeta în poală, se rezemă de speteaza fotoliului, privind tăcută, zăpăcită, cu ochii plini de jale, la fratele său și la cumnată-sa.

Thomas Buddenbrook își întorsese privirile încă pe cînd ea citea, îndreptîndu-și-le, printre draperiile de la ușă, spre întunericul din salon.

— Cu un revolver ? întrebă, după o tăcere de vreo două minute, și, după o nouă pauză, rosti, rar, încet și sarcastic : Firește, firește, un cavalier ca el...

Apoi se cufundă din nou în gînduri. Iuțeala cu care își răsucea între degete un sfîrc de mustață contrasta ciudat cu privirea lui fixă, pierdută, fără țintă.

Nu asculta lamentațiile doamnei Permaneder care se întreba mereu ce o să se aleagă de prietena ei, Armgard, și de asemenea nu băgă de seamă că Gerda, fără a-și întoarce capul spre el, își ațintise asupra lui ochii căprui, apropiați, cu colțurile cernite de umbre viorii, iscodindu-l stăruitor.

CAPITOLUL II

Thomas Buddenbrook nu putea să privească niciodată spre viitorul micului Johann cu aceeași melancolie lipsită de vlagă cu care își aștepta restul proprii sale vieți. Îl împiedica simțul său de familie, interesul, moștenit și cultivat prin educație, îndreptat spre trecut și spre viitor deopotrivă, acest interes plin de pietate pentru istoria intimă a casei sale. Și așteptarea plină de dragoste sau de curiozitate cu care prietenii și cunoștințele din oraș, sora sa și chiar cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse îl înconjurau pe Hanno îi influențau gândurile. Își spunea cu satisfacție că oricît de prăpădit și de deznădăjduit se simțea în ceea ce îl privea personal, tot era în stare, cînd era vorba de micul său moștenitor, să-și făurească cu însufletire visuri de viitor, de activitate, de muncă practică neprecupețită, de succese și cîștig, de putere, de bogăție și onoruri... Mai mult, la acest unic gînd viața lui rece și artificială se umplea de griji calde și sincere, de temeri și nădejdi.

Cum ar fi, Doamne, dacă la bătrînețe i-ar fi dat să vadă, dintr-un colț liniștit, întoarcerea zilelor bune de odinioară, de pe vremea străbunicului lui Hanno? Era oare o speranță atît de absurdă? Simțea un dușman în muzică, dar poate că în realitate nu era un lucru chiar atît de serios... Adevărat că înclinația băiatului pentru improvizații dovedea un talent puțin obișnuit, dar la lecțiile sistematice cu domnul Pfühl, Hanno nu făcea în nici un caz progrese deosebite. Dragostea pentru muzică se datora, fără discuție, influenței materne și nu era de mirare că în primii ani ai copilăriei această influență trăsese greu în cumpănă. Dar se apropia clipa cînd și tatălui i se dă prilejul să-și influențeze la rîndul său copilul, să-l atragă puțin de partea lui, să neutralizeze prin impulsioni virile înrîuririle feminine de

pîn-acum. Și senatorul era hotărît să nu piardă nici unul din aceste prilejuri.

Hanno avea acum unsprezece ani și, la Paști, la fel ca prietenul său, micul conte Mölln, fusese promovat cu chiu, cu vai și cu două corijențe — la aritmetică și la geografie — în clasa a patra. Era lucru hotărît că va urma secția reală, de vreme ce se înțelegea de la sine că va fi comerciant și într-o zi avea să preia conducerea firmei. Cînd tatăl său îl întreba dacă crede că o să-i placă viitoarea profesiune, Hanno răspundea : „*da*“... un *da* simplu, puțin timid și nimic altceva. Prin întrebări stăruitoare, senatorul încerca să obțină un răspuns ceva mai viu și mai amănunțit, dar de cele mai multe ori încercările lui se dovedeau zadarnice.

Dacă senatorul Buddenbrook ar fi avut doi băieți, pe cel mai mic l-ar fi lăsat neapărat să absolve liceul clasic și să studieze mai departe. Dar firma avea nevoie de un succesor și, în afară de asta, credea că-i face micuțului un bine, scutindu-l de inutila bătaie de cap cu limba greacă. Socotea că programul secției reale era mai ușor și că Hanno, cu mintea lui cam înceată, cu firea-i visătoare și distrată și cu constituția firavă din pricina căreia lipsea prea adeseori de la lecții, avea să progreseze mai repede și mai onorabil la această secție, fără eforturi peste puterile lui. Și dacă era vorba ca într-o zi micul Johann Buddenbrook să-și facă datoria răspunzînd nădejdlor pe care ai lui și le puneau în el, trebuiau luate, înainte de toate, măsurile potrivite pentru întărirea și dezvoltarea constituției lui nu tocmai robuste, cruțîndu-l, pe de o parte, iar pe de alta, îngrijindu-l și călîndu-l rațional...

Cu părul lui castaniu, pieptănat acum cu cărare într-o parte și adus de-a curmezișul de pe fruntea albă spre creștet, dar păstrîndu-și tendința de a coborî în bucle moi spre tîmple, cu genele lungi și castanii și cu ochii căprui cu reflexe aurii, Johann Buddenbrook avea

totdeauna, în ciuda costumului său de marinar danez, un aer puțin străin, în curtea liceului și pe stradă, printre colegii lui albiștri, tipuri de scandinavi cu luciri de oțel în ochii albaștri. Crescuse binișor în timpul din urmă, dar picioarele lui îmbrăcate în ciorapi negri și brațele ascunse în mânecile albastre înfioate și tighelite erau subțiri și moi ca ale unei fetițe, iar în colțurile ochilor tot mai stăruiau, ca la maică-sa, umbrele viorii. Ochii aceștia aveau o căutătură nespus de timidă mai ales când priveau într-o parte, ca și cum s-ar fi ferit de ceva, în timp ce gura rămânea tot închisă, cu aceeași expresie de melancolie sau în timp ce Hanno își cotrobăia cu vârful limbii un dinte suspect, strîmbîndu-și ușor buzele, cu fața înfiorată, de parcă i-ar fi fost frig...

După părerea doctorului Langhals, care preluase întreaga clientelă a bătrînului Grabow și era medicul de casă al familiei Buddenbrook, debilitatea lui Hanno și paloarea lui aveau o pricină cît se poate de întemeiată: organismul băiețușului nu producea, din nefericire, în număr îndestulător atît de importantele globule roșii. Dar exista un mijloc de a combate această insuficiență, un remediu excelent pe care doctorul Langhals îl prescria în doze mari: untura de pește, buna, galbena, grasa și consistenta untură de pește din care, într-o lingură de porțelan, Hanno trebuia să ia de două ori pe zi; și, din ordinul categoric al senatorului, Ida Jungmann supraveghea cu o severitate plină de afecțiune executarea exactă a prescripției. E adevărat că la început micuțul vomita după fiecare lingură și se părea că stomacul lui n-o să poată găzdui niciodată bunătate de untură de pește, dar cu timpul se obișnuiea cu ea și dacă îndată după ce o înghițea, mesteca o bucată de pîine de secară, oprindu-și răsufierea, izbutea să-și potolească puțin greața.

Toate celelalte supărări proveneau din această lipsă de globule roșii, erau „simptome secundare”, cum spu-

nea doctorul Langhals, examinându-și unghiile. Dar și aceste simptome secundare trebuiau combătute fără preget. Pentru tratamentul dinților, pentru plombarea și, în caz de nevoie, extragerea lor, omul indicat era domnul Brecht, care locuia cu al său Josephus în Mühlenstrasse, iar pentru o digestie normală se găsea destul ulei de ricină pe lume, ulei bun, gros, sclipind ca argintul și care, luat cu lingura de supă, aluneca pe gît ca o salamandră viscoasă, iar gustul și mirosul i-l simțea trei zile în gură, orice făcea, oriunde se ducea... Ah, de ce erau toate lucrurile acestea atît de fioros de grețoase? O singură dată — Hanno zăcea foarte bolnav și inima lui își permitea niște bătăi deosebit de neregulate — doctorul Langhals se hotărî, nu fără oarecare nervozitate, să-i prescrie o doctorie care-i făcu plăcere micului Johann și îi aduse o neasemuită liniștire : erau pilule de arsenic. Mai tîrziu Hanno vorbea adeseori de aceste pilule mici, dulci și binefăcătoare, pe care le dorea nespus. Dar nu i se mai dădură niciodată.

Untura de pește și uleiul de ricină erau lucruri bune, fără îndoială, dar doctorul Langhals era întru totul de acord cu senatorul că ele singure nu ajung să facă din micul Johann un om viguros și rezistent, dacă nu pune el însuși osul cît de cît. Iată de pildă exercițiile de gimnastică de sub conducerea profesorului, domnul Fritsche, ce aveau loc săptămînal, în timpul verii, în „Burgfeld“ și dădeau tot atîtea ocazii tineretului masculin al orașului să-și manifeste și să-și dezvolte curajul, forța, abilitatea și prezența de spirit. Dar spre mînia tatălui său, Hanno nu arăta decît aversiune față de asemenea distracții sănătoase, o aversiune mută, rezervată, aproape orgolioasă... De ce fugea de orice amestec cu camarazii săi de școală și de vîrstă, în mijlocul cărora avea să trăiască și să activeze mai tîrziu ? De ce stătea tot timpul bot în bot numai cu

micul și mai mult sau mai puțin nespălatul Kai, un copil bun, nimic de zis, dar cu o viață cam dubioasă și care nu părea a-i oferi o prietenie de nădejde pentru viitor? Într-un fel sau altul, un băiat trebuie să știe să-și câștige de la început încrederea și respectul acelor care cresc laolaltă cu el și de a căror prețuire va avea nevoie toată viața. Iată-i pe cei doi băieți ai consulului Hagenström: unul de paisprezece, celălalt de doisprezece ani, doi vlăjgani grozavi, voinici, vînjoși, zburdalnici, care organizau, prin crîngurile din împrejurimi, adevărate dueluri cu pumnii, erau cei mai tari la gimnastică în toată școala, înotau ca focile, fumau și erau gata de toate blestemățiile. Erau temuți, iubiți și respectați. În schimb, verii lor, cei doi băieți ai doctorului Moritz Hagenström, procurorul, copii de constituție mai delicată și cu purtări mai blinde, exce-lau în domeniul intelectual, erau elevi model, ambițioși, supuși, liniștiți, harnici, ca niște albine, tremurînd de atenție, mistuiți de dorința de a fi întîii în clasă, de a obține certificatele cele mai bune. Le obțineau și se bucurau de stima colegilor lor mai proști și mai leneși. Dar ce puteau crede camarazii lui — de profesori nici să nu mai vorbim — despre Hanno, un elev cît se poate de mediocru și pe deasupra și un molîu care se ferea sfios de tot ce-i cerea un pic de curaj, de efort, de agilitate și de îndrăzneală? Și cînd, trecînd spre camera lui de toaletă, senatorul Buddenbrook ajungea în dreptul balconului de la etajul al doilea, din camera de la mijloc, care era a lui Hanno, băiatul fiind prea mare pentru a mai putea dormi într-o odaie cu Ida, el auzea sunetele armoniei sau glasul înăbușit și misterios al lui Kai care spunea o poveste...

Cît despre Kai, acesta cvita „exercițiile de gimnastică“ fiindcă ura disciplina și ordinea severă ce trebuiau observate acolo.

— Nu, Hanno, nu mă duc. Tu poate da?... Dracu să-i ia! Tot ce ți-ar face plăcere e interzis.

Expresii ca „dracu să-i ia“, Kai le învățase de la tatăl său. La rîndul său, Hanno răspundea:

— Dacă o *singură* zi măcar domnul Fritsche ar putea să miroasă a altceva decît a sudoare și bere, am putea sta de vorbă... Ei, să lăsăm asta, Kai; povestește mai departe. Ce a mai fost cu inelul pe care l-ai scos din mlaștină? Mai era mult pînă la capăt...

— Bine, spuse Kai, dar cînd o să-ți fac semn, trebuie să cînti la pian. Și băiatul continuă povestea.

Cică nu de mult, într-o noapte cu zăduf, nimerindu-se într-un ținut străin, necunoscut, alunecase pe o pantă povîrnită și nesfîrșită la picioarele căreia dăduse de o mlaștină cu apă neagră, luminată de vîlvăiri de flăcări gălbui. Clăbuci argintii se ridicau neconținut, cu un gîlgîit sec, la suprafața apei. Dar unul din ei, care reapărea mereu aproape de țărm, avea forma unui inel în clipa cînd plesnea. După îndelungate și primejdioase încercări, Kai izbuti să pună mîna pe el... și ce să vezi? Inelul lucios și solid nu mai plesni și Kai și-l potrivea în deget. Kai însă atribuindu-i, și pe drept cuvînt, puteri miraculoase, reuși cu ajutorul lui să urce din nou panta lunecoasă și prăpăstioasă și nu departe de rîpă zări prin ceața roșiatică un castel negru, cufundat într-o tăcere de cimitir și păzit cu o strășnicie de neînchipuit. Intră în castel și, tot cu ajutorul inelului, izbuti să facă tot felul de isprăvi memorabile, desfăcînd farmecele și eliberînd ființele vrăjite...

În momentele cele mai palpitate ale povestirii Hanno executa la armoniu fermecătoare șiruri de acorduri... Și cînd nu aveau de făcut față unor greutăți scenice de neînvins, povestirile erau reprezentate, cu acompaniament de muzică, și la teatrul de păpuși... La „exercițiile de gimnastică“ însă Hanno nu se ducea decît la ordinul sever și categoric al tatălui său și înso-

tit de micul Kai. Așa era și cu patinajul, iarna, și cu băile, vara, în josul râului, la stabilimentul de scînduri al domnului Asmussen...

— Băi, înot! spunea doctorul Langhals. Tînărul trebuie să se scalde, să înoate!

Și senatorul era întru totul de acord. Dar ceea ce îl făcea pe Hanno să fugă de băi, ca și de patinaj și de gimnastică, cînd putea, era mai ales faptul că cei doi băieți ai consulului Hagenström, care excelau în aceste exerciții, puseseră ochii pe el, și, cu toate că locuiau în casa bunicii lui, nu scăpau nici un prilej să-l umilească și să-l chinuie prin brutalitatea lor. La „exercițiile de gimnastică“ îl ciupeau și-și băteau joc de el, la patinoar îl îmbrînceau în zăpada murdară, la piscină tăbărau în apă asupra lui cu urlete amenințătoare... Hanno nici măcar nu încerca să fugă. De altfel nu i-ar fi folosit la nimic. Stătea cu brațele lui de fetiță, înmuia pînă-n briu în apa destul de tulbure, la suprafața căreia înotau ici-colo fire verzui de așa-zisa mătase a broaștei și se uita încruntat, cu buzele ușor schimonosite, cu ochii întunecați, lăsați în jos, la cei doi băieți ce se apropiau, siguri de pradă, în salturi lungi, improșcînd prin apă. Erau numai mușchi cei doi Hagenström. Îl înșfăceau, îl vîrau cu capul la fund, făcîndu-l să înghită cu nemiluita apă murdară. Multă vreme după ce se ridica, Hanno se răsucea într-o parte și într-alta, zbatîndu-se după aer... O singură dată fu și el puțin răzbunat. Într-o după-amiază, tocmai cînd cei doi Hagenström îl țineau cu capul sub apă, unul din ei scoase deodată un țipăt de furie și de durere și își ridică piciorul cîrnos din care sîngele curgea în picături mari. Alături de el însă se ivi contele Kai Mölln, care, el știa cum, își făcuse rost de taxa de intrare, înotase nevăzut, pe sub apă, pînă acolo și îl mușcase pe tînărul Hagenström, înfigîndu-și toți dinții în pulpa lui, ca un cățel turbat. Ochii albaștri îi scîn-

teiau pe sub părul roșcat, ud și lipit de frunte... Vai, scump a plătit micul conte această faptă a sa ; a ieșit jumulit rău de tot din bazin. Dar și musculosul fiu al consului Hagenström s-a întors acasă șchiopătînd serios...

Hrană substanțială, exerciții fizice de toate felurile : pe acestea se întemeiau ostenele pline de grijă ale senatorului Buddenbrook, în ce-l privea pe fiul său. Dar tot atît de mult se străduia să-l influențeze și sub raport spiritual, să-i pună în față imagini vii din lumea practică pentru care era menit.

Începu să-l introducă puțin cîte puțin în împărăția viitoare a lui activități, îl lua cu dînsul cînd avea treabă jos în port, și-l ținea lîngă el cînd stătea de vorbă pe chei cu docherii, într-un amestec de daneză și *platt-deutsch*, cînd discuta cu gestionarii în comptoarele mici și întunecoase ale antrepozitelor, sau cînd dădea ordine oamenilor, care, cu strigăte cavernoase și prelungi, aruncau saci de grîu în hambare... De pe vremea cînd era copil încă, Thomas Buddenbrook nu zăbovea nicăieri mai bucuros decît în această mică și atît de interesantă lume a portului, printre șlepuri, șoproane și magazine, unde mirosea a unt, a pește, a apă, a catran și a fierărie unsă cu ulci. Și cum de la sine fiul său nu manifesta nici o plăcere și nici o simpatie pentru această lume, nu-i rămînea decît să i le stîrnească el însuși...

— Ia să vedem cum se numesc vapoarele care fac cursa Kopenhaga ?...

— Naiada... Halmstadt... Friederike Oeverdieck...

— Eh, bine că știi măcar atît, dragul tatii, e și asta ceva. Cu timpul o să le înveți și pe celelalte... Da, dintre oamenii ăștia care ridică sacii, mulți au aceleași nume ca și tine, dragul meu, fiindcă au fost botezați după bunicul tău. Iar între copiii lor se găsește adeseori numele meu... și al maică-ti... Li se dăruiește în fie-

care an cîte ceva... Ei, prin fața acestui antrepozit vom trece fără să stăm de vorbă cu oamenii, n-avem ce le spune ; e un concurent...

— Vrei să vii cu mine, Hanno ? îl întrebă altă dată. Se lansează un nou vapor, care aparține societății noastre de navigație, și eu am să-l botez... Îți face plăcere ?

Și Hanno afirmă că-i face plăcere. Plecă cu tatăl său, îi ascultă discursul de inaugurare, îl văzu izbînd o butelie de șampanie de provă și urmări cu ochi indiferenți vaporul alunecînd pe panta unsă cu săpun verde în apa mării ce tălăzuia înspumată.

În anumite zile ale anului, la Florii, cînd lumea se împărțase sau în ziua de Anul Nou, senatorul Buddenbrook se urca în trăsură și pornea să facă vizite în casele față de care avea obligații sociale. Și fiindcă în asemenea ocazii nevastă-sa, sub pretextul nervozității sau al migrenelor, prefera să stea acasă, îi cerea lui Hanno să-l însoțească. Și Hanno declara că și aceste vizite îi fac plăcere. Se urca în trăsură cu tatăl său și stătea tăcut lîngă el în saloane, urmărindu-i cu priviri liniștite atitudinile atît de firești și pline de tact, atît de diferite și îngrijit nuanțate față de oameni. Observa că în momentul plecării din casa domnului locotenent colonel von Rinnligen, comandantul pieței, cînd acesta ținu să accentueze cît se simte onorat de vizita senatorului, domnul Buddenbrook îi puse o clipă mîna pe umăr cu un gest amabil de spaimă, în schimb, în altă parte, aceeași remarcă o primi calm și serios, pentru ca în a treia casă să o abată printr-o ripostă plină de complimente ironic exagerate... Și toate acestea cu o abilitate verbală și a gesturilor pe care o desfășura cu o vădită plăcere, anume pentru a cîștiga admirația lui Hanno și în nădejdea că acesta va și să tragă învățătura cuvenită din ea.

Dar micul Johann vedea mai mult decît trebuia și ochii lui, ochii aceia timizi, căprui-aurii și încercănați de umbre albastre, observau prea bine totul. El nu vedea numai amabilitatea plină de siguranță prin care tatăl său îi impresiona pe cei din jur, ci observa — cu o stranie și chinuitoare perspicacitate — și cît de îngrozitor de greu e să realizezi această amabilitate, cum, după fiecare vizită, tatăl său devenea mai tăcut, mai palid, cum se ghemuia în colțul trăsirii, cu ochii închiși, cu pleoapele roșii. Și inima i se umplea de groază cînd vedea că în pragul casei următoare peste aceeași față se așternea o mască, un curent trecea deodată prin mișcările aceluiași trup obosit, înviorîndu-le... Felul de a se prezenta, conversația, purtarea oamnelor, raporturile dintre ei îi apăreau micului Johann nu ca expresia naivă, firească, pe jumătate inconștientă a unor interese practice, comune mai multor indivizi și pe care orice om încearcă să le impună și altora, ci ca un fel de scop în sine, ca un efort conștient și artificial care nu-i cere omului o participare sinceră, simplă și intimă, ci o virtuozitate înspăimîntător de grea și de istovitoare pentru ținuta fizică și morală. Și la gîndul că odată și odată și el va trebui să apară în adunări publice și în văzul tuturor să facă față prin cuvinte și gesturi, Hanno își închidea ochii cu un fior de groază și de repulsie...

Ah, nu la un astfel de efect se gîndise Thomas Buddenbrook cînd își pusese nădejde în influența propriei sale personalități asupra lui Hanno. Ceea ce visa să trezească în el era mai degrabă curajul, îndrăzneala necruțătoare, un simț simplu al vieții practice: spre acestea se îndreptau toate gîndurile lui.

— Mi se pare că-ți place traiul bun, dragul meu, îi spunea, cînd la sfîrșitul mesei Hanno mai cerea o porție de desert sau o jumătate de ceașcă de cafea... Păi în cazul ăsta trebuie să ajungi un negustor iscusit și să

cîştigi parale multe! Vrei să ajungi un negustor iscusit?

Iar micul Johann răspundea:

— Da.

Uneori, cînd familia era invitată la masă în casa senatorului și, după vechiul obicei, mătușa Antonie și unchiul Christian făceau haz pe socoteala bieteii Klothilde, vorbindu-i pe tonul ei tărăgănat și umil-prietenos, se întîmpla ca, sub influența vinului roșu neobișnuit de tare, și Hanno să-și însușească pentru o clipă acest ton, adresîndu-i mătuși-si cine știe ce vorbă în doi peri. În asemenea cazuri, Thomas Buddenbrook izbucnea în rîs: rîdea zgomotos, din toată inima, încurajator, aproape cu recunoștință, ca un om care a avut parte de o satisfacție neașteptat de îmbucurătoare. Ba îi ajuta chiar fiului său, asociindu-se tachinărilor lui, deși de ani de zile renunțase să-i mai vorbească rudei sărace pe tonul acesta. Era atît de ieftin, atît de ușor să-și arate superioritatea față de sărmana Klothilde, mîrginită, umilă și veșnic flămîndă, încît jocul, deși cu totul inofensiv, i se părea josnic. Încerca să i se împotrivească acestui simțămînt, cu acea rezistență deznădăjduită pe care în viața practică trebuia să o opună zi de zi firii sale scrupuloase, ori de cîte ori se vedea incapabil să înțeleagă, să se împace cu ideea că e cu putință să cunoști o situație, s-o judeci pe toate fețele și s-o exploatezi totuși fără nici un sentiment de rușine... „Dar, își zicea, a exploata fără rușine o situație ce ți se oferă, înseamnă destoinicie“.

O, cît era de vesel și de fericit, cum i se umplea sufletul de speranțe încîntătoare la cel mai mic semn de iscusință în a se descurca în viață pe care îl dădea micul Johann!

CAPITOLUL III

De cîțiva ani familia Buddenbrook renunțase la călătoriile lungi de vară, care altădată le erau atît de obișnuite. Și chiar în primăvara trecută cînd soția senatorului își realizase dorința de a-l vizita pe bătrînul ei tată la Amsterdam și de a mai cînta cu el, după atîta vreme, cîteva duete la vioară, Thomas își dăduse asentimentul în termeni destul de laconici. În schimb Gerda, micul Johann și domnișoara Jungmann se mutau în fiecare vară, pentru durata vacanței, la stațiunea balneară Travemünde și asta mai ales din pricina sănătății lui Hanno...

Vacanță de vară la mare! Există pe lume om în stare să priceapă ce fericire înseamnă asta? După apăsătoarea monotonie plină de griji a nenumăratelor zile de școală ce treceau atît de încet, patru săptămîni de singurătate pașnică, fără necazuri, plină de miros de alge, de clipocit de valuri line... Patru săptămîni, un răstimp necuprins la început, de nemăsurat! E cu neputință să crezi în sfîrșitul lui, e o grosolănie, o blasfemie să vorbești de sfîrșit. Niciodată micul Johann n-a înțeles cum i-a putut da prin gînd cutărui sau cutărui profesor să rostească, la încheierea cursurilor, fraze ca acestea: „De aici, vom continua după vacanță, apoi vom trece la capitolul cutare sau cutare...” După vacanță! Și culmea era că în haina lui de camgarn lucios, omul acela absurd părea chiar să se bucure de vorbele rostite. După vacanță! Dacă și asta mai era o idee! Era atît de fabulos de îndepărtat, pierdut în cețurile zării, tot ce se afla dincolo de aceste patru săptămîni!

Ce plăcere în prima dimineată, după ce în ajun ai trecut de bine de rău peste hopul cel mare — prezentarea certificatului — și după ce ai făcut drumul pînă aici în trăsura încărcată cu bagaje; să te trezești în

una din cele două case în stil elvețian, legate printr-un
foișor îngust, așezate în același rând cu cofetăria și cu
clădirea principală a cazinoului ! Un simțămînt nedesu-
lăsat de fericire se răspîndi în toată ființa lui Hanno,
îi strînse inima... Tresări din somn... deschise ochii și
cu o privire lăcomă și fericită, îmbrățișă mobila în stil
vechi francon din odaia curată... O clipă de zăpă-
ceală voluptoasă, somnoroasă — apoi își dă seama că
se găsește la Travemünde, pentru patru nesfîrșite săp-
tămîni la Travemünde ! Nu se mișcă ; stătea întins pe
spate în patul îngust, de lemn galben, cu albituri
nespus de subțiri și moi de vechi ce erau, își închidea
din cînd în cînd ochii și simțea cum, respirînd încet
și profund, pieptul îi tremură de fericire și de neli-
niște.

Odaia era inundată de lumina gălbuie ce se stre-
cura prin storurile vărgate, pe cînd în toată casa dom-
nea încă o liniște adîncă și Ida Jungmann, ca și mai-
că-sa, dormeau. Nici un zvon. Nu se auzea decît zgo-
motul pașnic și uniform din parc, unde omul de ser-
viciu grebla aleile prunduite, și zumzetul unei muște
care, închisă între stor și fereastră, se izbea mereu de
geam iar umbra ei se vedea fulgerînd în zig-zaguri
lungi prin pînza vărgată... Liniște. Zgomotul singu-
ratic al greblei și acest bîzîit monoton ! Și în curînd
această pace abia însuflețită îl umplu pe micul Johann
de sentimentul nespus de dulce al acelei izolări liniș-
tite, îngrijite și distinse din stațiunile balneare, izolare
care-i era atît de dragă. Nu, slavă Domnului, aici nu
pătrundea nici unul din purtătorii hainelor lucioase de
camgarn, reprezentanții pe pămînt ai regulii de trei
și ai gramaticii ; nu le dădea mîna, deoarece aici, la mare,
viața era destul de scumpă...

Cuprins de o bucurie subită, Hanno sări din pat și
alergă desculț la fereastră. Ridică storul, deschise un
canat al ferestrei, scoțînd cîrligul vopsit cu lac alb, și

se uită după giza ce zbură îndepărtându-se pe deasupra aleii și a straturilor cu trandafiri. Pavilionul de muzică împrejmuit în semicerc de tufari stătea încă gol și tăcut, față-n față cu clădirea hotelului. „Cimpul farului“, numit astfel după farul ce se ridica undeva în dreapta, se întindea sub cerul alburii, aburit, pînă acolo unde pajiștea cu iarbă mărunță, alternînd cu petice de pămînt pleșuv, se pierdea în desișul plantelor marine, înalte și aspre, pînă la fișia de nisip pe care se zăreau șirurile de pavilioane particulare din scînduri și coșurile de nuiele, așezate cu fața spre mare. Acolo, în lumina calmă a dimineții, zăcea marea, brăzdată de dungi verzi și albastre, netede sau încrețite și printr-geamandurile roșii, așezate pentru a indica linia de plutire, se apropia un vapor dinspre Copenhaga, fără să fie nevoie să știi dacă se numește „Naiada“ sau „Friederike Oeverdieck“. Și Hanno Buddenbrook aspiră din nou, adînc, însuflețit de un extaz liniștit, boarea aromată pe care i-o trimitea marea și o salută cu o privire mută, plină de recunoștință și de dragoste.

Apoi începea ziua, înția din cele biete douăzeci și opt de zile, care în primele clipe par o eternitate de fericire, dar care, după trecerea celor dintii, fug cu o iuțea atît de exasperantă... Micul dejun se servea pe balcon sau sub castanul bătrîn din fața terenului de joc al copiilor unde atîrna scrînciobul acela mare. Și totul, mirosul feței de masă spălată în grabă, pe care o așternea chelnerul, șervețelele de hîrtie de mătase, pîinea cu gust neobișnuit, faptul că ouăle nu se mînceau, ca acasă, cu lingurița de os, ci cu lingurițe obișnuite de ceai și din pahare de metal, totul îl încînta pe micul Johann.

Și ceea ce urma se desfășura atît de liber și de ușor, încît viața de dulce tihnă și de minunat răsfăț trecea netulburată și fără griji: înainte de masă, la plajă, în vreme ce sus orchestra cazinoului își executa progra-

mul de dimineață, ceasuri pe care le petrecea tolănit la picioarele gheretei de răchită, acel joc delicat și visător cu nisipul moale care nu murdărește, libertatea ochilor de a colinda fără oboseală și fără durere zărilc, de a se pierde în nemărginirea verde și albastră de unde, nestingherită și fără piedici, cu vuiet lin, o boare proaspătă și tare, încărcată de prodigioase miresme sălbatice năvălește spre țarm, fermecînd auzul, provocînd o dulce ameteală, o stare de toropeală înăbușită, în care conștiința timpului, a spațiului și a oricărei realități limitate se stinge încet și fericit... Apoi băile, mult mai plăcute aici decît la stabilimentul domnului Asmussen, căci aici nu exista „mătasea broaștei“, și apa verzuie și cristalină spumega pînă departe, cînd o răscoleai; în locul podelelor de scînduri, pline de mil, un nisip cu undulații moi îți mîngîia tălpile, iar băieții consulului Hagenström erau departe, foarte departe, în Norvegia sau în Tirol. Consulului îi plăcea să facă, în timpul verii, cîte o călătorie de mai lungă durată — și de ce nu, la urma urmei, nu-i așa?... O plimbare, ca să te mai dezmoștești, de-a lungul plajei, pînă la „Stîncă pescărușilor“ sau la „Templul mării“, o gustare luată în gheretă și iată apropiindu-se clipa cînd vizitatorii stațiunii se urcau în odăile lor, spre a se odihni un ceas înainte de a se îmbrăca pentru *table d'hôte*. Masa la pensiune era veselă, stațiunea prosperă, marea sală a cazinoului se umplea de lume: prieteni de ai familiei Buddenbrook, oaspeți din Hamburg ba chiar din Anglia și Rusia. La o mescioară un domn îmbrăcat în negru distribuia ceremonios supa dintr-un castron argintiu. Se serveau patru feluri și toate erau mai gustoase, mai aromate, și în orice caz prezentate mai solemn decît acasă. În mai multe locuri, în jurul mesei lungi, se bea șampanie. Adeseori soseau din oraș anumiți domni care nu se lăsau robiți toată săptămîna de ocupația lor, care doreau să petreacă și,

după masă, să învîrtească nițel ruleta : consulul Peter Döhlmann care venea fără fiica sa, și, cu voce răsunătoare, povestea, în *plattdeutsch*, istorii atît de piperate încît cucoanele din Hamburg se înecau de rîs și îl rugau să înceteze o clipă, doctorul Cremer, senatorul, vechiul șef al poliției, unchiul Christian și prietenul său din școală, senatorul Gieseke, care venea de asemenea fără familie și plătea peste tot pentru Christian Buddenbrook... Mai tîrziu, cînd, în sunetele muzicii, cei mari își sorbeau cafeaua sub umbrarul de pînză al cofetăriei, Hanno ședea neobosit pe un scaun în fața chioșcului și asculta, asculta... Nici după-amiază nu te plictiseai. În parc era o baracă de tir, iar la dreapta caselor în stil elvețian se înșirau grajdurile cu cai, măgari și vaci, unde la ora gustării puteai să bei lapte muls proaspăt, spumos și aromat. Puteai să faci de asemenea o plimbare prin orășel, de-a lungul cheiului, iar de aici puteai trece cu barca la „Priwal“, unde se găsea chihlimbar. Și tot astfel Hanno putea să facă o partidă de crochet pe terenul de joc al copiilor sau s-o roage pe Ida Jungmann să-i citească ceva pe o bancă de pe colina împădurită din spatele hotelului, unde atîrna clopotul mare ce chema lumea la masă... Dar dintre toate, lucrul cel mai cuminte i se părea să se întoarcă mereu la mare, să stea pînă-n amurg, cu fața spre orizontul larg, la capătul digului, făcînd semne cu batista vapoarelor mari ce-i treceau pe dinainte, ascultînd clipocitul ușor al valurilor mărunte ce se sfărîmau la poalele stîncilor. De jur împrejur toată întinderea era plină de acest vuiet blînd și măreț care-i vorbea cu bunătate micului Johann și îl îndemna să-și închidă ochii în această pace nemărginită. Și deodată Ida Jungmann spunea :

— Vino, Hanno puiule, trebuie să plecăm... e timpul să cinăm, îți bagi boala-n oase dacă adormi aici.

Ce liniștită și împăcată îi era inima, ce regulat și sănătos îi bătea, ori de câte ori se întorcea de la mare! Și, după cina cu lapte sau cu bere tare de malt, pe care o lua în odaia lui — maică-sa cina mai târziu, pe veranda cazinoului cu o societate mai numeroasă — abia se așeza în patul cu cearșafurile subțiate de vechi ce erau că și adormea, fără febră și tresăriri de spaimă, în bătaile liniștite și pline ale inimii împăcate și în ritmul înăbușit al concertului de seară.

Duminică, la fel cu alți cîțiva domni reținuți în oraș de treburile în timpul săptămînii, senatorul venea să-i vadă pe ai săi și rămînea pînă luni dimineată. Dar cu toate că în aceste zile se servea înghețată și șampanie la masă, cu toate că se organizau excursii călare pe măgari sau cu bărci în largul mării, micului Johann nu-i prea plăceau aceste duminici. Liniștea și izolarea stațiunii erau tulburate. O mulțime de orașeni, care se potriveau ca nuca-n perete în acest peisaj („muște efemere din burghezia înstărită” cum îi numea, cu dispreț plin de indulgență, Ida Jungmann), populau după masă parcul și plaja, sorbeau cafele, ascultau muzică, făceau baie, și Hanno ar fi preferat să aștepte închis în odaia lui scurgerea acestui puhoi de intruși, spilkuiți și zgomotoși... Era vesel cînd luni totul se întorcea în făgașul obișnuit, cînd nu mai erau prezenți nici ochii tatălui său, acești ochi pe care nu-i văzuse timp de șase zile și care — asta o simțea bine — toată duminica stătuseră ațintiți, critic și iscoditor, asupra lui...

Trecuseră paisprezece zile și Hanno își spunea, și o repeta cui voia să-l asculte, că mai are în fața lui un răstimp lung cît o vacanță de Sfîntul Mihai. Înșelătoare mîngîiere! Căci de-ndată ce ajungea la jumătatea ei, vacanța începea să coboare repede la vale, spre sfîrșit, și cobora atît de înspăimîntător de repede, încît Hanno ar fi vrut să se cațere pe fiecare ceas ca

să-l oprească pe loc, să prelungească fiecare aspirație de aer marin pentru a nu risipi, nesocotit, fericirea.

Dar timpul se scurgea, fără putință de împotrivire, ba cu ploi, ba cu zile însorite, cu vînt dinspre mare și dinspre uscat, cu arșiță liniștită, dogoritoare și cu furtuni zgomotoase ce nu puteau trece dincoace de ape și păreau că nu vor să se mai sfîrșească. Erau zile în care vîntul de nord-est umplea tot golful cu talazuri negre-verzui ce acopereau plaja cu alge, scoici și meduze, și amenințau și pavilioanele. Marea răscolită și tulbure spumega în lung și-n lat. Valuri mari și puternice se rostogoleau cu o liniște neînduplecată și înfricoșătoare spre țărm, se înclinau maiestuoase, închipuind o boltă verde întunecată cu luciri metalice, apoi mugind, trăsînd, bubuind și şuierînd, se prăbușeau pe plajă... În alte zile vîntul de vest gonea apele de la țărm, astfel că fundul mării, cu unduiri gingașe, rămînea descoperit pînă departe și pretutindeni apăreau bancuri goale de nisip, în timp ce turna cu găleata, iar cerul, pămîntul și apa se contopeau și vije-lia se repezea în pînza de ploaie, o izbea în geamuri, încît nu stropi ci adevărate pîraie se scurgeau în jos pe sticlă, făcînd-o opacă. În aceste zile Hanno zăbo-vea mai mult în salonul cazinoului, la pianină, deși la instrumentul cam hodorogit de valsurile și polcile atîtor reuniuni nu se putea improviza la fel de frumos ca la pianul mare de acasă. Totuși, tonul ei stins și cron-cănitōr putea să dea efecte de-a dreptul amuzante... Apoi urmau altfel de zile : visătoare, azurii, fără nici o adiere de vînt, încinse de căldură, în care muștele albastre ședeau în aer nemișcate, bîzîind peste „Cîmpul farului” și marea cu sclipiri de oglindă zăcea mută, încremenită, fără suflare. Și cînd nu mai rămîneau decît trei zile, Hanno își spunea și explica tuturor că mai are încă în față un răstimp cît întreaga vacanță de rusalii. Dar oricît de incontestabilă era această

socoteală, nici el nu mai credea în ea și în inima lui recunoscuse de mult că tot a avut dreptate omul cu haina lucioasă de camgarn: cele patru săptămîni se isprăvesc, lecțiile vor fi reluate de la punctul unde au fost întrerupte și se va trece la capitolul cutare și cutare...

Trăsura încărcată cu bagaje se afla în fața hotelului. Ziua plecării sosise. Hanno își luase rămas bun de la mare și de la plajă în zorii zilei; acum, le spunea adio chelnerilor care își încasau bacșișurile, chioșcului de muzică, aleilor cu trandafiri și întregii vacanțe de vară. Apoi, însoțită de plecăciunile personalului, trăsura se urni.

Străbătură alea ce ducea la orășel și o apucară pe chei înainte... Hanno își înfundase capul în colțul trăsorii și se uita pe geam, peste capul Idei Jungmann care, osoasă, cu ochi vioi, cu părul alb, ședea pe scaunelul din fața lui. Cerul de dimineață era-acoperit de o ceață albă și Trave se încrețea în valuri mărunte ce o luau la fugă, gonite de vînt. Stropi de ploaie improșcau din cînd în cînd în geam. La capătul cheiului, cîțiva oameni ședea în fața casei cîrpindu-și plasele; copii desculți se apropiau alergînd și se uitau curioși la trăsură. Ei rămîneau aici...

Cînd cupeul trecu și de ultimele case, Hanno se plecă pe geam pentru a mai vedea o dată farul; apoi se lăsă pe spate și își închise ochii. „La anul venim iar aici, Hanno, puiule“, spuse Ida Jungmann cu voce adîncă, mîngîietoare. Atît îi trebui băiatului! Bărbia începu să-i tremure și de sub genele-i lungi, începură să șiroiască lacrimile.

Aerul mării pusese pe fața și pe mîinile lui o culoare arămie, dar dacă prin această vilegiatură cineva a urmărit să-l călească, să-l facă mai energic, mai vioi, mai rezistent, s-a înșelat cumplit. Hanno însuși simțea adînc acest trist adevăr. Cele patru săptămîni de ado-

rație a mării, de pace și de izolare nu izbutiseră decît să-i înmoaie și să-i răsfete și mai mult inima, făcînd-o și mai visătoare și mai sensibilă. Acum era și mai puțin capabil de a-și ține firea în fața regulii de trei a domnului Tietge și de a rezista descurajării totale cînd se gîdea la sumedenia de date istorice și de reguli gramaticale ce trebuiau învățate pe dinafară, la cărțile trîntite de pămînt cu desperată ușurință, la somnul adînc în care se refugia pentru a uita tot, la teama ce-l cuprindea dimineța și înainte de lecții, la catastrofele posibile, la dușmănia băieților Hagenström, la exigențele tatălui său.

Mai tîrziu însă călătoria aceasta matinală însoțită de ciripitul păsărilor, de-a lungul fâgașelor pline de apă ale șoselei, îl mai învioră puțin. Se gîndi la revederea cu Kai, la domnul Pfühl și la orele de muzică, la pian și la armoniul lui. De altfel a doua zi era duminică și, prima zi de școală, luni, nu era încă primejdioasă. Ah, simțea încă puțin nisip de pe plajă în ghețele cu butoni... o să-l roage pe bătrînul Grobleben să-l lase acolo... Eh, n-are decît să înceapă din nou totul, să vină și hainele de camgar și băieții Hagenström și celelalte. Ce-i al lui rămîne al lui. Cînd totul se va năpusti asupra-i, el își va aminti de mare și de parcul cazinoului, și pentru a se simți tare și invulnerabil față de toate adversitățile, va fi de ajuns să se gîndească o clipă la șopotul valurilor mici ce veneau dinspre larg, din depărtările ațipite în tainică aromeală, și se frîngeau de dig, murmurînd în tăcerea serii...

Trecură apa cu bacul, străbătură aleea din Israelsdorf, tăiară prin Jerusalemburg și Burgfeld, apoi trăsura ajunsese la poarta orașului — în dreapta căreia se înălțau zidurile închisorii unde stătea unchiul Weinschenk — înaintă huruind pe Burgstrasse și peste Koberg, lăsă în urmă Breite Strasse și, frînînd, coborî panta povîrnită, pe Fischergrube... În sfîrșit se ivi

fațada roșie cu balcon și cariatide albe și când intrară din strada încălzită de soarele amiezii în răcoarea vestibulului de piatră, din birou le ieși în întâmpinare, cu condeiul în mână, senatorul...

Și încet-încet, cu lacrimi tănuite, micul Johann învață din nou să se lipsească de mare, să tresară îngrijorat, să se plictisească îngrozitor, să se aștepte mereu la un atac din partea celor doi Hagenström, să se consoleze cu Kai, cu domnul Pfühl și cu muzica.

Cu cel dintii prilej, cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse și mătușa Klothilde îl întrebară cum îi place școala, după vacanță. Clipeau din ochi, glumeț, tachinându-l cu acel aer de superioritate care părea plin de înțelegere pentru situația lui, cu acel ciudat orgoliu al adulților care tratează cu ironie și superficial tot ce e în legătură cu viața copiilor. Și Hanno ținu piept acestor întrebări.

La trei sau patru zile după întoarcerea în oraș, doctorul Langhals veni în Fischergrube să constate efectul băilor. După o consfătuire mai lungă cu soția senatorului, Hanno fu chemat pentru ca, dezbrăcat pe jumătate, să fie supus unui examen minuțios cu privire la *status praesens*¹, cum spunea doctorul Langhals în timp ce-și cerceta unghiile. Medicul pipăi firava musculatură a lui Hanno, îi măsură lățimea pieptului, îi luă pulsul, îl întrebă de toate funcțiunile vitale și, la sfârșit, cu ajutorul unei seringi scoase din brațul lui slăbuț un strop de sânge pentru a-l analiza acasă. Nu prea părea mulțumit de starea generală a băiatului.

— Văd că ne-am prăjit binișor, spuse îmbrățișându-l pe Hanno care stătea în picioare în fața lui, apoi punându-și mîna mică, acoperită cu puf negru, pe umărul băiatului, își întoarse capul spre doamna

¹ Starea lui actuală (lat.).

Buddenbrook și Ida. Dar ce înseamnă aerul acesta melancolic ?

— I-e dor de mare, observă Gerda Buddenbrook.

— I-auzi... Va să zică îți place așa de mult să stai la mare ? întrebă doctorul Langhals, ațintindu-și asupra micului Johann ochii plini de vanitate... Hanno păli. Ce însemna întrebarea aceasta la care, vădit, doctorul aștepta un răspuns ? O speranță nebună, fantastică, începu să mijească în el, răsărind din convingerea exaltată că în ciuda tuturor hainelor de camgarn din lume, în fața lui Dumnezeu nimic nu e cu neputință.

— Da... rosti băiatul ridicându-și spre doctor ochii larg deschiși. Dar doctorul Langhals nu se gândise la nimic deosebit când îi pusese această întrebare.

— Ei, efectul băilor și al aerului o să se vadă mai târziu... mai târziu, spuse el, bătându-l pe umăr și îndepărtându-l puțin. Apoi, făcând un semn din cap doamnei Buddenbrook și Idei — semnul de superioritate, binevoitor și încurajator al medicului care-și cunoaște meseria și ale cărui cuvinte sînt așteptate cu înfrigurare — se ridică de pe scaun : consultația se terminase...

Mătușa Antonie era ființa la care Hanno găsea cea mai binevoitoare înțelegere pentru dorul lui de mare, această rană ce se cicatriza atît de încet și care îl ardea sîngerînd din nou, la cea mai mică atingere aspră a vieții de toate zilele. Tony îi asculta cu vădită plăcere poveștile despre viața de la Travemünde și se alătura din toată inima elogiilor pasionate pe care el i le aducea.

— Da, Hanno, zicea ea, ce-i drept e drept, e o adevărată minune să stai la Travemünde ! Pînă la moarte, știi, pînă la moarte o să-mi aduc cu plăcere aminte de cele cîteva săptămîni pe care le-am petrecut acolo într-o vară cînd eram o fetișcană tînără și prostuță. Îmi erau dragi oamenii la care stăteam și mi se pare că și ei

țineau la mine, că eram o zăpăcită nostimă pe vremea aceea — acumă că-s femeie bătrână pot s-o spun — și aproape toată ziua zburdam de voie bună. Erau niște oameni cumsecade, te rog să mă crezi, cinstiți, buni și drepți și pe deasupra deștepți, instruiți și entuziaști cum n-am mai întâlnit în viață. Da, îmi plăcea grozav la ei. Am dobândit acolo multe cunoștințe și un fel de a privi lumea care, știi, mi-a servit pentru toată viața. Și dacă nu interveneau alte lucruri, tot felul de întâmplări — știi cum e viața... aș fi profitat, proasta de mine, și mai mult. Vrei să știi ce neroadă eram pe vremea aceea? Voiam să scot stelele colorate din meduze. Într-o zi am adus acasă, în batistă, o grămadă de meduze. Le-am așezat frumos pe balcon, la soare, ca să se evaporeze... Îmi făceam socoteala că stelele o să rămână. Ei bine, cînd m-am dus să văd ce-au devenit, n-am mai găsit decît o pată mare de apă. Avea doar un miros slab de alge putrede...

CAPITOLUL IV

Pe la începutul anului 1873, Senatul dădu urmare cererii de grațiere a lui Hugo Weinschenk și-l puse în libertate pe fostul director, cu o jumătate de an înainte de ispășirea pedepsei.

Dacă ar fi fost sinceră, doamna Permaneder ar fi trebuit să admită că acest eveniment nu-i făcea o deosebită plăcere și că ar fi preferat să vadă lucrurile rămînînd pînă la capăt în vechea stare. Trăia liniștită, cu fiica sa și cu nepoata sa, în Lindenplatz, întreținea relații cu rudele din Fischergrube și cu prietena ei de pension, Armgard von Maiboom, născută von Schilling, care, de la moartea soțului, locuia în oraș. Știa de mult că în afara zidurilor orașului natal n-ar găsi nică-

ieri un loc unde să se stabilească, mai potrivit și mai demn de ea, și cu amintirile ei din München, cu stomacul ei din ce în ce mai delicat și mai iritabil, cu nevoia tot mai accentuată de odihnă, nu simțea nici o înclinație să se mute la bătrînețe în vreun oraș mai mare al țării recent unite, și cu atît mai puțin în străinătate.

— Draga mamei, îi spuse fie-si, trebuie să-ți pun o întrebare, o întrebare serioasă... Îți mai iubești încă soțul din toată inima, nu-i așa? Dar îl mai iubești atît de mult încît să-l urmezi, împreună cu fetița ta, oriunde s-ar duce? Căci, din nenorocire, aici nu poate rămîne.

Și cum doamna Erika Weinschenk, născută Grünlich, cu ochii-n lacrimi ce puteau însemna orice, îi răspunse, mînată de același simț al datoriei cu care într-o situație analogă Tony însăși îi răspunsese, în vila de la Hamburg, tatălui ei, problema despărțirii se punea în mod iminent...

Ziua în care, într-o trăsură închisă, doamna Permaneder își luase ginerele de la închisoare, fu aproape tot atît de înfiorătoare ca aceea în care fusese arestat. Tony îl aduse în locuința din Lindenplatz; directorul, după ce își salutase, zăpăcit și încurcat, nevasta și fetița, rămăsese acolo, în odaia anume pregătită pentru el, fumînd de dimineața pînă seara. Nu îndrăznea să iasă pe stradă și de cele mai multe ori nu lua nici masa împreună cu familia. Încărunțise de-a binelea și se speria și de umbra lui.

Viața din închisoare nu-i șubrezise sănătatea fizică, fiindcă Hugo Weinschenk avusese de totdeauna o constituție robustă, dar altfel situația lui devenise cît se poate de tristă. Era îngrozitor să vezi în ce hal degradarea civilă, condamnarea de către o instanță judecătorească și cei trei ani de închisoare îl zdrobiseră din punct de vedere moral pe omul acesta care, foarte pro-

babii, n-a făcut altceva decît ceea ce făceau zilnic, cu sînge rece, cei mai mulți dintre colegii săi și care, dacă n-ar fi fost prins asupra faptului, ar fi continuat fără îndoială să înainteze pe drumul său cu fruntea sus și cu conștiința perfect liniștită. În fața tribunalei susținuse cu cea mai profundă convingere — și experții confirmaseră spusele lui — că manevra îndrăzneată pe care o întreprinsese spre binele și folosul *Societății de asigurări* și al lui propriu era socotită drept o uzanță în lumea afacerilor. Dar juriștii, niște domni care după părerea lui nu se pricepeau de loc la aceste lucruri, care trăiau după cu totul alte noțiuni și aveau o concepție de viață cu totul diferită, îl condamnaseră pentru fraudă și această sentință, sprijinită de autoritatea statului, izbutise să-i zdruncine prețuirea de sine în asemenea măsură încît nu mai cuteza să privească pe nimeni în față. Mersul lui elastic, felul său îndrăzneț de a se legăna din șolduri în redingota strînsă pe talie, de a-și balansa neîncetat pumnii strînși și de a-și învîrți ochii, remarcabila dezinvoltură cu care-și debita întrebările și anecdotile de la înălțimea ignoranței și inculturii lui, totul dispăruse! Dispăruse într-atîta încît ai lui se înfiorau de atîta deprimare, lașitate și posomorîtă lipsă de demnitate.

După ce opt sau zece zile se ocupase exclusiv cu fumatul, domnul Hugo Weinschenk începu să citească ziare și să scrie scrisori. Pe urmă, după alte opt sau zece zile, declara în termeni vagi că o nouă situație pare a i se oferi la Londra, dar că deocamdată are de gînd să plece singur acolo, pentru a stabili personal totul și numai după ce lucrurile vor fi puse la punct, le va chema și pe navestă-sa și pe fetiță la el.

Plecă la gară, în trăsură închisă, însoțit de Erika, și porni la drum fără a-și mai fi văzut vreuna din celelalte rude.

Cîteva zile mai tîrziu sosi o scrisoare, trimisă încă din Hamburg, adresată nevesti-si, prin care o încu-noștința că e hotărît să nu le ia cu dînsul nici pe ea, nici pe fetiță, ba chiar să nu le dea nici o știre despre el atîta timp cît nu va putea să le ofere o existență demnă de ele. Acesta a fost ultimul semn de viață de la Hugo Weinschenk. De atunci nimeni n-a mai auzit o vorbă despre el. Cu toate că, mai tîrziu, doamna Permaneder, versată în lucruri de acest gen, plină de energie și prudență, a lansat mai multe apeluri pe urmele ginerelui său, cu scopul de a da, cum spunea ea cu mină importantă, un temei deplin procesului de divorț, ce avea să fie intentat pentru părăsire intenționată de domiciliu, nimeni n-a mai dat de urma lui. Și astfel Erika Weinschenk cu mica Elisabeth a rămas și pe mai departe la maică-sa, în apartamentul luminos din „Lindenplatz“.

CAPITOLUL V

Căsătoria din care se născuse Johann n-a încetat niciodată să fie pentru oraș un subiect atrăgător de discuții. Întocmai cum fiecare din cei doi soți avea ceva extravagant și enigmatic în ființa lui, tot astfel și căsnicia lor purta o pecete a neobișnuitului, a problematicului. A arunca o privire îndărătul culiselor și a sonda puțin, dincolo de faptele vizibile destul de sărăcăcioase, în adîncime, raportul dintre cei doi soți : iată o încercare dificilă, dar promițătoare... Și în saloane sau în dormitoare, la cluburi și cazinouri, ba chiar și la bursă, oamenii vorbeau despre Gerda și Thomas Buddenbrook, cu atît mai mult cu cît știau mai puțin despre ei.

Cum de se nimeriseră împreună acești doi oameni și care erau relațiile dintre ei? Lumea își aducea aminte de brusca hotărîre pe care Thomas Buddenbrook o luase cu optsprezece ani în urmă, la vîrsta de treizeci de ani. „Ea sau nici una“, acestea fuseseră cuvintele lui. Și cu Gerda trebuie să se fi petrecut același lucru, de vreme ce la Amsterdam, pînă la vîrsta de douăzeci și șapte de ani refuzase o serie de pretendenți, iar pe Thomas îl acceptase numaidecît. „Așadar o căsătorie din dragoste“, își ziceau oamenii în gîndul lor, căci oricît de greu le venea, trebuiau să admită că cele trei sute de mii ale Gerdei jucaseră doar un rol secundar în această chestiune. Pe de altă parte însă, de la început chiar, lumea abia dacă observase vreo urmă de dragoste între ei, vreun semn din ceea ce se numește de obicei dragoste. Într-adevăr, de la început nu se putea constata decît politețe în raporturile lor, o politețe corectă, respectuoasă, cu totul neobișnuită între soți, dar care părea să izvorască în chip neînțeles, nu din distanță și răceală sufletească, ci dintr-o formă foarte ciudată de încredere și înțelegere mută și adîncă, dintr-o atenție și îngăduință statornică și reciprocă. Anii nu schimbă întru nimic aceste raporturi. Singura schimbare pe care o aduseră consta în faptul că deosebirea lor de vîrstă, atît de neînsemnată după numărul anilor, începu să bată la ochi...

Privindu-i, lumea vedea un bărbat îmbătrînit, cam corpulent, și alături de el o femeie tînără. Găsea că Thomas Buddenbrook arăta cam dărimat — da, acesta era singurul cuvînt ce i se potrivea, cu toată vanitatea cam comică cu care se dichisea — în timp ce Gerda abia dacă se schimbase în acești optsprezece ani. Părea că se conservase așa-zicînd în răceala nervoasă în care trăia și care se revărsa din ea. Părul ei roșu-întunecat nu pierduse nimic din strălucire, fața ei albă și frumoasă își păstrase intacte proporțiile, iar statura-i zveltă

și înaltă avea aceeași distincție. Ochii ei căprui, canini și foarte apropiați, erau și acum împresurați de umbre viorii... Lumea nu avea încredere în acești ochi. Aveau o privire ciudată și oamenii nu izbuteau să citească în ei. Cu firea ei rece, izolată, închisă, rezervată și distantă, femeia aceasta, care doar în muzică părea să pună puțină viață și căldură, stirnea o vagă suspiciune. Oamenii își dezgropau bietele lor cunoștințe prăfuite despre sufletul omenesc pentru a le întoarce împotriva soției senatorului Buddenbrook: „Apa lină surpă malul“, „ferește-te de omul ascuns“. Și fiindcă totuși doreau să se apropie cât de cât de miezul enigmei, să afle, și mai cu seamă să înțeleagă măcar ceva din ea, modesta lor imaginație găsi o explicație: nu se poate ca frumoasa Gerda să nu-și înșele puțin bărbatul bătrîor.

Își sporiră atenția și nu trecu multă vreme pînă să cadă de acord că în relațiile ei cu domnul sublocotenent von Throta, Gerda Buddenbrook trece, cu indulgență vorbind, limita cuviinței.

René Maria von Throta, de fel din Renania, era sublocotenent într-unul din batalioanele de infanterie ce-și avea garnizoana în oraș. Îi venea bine gulerul roșu fiindcă se potrivea cu părul negru pe care-l purta cu cărare într-o parte, adus de pe fruntea albă și îngămădit spre dreapta într-o coamă înaltă, deasă și buclată. Dar cu toate că era înalt și voinic, întreaga-i înfățișare, toate mișcările, tot felul lui de a vorbi și de a tăcea lăsau o impresie cât se poate de puțin ostășească. Îi plăcea să-și treacă mîna printre butonii tunicii descheiate pe jumătate sau să șadă cu fața sprijinită de dosul palmei. Se înclina fără nici o rigiditate, călcîiele și le lipea fără zgomot, iar uniformă ce-i îmbrăca trupul musculos o purta tot atît de neglijent și de capricios ca pe un costum civil oarecare. Pînă și mustățile-i subțiri de adolescent ce coborau

oblic spre colțurile gurii și care, firește, nu puteau fi nici ascuțite, nici răsucite, subliniau această impresie generală de lipsă de marțialitate. Cel mai remarcabil lucru însă în toată ființa lui erau ochii : doi ochi mari, de o strălucire extraordinară, atât de negri că păreau niște abisuri învăpăiate, fără fund, și a căror privire se așternea visătoare, cu o gravă strălucire, pe fețele oamenilor, pe lucruri...

Nu încăpea îndoială că intrase împotriva voinței lui, sau cel puțin fără nici o plăcere, în armată, deoarece, cu toată vigoarea-i fizică, nu arăta nici un fel de destoinicie în serviciu și nu era iubit de camarazi, la ale căror preocupări și distracții de ofițeri tineri, întorși nu demult dintr-o campanie victorioasă, lua prea puțin parte. Trecea drept un original puțin simpatic și extravagant, iubitor de plimbări solitare, căruia nu-i plăceau nici caii, nici vânătoarea, nici jocul de cărți, nici femeile, era absorbit trup și suflet de muzică, cânta la mai multe instrumente și cu ochii învăpăiați, în ținuta-i foarte puțin militară, neglijentă și teatrală totodată, apărea la toate concertele și reprezentațiile de operă, în timp ce pentru club și cazinou nu dovedea decît dispreț.

Se achita de bine de rău de corvoada vizitelor absolut necesare în familiile cele mai de seamă, dar refuza aproape toate invitațiile și la drept vorbind nu frecventa decît casa Buddenbrook... pe aceasta însă prea des — zicea lumea — și de aceeași părere era și senatorul...

Nimeni nu bănuia ce se petrece în sufletul lui Thomas Buddenbrook, nimeni nu trebuia să bănuiască și tocmai aceasta era greutatea cea mare : să-i ascundă întregii lumi mîhnirea, ura, neputința lui. Oamenii începură a-l găsi puțin ridicol, deși poate l-ar fi compătimit și și-ar fi înăbușit asemenea aprecieri dacă ar fi bănuit într-o măsură cît de mică susceptibilitatea și

spaima cu care se ferea de acest ridicol, cum îl vedea apropiindu-se din depărtare, cum l-a presimțit înainte ca lor să le fi trecut prin minte. Chiar vanitatea lui, această „vanitate“ atât de ironic comentată izvorise în bună parte din această teamă. Observase cel dintîi, mîhnit și bănuitor, disproporția tot mai accentuată între propriul său exterior și inalterabila frumusețe a Gerdei pe care anii o lăsaseră neatinsă, iar acum, de cînd domnul von Throta intrase în casa lui, trebuia să-și înăbușe și să-și ascundă, cu puterile ce-i rămăseseră, sentimentul de îngrijorare. Trebuia, pentru că descoperindu-și această îngrijorare, și-ar fi făcut numele de rîs.

Gerda Buddenbrook și tînarul și originalul ofițer se întîlniseră, bineînțeles, pe tîrîmul muzicii. Domnul von Throta cînta la pian, la vioară, la violoncel, la violă și la flaut — la toate foarte bine — și adesea senatorul lua cunoștință de vizita lui prin ordonanța care, cu cutia violoncelului în spîinare, trecea pe sub geamurile cu perdele verzi ale biroului, apoi dispărea în casă... Thomas Buddenbrook ședea la masa lui și aștepta să-l vadă intrînd în casă și pe prietenul nevastă-si, să audă din salon armoniile care se înălțau în cîntece, plînsote sau în strigăte de supraomenească bucurie, ca niște mîini unite, întinse spasmodic spre cer, apoi, după clipe de extaz vag și rătăcitor, se prăbușeau, istovite, în suspine, se scufundau în noapte și tăcere. O, mai bine ar fi continuat să se rostogolească vuind, să plîngă, să chiotească, învălmășindu-se ca niște valuri înspumate, într-o dezlănțuire supranaturală! Răul cel mai mare, adevărata tortură era tăcerea ce urma și care se prelungea atât de mult acolo în salon, o tăcere prea adîncă, prea încremenită pentru a nu deștepta fiori. Nici un pas nu zguduia tavanul, nici un scaun nu se mișca; era o liniște impură, perfidă, tăcută, tainică... Iar Thomas Buddenbrook ședea la masa lui, atât de chinuit, încît uneori gemea încet.

De ce se temea ? Încă o dată oamenii îl văzuseră pe domnul von Throta intrînd, și la rîndul lui parcă și el vedea cu ochii lor acest tablou ; pe el însuși, bărbatul îmbătrînit, dărimat, posac, șezînd la birou, lîngă fereastră, în timp ce sus, în tovărășia curtezanului ei, frumoasa lui soție face muzică — și nu numai muzică... Da, așa vedeau oamenii lucrurile, asta o știa prea bine. Dar tot atît de bine știa că în fond termenul de „curtezan“ nu i se potrivea domnului von Throta. O, ar fi fost aproape fericit să-i poată da acest calificativ, să-l poată considera cu dispreț, drept un tinerel flăcău, ignorant și vulgar care își varsă prisosul de îngîmfare în puțină artă, cucerind inimile femeilor. Făcu tot ce-i stătu în putință pentru a-l pecetlui astfel. În acest unic scop încercă să trezească în propriul său suflet instinctele părinților săi : rezerva și neîncrederea comerciantului așezat și econom față de casta de războinici aventurieri, ușuratici, fără scrupule în afaceri. În gînd, ca și în conversație, îl numea pe domnul von Throta, cu ton disprețuitor, numai „sublocotenentul“. În același timp însă își dădea foarte bine seama că această titulatură era cea mai puțin potrivită pentru a exprima personalitatea tînărului.

De ce se temea Thomas Buddenbrook ? De nimic... de nimic ce ar fi putut fi definit. O, dacă ar fi trebuit să se apere de o primejdie palpabilă, simplă și brutală ! Îi invidia pe oamenii din afară care puteau să-și facă o imagine atît de simplistă asupra situației. El însă ședea aici, cu capul îngropat în palme, și în timp ce se chinuia trăgînd cu urechea, știa foarte bine că termenii de „înșelare“ și „adulter“ nu erau potriviți pentru a denumi efuziunile melodice și tăcerile profunde ce se succedau acolo sus.

Uneori cînd privea afară la crestele sure ale caselor și la cetățenii care treceau grăbiți pe stradă, sau se uita la placa dăruită cu prilejul jubileului și care atîrna

pe peretele din față, cînd privea la portretele părinților și se gîdea la istoria familiei, își zicea că totul s-a sfîrșit și că nu mai lipsea decît ceea ce se întîmplă acum. Da, atît mai lipsea : să-și vadă terfelită propria lui persoană, să-și vadă numele, viața familială ajunse în gura lumii. Asta punea vîrf la toate... Dar gîndul acesta îi făcea aproape bine, căci îi părea simplu, inteligibil și sănătos, putînd fi conceput și formulat, era deci mai ușor de îndurat decît să-și frămînte într-una mintea cu enigma rușinoasă, cu scandalul misterios ce se urzea deasupra capului lui...

Nu mai putea răbda, dădu la o parte scaunul, părăsi biroul și urcă la etaj. Unde să intre ? În salon, ca să-l salute, cu un aer nepăsător și cu oarecare superioritate, pe domnul von Throta, invitîndu-l la cină pentru a primi, ca de atîtea ori, un refuz ? Într-adevăr, ceea ce i se părea cu totul intolerabil era faptul că sublocotenentul evita categoric, refuza aproape toate invitațiile oficiale și nu ținea să păstreze decît relațiile personale și nestînjenate cu Gerda...

Să aștepte ? Să aștepte undeva, poate în fumoar, pînă cînd ofițerul avea să plece și atunci să intre la Gerda, să se explice cu ea, să-i ceară socoteală ? Dar Gerdei nu i se putea cere socoteală, o explicație cu ea n-ar fi avut nici un rost. Socoteală ? Pentru ce ? Legătura dintre ei era întemeiată pe înțelegere, considerație și tăcere. Ce nevoie avea să se facă de rîs și în fața ei ? Dacă s-ar arăta gelos ar însemna să dea dreptate oamenilor din afară, să devină public scandalul, să-l trîmbițeze în lume... Și, în fond, era el gelos ? De cine ? De ce ? A, departe de așa ceva. Un simțămînt atît de puternic e în stare să dezlănțuie acțiuni, acte nechibzuite, nebunești, poate, dar hotărîte și eliberatoare. O, nu, nu simțea decît o teamă mărunță, o teamă chinuitoare de tot ce se petrecea în jurul lui, o teamă ce-l urmărea neîncetat...

Urcă în cabinetul de toaletă pentru a-și freca fruntea cu apă de Colonia, apoi coborî din nou la etajul întâi, hotărît să curme cu orice preț tăcerea din salon. Dar în clipa în care puse mîna pe clanța neagră și aurită a ușii albe, muzica izbucni din nou într-un vuiet furtunos și el se retrase.

Coborî pe scările de serviciu la parter, trecu prin anticameră și prin coridorul rece și ieși în grădină, apoi se întoarse; se opri o clipă în fața ursului împăiat din anticameră, își găsi de lucru la bazinul cu peștișori aurii de la picioarele scărilor principale, nefiind în stare să se liniștească, pîndind, trăgînd cu urechea, rușinat și îngrozit, umilit și pradă fricii de scandalul tănuț sau public...

O dată, într-o situație asemănătoare, stătea cu coatele rezemate de balustrada de la etajul al doilea, privind în jos la casa scărilor scaldată în lumină, unde totul era cufundat în tăcere. Micul Johann ieși din odaia lui, coborî scările balconului și trecu de-a lungul coridorului, căutînd-o pentru cine știe ce treabă pe Ida. Strecurîndu-se pe lingă zid, cu o carte în mînă, el voia să treacă pe lingă tatăl său, fără a-și ridica ochii, salutîndu-l încet, dar senatorul îl opri:

— Ei, Hanno, ce faci aici?

— Lucrez, papa, mă duceam la Ida să-mi prepar traducerea.

— Și merge, merge? Ce lecții ai?

Tot cu ochii în pămînt, dar repede și cu vădite eforturi de a vorbi corect, limpede și cu prezență de spirit, Hanno răspunse înghițind în sec:

— Avem de pregătit din Cornelius Nepos¹, de transcris o problemă de aritmetică comercială, gramatica franceză, rîurile din America de Nord... de corectat compoziția germană... Tăcu, nenorocit că nu spu-

¹ Cornelius Nepos (sec. I. î.e.n.), istoriograf roman.

sese „și“ la urmă și că nu-și coborîse cu hotărîre vocea ; cum nu mai avea alte lecții de înșirat, răspunsul lui ieșise și de data aceasta abrupt și neisprăvit. Altceva nu avem, adause cît putu de hotărît, fără a-și ridica însă ochii.

Dar tatăl său nu părea a observa. Ținea în mîinile sale mîna liberă a lui Hanno, jucîndu-se cu ea, distrat, nereținînd parcă nimic din cele spuse ; îi mîngîia lung, în neștiire, încheieturile delicate, și tăcea.

Și deodată Hanno auzi deasupra capului său ceva ce nu avea de fapt nici o legătură cu cele spuse, o voce stinsă, tremurînd de teamă, aproape rugătoare, pe care n-o mai auzise niciodată și care era vocea tatălui său :

— Vezi, Hanno, sînt două ceasuri de cînd subloctenentul stă cu mama...

Și iată că, la auzul acestor cuvinte, micul Johann își ridică ochii căprui-aurii, ațintindu-i ca niciodată, mari, limpezi și plini de iubire asupra feței tatălui său, această față cu pleoapele roșii sub sprîncenele de un blond albicios, cu obraji albi, cam buhăiți, cu mustățile lungi și ascuțite. Dumnezeu știe cît o fi înțeles băiatul din toată povestea. Dar un lucru era sigur, îl simțeau amîndoi, și anume că în aceste secunde, în timp ce se priveau adînc, ochi în ochi, toată distanța și răceala, toată constrîngerea și neînțelegerea dispăru-seră dintre ei, și că, întocmai ca acum, Thomas Buddenbrook se putea bizui oricînd pe încrederea și devotamentul fiului său, în orice împrejurare în care e vorba nu de energie, de destoinicie și de prospețime lucidă, ci de teamă și de suferință.

Dar senatorul nu ținu seamă de această întîmplare, își interzicea chiar de a se gîndi la ea. Mai sever ca oricînd, el îi cerea lui Hanno exerciții practice în vederea viitoareii lui activități, îi pune la încercare aptitudinile intelectuale, stăruia pentru a obține de la el

declarații hotărâte în ce privește înclinațiile pentru profesiunea ce-l aștepta și îl irita cel mai mic semn de împotrivire sau de oboseală... Căci la vârsta de patruzeci și opt de ani, Thomas Buddenbrook își socotea zilele numărate și se gîndea din ce în ce mai des la moartea apropiată.

Cu sănătatea o ducea tot mai prost. Lipsa de poftă de mîncare și insomniile, amețelile și frigurile, la care fusese predispus dintotdeauna, îl siliră în repetate rînduri să-l consulte pe doctorul Langhals. Dar nu izbutea să urmeze prescripțiile medicului. Voința sa, slăbită prin anii de inactivitate agitată și chinuită, nu-l ajuta. Se deprinsese să doarmă dimineața pînă tîrziu, deși în fiecare seară lua hotărîrea furioasă de a se scula devreme, pentru a face înainte de ceai plimbarea prescrisă. O făcu de două-trei ori... Și așa mergea cu toate. Neconținută încordare a voinței care nu-i aducea în schimb nici un succes, nici o satisfacție, ci îi măcina doar respectul de sine, îl umplea de deznădejde. Nici prin gînd nu-i trecea să-și interzică micile țigări rusești, foarte tari, cu aromă amețitoare, pe care le fuma zilnic cu duiumul, încă din tinerețe. I-o spuse fără înconjur doctorului Langhals, privindu-l drept în față :

— Vezi, doctore, dumneata ești obligat să-mi interzici fumatul... Obligație foarte ușoară, foarte plăcută, într-adevăr. A urma, însă, prescripția e altă treabă ; asta mă privește pe mine și nimeni nu te oprește să mă supraveghezi... Să colaborăm pentru binele sănătății mele ; bun, dar rolurile nu sînt împărțite cum trebuie. Partea mea e prea grea în această privință. Nu rîde, te rog... Nu glumesc... Sîntem atît de îngrozitor de singuri... Iaca, eu fumez... Îmi dai voie să-ți ofer o țigară ?
Și îi întinse tabachera de argint...

Puterile îi scădeau ; singurul lucru ce sporea în el era convingerea că toate acestea n-or să mai dureze mult, că sfîrșitul lui era aproape. Închipuiri, presimțiri

stranii îl încercau. De cîteva ori, la masă, avu impresia că nu mai stă împreună cu ai săi, ci îi privește vag, dintr-o zare îndepărtată... „Am să mor“, își zise el și îl chemă din nou pe Hanno pentru a-i vorbi încă o dată cu toată stăruința :

— S-ar putea să plec din mijlocul vostru mai repede decît am crede, dragul tatii ! Tu o să trebuiască să-mi iei locul. Și eu am fost de timpuriu chemat la datorie... Înțelege o dată că nepăsarea ta mă chinuie ! Ești hotărît ?... Da... veșnicul da... Ei bine, ăsta nu e un răspuns, nu e de loc un răspuns. Eu te întreb dacă ești hotărît din toată inima, cu entuziasm și curaj... Crezi că ai destule parale și n-o să trebuiască să faci nimic ? Ei bine, află că n-ai nimic, ceea ce ai e mai nimic și tu o să trebuiască să faci față prin propriile tale puteri ! Dacă vrei să trăiești, și încă să trăiești bine, va trebui să muncești din greu, dîrz, mai dîrz chiar decît mine.

Dar asta nu era totul. Grija pentru viitorul fiului său și al casei sale nu era singura care-l muncea. Altceva, ceva nou se năpusti asupra lui, puse stăpînire pe el, biciuindu-i gîndurile obosite... De cînd sfîrșitul existenței sale pămîntești nu-i mai apărea ca o necesitate îndepărtată, teoretică și lipsită de însemnătate, ci ca un termen foarte apropiat și palpabil, pentru care trebuia să facă pregătiri imediate. Thomas Buddenbrook începu să mediteze, să-și sondeze propria ființă, să examineze raporturile sale cu moartea și cu problemele de dincolo... Și de la primele încercări, o nefastă lipsă de maturitate ieși la iveală : sufletește, Thomas Buddenbrook nu era pregătit de moarte.

Bigotismul, creștinismul biblic, exaltat, pe care tatăl său știa să-l unească cu un simț comercial foarte practic și pe care mai tîrziu și maică-sa și-l însușise, îi fuseseră totdeauna străine. De cînd se știa, el trata problema cauzelor prime și a celor ultime cu scepticismul monden al bunicului său. Dar fiind prea profund, prea

spiritual, prea însetat de metafizică pentru a se mulțumi cu superficialitatea comodă a bătrînului. Johann Buddenbrook, problemele eternității și nemuririi le rezolva pe bază istorică, zicîndu-și că a trăit în strămoși și va supraviețui în urmași. Această idee nu numai că era în conformitate cu spiritul lui de familie, cu conștiința lui de patrician, cu respectul lui pios pentru istorie, dar el o susținuse și o întărise prin activitatea, ambiția și toată conduita sa. Și acum ieșea la iveală că sub privirea pătrunzătoare a morții apropiate, toată această concepție se năruia, era nimicită și nu se vedea în stare să-i aducă nici măcar o oră de pace și de pregătire sufletească.

În anumite clipe ale vieții sale, Thomas Buddenbrook făcuse oarecare paradă din înclinația lui spre catolicism, totuși întreaga lui ființă era pătrunsă de simțămîntul de răspundere, grav, adînc, sever pînă la autotortură, și neînduplecat al protestantului adevărat și pasionat. Nu, în fața realităților supreme și ultime, nu există nici un ajutor din afară, nici o mijlocire sau dezlegare, nici o amăgire sau consolare! Muncind cu arzătoare stăruință, înainte de a fi prea tîrziu, singur, izolat, fiecare trebuie să descurce prin propriile-i puteri această enigmă, ajungînd la pregătirea lucidă, sau stingîndu-se în deznădejde... Și Thomas Buddenbrook se întoarse decepționat și fără de speranță de la unicul său fiu în care crezuse că va supraviețui puternic și întinerit și începu în grabă, cu teamă, să caute adevărul care trebuia să existe undeva pentru el...

Era prin miezul verii anului șaptezeci și patru. Nori dolofani, albi-argintii treceau pe cerul adînc albastru, peste grațioasa simetrie a grădinii; în ramurile nucului păsările piscuiau cu glas întrebător, în mijlocul cercului de stînjenei violeți fîntîna arteziană murmura și mireasma de liliac se amesteca, din nenorocire, cu boarea siropoasă pe care curentul cald de aer o aducea

dinspre fabrica de zaharicale aflată în apropiere. Spre uimirea funcționarilor săi, senatorul părăsea adeseori în toiul muncii biroul pentru a coborî în grădină, unde se plimba cu mâinile la spate, grebla pietrișul, curăța fântina arteziană de nămol sau puneă o proptea unei tulpini de trandafir... Fața lui cu sprâncenele blonde, dintre care una era puțin mai ridicată, părea gravă și atentă în timpul acestor îndeletniciri, dar gândurile lui rătăceau prin depărtări înnegurate, pe drumurile lor anevoioase.

Uneori se așeza sus, pe terasa mică, în pavilionul acoperit cu totul de viță și fără să vadă ceva, se uita peste grădină, la calcanul roșu al casei sale. Aerul era cald și blînd, și murmurul lin de jur împrejur parcă-i șoptea molcom, adormitor. Obosit de contemplarea vidului, de singurătate și tăcere, își închidea din cînd în cînd ochii, dar se reculegea numaidecît, alungînd pacea adormitoare... „Trebuie să mă gîndesc, își spunea aproape cu glas tare. Trebuie să pun ordine în toate acestea, înainte de a fi prea tîrziu...”

Aici, în acest pavilion, în acest fotoliu de trestie galbenă i s-a întîmplat să citească într-o zi, patru ceasuri în șir, cu o emoție crescîndă, dintr-o carte ce i-a căzut în mînă, mai din întîmplare, mai căutată dinadins... O găsisese de dimineață după a doua gustare, căutînd, cu țigara-n gură, în odaia de fumat, într-un colț ascuns al bibliotecii, pitită la spatele volumelor impunătoare și își aduse aminte că o cumpărase la librarul său cu ani în urmă, de ocazie, și fără să-i dea vreo importanță. Era un volum destul de compact, cu hîrtie subțire și gălbuie, prost tipărit, prost legat, cuprinzînd numai partea a doua a unui celebru sistem de metafizică¹... Îl luase cu dînsul în grădină și acum, absorbit cu totul, întorcea filă după filă.

¹ Se referă la lucrarea *Lumea ca voință și reprezentare* de Arthur Schopenhauer (1788—1860), filozof idealist german.

O mulțumire necunoscută, fără margini, și plină de recunoștință îi umplu sufletul. Simțea neasemuita satisfacție de a vedea o minte de o suverană superioritate punînd stăpînire pe viață, pe această viață atît de puternică, de crudă și de batjocoritoare, pentru a o subjuga și condamna... Era satisfacția omului încolțit de suferință dar care, din pudoare, sau socotindu-se vinovat, își ascundea suferința în fața vieții reci și aspre și care, pe neașteptate, primea din partea unui spirit înalt și înțelept, îndreptățirea fundamentală și solemnă de a suferi din pricina acestei lumi — cea mai bună din toate lumile posibile — dovedită aici cu jucăușă ironie, cea mai rea din toate cîte se pot imagina.

Nu înțelegea tot ; erau unele principii și postulate pe care nu și le putea lămuri și mintea lui, nedeprinsă cu asemenea lecturi, nu era în stare să urmărească anumite raționamente. Dar tocmai alternanța de lumini și umbre, de incomprehensiune surdă, de presimțiri vagi și de pătrundere subită îi tăia răsufarea, și ceasurile treceau fără ca el să-și ridice ochii de pe carte, fără să-și schimbe măcar poziția pe scaun.

La început sărise cîteva pagini și, înaintînd repede, dornic să ajungă, cu o grabă inconștientă parcă, la problema principală, la ceea ce era cu adevărat important, nu se opriese decît la anumite aliniate care-l captivau. Dar în curînd dădu de un capitol mai întins pe care îl citi de la primul pînă la ultimul rînd, cu buzele strînse, cu sprîncenele încruntate, serios ; pe față i se întipări o gravitate desăvîrșită, aproape mortuară, pe care parcă nici o mișcare a vieții dimprejur n-ar fi putut s-o clintească. Iar acest capitol purta titlul : *Despre moarte și raportul ei cu indestructibilitatea ființei noastre în sine.*

Nu mai avea decît cîteva rînduri de citit cînd, la orele patru, jupîneasa se apropie prin grădină și îl pofti la masă. Dădu din cap, citi ultimele fraze, închise cartea

și privi în jurul său... Își simțea întreaga ființă luînd proporții uriașe, copleșită de o beție grea și întunecată; mintea-i era învăluită în ceață, amețită de ceva nespus de nou, ademenitor și plin de făgăduinți ce amintea mijirea plină de speranță a primei dragoste. Dar cînd, cu mîini reci și nesigure, închise cartea în sertarul mesei de grădină, capul îi era fierbinte, chinuit de o apăsare ciudată, de o încordare neliniștitoare, de parcă sta să-i plesnească, și nu putea să închege un gînd întreg.

„Ce a fost asta? se întreba în timp ce intră în casă, urcă scara principală și se așază la masă, între ai săi... Ce s-a întîmplat cu mine? Ce mesaj am auzit, ce mi s-a spus mie, Thomas Buddenbrook, consilier al acestui oraș, șeful firmei de cereale *Johann Buddenbrook*?... Mie mi-a fost destinat? E pe puterile mele? Nu știu ce a fost... știu numai atît că e prea mult, prea mult pentru capul meu de burghez...”

Rămase toată ziua copleșit de o toropeală grea, întunecată, amețitoare, fără gînduri. Apoi se făcu seară și, incapabil de a-și mai ține capul drept pe umeri, se culcă devreme. Dormi trei ceasuri, adînc, nemărginit de adînc, cum nu dormise niciodată în viața lui. Apoi se trezi brusc, săgetat de acea spaimă dulce pe care o încearcă cineva care se deșteaptă în singurătate, cu inima încolțită de dragoste.

Se știa singur în imensa odaie de dormit, fiindcă Cerda dormea acum în fosta cameră a Idei Jungmann care, pentru a fi mai aproape de micul Johann, se mutase nu demult într-una din cele trei odăițe ce dădeau spre balcon. Împrejurul lui era noapte deasă căci perdelele de la cele două ferestre înalte erau ermetic închise. Stătea întins pe spate în liniștea desăvîrșită, în zăpușeala apăsătoare, cu ochii pironiți în întuneric.

Și iată, *deodată* i se păru că întunericul se destramă, că peretele de catifea al nopții se despică, descoperind

o perspectivă nemărginită de lumină profundă și eternă... „Voi trăi, își spuse Thomas Buddenbrook aproape cu glas tare și simți că pieptul i se zguduie de plîns interior. Da, acesta este adevărul, voi trăi! Voi trăi... și a crede că această viață nu este viața mea e o amăgire, o eroare pe care moartea o va rectifica. Acesta e, acesta e adevărul!... De ce?” Și la această întrebare noaptea se lăsă din nou în fața lui. Din nou nu mai vedea, nu mai știa, nu mai înțelegea nimic; se scufundă și mai adînc în perne, orbit, istovit de raza de adevăr ce-i fusese dat să vadă.

Rămase liniștit, într-o așteptare plină de fervoare, îi venea să se roage ca vedenia să se întoarcă, să-l lumineze din nou. Și ea se întoarse. Stătea întins, cu mîinile împreunate, neîndrăznind să se miște și îi fu îngăduit s-o contemple...

Ce era moartea? Răspunsul la această întrebare nu-i apărură în cuvinte sărace și pretențioase: îl simțea în el, trăia în străfundurile ființei lui. Moartea era o fericire, atît de adîncă încît numai într-o clipă de har ca aceasta putea fi cuprinsă în întregimea ei. Era întoarcerea după o rătăcire nespuse de chinuită, înlăturarea unei mari greșeli, eliberarea din cele mai odioase cătușe și îngrădiri, îndreptarea unui accident lamentabil.

Sfîrșit și descompunere? E de trei ori de plîns oricine se sperie de aceste noțiuni zadarnice! Ce ar urma să sfîrșească, să se descompună? Acest trup al lui... Această personalitate, această individualitate, acest *obstacol* greoi, îndărătnic, acest izvor de greșeli odioase care îl împiedica de a fi altceva mai bun!

Nu este oare o greșeală, o eroare orice om? Nu e condamnat la o închisoare dureroasă chiar din clipa nașterii? Închisoare! Închisoare! Gratii și cătușe pre-tutindeni! Prin zăbrelile individualității sale omul privește dăznădăduit la zidurile împrejurărilor exterioare,

pînă în ziua cînd moartea vine și-l cheamă să se întoarcă acasă, în libertate...

Individualitate !... Vai, tot ceea ce sîntem, tot ceea ce putem și ce avem, ni se pare sărăcăcios, cenușiu, neîndestulător și plictisitor. Și rîvnim — cu apriga dorință ce se transformă în iubire de teama de a nu deveni ură — tot ce nu sîntem, tot ce nu putem și nu avem.

Port în mine germenul, virtualitatea, posibilitatea tuturor facultăților și activităților din lume... Unde aș fi putut ajunge, dacă n-aș fi aici ? Cine, ce și cum aș putea să fiu, dacă eu n-aș fi eu, dacă această aparență personală a mea nu m-ar îngădi, nu mi-ar izola conștiința de conștiința tuturor acelora care nu sînt eu ! Organism ! Izbucnire oarbă, necugetată, regretabilă a voinței lacome. Într-adevăr, e mai bine ca această voință să plutească liberă în noaptea de dincolo de spațiu și de timp decît să tinjească într-o temniță luminată sărăcăcios de opaițul pîlpîitor al intelectului.

Am sperat să supraviețuiesc în fiul meu ? Într-o individualitate și mai timorată, mai slăbănoagă, mai șovăitoare decît a mea ? Rătăcire neghioabă, copilărească ! Ce să fac cu fiul meu ? N-am nevoie de nici un fiu !... Unde voi fi după moarte ? Dar este atît de limpede și luminos, atît de coplesitor și de simplu ! Voi fi în toți aceia care au spus, spun și vor spune eu, *dar mai ales în aceia care îl spun cu mai multă plenitudine, tărie și bucurie...*

Crește undeva în lume un băiat, reușit, admirabil înzestrat, hărăzit să-și dezvolte toate facultățile, un băiat care se ridică drept și netulburat, curat, crunt și vesel, unul din acei oameni a căror vedere pe fericiți îi face și mai fericiți, iar pe cei nefericiți îi aruncă în brațele deznădejdi : — Acesta este fiul meu. *Acesta voi fi eu, în curînd... în curînd... îndată ce moartea mă*

va fi eliberat de biata iluzie că eu nu sînt el în aceeași măsură în care sînt eu însumi.

Am urît și eu vreodată viața, această viață pură, cruntă și puternică? Neghiobie, neînțelegere! Numai pe mine însumi m-am urît, și asta fiindcă n-am fost în stare să îndur viața. Dar pe voi vă iubesc... vă iubesc pe toți, voi, fericiților, și nu peste mult voi scăpa din închisoarea strîmtă care mă separă de voi, în curînd tot ce e iubire în mine, iubire pentru voi, se va elibera și va fi cu voi, în voi... Cu voi și în voi toți!...

Plîngea: își înfundase capul în perne și plîngea, cutremurat, înălțat parcă de beția unei fericiri cu a cărei dureroasă dulceață nimic în lume nu se putea asemui. Aceasta era — totul la un loc — ceea ce încă de ieri după masă îl umpluse de o amețelă obscură, ceea ce se făcuse simțit în miez de noapte în inima lui și îl trezise din somn, ca o dragoste înmugurită. Și acum cînd îi era dat să înțeleagă și să-și lămurească toate aceste lucruri — nu prin cuvinte sau printr-o înlănțuire de cugetări, ci prin străfulgerări fericite de lumini interioare — era liber, dezlegat, scăpat de toate îngrădirile, de toate cătușele naturale sau artificiale. Zidurile orașului natal în care se închisese de bună voie, conștient, se dădeau la o parte, îngăduind privirii să cuprindă lumea, întreaga lume din care în anii tinereții nu văzuse decît cîteva colțuri și pe care moartea făgăduia să i-o dăruiască întreagă. Formele înșelătoare ale cunoașterii, spațiul, timpul și deci și istoria, grija de a supraviețui cu glorie, istoric, în urmași, teama de o disoluție istorică, de o dezagregare finală — toate acestea încetară de a-i mai apăsa sufletul și nu-l mai împiedicau de a înțelege necurmata eternitate. Nimic nu are început, nimic nu are sfîrșit. Nu există decît un prezent fără capăt și acea forță din el care iubea viața cu atîta dragoste stăruitoare, nostalgică, dureros de dulce, persoana lui nefiind decît o expresie neizbutită a acestei forțe.

— Și această forță va ști să-și găsească oricînd drumul spre prezent.

„Voi trăi! șopti în pernă și plînge... dar în clipa următoare nu mai știa de ce plîngea. Mintea i se opri pe loc, luciditatea i se stinse și deodată nu mai era decît întuneric și tăcere în jurul lui. Dar revelația va reveni! se încuraja, singur. N-a fost a mea?“... Și în timp ce simțea că aromeala somnului îl învăluie irezistibil, se jură cu strășnicie că nu va lăsa niciodată să-i scape acest noroc, ci își va aduna toate forțele și va învăța, va citi, va studia pînă cînd își va însuși solid și inalienabil întreaga concepție de viață din care au răsărit toate acestea.

Dar lucrul era cu neputință și chiar în dimineța următoare cînd se trezi, oarecum stingherit din pricina extravaganțelor spiritului la care se dedase în ajun, presimțea într-un fel că frumoasele-i proiecte sînt irealizabile.

Se sculă tîrziu și trebui să participe numaidecît la dezbaterile unei adunări cetățenești. Viața publică, socială și de afaceri a acestui oraș comercial, de mărime mijlocie, cu străzi întortocheate și case țuguiate, îi solicita din nou spiritul și puterea de muncă. Cu gîndul încă la minunata lectură pe care dorea mereu s-o reia, Thomas Buddenbrook începu totuși să se întrebe dacă experiențele acestei nopți înseamnă într-adevăr ceva de durată pentru el și dacă acestea ar sta în picioare și în momentul cînd moartea ar veni să-l ia. Instinctele lui burgheze se ridicau împotriva unei asemenea idei. Și vanitatea se împotrivi: se temea de un rol bizar și ridicol. Cum i-ar sta să se ocupe de asemenea lucruri? S-ar potrivi cu el, senatorul Thomas Buddenbrook, șeful firmei *Johann Buddenbrook*?...

Niciodată n-a mai apucat să-și arunce ochii pe cartea aceea ciudată ce ascundea atîtea comori și cu atît mai puțin să-și procure și celelalte volume ale acestei opere.

Meticulozitatea nervoasă, tot mai accentuată cu trecerea anilor, îi devora zilele. Hărțuit de cinci sute de mărunțișuri banale, neînsemnate, torturându-și mintea să pună rînduială în ele, voința-i era prea slabă pentru a ajunge la o repartitie rațională și fructuoasă a timpului. Și la vreo două săptămîni după memorabila după-amiază ajunse pînă acolo încît renunță cu desăvîrșire la toate proiectele sale și-i porunci servitoarei să aducă numai-decît cartea aceea care zăcea fără rost în sertarul mesei din grădină și s-o așeze la loc, în bibliotecă.

Așa s-a întîmplat că Thomas Buddenbrook care își întinsese însetat mîinile spre adevărurile supreme și ultime, se întoarse obosit la noțiunile și imaginile a căror datină o deprinsese din copilărie. Umblînd de colo pînă colo, el își aducea aminte de Dumnezeu unul, părintele neamului omenesc, care a trimis pe pămînt o parte din ființa sa ca să pătimească și să singereze pentru noi, care va ține județ în ziua cea de apoi și la picioarele căruia dreptii vor fi răsplătiți de-a lungul veșniciei ce va începe din acea clipă, pentru tot ce au pătimit în această vale a plîngerii... Evoca toată această istorie, cam neclară și cam absurdă, care în schimb nu cerea nici o înțelegere, ci numai credință docilă și care, fixată în formule precise și copilărești, îi va sta la-ndemînă cînd va bate ceasul ultimelor spaime... Într-adevăr ?

Vai, nici pe această cale nu găsi pacea. Ros de grija pentru reputația casei, pentru nevastă-sa, pentru fiul său, pentru numele ce-l purta, pentru familia sa, omul acesta uzat, care doar prin artificii și cu oboseală își păstra eleganța și ținuta trupească impecabilă, se chinuia zile întregi întrebîndu-se : cum stau lucrurile în realitate ; oare sufletul ajunge în cer imediat după moarte, sau fericirea veșnică începe abia după învierea cărnii ?... Și unde stă sufletul în acest răstimp ? I-a vorbit cineva despre aceste lucruri la școală, în bi-

serică ? Cum și-a putut lua cineva răspunderea de a-i lăsa pe oameni într-o astfel de ignoranță ?... Era cât pe ce să se ducă la pastorul Pringsheim să-i ceară sfat și mîngîiere. Dar în ultima clipă renunță, de teama ridicolului.

În cele din urmă renunță de a mai afla, lăsîndu-se în grija Domnului. Dar fiindcă încercarea de a pune ordine în treburile sale eterne ajunsese la o încheiere atît de puțin mulțumitoare, se hotărî să le rînduiască în deplină conștiinciozitate cel puțin pe cele pămîntești, desăvîrșind un proiect care-l preocupa de mult.

Intr-o zi, după-prînz, în odaia de toate zilele unde părinții își luau cafeaua, micul Johann îl auzi pe tatăl său spunîndu-i Cerdei că îl așteaptă pe avocatul... cutare pentru a-și face, cu ajutorul lui, testamentul a cărui redactare nu o mai poate amîna mereu la o dată nehotărîtă. Mai tîrziu Hanno exersă la pian timp de un ceas. Dar cînd voi să treacă pe coridor, se întîlni cu tatăl său care urca scara principală cu un domn îmbrăcat într-un pardesiu lung, negru.

— Hanno ! spuse scurt senatorul.

Și micul Johann se opri, înghiți în sec și răspunse repede, cu voce scăzută :

— Da, papa...

— Am ceva important de lucru cu domnul, continuă tatăl său. O să stai, dacă nu te superi, aici, în fața ușii, arată spre ușa fumoarului, și o să ai grijă ca nimeni, înțelegi ? absolut nimeni să nu ne tulbure.

— Da, papa, răspunse micul Johann, apoi se proțăpi în fața ușii ce se închise în urma celor doi domni.

Stătea acolo, ținîndu-și cu o mînă cravata de marinier de pe piept, cotrobăindu-și cu vîrfurile limbii o măsea suspectă și trăgînd cu urechea la glasurile grave și înăbușite ce se strecurau din odaie pînă la el. Capul, cu părul buclat, căzut pe temple, și-l ținea înclinat pe umăr și pe sub sprîncenele încruntate ochii-i căprui-aurii,

cu cearcăne viorii, priveau într-o parte, clipind, cu o expresie de dezgust și de visare întru totul asemănătoare aceleia cu care, la catafalcul bunicii sale, inspirase parfumul florilor amestecat cu un alt miros, străin și totuși atât de familiar.

Veni Ida Jungmann și spuse :

— Hanno, puiule, pe unde umbli ? Ce-î fi căutînd pe aici ?

Veni practicantul cocoșat din birou cu o telegramă în mînă și întrebă de senator.

Și de fietare dată micul Johann își întindea orizontal, de-a curmezișul ușii, brațul îmbrăcat în mîneca albastră împodobită cu o ancoră, scutura din cap și spunea, după o clipă de tăcere, încet și neînduplecat :

— N-are voie nimeni să intre ! Papa își face testamentul.

CAPITOLUL VI

Într-o zi de toamnă, jucîndu-și ochii frumoși, doctorul Langhals spuse :

— Nervii, domnule senator... numai nervii sînt de vină. Și pe ici pe colo și circulația lasă nițeluș de dorit. Îmi permiteți să vă dau un sfat ? Ar trebui să vă destindeți puțin anul acesta ! Cele cîteva duminici petrecute astă-vară la mare n-au putut face mare lucru, firește... Sîntem la sfîrșitul lui septembrie, la Travemünde e încă viață, stațiunea nu e cu desăvîrșire pustie. Duceți-vă la Travemünde, domnule senator, și mai faceți nițică plajă. Două-trei săptămîni pot îndrepta multe...

Și Thomas Buddenbrook se învoi : fie ! Cînd ai săi aflară de hotărîrea luată, Christian se oferi să-l însoțească.

— Merg cu tine, Thomas, spuse simplu, dacă n-ai nimic împotrivă...

Și cu toate că de fapt avea o sută de lucruri împotrivă, senatorul spuse din nou : „Fie !“

Adevărul e că Christian dispunea acum mai mult ca oricând de timpul său, deoarece, din pricina sănătății zdruncinate, se văzuse nevoit să renunțe și la ultima sa activitate de comerciant : reprezentanța unei firme de șampanie și coniac. Din fericire, fantoma omului care în amurg ședea la el pe sofa și dădea din cap nu-i mai apăruse. Dar „chinul“ din coasta stângă ce se ivea periodic, era, dacă se poate, și mai atroce și el era însoțit de un întreg șir de alte beteșuguri pe care Christian le observa cu grijă și, încrețindu-și nasul, le descria cui se nimerea să-i iasă-n cale. Adeseori, ca de altfel și în trecut, mușchii faringelui refuzau să funcționeze, încît omul rămînea cu îmbucătura în gît, privind în toate părțile cu ochii săi mici, rotunzi, infundați în orbite. Și tot ca altădată, era adeseori terorizat de teama nedefinită dar invincibilă că de la o clipă la alta limba, gîtlejul, extremitățile și chiar facultățile-i mintale ar putea fi lovite de paralizie. Nu era atins în nici o parte de paralizie, e adevărat, dar teama de această infirmitate nu era oare aproape mai rea ? Povestea de-a fir-a-păr cum într-o zi, pregătindu-și ceaiul, apropiase chibritul aprins nu de spirtieră, ci de sticla cu spirt, care era destupată, astfel că nu numai el, ci și ceilalți locatari ai casei, ba poate și cei din casele vecine ar fi putut să se prăpădească în chip năprasnic... Era prea-prea. Dar ceea ce povestea cu o minuțiozitate și o insistență și mai deosebită, făcînd adevărate eforturi pentru a putea fi înțeles cît mai deplin, era această anomalie monstruoasă pe care și-o descoperise în timpul din urmă : în anumite zile, adică pe o anumită vreme, în anume stări sufletești, nu putea să vadă o fereastră deschisă fără a fi apucat de dorința groaznică, prin

nimic motivată, de a se arunca pe geam afară... Era un impuls sălbatic pe care abia și-l putea stăpîni, un fel de curaj nebun și desperat! Într-o duminică, pe cînd familia lua masa în Fischergrube, el descrise cum a trebuit să-și adune toate forțele sufletești pentru a se tîrî în patru labe pînă la fereastra deschisă, ca s-o închidă... Dar de data aceasta toată lumea începu să tipe, nimeni nu voia să-l mai asculte.

Asemenea lucruri, și altele de același fel, le constata cu o anumită satisfacție sinistră. Ceea ce însă nu putea nici observa și de care nici nu-și putea da seama, lucrul de care era pur și simplu inconștient și tocmai din această pricină se agrava mereu, era ciudata lipsă de tact ce se accentua an de an. Avea prostul obicei de a spune în cerc familial niște anecdote care cel mult la club se puteau povesti. Dar erau semne vădite că și simțul de pudoare fizică i se atrofia. Vrînd să-i arate cumnatei sale, Gerda, cu care era în raporturi de prietenie, ce solid sînt lucrute șosetele lui englezești și să-i dovedească în același timp cît de tare a slăbit, nu se sfii să-și ridice în fața ei pînă peste genunchi, pantalonii largi cadrilați...

— Uite cît am slăbit... Nu-i ciudat și băcător la ochi? spuse mîhnit, încrețindu-și nasul și arătîndu-și țurloiul osos și strîmb în izmana albă de lînă sub care genunchiul uscățiv se contura jalnic...

Renunțase, cum s-a mai spus, la orice activitate comercială, dar se căznea să-și umple într-un fel orele pe care nu le petrecea la club și îi plăcea să accentueze că, în ciuda tuturor piedicilor, niciodată n-a încetat să lucreze. Își lărgea cunoștințele în ce privește limbile străine și, recent, se apucase să învețe, de dragul științei, fără vreun scop practic, chineza, dedicîndu-i cu mult sîrg vreo două săptămîni. Pentru moment se ocupa de „întregirea“ unui dicționar englez-german ce

î se părea incomplet. Dar fiindcă tot avea nevoie de puțină schimbare de aer și fiindcă și senatorului îi prindea bine puțină societate, ocupația aceasta nu putea să-l rețină în oraș...

Cei doi frați pleacă așadar la mare. Sub ploaia ce răpăia pe coșul trăsurii, ei înaintau pe șoseaua numai băltoace, fără a schimba aproape nici un cuvânt. Christian se uita în gol, cu privirile rătăcite, ca și cum ar fi ascultat un zvon suspect. Thomas ședea zgribulit, înfășurat în manta, cu ochii injectați și obosiți, cu mustățile lungi și ascuțite profilându-se țepene dincolo de obrajii-i albicioși. Ajunseră după-amiază în parcul cazinoului și roțile scârțiau pe pietrișul spălat de ploaie. Bătrînul misit Sigismund Gosch ședea pe veranda cu geamuri a clădirii principale și sorbea grog cu rom. La sosirea lor se ridică, șuierînd printre dinți, apoi frații Buddenbrook se așezară și ei alături, să bea de asemenea ceva cald, în timp ce bagajele le erau urcate în odăi.

Domnul Gosch se afla acolo tot în calitate de vilegiaturist, ca și celelalte cîteva persoane — o familie de englezi, o olandeză solitară, un burlac din Hamburg — care la această oră trăgeau pesemne un pui de somn înainte de *table d'hôte*, deoarece o tăcere de cimitir domnea pretutindeni, întreruptă doar de plescăitul ploii. N-aveau decît! Domnul Gosch, în schimb, nu dormea niciodată ziua. Era fericit să poată ciupi cîteva ore de somn noaptea! Nu-i mergea bine de loc. Prin cura aceasta tardivă, încerca să combată tremurul mînilor și al picioarelor... fir-ar să fie!... Abia mai putea să țină în mînă paharul cu grog și — mii de drați! — nu mai putea să scrie decît rar de tot, așa că traducerea operelor complete ale lui Lope de Vega înainta tîrîș-grăpiș. Era foarte deprimat și nici în blasfemii nu mai găsea nici o bucurie. „Ducă-se dracului!” devenise

vorba lui favorită : o repeta mereu și adeseori fără noimă.

— Și senatorul ? Ce are ? Cît au de gînd să stea domnii la mare ?

— Ah, doctorul Langhals m-a trimis aici din pricina nervilor, răspunse Thomas Buddenbrook. M-am supus, firește, cu toată vremea mizerabilă. Ce nu faci de frica doctorului ! Mă simt într-adevăr destul de prost. O să rămîn pînă cînd o să mă întrezesc puțin.

— Da, de altfel și eu o duc foarte prost, intră în vorbă Christian, cu invidie și amărăciune pentru că Thomas nu vorbise decît despre persoana sa.

Și era gata să treacă la istoria cu omul care dă din cap, cu sticla de spirt și cu fereastra deschisă, cînd fratele său se ridică și plecă să ia în primire camerele.

Ploaia nu mai contenea. Înmuiașe pămîntul și dănuia în stropi săltăreți pe marea întinsă care, biciuită de vîntul de sud-vest, se retrăgea de la țărm. Un vâl cenușiu acoperea totul. Vapoarele treceau ca niște umbre fantomatice și se pierdeau în zarea spălăcită !

Vizitatorii străini nu se arătau decît la masă. Senatorul îmbrăcat în impermeabil, cu galoșii în picioare, pleca la plimbare cu misitul, iar Christian se înfunda în cofetărie și bea punci suedez în tovărășia domnișoarei de la bufet.

De două-trei ori pe săptămînă, în după-amiezele cînd soarele părea că se îndură să se arate, la *table d'hôte* apăreau cîțiva prieteni din oraș, bucuroși să se distreze fără familie : doctorul Gieseke, senatorul, colegul de școală al lui Christian, și consulul Peter Döhlmann care arăta foarte rău, fiindcă își distrusese stomacul prin consumul necumpătat de apă Hunyadi János¹. Apoi, îmbrăcați în pardesie, domnii se așezau sub umbrarul de pînză al cofetăriei, față-n față cu pa-

¹ Apă minerală ungurească.

vilionul orchestrei, unde nu se mai cînta, își luau cafeaua, și își digerau cele cinci feluri de mîncare, stînd la taifas și privind spre parcul despuiat de toamnă.

Evenimentele din oraș, ultima inundație cînd apa pătrunsese în multe pivnițe, iar pe străzile așezate mai la vale se circula cu bărcile, focul ce mistuise un șopron în port, o alegere pentru Senat : iată ce se discuta... Cu o săptămînă în urmă fusese ales Alfred Lauritzen de la firma *Stürman & Lauritzen*, articole coloniale *en gros & en détail* și senatorul Buddenbrook nu era de acord cu această alegere. Ședea înfășurat în mantaua lui largă cu pelerină, fuma și abia la punctul acesta al conversației găsi de cuviință să facă o remarcă, două. El nu și-a dat votul pentru domnul Lauritzen, spunea, de asta poate fi oricine sigur. Lauritzen e un om foarte onorabil și un excelent comerciant, în privința aceasta nu încapе discuție, dar face parte din burghezia mijlocie, buna burghezie mijlocie. Tatăl său scotea încă cu propriile sale mîini heringii sărați din butoi și îi împacheta pentru slujnice... și acum, poftim, un negustor cu bucata, în Senat. Bunicul său, adică al lui Thomas Buddenbrook, se certase cu feciorul lui cel mai mare pentru că acesta „se însurase cu o *prăvălie*“. Așa era pe atunci.

— Dar nivelul scade, da, nivelul social al Senatului a început să coboare, Senatul se democratizează, dragă Gieseke, și asta nu e bine. Destoinicia în negoț nu e totul și după părerea mea ar trebui să cerem ceva mai mult și de aci înainte. Îl vezi pe Alfred Lauritzen, cu picioarele lui mari, cu mutra lui de marinăr, în Senat ?... E supărător... nu știu de ce, dar e supărător. Ce vrei ? E un lucru lipsit de stil, fără gust.

Dar senatorul Gieseke se simți cam atins. La urma urmei nici el nu era decît fiul unui comandant de pompieri... Nu, meritul trebuie răsplătit. În definitiv de aceea sîntem republicani...

— De altfel ai face mai bine să fumezi mai puțin, Buddenbrook. Altfel nu te alegi cu nimic din aerul de mare.

— Ai dreptate, uite mă opresc, spuse Thomas Buddenbrook, aruncînd mucusul de țigară și închise ochii.

Ploaia se porni din nou, fără milă, învăluind orizontul, conversația înainta tăgănat, alene. Cineva aduse vorba despre ultimul scandal din oraș, o falsificare de poliță, despre autorul ei, angrosistul Kassbaum de la firma *P. Philipp Kassbaum & Co.*, care în momentul de față era la răcoare. Domnii vorbeau fără patimă. Constată că domnul Kassbaum făcuse o prostie și rîseră scurt, dînd din umeri. Senatorul Gieseke povesti că angrosistul își păstrase totuși umorul. La noul său domiciliu el ceruse numaidecît o oglindă de toaletă, căci așa ceva nu se găsea în celulă. „O să stau aici nu un an, doi, ci ani și ani — spusese omul — cum vreți să mă descurc fără oglindă?” Fusesse, ca și Christian Buddenbrook și Andreas Gieseke, elev al răposatului Marcellus Stengel.

Fără a clipi măcar, domnii rîseră din nou, scurt, pe nas. Sigismund Gosch comandă un grog cu o intonație care parcă voia să spună: „La ce mai e bună și zdreanța asta de viață?...” Consulul Döhlmann se declară pentru o sticlă de *aquavit*¹, iar Christian se întoarse tot la puncul suedez pe care senatorul Gieseke îl comandă pentru sine și pentru el. Nu trecu multă vreme și Thomas Buddenbrook începu să fumeze iar.

Și oamenii continuau să vorbească pe același ton leneș, disprețuitor, cu sceptică nepăsare, flegmatici, posomorîți de atîta mîncare, de băutură și de ploaie, despre afaceri, despre negoțul fiecăruia în parte. Dar nici această temă nu înviora pe nimeni.

¹ Rachi.

— A, nu e nici o bucurie, spuse cu inima grea, degustat, Thomas Buddenbrook, rezemîndu-și capul pe speteaza scaunului.

— Și dumneata, Döhlmann ? întrebă senatorul Gieseke căscînd. Te-ai dedat cu totul la rachiul, ai ?

— Cum vrei să iasă fum dacă nu arde focul ? răspunse consulul. Trec din an în Paști pe la birou. Cînd ai părul scurt, te piepteni ușor.

— Și toate afacerile grase sînt în mîinile firmei *Strunck & Hagenström*, remarcă cu melancolie misitul Gosch, proțăpindu-și un cot pe masă și proptindu-și în palmă capul lui de bătrîn răutăcios.

— Nu poți să mai împuțezi o grămadă de gunoi împuțit, spuse consulul Döhlmann, folosind dinadins fraza vulgară al cărei cinism trebuia să-i indispună pe toți. Și dumneata, Buddenbrook, mai miști ceva ?

— Nu, răspunse Christian. Nu mai pot. Și cu pălăria trasă strîmb pe frunte, fără nici o tranziție, îndemnat doar de atmosfera generală și de nevoia de a o accentua, începu să vorbească despre biroul lui din Valparaiso și despre Johnny Thunderstorm.... Era o dogoreală !... Dumnezeule !... Să lucrăm ? *No, sir*, precum vedeți, *sir* !... Și toți băieții i-au suflat șefului cite o gură de fum în obraz. Dumnezeule !...

Mimica, mișcările lui exprimau de minune lenea, insolentă și provocatoare, de haimana simpatică. Fratele său stătea nemișcat.

Domnul Gosch încercă să-și ducă grogul la gură, îl puse din nou pe masă, șuierînd, izbi cu pumnul în brațul recalcitrant, apoi apucă din nou paharul îl ridică iar spre buzele-i subțiri, vărsă mai bine de jumătate din lichid și restul îl dădu furios, dintr-o dată, pe gît.

— Fugi de-acolo cu tremuriciul dumitale, Gosch ! zise Döhlmann. Aș vrea să văd ce ai face dacă ai fi în locul meu. Afurisita asta de Hunyadi János... Aș crăpa

dacă n-aş bea cîte un litru în fiecare zi, iar dacă beau, crăp şi mai şi. Ştii dumneata ce înseamnă să nu-ţi poţi termina niciodată, nici măcar într-o singură zi, dejunul?... Vreau să spun : să simţi că te apasă în burtă?...

Şi dădu cîteva amănunte dezgustătoare în legătură cu starea sănătăţii sale. Christian îl asculta cu interes înfiorat, cu nasul încreţit, şi drept răspuns îi servi o descriere succintă, dar substanţială, a propriilor sale „chinuri“.

Ploaia se înteeţi din nou. Curgea îndesat, drept în jos şi vijituitul ei implacabil, pustiu şi deznădăjduit umplea de monotonie tăcerea parcului.

— Ei da, viaţa e un putregai, spuse senatorul Gieseke care băuse foarte mult.

— Aş vrea să nu mai fiu pe lume, adause Christian.

— Dă-o dracului! încheie domnul Gosch.

— Iată-o şi pe Fiken Dahlbeck, zise senatorul Gieseke.

Era proprietara grajdului de vaci. Ducea un şistar de lapte şi trecînd prin faţa domnilor, le dădu bineţe zîbind. Să tot fi avut vreo patruzeci de ani ; era trupeşă şi obraznică.

Senatorul Gieseke o privea cu ochi sălbatici.

— Ce sîni! exclamă el, iar consulul Döhlmann adause o glumă obscenă peste măsură, primită de ceilalţi cu acelaşi ris scurt, nazal şi dispreţuitor.

Apoi fu chemat chelnerul care-i servise.

— Eu am dat gata o sticlă, Schröder, spuse Döhlmann. Ar fi cazul să facem socoteala. Că o dată tot trebuie să plătim. Şi dumneata Christian ? Ei, pentru dumneata o să plătească Gieseke.

Dar în clipa aceasta senatorul Buddenbrook prinse viaţă. Înfăşurat în mantaua cu pelerină, cu mîinile pe genunchi, cu ţigara în colţul gurii, stătuse tot timpul aproape absent, dar de data aceasta se ridică brusc şi spuse tăios :

— N-ai bani la tine, Christian? Atunci dă-mi voie să plătesc eu fleacul ăsta.

Își deschiseră umbrelele și ieșiră de sub acoperișul de pînă, să se plimbe puțin.

Din cînd în cînd, doamna Permaneder venea să-și vadă fratele. În asemenea zile făceau cîte o plimbare pînă la „Stîncă pescărușilor“ sau la „Templul mării“. Din nu se știe ce pricini plimbările acestea stîrneau de fiecare dată în sufletul Antoniei Buddenbrook o dispoziție plină de însuflețire și vag revoluționară. Ea proclama în repetate rînduri libertatea și egalitatea tuturor oamenilor, respingea fără multă vorbă orice deosebire de clasă socială, rostea cuvinte aspre împotriva privilegiilor și arbitrarului și cerea ritos ca meritul să fie răsplătit cu dreptate. Apoi trecea la viața ei. Vorbea bine, și-i făcea o adevărată plăcere fratelui său. De cînd se știa pe lume, ființa aceasta fericită nă fusese nevoită să înghită nimic, nici să uite în tăcere cea mai mică jignire. Nu lăsa fără răspuns nici lingușirile, nici ofensele pe care i le aducea viața. Într-un torent de cuvinte banale, de o copilărească gravitate, care-i satisfăceau însă pe deplin nevoia de comunicare, ea își mărturisea toată fericirea, toate supărările. Stomacul ei nu era tocmai sănătos, dar inima-i era ușoară și fericită, mai mult decît credea ea însăși. N-o mistuiau cuvinte nerostite, n-o apăsau experiențe tainuite. Și de aceea nici trecutul nu era o povară pentru ea. Știa că avusese o soartă agitată și aspră, dar asta nu lăsase nici o urmă de melancolie și oboseală în sufletul ei și la drept vorbind nici nu credea în această soartă grea, dar fiindcă faptul era cunoscut de toată lumea, Antonie îl exploata, lăudîndu-se cu el, comentîndu-l cu un aer grozav de important... Se pomenea ocărînd, strigînd cu sfințită indignare numele acelor care avuseseră un rol nefast în viața ei și prin urmare și în viața fami-

liei Buddenbrook și al căror număr crescuse considerabil cu timpul.

— Trieschke-plîngărețul! striga ea, Grünlich! Permaneder! Tiburtius! Weinschenk! Familia Hagenström! Procurorul general! Riekchen Severin! Ce pungași, Thomas! Dar nu-i nimic, Dumnezeu o să-i pedepsească o dată și o dată. Asta o cred cu tărie.

Cînd ajunseră la „Templul mării“, amurgul cobora; toamna era înaintată. Stăteau într-una din cabinele deschise spre golf, în care mirosea a lemn, ca în orice cabină de la băi și ai cărei pereți negeluiți erau acoperiți de inscripții, inițiale, inimi, versuri. Așezați unul lîngă altul, ei priveau dincolo de panta verde și umedă, dincolo de fișia îngustă și pietroasă de plajă, la marea tulbure și agitată.

— Ce valuri mari... spuse Thomas Buddenbrook. Vin și se sfarmă, vin și se sfarmă, unele după altele, fără sfîrșit, și fără țintă, pustii și nebune. Și totuși ele te liniștesc și te mîngîie, ca tot ce e simplu și necesar. Mi-e tot mai dragă marea... Poate că altădată preferam munții numai fiindcă erau mai departe. Acum nu mai mi-e dor de ei. Cred că mi-ar fi frică și rușine în munți. Sînt prea semeți, prea capricioși și variați... e sigur că m-aș simți umilit în fața lor. Dar ce fel de oameni sînt aceia care preferă monotonia mării? Cred că sînt oameni care au observat prea îndelung și prea adînc cît de complicate sînt procesele lăuntrice pentru a nu cere înainte de toate cel puțin un lucru celor exterioare: simplitate... Faptul că la munte trebuie să urci voinicește, în timp ce la mare te odihnești tolănit pe plajă, este de cea mai mică însemnătate. Dar eu știu oîta deosebire există între privirile ce admiră munții și acelea care contemplă marea. Ochii siguri, dirji, fericiți și plini de spirit întreprinzător, de energie și de poftă de viață zboară din pisc în pisc, dar pentru a visa în fața acestei nemărginite întinderi de ape care își rostogolește valurile

cu un fatalism mistic, aromitor, trebuie să ai o privire învăluită, deznădăjduită, atotștiutoare, care a coborît cîndva, undeva, în adîncuri de triste vîrtejuri... Sănătate și boală : asta-i deosebirea. Ne cățărăm cutezători prin minunata diversitate a formelor accidentate, amețitor de înalte, prăpăstioase, pentru a ne pune la încercare forța vitală din care încă n-am irosit nimic. Dar cînd sîntem obosiți de vîrtejurile din propriul nostru suflet, vasta simplitate a lucrurilor din afară ne odihnește.

Doamna Permaneder tăcea, intimidată și neplăcut impresionată, cum tac oamenii de treabă cînd într-o societate cineva se apucă să vorbească despre cineștie ce probleme serioase și profunde. „Lucrurile acestea nu se spun“, se gîndi ea, cătînd cu hotărîre în depărtări, de teama să nu înteilească privirea fratelui ei. Și ca și cum ar fi vrut să-i ceară, tacit, iertare, că îi e rușine pentru el, îl luă de braț.

CAPITOLUL VII

Venise iarna, trecuse și Crăciunul. Era în luna ianuarie, ianuarie 1875. Zăpada ce acoperea trotuarele ca o masă bătucită, amestecată cu nisip și cenușă, era adunată pe marginea caldarîmului în grămezi înalte ce deveneau tot mai cenușii, mai scobite și mai poroase, pe măsură ce aerul se încălzea. Pavajul era umed și murdar și de pe streșinile acoperișurilor țuguiate cădeau picuri. Dar deasupra caselor cerul de un albastru delicat se întindea imaculat și parcă miliarde de atomi de lumină sclipeau în azur, jucăușe ca niște cristale...

În centrul orașului lumea forfotea, fiindcă era sim-bătă seara, într-o zi de iarmaroc. Pe sub arcadele gotice ale Primăriei se întindeau tejghelele măcelarilor

care cîntăreau marfa cu mîini pline de sînge. În piața propriu-zisă, în jurul fîntinii, se vindea pește. Cu mîinile vîrite în manșoane jerpelite, precupețe grase ședeau cu căldări de mangal la picioare, păzindu-și prizonierii umezi și reci și invitînd zgomotos bucătăreșele și gospodinele, care treceau în sus și în jos, să se oprească, să cumpere. Nimeni n-avea de ce se teme că va fi înșelat, oricine putea fi sigur că marfa e proaspătă, fiindcă aproape toți peștii erau încă vii. Și erau niște pești cărnoși și grași de-ți era mai mare dragul!... Unii o duceau chiar bine. Înotau, cam strîmtorați ce-i drept, dar totuși voioși, în gălețile cu apă și nu-i supăra nimeni. Alții însă zăceau pe scînduri cu ochii holbați înspăimîntător, mișcînd din bronhii, încăpățînîndu-se să-și prelungească viața chinuită, izbind vîrtos și desperat din coadă, pînă cînd o mîină îi înșfăca și un cuțit ascuțit și însîngerat le tăia gîtlejul, hîrșîind. Țipari lungi și grași se răsuceau, se încolăceau transformîndu-se în figuri fantastice. Crapii negri din Marea Baltică mișunau în niște putini adînci. Uneori cîte o plătică mai voinicoasă se contracta spasmodic și înnebunită de groază sărea de pe scîndură pe caldarîmul lunecos, plin de gunoaie, încît stăpîna ei trebuia să alerge după ea și s-o readucă la datorie, dojenind-o aspru...

În Breite Strasse, pe la amiază, circulația era foarte vie. Școlari cu ghiozdanele în spinare veneau în cete, umpleau aerul cu risetele și sporovăiala lor și se băteau cu zăpada topită pe jumătate. Practicanți de la întreprinderi comerciale, din familii bune, cu chipie de marinari danezi, sau îmbrăcați elegant, după moda englezască, treceau demni cu servieta la subsuoară, mîndri de a fi scăpat de liceul real. Cetățeni serioși, cu barba sură, cu merite excepționale, cu o expresie care vădea neclintite sentimente național-liberale, bocăneau cu bastoanele pe trotuar, privind cu atenție la fațada Pri-

măriei, îmbrăcată în plăci lucioase, smălțuite, și la cele două santinele de la intrarea principală. Căci Senatul era în ședință. Cei doi infanteriști, îmbrăcați în mantale, cu arma pe umăr, măsurau cu pași cadențați distanța reglementară, călcînd nepăsători prin zăpada murdară, topită. Se întilneau la mijloc, în fața intrării, se priveau ochi în ochi, schimbau o vorbă, două, apoi se despărteau, urmîndu-și fiecare drumul în direcții opuse. Cînd se apropia vreun ofițer cu gulerul mantalei ridicat și cu mîinile în buzunar, urmărind vreo du-duie și în același timp lăsîndu-se admirat de tinerele doamne de bună condiție, cei doi soldați se postau în fața gheretelor, își controlau din cap pînă în picioare ținuta și prezentau arma pentru onor... Mai trebuia să treacă multă vreme pînă vor putea da onorul și senatorilor, la ieșire. Ședința a început de trei sferturi de oră. S-ar putea să fie schimbați pînă atunci...

Dar deodată unul din cei doi soldați auzi din interiorul clădirii un șuierat scurt, discret și în aceeași clipă văzu lucind în poartă fracul roșu al aprodului Uhlenfeldt care apăru foarte grăbit în prag cu tricorn în cap și sabie de gală la sold.

— Atenție! spuse el cu vocea scăzută, apoi se retrase tot atît de zorit, în timp ce dinăuntru se și auzeau pași apropiindu-se și coborînd pe lespezile răsunătoare...

Cu grumajii întepenți, umflîndu-și pieptul, infanteriștii făcură front, își lipiră călcîiele, își lăsară arma la picior, apoi o prezentară pentru onor, cu cîteva mișcări rapide și precise. Printre ei trecu, destul de grăbit, ridicîndu-și jobenul, un domn de statură abia mijlocie, cu obrajii albicioși, cu mustățile ascuțite, foarte lungi, și care-și ținea puțin ridicată una din sprîncenele blonde. Senatorul Thomas Buddenbrook părăsea azi Primăria cu mult înainte de închiderea ședinței.

O apucă spre dreapta, deci nu spre casă. Într-o ținută corectă, de o curățenie și o eleganță impecabile, cu mersul caracteristic cam săltăreț, senatorul înainta pe Breite Strasse, salutînd mereu în dreapta și în stînga. Purta mănuși de piele albă și își ținea sub brațul stîng bastonul cu mîner de argint. De sub reverele groase ale blănii i se vedea cravata albă de frac. Dar fața lui îngrijită trăda o noapte de insomnie. Mai mulți trecători observară că ochii-i înroșiți i se umplură deodată de lacrimi și că omul își ținea buzele închise într-un fel cu totul ciudat și prudent, schimonosindu-le. Uneori înghițea, ca și cum gura i-ar fi fost plină de un lichid și din jocul mușchilor ce-i îmbrăcau obrajii și tîmplele, se vedea că își încheștează maxilarele.

— Ce-i asta, Buddenbrook, o ștergi de la ședință? Asta e ceva nou! îl apostrofă la intrarea în Mühlenstrasse cineva pe care el nu-l văzuse.

Era Stephan Kistenmaker, răsărit ca din pămînt, prietenul și admiratorul lui Thomas, care, în privința problemelor de interes public, își însușea toate opiniile lui Buddenbrook. Avea o barbă căruntă, retezată rotund, sprîncenele grozav de stufoase și un nas lung, poros. Cu cîțiva ani în urmă, după ce cîștigase o grămadă de parale, se retrăsese din comerțul cu vin, pe care acum îl ducea mai departe pe cont propriu, frațele său, Eduard. De atunci trăia din rente, dar cum în fond îi era puțin rușine de această situație, își dădea veșnic aerul unui om copleșit de treburile. „Mă istovesc, spunea, trecîndu-și mîna prin părul cărunt, ondulat cu fierul. Dar ce rost avem pe pămînt decît să ne istovim?” Stătea ceasuri întregi la bursă, gesticulînd cu importanță, fără a avea nici o treabă acolo. Deținea o serie întreagă de funcțiuni neînsemnate. Recent fusese ales director al băilor comunale. Era deopotrivă de zelos ca jurat, ca misit, ca executor testamentar și își ștergea într-una fruntea de sudoare...

— Ședința e în toi, Buddenbrook, spuse din nou, și tu pleci la plimbare ?

— A, tu ești ? întrebă cu voce scăzută senatorul, mișcându-și în silă buzele... Minute-n șir nu văd nimic. Am niște dureri nebune.

— Dureri ? Ce fel ?

— Măselele... de ieri. Toată noaptea n-am închis un ochi... N-am fost încă la doctor, fiindcă înainte de masă am avut de lucru la birou, și n-am vrut să lipsesc nici de la ședință. Dar nu mai pot și acum mă duc la Brecht...

— Unde te doare ?

— Aici la stînga, jos. O molară... Găunoasă, firește... E insuportabil... La revedere, Kistenmaker ! Înțelegi că sînt grăbit...

— Și crezi că eu *nu* ? Nu-mi văd capul de treburi... La revedere ! Grabnică însănătoșire ! Scoate-o ! Afară cu ea numaidecît ! E cel mai bun lucru...

Thomas Buddenbrook își continuă drumul, strîngîndu-și fălcile, deși asta îi făcea și mai rău. Era o durere violentă, arzătoare, ascuțită, o tortură perfidă care plecînd de la măseaua bolnavă îi prinsese toată partea stîngă a maxilarului inferior. Inflamația izbea cu ciocănele de foc. Fața i se aprinsese de febră și îi dădură lacrimi în ochi. Noaptea de insomnie îi zdruncinase nervii îngrozitor. Mai adineauri trebuise să facă un adevărat efort pentru a putea vorbi, căci vocea era cît pe ce să i se stingă.

În Mühlenstrasse el intră într-o casă vopsită în ulei de culoare brună-gălbuie și urcă la etajul întii unde pe o placă de metal se putea citi inscripția *Brecht, dentist*. Nici n-o văzu pe jupîneasă care-i deschisese. Pe coridor plutea o boare caldă de biftec și de conopidă. Apoi deodată aspiră aerul cu miros pătrunzător al sălii de așteptare unde fusese introdus.

— Luați loc... o zegondă... cîrîi un glas de babă.

Era Josephus care din colivia-i sclipitoare așezată în fundul încăperii îl măsură pieziș și răutăcios, cu ochii lui mici și veninoși.

Senatorul se așează la masa rotundă și încercă să se distreze cu glumele dintr-o colecție din *Fliegende Blätter*¹, apoi închise cu scîrbă volumul, își apăsă pe obraz mînerul rece de argint al bastonului, își închise ochii care-i ardeau și gemu. În odaie era liniște, numai Josephus mușca grilajul, făcîndu-l să trosnească și să scîrțîie. Domnul Brecht se simțea obligat să-i lase pe clienți să aștepte, chiar cînd nu era ocupat.

Thomas Buddenbrook se ridică brusc și bău un pahar de apă din carafa așezată pe-o mescioară; lichidul avea miros și gust de cloroform. Apoi deschise ușa dinspre coridor și îi strigă pe un ton iritat domnului Brecht să facă bine să se grăbească puțin, dacă nu e reținut de ceva absolut urgent. Are dureri mari.

În ușa cabinetului apărură numaidecît mustățile cărunte, nasul coroiat și fruntea pleșuvă a dentistului.

— Poftim! spuse domnul Brecht.

— Poftim! cîrri și Josephus.

Senatorul intră, fără să rîdă. „E un caz grav“, se gîndi domnul Brecht, pîlind...

Străbătura cu pași grăbiți încăperea luminoasă, îndreptîndu-se spre scaunul mare, mobil, cu pernă pentru cap și brațe îmbrăcate în pluș-verde, care stătea în fața uneia dintre cele două ferestre. În timp ce se așeza, Thomas Buddenbrook îi explică dentistului pe scurt despre ce este vorba, apoi își lăsă capul pe spate și închise ochii.

Domnul Brecht manevră puțin scaunul, apoi, cu ajutorul unei oglinjoare și al unui bețișor de metal, se apucă să examineze dintele. Mîna-i mirosea a săpun de migdale, răsuflarea a biftec și conopidă.

¹ Revistă umoristică; apărea din 1844.

— Trebuie să procedăm la extracție, spuse după un răstimp, pâlind și mai tare.

— Procedați, procedați, răspunse senatorul strângînd și mai puternic din pleoape.

Urmă o pauză. Domnul Brecht prepara ceva în fața unui dulap și își căuta instrumentele. Apoi se întoarse din nou la pacient.

— Am să vă fac un mic badijonaj, spuse el. Și imediat trecu la executarea acestei hotărîri, ungînd copios gingia cu un lichid ce mirosea pătrunzător.

Apoi cu glas domol și blînd îl rugă pe pacient să nu se miște și să-și deschidă gura larg de tot. În sfîrșit se apucă de lucru.

Thomas Buddenbrook se ținea cu amîndouă mîinile de brațele de pluș ale scaunului. Abia simți atingerea cleștelui care-i apucă măseaua, dar judecînd după pîrîitul din gură și după presiunea crescîndă, tot mai dureroasă și mai sălbatică, ce-i cuprinsese capul întreg, înțelese că lucrurile își urmează cursul. „Ce o vrea Dumnezeu, se gîndi. Trebuie să trec și hopul ăsta. Chinul crește, crește la nesfîrșit, e insuportabil, o adevărată catastrofă, devine o durere nebună, inumană ce-ți spintecă creierii și te face să urli... Dar după aceea am scăpat ; n-am încotro, trebuie să aștept și să rabd.“

Totul dură vreo două-trei secunde. Thomas Buddenbrook simțea în tot trupul sforțarea dentistului care, tremurînd, îl trase puțin de pe scaun, apoi auzi un zgomot ușor, ca un țuit, ieșind din gîtlejul domnului Brecht... Urmă o izbitură înfiorătoare, o zguduitură, de parcă și-ar fi frînt gîtul, însoțită de un trosnet și de un pocnet scurt. Deschise repede ochii... Apăsarea dispăruse, dar capul îi vuia, durerea sfredelea cu înverșunare maxilarul inflammat, ce fusese chinuit cu atîta brutalitate. Simțea lămurit că aceasta nu era adevărata rezolvare a

problemei, cea urmărită de ei, ci o catastrofă prematură, care nu făcea altceva decît să înrăutățească situația... Domnul Brecht se trăsese mai înapoi. Palid ca un mort, rezemîndu-se de dulapul cu instrumente, el spuse :

— Coroana... Bănuiam.

Cum gingia îi era o rană, Thomas Buddenbrook scui-pă puțin sînge în talerul albastru de lingă el. Apoi, pe jumătate inconștient, întrebă :

— Ce bănuți ? Ce-i cu coroana ?

— S-a rupt coroana, domnule senator... Mă temeam eu... Dintele e putred de tot... Dar era de datoria mea să fac o încercare...

— Și acum ?

— Lăsați-vă în seama mea, domnule senator...

— Ce e de făcut ?

— Trebuie scoase rădăcinile. Cu ajutorul unei pîrghii... Sînt patru...

— Patru ? Va să zică e nevoie de patru ședințe și de patru extracții ?

— Din păcate.

— Ei, pentru astăzi ajunge ! spuse senatorul și deși vru să se ridice degrabă, continuă să șadă, lăsîndu-și capul pe spate. Dragul meu, nu cere mai mult decît poate îndura omul, spuse. Nu mă prea simt în puteri... Pentru azi, am terminat, în orice caz... vrei să fii bun să deschizi o clipă fereastra ?

Domnul Brecht făcu ce i se ceruse, apoi răspunse :

— M-aș bucura nespus, domnule senator, dacă ați putea trece pe la mine mîine sau poimîine, la orice oră, și am amîna operația pînă atunci. Mărturisesc că eu însumi... Acum o să-mi permit să vă mai fac o spălătură și un badijonaj pentru a vă potoli provizoriu durerile...

Făcu spălătura și badijonajul, apoi senatorul plecă. Domnul Brecht, cu fața albă ca zăpada, îl însoți pînă

la uşă, dînd compătitor din umeri ; în această mişcare îşi exterioriză ultimele resturi de putere...

— O zegondă... poftim ! strigă Josephus în timp ce domnii treceau prin sala de aşteptare, şi el continuă să strige şi cînd Thomas Buddenbrook cobora scările.

Cu ajutorul unei pîrghii... da, da, asta va fi mîine. Şi acum ? Să ajungă acasă, să se culce, să încerce să doarmă. Durerea nevralgică parcă amortise, nu mai simţea în gură decît o arsură înăbuşită, grea. Acasă deci... Trecea încet pe străzi, răspunzînd mecanic la salaturile ce i se adresau, cu ochii îngînduraţi, nesiguri, ca şi cum s-ar fi întrebat ce-i cu el.

Ajunse în Fischergrube şi începu să coboare pe trotuarul din stînga. După douăzeci de paşi îl apucă greaţa. „O să trebuiască să intru în localul de peste drum să iau un coniac“, îşi zise el şi coborî pe caldarîm. Cînd ajunse în mijlocul străzii i se întîmplă următorul lucru : avu senzaţia precisă că o putere irezistibilă i-a înşfăcat creierii şi îi învîrteşte cu o iuţeală crescîndă, înspăimîntătoare, în cercuri concentrice, la început mari, apoi mai mici, din ce în ce mai mici, şi la urmă îi izbeşte fără milă de miezul de piatră dură al acestor spirale... cu o forţă nemăsurată, o forţă brutală şi înfiorătoare. Schiţă pe jumătate o mişcare de rotaţie şi se prăbuşi cu braţele întinse pe pavajul umed.

Cum strada era foarte povîrnită, partea de sus a trupului îi ajunse mult mai la vale decît picioarele. Căzuse cu faţa în jos şi în curînd începu să se întindă sub el o băltoacă de sînge. Pălăria i se rostogoli departe de caldarîm. Blana era stropită de noroi şi zăpadă topită. Mîinile-i cu mănuşi albe zăceau întinse în băltoacă.

Aşa zăcea şi aşa a rămas pînă cînd au venit cîţiva oameni şi l-au întors pe spate.

Doamna Permaneder urca scara principală, ridicându-și cu o mână rochia lungă, și cu cealaltă ținându-și manșonul mare, cafeniu, lipit de obraz. Mai mult se precipita și se poticnea decît urca, pălăria îi era așezată strîmb pe cap, obrații-i ardeau și buza-i superioară puțin proeminentă era îmbrobonită de sudoare. Deși nu se întîlnise cu nimeni, vorbea într-una în timp ce înainta grăbită și din cînd în cînd, din șoaptele ei se desprindea brusc cîte un cuvînt căruia teama îi dădea glas...

— Nu e nimic... zicea. Nu e nimic grav... Bunul Dumnezeu nu poate îngădui așa ceva... El știe ce face, *asta* e credința mea neclintită... Nu e, de bună seamă, nimic... Ah, Doamne, ziua-noaptea am să mă rog...

Vorbînd în neștire și spunînd de frică lucruri pur și simplu fără noimă, se năpusti pe scara etajului al doilea, de-a lungul coridorului...

Ușa anticamerei era deschisă și cumnată-sa îi ieși în întîmpinare.

Fața palidă și frumoasă a Gerdei Buddenbrook era schimonosită de groază și dezgust și ochii-i apropiați, căprui, împrejmuiți de umbre viorii, priveau clipind cu mînie, tulburați, scîrbiți. Cînd o recunoscă pe doamna Permaneder, îi făcu repede semn cu brațele întinse și o îmbrățișă, lăsîndu-și capul pe umărul ei.

— Gerda, Gerda, ce este? strigă doamna Permaneder. Ce s-a întîmplat?... Ce însemnează asta?... A căzut cum spune lumea?... Și-a pierdut cunoștința?... Ce-i cu el?... Bunul Dumnezeu nu va îngădui cea mai mare nenorocire... Spune-mi repede, ai milă...

Dar nu obținu numaidecît un răspuns. Simțea numai că Gerda se înfioară din cap pînă-n picioare. Apoi auzi un freamăt de șoapte prin preajma umărului...

— În ce stare era, murmură Gerda, cînd l-au adus. O viață întreagă nimeni n-a văzut un fir de praf pe

hainele lui. E' o batjocură, o infamie, să sfîrșească astfel !...

Se auzi un zgomot înăbușit. Ușa cabinetului de toaletă se deschise și în pervazul ei se ivi Ida Jungmann, cu șorț alb, cu o farfurie în mînă. Și ea avea ochii roșii. Zărind-o pe doamna Permaneder, se dete la o parte, cu capul înclinat, pentru a-i face loc. Bărbia-i tremura zbîrcită.

Perdelele mari, înflorate, se unduiră din pricina curentului de aer cînd Tony, urmată de cumnată-sa, intră în odaia de culcare. Un val de miros de acid fenic, de eter și de alte medicamente se revărsă spre ele. În patul lat de mahon, sub plapuma roșie, Thomas Buddenbrook, îmbrăcat într-o cămașă de noapte brodată, zăcea pe spate. Ochii lui pe jumătate deschiși erau stinși și dați peste cap, pe sub mustățile răvășite buzele se mișcau bîlbiind și din cînd în cînd sunete guturale îi ieșeau din gîtlej. Tinărul doctor Langhals se aplecă asupra lui, îi ridică de pe față un pansament însîngerat și înmuie un altul într-o cupă mică ce stătea pe noptieră. Apoi își puse urechea pe pieptul bolnavului și îi pipăi pulsul... La picioarele patului, pe un taburet, ședea micul Johann, își răsucea cravata de marinar și asculta cu o expresie visătoare sunetele pe care le scotea tatăl său. Hainele năclăite zăceau undeva, pe un scaun.

Doamna Permaneder se ghemui lîngă pat, apucă mîna rece și grea a fratelui său și se uită țintă la fața lui... Începea să înțeleagă că, indiferent dacă știe sau nu ce face, Dumnezeu ține cu tot dinadinsul să se întîmple „ce-i mai rău“.

— Tom ! se jeluia ea. Nu mă mai cunoști ? Cum te simți ? Vrei să ne părăsești ? Nu, nu-i așa ? Ah, asta nu se poate, nu se poate... !

Nu urmă nimic ce ar fi putut semăna cu un răspuns. Tony își ridică ochii la doctorul Langhals, implo-

rîndu-i ajutorul. Acesta stătea în picioare și își ținea plecați frumoșii săi ochi; fața lui exprima, nu fără oarecare, înfumurare, voința însăși a bunului Dumnezeu.

Ida Jungmann intră din nou, să ajute unde mai era nevoie. Bătrînul doctor Grabow cu fața lungă și blindă veni și el, strînse mîna tuturor, apoi se uită, dînd din cap, la bolnav; și făcu exact ceea ce făcuse doctorul Langhals... Știrea se răspîndise cu iuțeala vîntului în tot orașul. Jos, la intrare se suna într-una și întrebările despre starea senatorului pătrundeau pînă în dormitor. „Neschimbată, neschimbată“... toată lumea primea același răspuns.

Cei doi doctori erau de părere că pentru noapte trebuie adusă neapărat o soră de caritate. Fu chemată sora Leandra. Și ea veni. Cînd intră, fața ei nu lăsa să se vadă nici urmă de mirare și nici de spaimă. Și de data aceasta, ea își așeză la o parte, în liniște, tașca de piele, boneta și pelerina și cu mișcări blînde și afectuoase se apucă de treabă.

Micul Johann șezu ceasuri întregi pe taburet, înregistînd tot și ascultînd sunetele guturale. De fapt trebuia să se ducă la meditația de aritmetică, dar își dădea seama că în fața evenimentelor ce se petreceau aici trebuia să amuțească și omul în haine de camgarn. Și la pregătirea lecțiilor se gîndi doar în treacăt și cu ironie... Uneori, cînd doamna Permaneder venea la el și îl îmbrățișa, lui Hanno îi dădeau lacrimile, dar în cea mai mare parte a timpului clipea cu ochii uscați, îngîndurat, cu o expresie de dezgust, și respira neregulat și prevăzător, ca și cum ar fi așteptat mirosul acela străin și totuși atît de familiar...

Pe la orele patru, doamna Permaneder luă o hotărîre. Il rugă pe doctorul Langhals să o urmeze în odaia de alături, îl privi ținîndu-și brațele încrucișate, dîndu-și

capul pe spate și încercînd în același timp să-și proptească bărbia în piept.

— Domnule doctor, spuse ea, un lucru vă stă în putere și eu acest lucru vi-l cer. Spuneți-mi adevărul curat! Sînt o femeie călită de viață... Am învățat să pot privi în față adevărul, credeți-mă!... Fratele meu va mai fi încă în viață mîine? Vă rog să-mi vorbiți deschis.

Doctorul Langhals își întoarse privirea, își cercetă cu atenție unghiile și începu să-i vorbească despre slăbiciunea omenească, despre imposibilitatea de a ști dacă fratele doamnei Permaneder va apuca ziua de mîine sau va fi chemat la cer în clipa următoare...

— Atunci îmi dau seama ce am de făcut, zise ea. Și ieșind din odaie, trimise pe cineva să-l cheme pe pastorul Fringsheim.

Preotul sosi în ținuta de toate zilele, fără dantele la gît, dar în talar¹ lung, o măsură cu o privire glacială pe sora Leandra și se așeză lingă pat, pe scaunul pe care cineva îl împinsese spre el. Îl rugă pe bolnav să-l recunoască, și să-l asculte puțin și fiindcă această încercare nu dădea roade, se adresă direct lui Dumnezeu, invocîndu-l în dialect franconian stilizat, vorbindu-i cu voce bine modulată, în cuvinte cînd șoptite, cînd puternic accentuate, în timp ce pe fața lui fanatismul sumbru alterna cu extazul suav... Sunetul r îl pronunța într-un mod foarte personal, rostogolindu-l, atît de unsuros și de neted prin cerul gurii încît, ascultîndu-l, micul Johann avea impresia limpede că înainte de a pleca de acasă, sfinția sa a băut o cafea și a mîncat chifle cu unt.

Spunea că el și cei de față nu se mai roagă pentru viața acestui om scump și iubit, deoarece cu toții văd că hotărîrea sfîntă a Domnului este de a-l chema la

¹ Veșmînt purtat de pastorii protestanți.

dînsul. Nu mai imploră deci decît darul unui sfîrșit lin... Apoi rosti, cu accente impresionante două rugăciuni obișnuite în asemenea împrejurări și se ridică. Strînse mîna Gerdei Buddenbrook și a doamnei Permaneder, cuprinse cu amîndouă mîinile capul micului Johann, privi un minut, tremurînd de emoție dure-roasă și de simpatie, la genele acelea coborîte, o salută pe Ida Jungmann; o măsură cu aceeași privire rece pe sora Leandra și se retrase.

Doctorul Langhals plecase acasă pentru un scurt răstimp. Cînd se întoarse, găsi totul în vechea stare. Schimbă numai cîteva cuvinte cu îngrijitoarea și plecă din nou. Doctorul Grabow mai făcu de asemenea o scurtă vizită, se uită blînd în dreapta și în stînga și plecă și el. Cu ochii stinși, Thomas Buddenbrook continua să-și miște buzele și să scoată sunete guturale. Se însera. Afară o dungă roșie se ivi pe cerul amurgit de iarnă, strecurîndu-se pe fereastră; ea luminează blînd hainele stropite de noroi, care atîrnau pe un scaun, într-un colț.

La orele cinci, doamnei Permaneder îi veni o idee nechibzuită. Șezînd lîngă pat, față-n față cu cumnată-sa, deodată își împreună mîinile și cu o voce foarte tare și ascutită începu să recite un imn... „Pune capăt, o Doamne, spunea ea și toți o ascultau încremeniți, pune capăt, o, Doamne, durerii, întărește-i mîinile și picioarele pînă la moarte“. Dar se ruga cu atîta fervoare încît nu se gîndea decît la cuvîntul pe care-l rostea și nu-și dădea de loc seama că nu știe strofa pînă la capăt și că după al treilea vers se va poticni în mod jalnic. Și se poticni într-adevăr, se opri brusc cu aceeași voce înaltă, înlocuind încheierea printr-o ținută și mai demnă ca de obicei. În odaie toți rămaseră în așteptare, crispați, fiindcă se simțeau stingheriți. Micul Johann își drese vocea, atît de zgomotos, încît părea

că geme. Apoi în liniștea ce se lăsase nu se mai auzi nimic decît horcăitul muribundului.

Li se luă parcă o greutate de pe suflet cînd jupîneasa îi anunță că în odaia de alături s-a adus ceva de mîncare. Dar abia apucară să guste din supă în dormitorul Gerdei că în ușa se și ivi sora Leandra și făcu un semn plin de blindețe.

Senatorul murea. Suspînă, ușor, de două-trei ori, apoi amuți și încetă să-și mai miște buzele. Aceasta fu singura schimbare ce se putu observa; ochii lui muriseră mai demult.

Doctorul Langhals care sosi cîteva minute mai tîrziu puse stetoscopul negru pe pieptul mortului, ascultă îndelung, apoi, după un examen conștiincios, spuse:

— Da, s-a sfîrșit.

Și cu inelarul mîinii sale palide și blinde, sora Leandra închise cu grijă pleoapele mortului.

Atunci doamna Permaneder căzu în genunchi în fața patului, își îngropă capul în plapumă și izbucni în hohote de plîns, dezlănțuindu-se fără reținere, fără nici un efort de a-și înăbuși sau de a-și stăpîni durerea, într-una din acele izbucniri înviorătoare ce veneau în ajutorul firii ei fericite... Se ridică de acolo cu obraji scâldați în lacrimi, dar liniștită, întărită și cu desăvîrșit echilibru sufletesc, în stare să se gîndească numai decît la anunțurile mortuare ce trebuiau comandate fără întîrziere, o cantitate uriașă de anunțuri, tipărite cît mai distins cu putință...

Apăru și Christian la orizont. Se întîmplase să fie la club cînd aflase știrea despre prăbușirea fratelui său și pornise numaidecît spre casă. Dar temîndu-se de o prîveliște îngrozitoare, făcuse o plimbare lungă dincolo de poarta orașului, așa că nu putuse fi găsit nicăieri. În sfîrșit sosi totuși și află încă din vestibul că fratele său era mort.

— Nu se poate! spuse el și urcă scările șchiopătînd și cu privirile rătăcite.

Apoi se opri între sora și cumnata sa, în fața patului. Stătea acolo cu craniul chel, cu obrajii scofilciți, cu mustățile pleoștite, cu nasul uriaș și coroiat, cu picioarele subțiri și strîmbe, adus de spate, aproape ca un semn de întrebare și ochii lui mici, înfundați în cap, priveau fața lui Thomas atît de tăcută și rece, atît de distantă și fără de cusur, atît de inaccesibilă oricărei judecăți omenești... Cu colțurile gurii lăsate-n jos, Thomas Buddenbrook avea o expresie aproape disprețuitoare. El, căruia Christian îi reproșase că n-ar vărsa o lacrimă la moartea lui, el era mort, se stinsese, simplu, fără să spună o vorbă, se retrăsese în tăcerea lui cu distincție și neatins, lăsîndu-i pe ceilalți, fără milă, în rușine, cum făcuse de atîtea ori în viață! A făcut bine sau rău cînd n-a arătat decît dispreț rece pentru „chinurile“ lui Christian, pentru omul care clădea din cap, pentru sticla de spirt, pentru fereastra deschisă? Întrebarea nu-și mai avea rost, își pierduse sensul, de vreme ce, cu o parțialitate capricioasă și cu neputință de prevăzut, moartea pe el l-a însemnat și l-a justificat, pe el l-a ales și l-a primit, pe el l-a înălțat, spre el a îndreptat, cu imperioasă voință, interesul sfios al tuturor, în timp ce pe Christian l-a disprețuit și va continua să-i arate mii de șicane și mizerii ce nu inspiră nimănui respect. Niciodată Thomas Buddenbrook nu-i impusese mai mult fratelui său ca în această oră. Succesul hotărăște. Numai moartea îi poate îndupleca pe alții să se închine în fața suferințelor noastre, numai prin ea suferințele cele mai meschine devin demne de respect. „Tu ai avut dreptate, mă plec în fața ta“, se gîndi Christian, și cu o mișcare grabnică și stîngace căzu în genunchi și sărută mîna rece, întinsă pe plapumă. Apoi se dădu îndărăt și cu priviri rătăcite începu să se plimbe prin odaie.

Sosiră și alții să-l vadă : bătrînii Kröger, cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse, bătrînul domn Marcus. Veni și sârmana Klothilde ; se opri slabă, cenușie, lîngă pat și cu o față apatică își împreună mîinile îmbrăcate în mînuși de ață.

— Să nu credeți, Tony și Gerda, spuse cu un ton infinit de tăgănat și plîngăreț, că mi-e rece inima fiindcă nu plîng. Nu mai am lacrimi.

Era atît de iremediabil prăfuită și uscată încît toată lumea o crezu pe cuvînt...

La urmă toți cedară locul unei femei, o făptură antipatică și bătrînă, ce molfăia din gura-i fără dinți și care sosise pentru a spăla și îmbrăca, împreună cu sora Leandra, mortul.

Seara, la o oră înaintată, sub lampa mare de gaz, în jurul mesei rotunde din odaia de toate zilele, Gerda Buddenbrook, doamna Permaneder, Christian și micul Johann lucrau încă de zor. Făceau lista aceloră căroră trebuia să li se trimită anunțuri mortuare și scriau adresele pe plicuri. Toourile scîrțiau. Din cînd în cînd cineva avea o idee și adăuga un nume nou pe listă... Și Hanno trebuia să dea o mîină de ajutor ; avea un scris frumos și treaba nu suferea amîinare.

În casă și pe stradă domnea o tăcere adîncă. Rar se auzeau pașii vreunui trecător, apoi zgomotul lor se stingea în depărtare. Lampa de gaz pufăia încet, cineva murmură un nume, hîrtia foșnea. Din cînd în cînd se uitau toți unii la alții și se gîndeau la ceea ce se întîmplase.

Doamna Permaneder scria febril. Dar din cinci în cinci minute, calculat parcă, ea punea condeiul jos, își ridica mîinile împreunate la înălțimea gurii și izbucnea în tînguieli.

— Nu înțeleg ! striga ea, arătînd tocmai prin aceste cuvinte că începea să înțeleagă ce s-a întîmplat. Dar

acum totul s-a sfârșit ! izbucni ea pe neașteptate, în culmea desperării, și hohotind o cuprindea pe cumnată-sa de gât cu amândouă brațele. Apoi, înviorată, își vedea mai departe de treabă.

Cu Christian lucrurile stăteau ca și cu biata Klothilde. Nu vărsase nici un strop de lacrimă și se rușina puțin de acest lucru. Sentimentul de a se fi compromis cîvîrșea în el orice altă simțire. În afară de aceasta, continua preocupare de propria-i stare și de nenumăratele-i ciudățenii îl istovise și îi tocise sensibilitatea. Uneori se ridica, își trecea mîna peste fruntea pleșuvă și spunea cu glas înăbușit :

— Da, e îngrozitor de trist !

Și-o spunea siesi, și-o reproșa cu vehemență și își căznea ochii să se umezească puțin...

Deodată se întîmplă ceva ce-i tulbură pe toți: Micul Johann izbucni în rîs. Dăduse, în timp ce scria, de un nume ce suna curios, irezistibil. Îl repetă în sinea lui, sforăind pe nas, se aplecă înainte, se scutură, sughiță și nu se mai putu ține. La început s-ar fi putut crede că plînge, dar nu era așa. Cei mari îl priveau zăpăciți ; nu le venea să creadă. Apoi maică-sa îl trimise la culcare...

CAPITOLUL IX

„Dintr-o măsea... Dintr-o măsea i s-a tras moartea senatorului Buddenbrook“, așa se vorbea prin oraș. „Dar la dracu, nu se moare dintr-atîta ! A avut dureri, domnul Brecht i-a rupt coroana și după aceasta omul s-a prăbușit pur și simplu în mijlocul străzii. Cînd s-a mai pomînit așa ceva ?...“

Dar ce importanță mai aveau toate acestea ? Îl privea... Ceea ce aveau de făcut oamenii înainte de toate era să trimită coroane de flori, coroane mari și scumpe,

coroane care să le facă cinste, care vor fi menționate în ziare, din care să se vadă că vin din partea unor prieteni loiali și solvabili. Și ele soseau valuri-valuri din toate părțile : de la corporații, din partea familiilor, a unor persoane particulare ; coroane de lauri, de flori cu miros puternic, coroane de argint cu panglici negre sau în culorile orașului, cu dedicații imprimate în negru sau cu litere de aur. Și ramuri de palmieri, ramuri uriașe de palmieri...

Toate florăriile făcură afaceri strălucite, iar florăria Iwersen din fața casei Buddenbrook nu era ultima între ele. Doamna Iwersen sunase de mai multe ori la intrare aducînd jerbe de flori de diverse forme din partea senatorului cutare, de la consulul X, sau Y, de la cutare sau cutare asociație de funcționari... O dată ea întrebă dacă nu cumva ar putea să intre și să-l vadă o clipă pe senator ? „Firește că se poate“, i se răspunse și condusă de Ida Jungmann ea urcă scara principală, plimbîndu-și ochii în tăcere prin splendidul vestibul.

Umbla greu deoarece, ca de obicei, era însărcinată. Înfățișarea ei căpătase de-a lungul anilor un aspect ceva mai comun, dar ochii negri, migdalați, și pomeții malaiezi erau încîntători și se vedea bine că trebuie să fi fost extraordinar de frumoasă. Fu introdusă în salon, căci acolo era așezat Thomas Buddenbrook pe catafalc.

În mijlocul încăperii vaste și luminoase din care fusese scoasă mobila, el zăcea între pernele de mătase albă din sicriu, îmbrăcat în mătase albă și acoperit cu mătase albă, în parfumul puternic, amețitor de chiparoase, micșunele și sute de alte flori. La căpătii, într-un semicerc de sfeșnice de argint, pe un postament îmbrăcat în crep, se ridica statuia lui *Christos binecuvîntînd*, de Thorwaldsen. Jerbele, coroanele, coșurile cu flori, buchetele se înșirau de-a lungul pereților pe parchet, pe învelitoarea sicriului ; ramuri de palmieri sprijinite de catafalc se aplecau peste picioarele mortului. Fața aces-

tuia era jupuită pe alocuri și mai ales nasul prezenta urme de contuziuni. Dar părul îi era frezat ca în viață și mustățile, pe care bătrînul Wenzel i le întinsese pentru ultima dată cu fierul, treceau, lungi și țepene, dincolo de obrajii-i albi. Capul îi era întors puțin într-o parte și în mîinile-i împreunate ținea o cruce de fildeș.

Doamna Iwersen se oprise aproape în prag și de acolo se uită, clipind din ochi, la catafalc. Abia cînd doamna Permaneder, îmbrăcată în negru din cap pînă-n picioare și-gutunărită de atîta plîns, ieși din odaia de toate zilele și apăru între draperiile ușii, invitînd-o cu blîndețe să se apropie, ea îndrăzni să înainteze cîțiva pași pe podelele de parchet. Stătea cu mîinile împreunate pe pîntecele-i proeminent și se uita cu ochii negri, migdalați, la plante, la sfeșnice, la panglici, la toată mătăsăria albă și la fața lui Thomas Buddenbrook. Ar fi fost greu de definit expresia trăsăturilor ei palide și șterse de femeie însărcinată. La urmă spuse „da...“, suspină o dată, o singură dată, foarte scurt și înăbușit, și se întoarse spre ieșire.

Doamnei Permaneder îi plăceau astfel de vizite. Nu se mișca din casă și înregistra cu un zel neobosit omagiile pe care lumea se înghesuia să le aducă rămășițelor pămîntești ale fratelui ei. Cu vocea ei ascuțită, caracteristică, Antonie citea și recitea articolele din ziare, care, ca pe vremea jubileului firmei, preamăreau meritele decedatului și deplîngeau pierderea unei asemenea personalități de neînlocuit. Din odaia de fiecare zi, ea urmărea toate vizitele de condoleanță pe care Gerda le primea în salon. Și aceste vizite nu se mai sfîrșeau, numărul lor era legiune. Tony se sfătui cu diverse persoane în legătură cu înmormîntarea care trebuia să se desfășoare cu o pompă nemaiauzită. Organiză scene de despărțire. Se îngriji ca personalul din birouri să vină sus, pentru a-i spune un cuvînt de adio șefului lor. Urmară la rînd docherii. Oamenii intrară tîrșîindu-și picioa-

rele enorme pe parchet, pleoștindu-și colțul gurii cu un aer grozav de cumsecade și duhnind a rachiu, a mahorcă și a muncă fizică. Se uitară ce se uitară la catafalcul somptuos, mirați, frământându-și șepcile în mâini, apoi de la o vreme se plictisiră. În sfârșit unul își luă inima-n dinți, se urni din loc și după el toată ceata ieși cu aceiași pași tîrșîți... Doamna Permaneder era încîntată. Ea afirma că-i văzuse pe mulți vărsînd lacrimi în bărbile aspre. Acesta era pur și simplu un neadevăr. Așa ceva nu se întîmplase. Dar dacă ea așa văzuse și dacă asta o făcea fericită !...

Și ziua înmormîntării sosi. Sicriul de metal fu închis ermetic și acoperit cu flori, în candelabre ardeau lumînările și casa se umplu de lume. Înconjurat de membrii familiei îndoliate, cei din oraș și cei veniți din alte părți, pastorul Pringsheim stătea drept și maiestuos la căpătîiul sicriului ; în mijlocul horbotei late de la gât, capul lui expresiv se odihnea ca pe o farfurie.

Un lacheu foarte stilat și îndemînatic, ceva intermediar între om de serviciu și maestru de ceremonii, luase asupra-și conducerea formalităților solemnității. Cu jobenul în mîină, el coborî precipitat dar cu pași ușori scara principală și cu o voce șoptită dar pătrunzătoare, anunță în vestibulul care tocmai în clipa aceea fusese inundat de funcționari de la fisc, de hamali în bluze, cu pantaloni pînă la genunchi și cu joben :

— Odăile sînt pline, dar pe coridor mai este puțin loc...

Apoi totul se liniști. Pastorul Pringsheim începu să vorbească și vocea lui artistică se revărsa în armonii răsunătoare peste întreaga casă. Și în timp ce aici sus, lingă statuia lui Christos, el își frîngea mîinile apoi și le întindea pentru a da binecuvîntarea, jos, în fața casei, sub cerul alburui, de iarnă, staționa dricul cu patru cai și în urma lui un șir nesfîrșit de trăsuri, de-a lungul străzii, în jos, pînă la rîu. Iar în fața porții o companie de soldați stătea aliniată pe două rînduri cu arma la

picioar, sub comanda sublocotenentului von Throta care, cu sabia în mână, se uita cu ochii strălucitori în sus, la balcon... În ferestrele de primprejur și pe trotuare o mulțime de oameni își întindeau gîtul.

În sfîrșit în vestibul se stîrni o mișcare, sublocotenentul dădu cu glas domol comanda, soldații prezentară armele ropotînd, domnul von Throta își coborî sabia și sicriul apăru. Purtat de patru bărbați în mantale negre, cu tricornuri pe cap, el fu scos pe poartă cu mișcări legănate și prudente. Vîntul împrăstia mirosul de flori peste capetele curioșilor, zbîrlea panașul negru din vîrfurile dricului, se juca în coamele tuturor cailor aliniați pînă la rîu și flutura vălurile negre de pe pălăriile rîndașilor și ale vizitiului. Fulgi rari de zăpadă cădeau răsleți descriînd curbe lungi prin aer.

Caii înhămați la carul mortuar, drapați în negru pînă la pămînt, încît nu li se vedeau decît ochii neliniștiți, se urniră încet, mînați de patru slujitori în negru, compania de soldați porni în urma dricului și una după alta începură să defileze și celelalte trăsuri. În cea dintîi luară loc Christian Buddenbrook și pastorul. Micul Johann însoțit de o rudă din Hamburg, cu înfățișare de om bine hrănit, se așeză în a doua. Și încet-încet, nesfîrșit de lung, trist și solemn, cortegiul funebru al lui Thomas Buddenbrook înainta șerpuind, în timp ce vîntul biciuia steagurile în bernă de pe toate casele... Funcționarii și hamalii mergeau pe jos.

Pe aleile cimitirului, sicriul urmat de familia în doliu trecu prin fața crucilor, statuilor, capelelor funerare și a sălciilor plîngătoare și se apropie de cavoul familiei Buddenbrook. Compania de onoare sosită mai înainte prezentă din nou armele. Din spatele unui tufiș răsună, în cadențe grave și înăbușite, un marș funebru.

Și din nou lespedea cea mare cu herbul familiei sculptat în relief fu ridicată și din nou, la marginea crîngului despuiat, notabilitățile orașului înconjură groapa zidită

în care acum Thomas Buddenbrook cobora la strămoșii lui. Erau acolo oameni bogați, de merit, stînd cu capetele plecate sau înclinate melancolic într-o parte și printre ei se puteau distinge, datorită mănușilor și cravatei albe, consilierii municipali. Iar de jur împrejur, pînă departe, se înghesuiau funcționarii, hamalii, copiii, docherii.

Muzica încetă. Pastorul Pringsheim rosti o cuvîntare. Și cînd ultimele lui cuvinte se pierdura în aerul rece, toată lumea se pregăti să strîngă încă o dată mîna fratelui și fiului celui dispărut.

Defilarea a durat mult. Christian Buddenbrook primea condoleanțele cu acel aer pe jumătate distrat, pe jumătate stingherit pe care-l avea la ocazii solemne. Îmbrăcat în haină groasă de marinar, cu nasturi de aur, micul Johann stătea alături de el; nu se uita la nimeni, ochii umbriți de cearcăne viorii și-i ținea pironiți în pămînt și capul îi era înclinat într-o parte, ferindu-se de vînt cu o grimasă îndurerată.

CAPITOLUL I

Se întâmplă uneori să ne gândim la cineva, să ne întrebăm ce o mai fi făcînd și deodată să ne aducem aminte că omul nostru nu se mai plimbă pe străzi, glasul lui nu mai răsună în concertul general al glasurilor omenesti, că a dispărut pentru totdeauna de pe scenă și odihnește undeva, dincolo de poarta orașului, sub pămînt.

Doamna consul Buddenbrook, născută Stüwing, văduva unchiului Gotthold, se stinse. Și ei, care odinioară fusese pricina unei discordii atît de violente în familie, îi fu dat să primească coroana mcrții care împacă și transfigurează, iar cele trei fiice ale ei, Friederike, Henriette și Piffi se simțeau în drept să întîmpine cu aere jignite condoleanțele rudelor, ca și cum ar fi vrut să spună : „Vedeți, persecuțiile voastre au vîrît-o în mormînt“... Cu toate că soția consulului atinsese o vîrstă venerabilă.

Madame Kethelsen se odihnea de asemenea în pace. În ultimii ani ai vieții pătimise mult din pricina podagrei. În schimb plecase din viață blind, în simplitatea credinței sale de copil, invidiată de sora ei mai învățată, încă în luptă cu micile-i ispite raționaliste și care, deși din zi în zi mai gheboasă și mai pirpirie, prin constituția ei mai tenace, era legată de acest pămînt păcătos.

Plecă și Peter Döhlmann din rîndul celor vii. După ce își prăpădise toată averea cu aperitive, îl dădu gata apa Hunyadi János. Îi lăsă fetei sale o rentă anuală de două sute de mărci și carității publice grija de a o adăposti, ținînd seama de numele Döhlmann, în mănăstirea Sfîntului Ioan.

Justus Kröger decedase de asemenea, și asta era foarte rău, fiindcă acum nimeni nu mai putea s-o împiedice pe nevastă-sa, femeie slabă de inger, să-și vîndă ultimele piese din argintărie pentru a-i trimite bani denaturatului de Jakob care-și ducea viața de haimana în cine știe ce colț al lumii.

Cît despre Christian Buddenbrook, pe el în zadar l-ar fi căutat cineva în oraș. Nu mai era acolo. Exact la un an după moartea fratelui său, senatorul, el se mutase la Hamburg unde se cununase în fața lui Dumnezeu și a oamenilor cu o femeie cu care de mult avea relații strînse, domnișoara Aline Puvogel. Nimeni nu-l putuse opri. E adevărat că partea ce-i mai rămăsese din moștenirea maternă — din ale cărei dobînzii, de altfel, jumătate luase de mult calea Hamburgului — era administrată de domnul Stephan Kistenmaker, însărcinat cu aceasta prin testamentul defunctului său prieten; dar în alte privințe Christian era liber să facă ce voia... Îndată ce se auzi de căsătoria lui, doamna Permaneder îi trimise doamnei Aline Buddenbrook la Hamburg o lungă și extraordinar de ostilă scrisoare care începea cu *Madame* și declara, în termeni otrăviți cu multă grijă, că doamna Permaneder nu-i va recunoaște niciodată ca rude, nici pe cea căreia i se adresează scrisoarea, nici pe copiii ei.

Domnul Kistenmaker era executorul testamentar, curatorul averii Buddenbrook și tutorele micului Johann. Își făcea un punct de onoare din aceste îndatoriri care îi permitau să desfășoare o activitate deosebit de importantă pentru el; iar la bursă, îi dădeau dreptul să-și treacă mîna prin păr, cu aerul unui om ce nu-și vedea capul

de treburi, și să asigure pe toată lumea că se macină de atîta muncă... Nu uita să se răsplătească însă pentru ostenele sale, încasînd cu exemplară punctualitate doi la sută din toate veniturile. Altminteri nu avea mîna prea norocoasă în afaceri și în curînd își atrase nemulțumirea Gerdei Buddenbrook.

Situația era de asemenea natură că trebuia lichidat totul, firma trebuia să dispară și anume în termen de un an; aceasta fusese ultima hotărîre a senatorului. Doamna Permaneder se arăta extrem de emoționată din această pricină.

— Și Johann, micul Johann, Hanno ? întreba ea...

Faptul că fratele ei trecuse peste fiul său, singurul său urmaș, că nu dorise să păstreze firma pentru el, o dezamăgi și o îndureră adînc. Plîngea ceasuri întregi la gîndul că vor trebui să se despartă de venerabila firmă, de acest giuvaer transmis prin patru generații, curmîndu-i istoria cînd exista totuși un moștenitor legal. Dar în cele din urmă se mîngîie gîndindu-se că sfîrșitul firmei nu însemna numaidecît sfîrșitul familiei și că nepotul ei va avea să înceapă o operă tînără și nouă, îndeplinindu-și misiunea înaltă de a păstra strălucirea și răsunetul numelui strămoșesc și de a ridica familia la o nouă înflorire. Nu degeaba semăna atît de tare cu străbunicul lui...

Lichidarea începu așadar sub conducerea domnului Kistenmaker și a bătrînului domn Marcus și mergea cît se poate de jalnic. Sorocul fixat era prea apropiat, el trebuia respectat cu rigoare, timpul zorea. Afacerile în curs fură expediate în grabă și în mod dezavantajos. Vinzările pripite, dezastruoase se țineau lanț. Antrepoziitul, magazinele fură prefăcute în bani lichizi cu pierderi mari. Și ceea ce scăpa de zelul exagerat al domnului Kistenmaker desăvîrșea prin zăbava lui bătrînul Marcus, despre care se povestea în oraș că iarna, înainte de a părăsi casa, își încălzea la sobă nu numai paltonul și

pălăria, ci și bastonul. Când se ivea o conjunctură favorabilă, era sigur că bătrînul scăpa ocazia... Pe scurt, pierderile se îngrămădeau. Thomas Buddenbrook lăsase o avere care pe hîrtie se cifra la șase sute cincizeci de mii de mărci. La un an de la deschiderea testamentului se văzu că nici pe departe nu putea fi vorba de această sumă...

Zvonuri necontrolate și exagerate circulau în legătură cu lichidarea nefavorabilă, alimentate de vestea că Gerda Buddenbrook se gîndește să vîndă casa cea mare. Se povesteau lucruri de necrezut despre pricinile care cîcă o sileau să facă acest pas, despre scăderea considerabilă a averii Buddenbrook. Așa s-a întîmplat că, încet-încet, prin oraș a început să se răspîndească o stare de spirit pe care văduva senatorului avea s-o resimtă pînă și în propria ei gospodărie, în primele zile cu mirare și uimire, apoi cu indignare din ce în ce mai mare... Într-o zi îi povesti cumnatei sale că mai mulți meseriași și furnizori i-au cerut cu o necuviincioasă stăruință să le achite cîteva facturi mai importante. Doamna Permaneder o ascultă un răstimp încremenită, apoi izbucni într-un hohot groaznic de rîs... iar Gerda Buddenbrook era atît de indignată încît declară că e aproape hotărîtă să părăsească orașul cu micul Johann, să se stabilească la Amsterdam, în casa tatălui ei, cu care va cînta din nou duete la vioară... Dar această idee stîrni o împotrivire atît de furtunoasă și de îngrozită din partea doamnei Permaneder încît pentru moment Gerda trebui să renunțe la ea.

Cum era de prevăzut, doamna Permaneder protesta și împotriva planului de a scoate la vînzare casa ridicată de fratele ei. Vorbea lamentîndu-se cu glas tare, de proasta impresie pe care această vînzare ar stîrni-o și prevedea plîngînd că pentru numele familiei ea va însemna o nouă știrbire a prestigiului. Dar pînă la urmă trebui să admită că n-ar fi practic ca Gerda să ocupe și

să întrețină în continuare casa vastă și splendidă care fusese o fantezie costisitoare a lui Thomas Buddenbrook și cumnata sa avea dreptate cînd se gîdea la o vilă mică și confortabilă, împrejmuită de verdeață, dincolo de poarta orașului...

Pentru domnul Gosch, misitul Sigismund Gosch, sosi o zi măreață. Un eveniment extraordinar îi lumina bătrînețea, un eveniment care timp de cîteva ceasuri îl făcu să nu mai tremure. Avea fericirea să se vadă în salonul Gerdei Buddenbrook, să stea în fața ei într-un fotoliu, discutînd între patru ochi prețul casei. Cu părul alb ca zăpada, adus din toate părțile în față, cu bărbia împinsă sinistru înainte, el o privea țintă, de jos în sus, și reuși să pară într-adevăr cocoșat. Vocea îi șuiera, ceea ce nu-l împiedica să vorbească rece, la obiect și nimic nu-i trăda zbuciumul sufletesc. Se obligă să preia casa, întinse mîna și oferă, cu un zîmbet viclean, optzeci și cinci de mii de mărci. Prețul părea acceptabil, fiindcă o pierdere la această vînzare era inevitabilă. Dar trebuia ascultată și părerea domnului Kistenmaker, așa că Gerda Buddenbrook fu nevoită să renunțe la domnul Gosch fără a încheia o înțelegere cu el. Și iată că domnul Kistenmaker nu se arătă dispus să permită nici un fel de amestec în activitatea lui. Disprețui oferta lui Gosch, rîse de ea și se jură că se poate lua o sumă mult mai mare. Și se jură atît de mult încît pînă la urmă se văzu constrîns s-o cedeze, ca să isprăvească o dată, pentru șaptezeci și cinci de mii de mărci unui holtei tomnatic care, întorcîndu-se din călătorii prin țări îndepărtate, avea de gînd să se așeze în oraș...

Tot domnul Kistenmaker se îngriji și de cumpărarea casei noi, o vilă mică, drăguță, poate puțin cam prea scumpă, dar care, situată dincolo de poarta orașului, într-o alee de castani bătrîni și înconjurată de o grădină de flori și de zarzavaturi, era așa cum și-o dorise Gerda Buddenbrook... Acolo se mută văduva senatorului în

toamna anului 76, cu fiul ei, cu slugile și cu o parte din mobilier ; restul a trebuit să fie lăsat pe loc și, cu toate tînguilele doamnei Permaneder, a trecut în proprietatea burlacului bătrîn.

Și au mai urmat și alte schimbări ! *Mamsell Jungmann*, Ida Jungmann, care se afla de patruzeci de ani în casa Buddenbrook, a renunțat la slujbă și s-a întors în țara ei de baștină, Prusia Occidentală, pentru a-și petrece printre rudele de acolo amurgul vieții. La drept vorbind ea fu concediată de văduva senatorului. După ce crescuse vechea generație, buna Ida își îndreptase numaidecît toată grija și atenția asupra micului Johann, căruia putea să-i citească basmele lui Grimm sau să-i povestească despre unchiul ei mort de sughiț. Dar acum micul Johann nu mai era mic, ci un băiat de cincisprezece ani, căruia, cu toate că avea o constituție firavă, ea nu-i mai era de mare folos... Iar cu mama băiatului se găsea de vreme îndelungată în relații destul de neplăcute. Pe această femeie, care intrase în familie mult mai tîrziu decît ea, Ida n-o considerase niciodată ca făcînd parte dintre ai casei și de un rang cu ei. Pe de altă parte, în anii din urmă, cu înfumurarea obișnuită a slugilor bătrîne, ea începu să-și atribuie drepturi exagerate. Stîrnea indignare, dîndu-și o importanță prea mare și făcîndu-se vinovată de fel de fel de abuzuri în treburile gospodăriei... Situația deveni insuportabilă, scene violente avură loc și cu toate că doamna Permaneder interveni pentru ea cu aceeași elocvență cu care pledase pentru casele familiei și pentru mobilă, bătrîna Ida fu concediată.

Plînsă amar cînd sosi ceasul să-și ia rămas bun de la micul Johann. El o îmbrățișă, apoi își încrucișă mîinile la spate, se propti într-un picior, în timp ce cu vîrfurile celuilalt abia atingeau pămîntul și o privi cum se îndepărta, cu aceeași căutătură meditativă, introspectivă, pe care ochii lui căprui-aurii, încercuți de umbre viorii, o

avuseseră și lingă sicriul bunicii sale, la moartea tatălui său, în timpul lichidării celor două gospodării mari și în alte cîteva momente analoge, de natură mai puțin exteroară... În mintea lui plecarea bătrînei Ida se lega în chip logic de celelalte faze ale procesului de fărîmîtare, de istovire, de încheiere și descompunere la care asistasă. Nu se mai mira de ele ; lucru ciudat, niciodată nu se mirase. Uneori, cînd își înălța capul cu bucle castanii, strîmbînd puțin din buze, și nările-i fine și sensibile începeau să vibreze, părea că adulmecă atent atmosfera, așteptînd mirosul acela straniu și familiar pe care, la catafalcul bunicii, nu fuseseră în stare să-l înăbușe toate parfumurile de flori...

De cîte ori venea s-o vadă pe cumnată-sa, doamna Permaneder îl lua pe nepoțel lingă ea pentru a-i vorbi despre trecut și despre acel viitor pentru care neamul Buddenbrook va avea întii să mulțumească milei Domnului și apoi lui, micului Johann. Cu cît prezentul era mai sumbru, cu atît mai pasionată se întorcea la vremurile de odinioară, arătînd ce viață distinsă era în casa părinților și bunicilor ei, cum călătorea de-a lungul și de-a latul țării bunicul lui Hanno, în trăsură cu patru cai... Într-o zi o apucară crampe violente de stomac, fiindcă Friederike, Henriette și Pfiffi Buddenbrook afirmaseră în unanimitate că familia Hagenström reprezintă crema societății...

Știrile despre Christian erau întristătoare. Căsnicia nu părea să aibă o influență bună asupra sănătății lui. Maniile și halucinațiile sinistre se repetaseră în forme agravate ; la îndemnul nevesti-si și al unui doctor se internase într-o casă de sănătate. Nu era mulțumit acolo, scria scrisori pline de lamentații rudelor, exprimîndu-și dorința fierbinte de a scăpa din acest sanatoriu unde se pare că era tratat foarte sever. Dar nu-i dădură drumul și poate că era mai bine așa. În orice caz, această situa-

ție îi îngăduia nevستی-si să-și continue viața independentă, fără precauțiuni și piedici, păstrînd însă idealele foloase practice pe care le datora căsătoriei.

CAPITOLUL II

Mecanismul deșteptătorului se dezlănțui punctual și își făcu conștiincios datoria, zbîrnîind crunt. Era un zgomot răgușit, dogit, un huruț mai mult decît un sunet de clopoțel — ceasul avea o vechime respectabilă și era destul de hodorogit — dar ținu mult, înfiorător de mult, deoarece seara fusese întors vîrtos.

Hanno Buddenbrook se cutremură pînă-n adîncul inimii. Ca în fiecare dimineață cînd pe noptieră, lîngă urechea lui, izbucnea acest vacarm, hain și credincios totodată, se înfioră pînă în rărunchi de furie, de jale și de desperare. Dar în manifestările sale exterioare rămase absolut liniștit, nu-și schimbă poziția în pat, doar ochii și-i deschise brusc, trezit din cine știe ce vis tulbure de dimineață.

În odaia înghețată era întuneric beznă; Hanno nu putea distinge nimic și nu vedea nici arătătoarele ceasului. Dar știa că e ora șase, căci ieri seara îl potrivise pentru această oră... Ieri... ieri... În timp ce, întins pe spate, nemișcat, cu nervii încordați, se căznea să ia o hotărîre, să aprindă lumina, să se smulgă din pat, rînd pe rînd îi reveneau în conștiință toate amănuntele zilei de ieri...

Fusese duminică și după ce domnul Brecht îl chinuise îngrozitor cîteva zile la rînd, drept recompensă maică-sa îi îngăduise s-o însoțească la Teatrul Municipal unde se reprezenta *Lohengrin*¹. Bucuria pe care o aștepta de la

¹ Operă de compozitorul german *Richard Wagner* (1813—1883).

această seară îi umpluse întreaga săptămână. Jalnic era numai faptul că înainte de astfel de sărbători se îngrămădeau totdeauna nenumărate necazuri, ce-i întunecau pînă-n ultimul moment perspectiva liberă și fericită. Dar în sfîrșit sîmbătă orele de curs se încheiară și cu zbîrniitu-i dureros, burghiul dentistului lucrase pentru ultima dată în gura lui... Dăduse totul la o parte, rezolvase tot, căci printr-o subită hotărîre amînase pregătirea lecțiilor pînă după reprezentația de duminică seara. Ce înseamnă luni ? E așa de sigur că va veni ziua de luni ? Cine crede în ziua de luni, cînd duminică seara urmează să asculte *Lohengrin*... Luni se va scula dis-de-dimineață și va isprăvi toate neroziile astea — gata ! Apoi umblase nestingherit de colo pînă colo, cu inima plină de bucurie, cîntase visător la pian, uitînd de toate necazurile.

Și fericirea deveni realitate. Se revărsă asupra lui cu toată atmosfera ei de sfințenie, cu toate încîntările, cu tainică înfiorare și cutremur, cu suspine adînci, neașteptate, cu întreaga-i beție imensă și nepotolită... E drept că în uvertură, viorile de proastă calitate o luară puțin razna și că barca ce aducea un om burduhănos, înfumurat, cu barba roscată, se apropia cam hurducat, iar în loja vecină se afla chiar tutorele lui, domnul Stephan Kistenmaker, care bombănea într-una că distracțiile de felul acesta îl abat pe băiat de la îndeplinirea datoriilor. Dar suava și luminoasa splendoare pe care o asculta îl ridica deasupra tuturor mizeriilor...

Se sfîrși însă și asta. Fericirea răsunătoare, radioasă, amuți, se stinse. Hanno se afla din nou acasă, cu capul înfierbîntat, în odaia lui, și își dădu seama că abia cîteva ceasuri de somn, acolo în patul lui, îl mai despart de cenușul monotoniei de fiecare zi. Apoi deodată se pomeni copleșit de totala descurajare ale cărei asalturi le cunoștea așa de bine. Simți din nou ce dureroasă e frumusețea, în ce abisuri de rușine și de nostalgii deznădăjduite ne prăvale, distrugîndu-ne în același timp și

curajul și aptitudinile pentru viața obișnuită. Grea ca un munte, disperarea aceasta îl apăsa atât de înspăimântător, încât din nou Hanno își zise că ceea ce îl copleșește trebuie să fie mai mult decât necazurile personale : e o povară pe care sufletul lui o poartă din naștere și care o dată și o dată îl va strivi...

Apoi potrivește deșteptătorul și adormi, se cufundă într-un somn adânc, de moarte, ca un om care ar dori să nu se mai trezească niciodată. Și iată că sosise și ziua de luni, era ora șase și el nu pregătise nici o lecție.

Se ridică în capul oaselor și aprinse lumina de pe noptieră. Dar fiindcă în aerul înghețat brațele și umerii începură numaidecât să-i dîrdîie de frig, se lăsă repede la loc și își trase plapuma pe cap.

Arătătorul indica șase și zece minute... Ah, acum nu mai avea sens să se scoale, să lucreze ; era prea mult, avea de învățat aproape pentru fiecare oră. Nu făcea să se mai apuce de treabă. Oricum, momentul fixat a trecut... Ieri i se năzărise că azi îi va veni rîndul și la latină și la chimie, dar era oare atât de sigur ? S-ar putea întîmpla, nici vorbă, e probabil chiar, după toate prevederile omenesci. Din Ovidiu, acum, în urmă, au fost examinați cei de la sfîrșitul catalogului și, pe cît se pare, azi vor fi întrebați din nou cei de la început, de la litera A și B. Dar nici asta nu era absolut sigur, nu era cu totul și cu totul precis ! Existau și excepții la regulă ! Ce nu face uneori întîmplarea, Dumnezeuule !... Și tot cumpănind aceste ipoteze înșelătoare și trase de păr, gîndurile i se încîlciră și Hanno adormi din nou.

Odăița de licean, rece și golașă, cu o gravură după Madona Sixtină atîrnînd deasupra patului, cu o masă ce se putea lungi, cu o etajeră de cărți, ticsită și în neorînduială, cu un pupitru de mahon ce se sprijinea pe niște picioare țepene, cu armoniul și cu lavoarul strîmt, zăcea mută în umbra pîlpîitoare a luminării. Flori de gheață răsăriseră pe fereastra al cărei stor nu fusese lăsat

pentru ca lumina zilei să poată pătrunde mai devreme în odaie. Și Hanno Buddenbrook dormea cu fața îngropată în pernă. Dormea cu gura întredeschisă, cu genele coborâte adânc, cu pleoapele strâns închise, dăruindu-se cu o expresie de dureroasă fervoare somnului, și păru-i moale, castaniu și buclat îi acoperea tâmpile. Flăcăriua lumînării de pe noptieră își pierdea încet-încet strălucirea roz-gălbuie, căci prin crusta de gheață de pe fereastră lumina spălăcită a dimineții pătrundea rece și cenușie în odaie.

La ora șapte se trezi din nou, speriat. Trecuse așadar și răgazul acesta de timp. Trebuia să se scoale, să ia în cârcă ziua ce începea — nimic nu-l putea scuti de aceasta. Doar o scurtă oră îl mai despărțea de începutul orelor de școală... Timpul zorea, de prepararea lecțiilor nici vorbă nu putea fi. Totuși mai rămase culcat, plin de amărăciune, de jale și de ciudă din pricina acestei brutale silnicii care îl constrîngea să părăsească patul cald, cu noaptea în cap, pe gerul acesta, și să plece pentru a înfrunta toate relele și primejdiile printre niște oameni severi și răuvoitori. „Ah, încă două minute, două biete minute, nu-i așa?” își întrebă, cu efuziuni de gingășie, perna. Apoi, într-un acces de revoltă, își acordă cinci minute pline pentru a-și închide încă puțin ochii, deschizînd în răstimpuri cîte unul și ațintindu-l deznădăjduit asupra arătătorului care, timp, neștiutor și corect, își urma drumul înainte...

La șapte și zece se smulse din pat și începu să alerge în sus și-n jos prin odaie. Lumînarea ardea înainte, deoarece singură lumina zilei era încă neîndestulătoare. Topind o floare de gheață cu răsufierea, văzu că afară era negură deasă.

Îi era frig peste măsură. Din cînd în cînd un fior dureros îl zguduia din cap pînă-n picioare. Virfurile degetelor îi ardeau și erau atît de umflate încît nu și le putea freca cu peria de unghii. În timp ce se spăla pe piept,

scăpă buretele din mîna aproape moartă și stătu o clipă țeapăn, neputincios, aburind ca un mînz asudat.

În sfîrșit reuși totuși să se vadă gata ; se opri gîfîind cu ochii tulburi, în fața mesei, își apucă ghiozdanul, își adună cu desperare resturile de puteri sufletești pentru a-și pune înăuntru cărțile de care avea nevoie la lecțiile din acea zi. Se uita încordată în gol, murmurînd îngrijorat : „Religie... latină... chimie...” și vîrî în ghiozdan terfeloa-gele zdrențuite, pătate de cerneală...

Da, se făcuse înăltuț micul Johann. Era trecut de cincisprezece ani și nu mai purta uniformă de marinar danez, ci un costum cafeniu-deschis și o cravată albastră cu picățele albe. La jiletcă i se vedea lanțul subțire și lung de aur, moștenire de la străbunicul său, iar în inelarul mîinii drepte, cam lată dar cu degetele fine, inelul strămoșesc cu sigiliu de piatră verde care acum era tot al lui... Își îmbracă scurta groasă, de lînă, își puse pălăria pe cap, înșfăcă ghiozdanul, stinse lumînarea, coborî valvîrtej scările și, trecînd pe lîngă ursul împăiat, intră pe dreapta, în sufrageria de la parter.

Domnișoara Clementine, noua cameristă a maică-si, o fată slabă cu cîrlionți pe frunte, cu nas ascuțit și ochi miopi, îl aștepta, trebăluind în jurul mesei.

— Cît o fi ceasul ? întrebă Hanno printre dinți, deși știa foarte bine.

— Opt fără un sfert, răspunse fata, arătînd cu mîna-i slabă și roșie, mîna de om gutos, ornicul din perete. Da, da, trebuie să te grăbești, Hanno... Apoi îi puse în față ceașca aburindă, împinse spre el coșulețul cu pîine, untul, sarea și paharul pentru ouă.

Hanno nu mai spuse nimic, luă o chiflă și, în picioare, cu pălăria pe cap, cu ghiozdanul subsuoară, începu să soarbă din cana cu cacao. Din pricina lichidului fierbinte începu să-l doară cumplit măseaua pe care tocmai atunci i-o trata domnul Brecht... Lăsă jumătate din cacao pe

masă, de ou nici nu se atinse, mormăi ceva cu gura strîmbă în chip de salut și ieși grăbit.

Era ceasul opt fără zece minute cînd străbătu grădina din fața casei, lăsînd în urmă mica vilă roșie, și o apucă grăbit spre dreapta, de-a lungul aleii cu veșminte de iarnă... Mai avea abia zece, nouă, opt minute. Și drumul era lung. Și prin ceață abia își putea da seama pînă unde a ajuns. Aspira, apoi arunca afară, cu toată puterea pieptului său îngust, această negură groasă, rece ca gheața. Își tampona cu limba măseaua care-i zvîcnea încă fierbinte, din pricina picului de cacao băut, și se opintea nebunește din picioare. Era leorcă de sudoare și totuși simțea că-i îngheață toate încheieturile. Începu să-l înțepe în coaste. Cele cîteva înghițituri de la micul dejun se răzvrăteau în stomacul lui din pricina acestei alergături matinale; îi venea rău și inima lui nu mai era decît un boț ce tremura și filfîia fără temeii, tăindu-i răsufierea.

Poarta orașului, poarta abia — și era opt fără patru minute! Alerga de-a lungul străzilor, scăldat în sudori reci, chinuit, îngreșat, nenorocit, uitîndu-se în toate părțile să vadă dacă nu cumva se mai arată vreun elev... Nu, nu mai venea nimeni. Toți ajunseseră la destinație și chiar atunci bătea ceasul opt. Prin ceață, clopotele se auzeau răsunînd din toate turnurile, și, pentru a slăvi clipa, cele de la Sfînta Maria intonară chiar imnul „Acum cu toții să mulțumim Domnului“... Cîntau cu desăvîrșire fals, cum constată Hanno, nebun de desperare, habar n-aveau de ritm și erau prost acordate, foarte prost... Dar parcă asta mai avea vreo însemnătate... Nu, nici una! El, însă, era în întîrziere, nu încăpea îndoială. Ceasul școlii mergea puțin în urmă, dar el tot tîrziu avea să sosească, asta era sigur. Se uita în ochii oamenilor care treceau pe lîngă el. Se duceau la birouri, la treburi, nu se grăbeau de loc, nimic nu-i amenința. Unii răspundeau privirii lui jalnice și in-

vidioase, îi măsurau figura descompusă și zîmbeau. Zîmbetul acesta îl scotea din sărute. Ce gîndesc indivizii ăștia în sinea lor, cum apreciază, ei care n-au de ce se teme, situația lui? Îi venea să le strige în față: „Domnilor, zîmbetul dumneavoastră e pur și simplu o grosolănie. Ați putea să vă gîndiți că n-ar fi nimic mai de dorit decît să mă prăbușesc mort în fața porții închise...”

Sunetul prelung și strident al clopoțelului, semnalînd începutul serviciului divin de luni dimineata, îi izbi auzul cînd mai erau doar douăzeci de pași pînă la zidul lung de cărămidă roșie, întrerupt de două porți de fier, ce separa curtea din față de stradă. Nemaiavînd nici un strop de vlagă pentru a-și lungi pașii sau a alerga, își precipită bustul înainte; vrînd-nevrînd, picioarele îl împiedică să cadă în nas prin faptul că bălăbănindu-se, poticnindu-se și ele, se îndreptau tot înainte. Astfel ajunse la întia poartă, tocmai în clipa cînd glasul clopoțelului se stinse.

Domnul Schlemiel, portarul, un om mic de statură, cu o față de muncitor și cu barbă aspră, se pregătea să închidă poarta.

— Ei... zise el și-l lăsă pe elevul Buddenbrook să se strecoare...

Poate că a scăpat, poate... Totul era să se furișeze neobservat în clasă, să aștepte acolo, ascuns, sfîrșitul serviciului divin, ce se ținea în sala de gimnastică, și să se poarte ca și cum totul ar fi în perfectă ordine. Și gîfîind din greu, sleit de oboseală, înțepenit în sudoarea rece, se tirî de-a lungul curții, pavată cu cărămizi roșii, și printr-una din ușile frumoase, cu geamuri colorate, intră în clădire...

Totul era nou, curat și frumos în acest institut. Se ținuse seamă de exigențele timpului și zidurile cenușii, mîncate de vreme, ale școlii mănăstirești de odinioară, în care părinții generației actuale învățaseră carte, fuse-

seră rase de pe fața pământului pentru a face loc unor clădiri noi, aerisite și somptuoase. Stilul ansamblului fusese păstrat și, deasupra coridoarelor și gangurilor, bolțile gotice se arcuiau solemn. Dar în privința luminatului, încălzitului, dimensiunilor și luminozității claselor, în privința cancelariilor pentru profesori, a amenajării din sălile de chimie, fizică și desen, domnea cel mai modern și mai deplin confort...

Istovit, Hanno Buddenbrook mergea tupilându-se pe lângă zid și se uita de jur împrejur... Nu, slavă Domnului, nu-l văzuse nimeni. Din coridoare îndepărtate se auzea tumultul pîlcurilor de elevi și profesori care se înghesuiau spre sala de gimnastică, unde se duceau să ia puțină hrană sufletească pentru o săptămînă de muncă. Aici în față totul era liniștit, tăcut și pe scara largă, acoperită cu linoleum, drumul era liber. Cu băgare de seamă, în vârful picioarelor, reținându-și răsuflarea, ascultînd cu încordare, Hanno se furișă sus. Clasa lui, a cincea reală, era la etajul întîii, în fața scărilor. Ușa era deschisă. Se opri în capul treptelor și aplecîndu-se înainte, cercetă cu priviri scrutoare lungul coridor unde, pe dreapta și pe stînga, se înșirau ușile claselor, cu inscripții pe plăci de porțelan. Apoi făcu trei pași repezi, fără zgomot și ajunse în clasa lui.

Sala era goală. Storurile celor trei ferestre largi nu erau încă ridicate și în tăcerea mare lămpile de gaz ce atîrnau în tavan zîzîiau ușor. Abajururi verzi răspîndeau lumina peste cele trei rînduri de bănci de lemn de culoare deschisă, cu cîte două locuri, în fața cărora se ridica, întunecată, doctă și distantă, catedra, cu o tablă neagră în spate. Partea de jos a pereților era îmbrăcată în lemn de culoare galbenă, iar mai sus, pe suprafețele libere, văruiate, atîrnau cîteva hărți geografice. O altă tablă neagră se rezema într-un suport de lemn, lângă catedră.

Hanno se duse la locul său, care se găsea aproximativ în mijlocul încăperii, își virî ghiozdanul în pupitru, se trînti pe banca tare, își puse brațele pe capacul înclinat al pupitrului și își culcă fruntea pe ele. Un simțămînt de nespusă fericire îl furnica. Urîtă și odioasă era sala aceasta pustie și rigidă și toată dimineața amenințătoare care-i stătea în față il apăsa cu miile-i de primejdii, dar deocamdată era în siguranță, la adăpost, și putea să aștepte ce va urma. De altfel prima lecție, religia, cu domnul Ballerstedt, era destul de inofensivă... După vibrația limbii de hîrtie, sus, în fața bortei rotunde din perete, se vedea cum intră căldura valuri-valuri în sală; flăcările lămpilor de gaz încălzeau și ele aerul. Ah, te puteai întinde, îți puteai dezmoști și dezgheța ciolanele înțepenite de frigul umed. O căldură plăcută dar nesănătoasă i se urcă la cap, îi vuia în urechi, îi împăienjenea ochii...

Deodată auzi în spatele său un zgomot. Tresări și se întoarse brusc... și iată că dindărătul ultimei bănci se iviră umerii lui Kai, contele Mölln. Domnișorul se tirî printre bănci, ieși de-a bușilea din ascunzătoare, se ridică în picioare, își lovi repede și ușor palmele pentru a scutura praful de pe ele și se apropie cu fața radioasă de Hanno Buddenbrook.

-- A, tu erai, Hanno? Și cu care m-am pitit *acolo* în fund cînd ai intrat, crezînd că ești una din podoabele corpului didactic.

Vocea lui se frîngea cînd vorbea; se simțea că se schimbă, ceea ce nu era încă de loc cazul prietenului său. Crescuse tot atît de înalt ca și Hanno, dar altmînteri rămăsese tot cel vechi. Purta și acum un costum de culoare nedefinită, cu nasturii lipsă pe ici pe colo, iar fundul pantalonilor nu era decît un petic imens. Mîinile nici acum nu-i străluceau de curățenie, dar erau înguste și aveau o formă de o rară noblete, cu degete lungi și fine, cu unghii ascuțite. Iar părul blond-roșcat,

cu o cărare neprecisă la mijloc, îi cădea la fel pe fruntea imaculată de alabastru, sub care ochii de un albastru luminos scînteiau adînci și pătrunzători... Contrastul între îmbrăcămintea, extrem de neîngrijită, și nobila puritate a feței cu osatura delicată, cu nasul ușor încovoiat și cu buza de sus răsfrîntă puțin, ieșea și mai tare în relief.

— Ei bine, Kai, spuse, cu o strîmbătură amară Hanno, pipăindu-și cu o mîină regiunea inimii, cum poți să mă sperii în halul ăsta?... Cum ai ajuns aici? De ce te-ai ascuns? Ai întîrziat și tu?

— Aș!... răspunse Kai. Sînt de mult aici... Luni dimineața arzi de nerăbdare să te vezi la școală, cum o știi prea bine și tu, dragă... Nu, eu am rămas aici de-al dracului. „Profundul“ era de serviciu și nu s-a dat în lături să mîne personal poporul la rugăciune. Am făcut în așa fel ca să rămîn mereu la spatele lui... Oricum se învîrtea și se uita în dreapta și în stînga misticul, eu mă ațineam după el, pînă cînd a plecat și astfel am putut să rămîn aici... Dar tu? întrebă compătimitor și cu o mișcare gingașă se așeză lîngă Hanno pe bancă... tu ai alergat, nu glumă. Săracul de tine! Parcă te-a hăituit cineva. Uite că și părul ți s-a lipit de tîmple... Luă o riglă de pe pupitru și răscoli serios, cu grijă, părul micului Johann. Nu te-ai putut scula?... Tii, abia acum bag de seamă că stau pe locul lui Adolf Todtenhaupt, se întrerupse el, pe locul sfințit al „primului“! Ei, poate că pentru o singură dată n-o să se lase cu bucluc... Va să zică nu te-ai putut trezi?

Hanno își culcase fața din nou pe brațele încrucișate.

— Am fost la teatru aseară, spuse, după un oftat greu.

— Da, adevărat; uitasem!... A fost așa de frumos?

Kai nu primi nici un răspuns.

— Oricum, bine-ți merge, continuă convingător, ar trebui să te gîndești la asta, Hanno. Vezi tu, eu încă

n-am fost niciodată la teatru și n-am nici cea mai vagă perspectivă de a mă duce mulți ani de zile de aci-nainte.

— Numai de n-ar fi mizeria asta de a doua zi, rosti Hanno cu glas înăbușit.

— Da, asta o cunosc și eu.

Kai se aplecă să ridice pălăria și paltonul prietenului său care zăceau lângă bancă, pe podele; le adună de pe jos și le duse, încet, afară pe coridor.

— Păi atunci n-oi fi știind mare lucru din *Meta-morfoze*¹, spuse, la întoarcere.

— Nu prea, răspunse Hanno.

— Dar poate că te-ai pregătit pentru extemporalul de geografie.

— Nu m-am pregătit de loc și nu știu nimic.

— Deci nici la chimie și nici la engleză! *All right!* Sîntem frați de cruce și camarazi de arme! Kai simțea o vădită mulțumire. Sînt exact în aceeași situație, explică vesel. Sîmbătă n-am lucrat, fiindcă a doua zi era duminică. Iar duminică n-am lucrat din pietate... Eh, prostii... n-am tocit, în primul rînd pentru că aveam ceva mai bun de făcut, firește, spuse cu gravitate subită, roșind ușor, da, s-ar putea să fie cam albastru azi, Hanno.

— Dacă mai iau o notă proastă, spuse micul Johann, rămîn corigent, și la latină o iau cu siguranță, dacă mă întreabă. E la rînd litera B, Kai. Nu văd ce ar fi de făcut.

— Să vedem, să vedem! *Da, Cezar va pleca. Primejdii pururi / În spate doar m-amenințară. Fruntea / De le-arătai, pieriră fără urmă...*² Dar Kai se opri fără să sfîrșească ce avea de declamat. Și el era foarte prost

¹ Se referă la *Metamorfozele* poetului latin Publius Ovidius Naso (43 î.e.n. — 17 e.n.).

² Versuri din tragedia istorică *Iuliu Cezar* de Shakespeare, actul II, scena 2.

dispus. Se duse la catedră, se așeză în fotoliu și, cu fața întunecată, începu să se legene în el. Hanno Buddenbrook rămăsese tot cu fruntea culcată pe brațele încrucișate. Stătura astfel cîteva minute, tăcuți, față-n față.

Deodată, de undeva din depărtare, se auzi un vuet surd, ce se transformă repede în bubuit, și după o jumătate de minut porni să se reverse amenințător spre ei...

— Poporul, spuse cu amărăciune Kai. Dumnezeu, ce repede au isprăvit! Nici măcar cu zece minute nu s-a scurtat ora.

Cobori de la catedră și se duse la ușă pentru a se amesteca printre cei care aveau să intre. Hanno își ridică doar o clipă capul, strîmbă din gură dar nu se clinti din loc.

Se apropiau cu pași tîrșiiți, tropăind; un tumult de glasuri, unele bărbătești, altele subțiri sau în schimbare, tălăzui în sus pe scări, potopi coridorul și năvăli și în această sală, care într-o clipă se umplu de viață, de mișcare și de gălăgie. Erau camarazii lui Hanno și ai lui Kai din a cincea reală, vreo douăzeci și cinci la număr. Intrînd, băieții se îndreptau agale spre locurile lor, unii cu mîinile în buzunarele pantalonilor, alții bălăbănindu-și brațele. Se așezară în bănci și fiecare își deschise *Biblia*. Erau acolo unele fizionomii plăcute, și altele suspecte, unele cu înfățișare zdravănă, sănătoasă, și altele dubioase, vlăjgani înalți și robuști care voiau să se facă negustori sau chiar marinari și nu se mai sinchiseau de nimic altceva, și mici ambițioși, prea precoci pentru vîrsta lor, excelînd la materiile ce trebuiau învățate pe dinafară. Dar Adolf Todtenhaupt, „primul“, știa tot. Nu i se întîmplase niciodată să nu poată răspunde. Asta o datora parte hărniciei lui liniștite și pasionate, parte faptului că profesorii se fereau să-l întrebe ceva ce l-ar fi putut încurca. I-ar fi durut, s-ar fi rușinat, li s-ar fi zdruncinat credința în perfecțiunea

umană, dacă l-ar fi văzut că nu poate să facă față... Adolf Todtenhaupt avea un craniu plin de ciudate proeminente pe care părul lui blond ședea lipit și neted ca oglinda, ochi cenușii cu cearcâne negre și mâini lungi și brune ce-i ieșeau din mânecile prea scurte ale surtucului periat cu grijă. Se așeză lângă Hanno Buddenbrook, zîmbi blînd, cu o undă de perfidie și-i spuse bună dimineața, respectînd jargonul la modă, care înghesuia cuvintele într-o singură silabă plină de îndrăzneală și neglijență. Apoi, în timp ce în jurul lui băieții trîncăneau cu glas înăbușit, își pregăteau lecțiile, căscau și rîdeau, el începu să lucreze la jurnalul de clasă, tăcut, ținînd condeiul, cu o neasemuită corectitudine, în degetele-i lungi și întinse !

După două minute se auziră pași pe coridor, în băncile din față băieții se ridicară fără grabă, cîțiva mai în fund le urmară exemplul, ceilalți însă nu se lăsară tulburați în ocupațiile lor și abia luară la cunoștință că domnul profesor titular Ballerstedt a intrat în clasă, și-a atîrnat pălăria în cuierul de pe ușă și s-a urcat la catedră.

Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu o burtică simpatică, cu o chelic cît o lună plină, cu o barbă roșcată, tușinată, cu obrajii trandafirii și cu o expresie de onctuoasă și tihnită senzualitate în jurul buzelor umede. Își scoase notesul și începu să-l răsfoiască în tăcere, dar, fiindcă în clasă liniștea lăsa mult de dorit, își ridică repede capul, își întinse brațul peste pupitru și, în timp ce fața i se umflă și i se făcu atît de purpurie încît, prin comparație, barba părea galbenă spălăcită, schiță cîteva mișcări slabe cu pumnul moale și alb, frămîntîndu-și o jumătate de minut buzele convulsiv și zadarnic, pentru a nu se auzi pînă la urmă decît un fel de geamăt, un „eh !” scurt și icnit... Apoi, după ce un răstimp mai căută și alte cuvinte de dojană, își

cercetă din nou notesul, se dezumflă și se potoli. Acesta era felul de a fi al domnului profesor Ballerstedt.

În tinerețe, voise să se facă predicator, dar fiindcă era puțin gîngav și-i cam plăcea traiul bun, se hotărî mai degrabă pentru învățămînt. Era holtei, avea ceva avere, purta un mic briliant în deget și se prăpădea după mîncarea și băutura bună. Era profesorul care nu avea decît relații de serviciu cu colegii lui, în restul timpului preferînd societatea veselă a comercianților neînsurați și chiar aceea a ofițerilor din garnizoană, mîncă, la amiază și seara, în cel mai bun restaurant și era membru al clubului. Cînd se întîmpla să întîlnească elevi mai mari prin oraș, noaptea pe la orele două, trei, se umfla, reușea să mormăie ceva în chip de „bună dimineată” și socotea treaba încheiată pentru ambele părți... Hanno Buddenbrook n-avea de ce se teme de el și aproape niciodată nu era interogat. Profesorul se întîlnise mult prea des și în situații mult prea omenеști cu unchiul Christian, așa că nu i-ar fi făcut nici o plăcere să aibă conflicte oficiale cu nepotul...

— Eh... spuse încă o dată, rotindu-și privirea prin clasă, agitîndu-și din nou pumnul cel cu briliant în deget, pe care-l ținea strîns. Apoi, consultîndu-și notesul, spuse : Perlemann. Rezumatul.

Undeva în clasă Perlemann se ridică. Abia se vedea că stă în picioare. Era unul din micii ambițioși.

— Rezumat, spuse încet și cuviincios, întinzîndu-și cu un zîmbet îngrijorat gîtul. Cartea lui Iov are trei părți. Prima, starea lui Iov înainte de a fi primit crucea, adică încercările Domnului : capitolul I, versetele 1—6 ; a doua : crucea însăși și ceea ce s-a întîmplat în legătură cu ea ; capitolul...

— Foarte bine, Perlemann, îl întrerupse domnul Ballerstedt, impresionat de atîta bunăvoință timidă, și-i puse o notă bună în notes. Heinrichy, continuă.

Heinricy era unul din găliganii deșirați care nu se sinchiseau de nimeni și de nimic. Își vîrî în buzunarul pantalonilor briceagul solid cu care meșterise ceva, se ridică zgomotos, își lăsă în jos buza inferioară și tuși de cîteva ori, dregîndu-și glasul aspru și gros de bărbat. Toți erau nemulțumiți că după blîndul Perlemann îl strigase tocmai pe el. În încăperea încropită, sub flăcările de gaz cu zîziiit ușor, băieții visau toropiți de căldură, picotind. Toți erau obosiți de duminică, toți se smulseră oftînd din patul cald, clănțănind din dinți, în ceața rece a dimineții. Tuturor le-ar fi plăcut să-l audă pe micul Perlemann murmurînd mai departe pînă la sfîrșitul orei. Cu Heinricy avea să fie scandal, asta-i sigur.

— Am lipsit cînd s-a explicat asta, spuse elevul cu o intonație grosolană.

Domnul Ballerstedt se umflă, își clătină pumnul moale, își mototoli buzele și se uită fix, cu sprîncenele ridicate la fața tînărului Heinricy. Capul roșu-purpuriu îi tremura de efortul interior, pînă cînd izbuti să scoată un „eh!...” prin care înfrînsese vraja și cîștigă partida.

— Cu dumneata nu-i nimic de făcut, continuă ușor și volubil. Mereu găsești o scuză. Dacă ai fost bolnav data trecută, puteai foarte bine să afli pînă acum ce lecție aveți pentru azi și dacă cartea întîi tratează despre starea dinainte de cruce, iar a doua despre crucea însăși, puteai să socotești pe degete că partea a treia se ocupă de situația *de după* aceste încercări mai sus-amintite. Dar ceea ce-ți lipsește duminică este tragerea de inimă și nu numai că ești un om slab, dar ești gata mereu să-ți scuzi și să-ți aperi slăbiciunea. Dar ia bine aminte, Heinricy, că atîta vreme cît persisti în această atitudine, nu-i nici o nădejde de ridicare și de îndreptare în situația duminică. Stai jos! Wasservogel, continuă!

Heinricy, nesimțit și îndărătnic, se așeză tropăind și rîcîind podeaua cu picioarele, îi șopti vecinului său o măgărie și își scoase din nou briceagul cu plăsele solide. În locul lui se ridică elevul Wasservogel, un tînăr cu ochii injectați, cu nasul cîrn, cu urechile clăpăuge și cu unghiile roase pînă la rădăcină. Termină cu glas pițigăiat rezumatul și începu să vorbească despre Iov, bărbatul din țara Uț, și despre cele întîmplate cu el. Așezase *Vechiul Testament* la spatele colegului care se afla în banca din față și citea în el cu mutra cea mai nevinovată din lume, meditativ și concentrat, apoi fixînd un punct din perete, începu să vorbească bolborosind, înecîndu-se de tuse, traducînd într-o biată germană modernă textul la care trăsese cu ochiul... Avea în el ceva cît se poate de respingător, dar domnul Ballerstedt îl laudă grozav pentru silința lui. Lui Wasservogel îi mergea bine, fiindcă cei mai mulți dintre profesori îl lăudau cu plăcere și mai mult decît merita — și asta pentru a-i arăta și lui și lor înșiși și celorlalți că ei nu se lasă impresionați de urîtenia lui și nu se abat de la calea dreptății...

Și lecția de religie continuă. Diverși băiețandri fură strigați ca să spună ce știu despre Iov, bărbatul din țara Uț: Gottlieb Kassbaum, fiul năpăstuitului angrosist Kassbaum, luă, cu toată nenorocirea din familia lui, o notă foarte bună, fiindcă știu să spună exact că Iov a avut șapte mii de oi, trei mii de cămile, cinci sute de perechi de boi, cinci sute de măgari și nenumărați slujitori.

Apoi li se dădu voie elevilor să-și deschidă *Bibliile* — cele mai multe erau deschise de mai înainte — și continuară lectura. Cînd venea un pasaj care după părerea domnului Ballerstedt avea nevoie de lămuriri, profesorul se umfla, rostea un „ei“... și după pregătirile obișnuite ținea o mică prelegere presărată cu considerațiuni morale de ordin general asupra punctului discu-

tat. Nimeni nu-l asculta. În clasă domneau pacea și somnolența. Din pricina lămpilor de gaz și a caloriferului care dogorea într-una, se făcuse destul de cald și aerul era cam viciat de respirația și exalația celor douăzeci și cinci de trupuri. Căldura, susurul blînd al flăcărilor și glasul monoton al celui care citea învăluiau creierile plictisite, legănîndu-le într-o vagă reverie. Kai, contele von Mölln, își pusese în față, alături de *Biblie* și *Povestirile extraordinare* ale lui Edgar Allan Poe și citea din ele cu capul proptit în mîna-i aristocratică dar nu tocmai curată. Hanno Buddenbrook stătea reze-mat pe spate, zdrobit și cu gura moale, cu ochii fierbinți și umezi, se uita la cartea lui Iov ale cărei litero și rînduri se contopeau într-un furnicar negru. Uncori, cînd își aducea aminte de motivul Graal¹ de pildă sau de marșul nupțial², își cobora încet pleoapele și simțea că-l zguduie un suspin lăuntric. Și în inima lui se ruga: „Doamne, dacă s-ar putea ca ora asta pașnică și fără primejdii să nu se mai sfîrșească niciodată...”

Se sfîrși, totuși, după rînduiala lucrurilor, și sunetul ascuțit și strident al clopoțelului ce țiuia și răsuna de-a lungul coridorului, în mîna supraveghetorului, smulso cele douăzeci și cinci de capete din aromeala visătoare.

— Pînă aici, spuse domnul Ballerstedt și ceru condica pentru a certifica cu propria-i iscălitură că în această oră el și-a făcut datoria.

Hanno Buddenbrook își închise *Biblia* și se întinse tremurînd, căscînd nervos. Dar cînd își lăasă brațele în jos și își destinse membrele, trebui să ia repede o gură mai zdravănă de aer pentru a da un impuls mai viu inimii care amortise o clipă, șovăind să-și facă datoria.

¹ și ² Laitmotive din opera *Lohengrin* de Richard Wagner. (Uvertura și scena căsătoriei lui Lohengrin cu Elsa.) Graalul este, în legendele evului mediu, potirul de care s-ar fi slujit Isus Christos și în care unul din discipolii lui ar fi adunat sîngele ce i s-a seurs din răni cînd a fost crucificat.

Urma ora de latină... Aruncă o privire piezișă și rugătoare spre Kai care parcă nici nu luase cunoștință că a sunat și ședea mai departe nemișcat la locul său, adîncit în lectura-i particulară, apoi scoase din ghiozdan un Ovidiu, legat în carton cu vine marmorii, și îl deschise la versurile ce trebuiau învățate pe dinafară pentru ziua aceea... Nu, nu avea nici o nădejde să se mai poată familiariza cît de cît cu aceste rînduri negre, pline de însemnări făcute cu creionul, ce se înșirau într-o coloană dreaptă, numerotate din cinci în cinci și îl priveau întunecate, dezolant de străine. Abia dacă reușea să prindă înțelesul lor, necum să poată recita măcar unul pe dinafară. Iar din cele ce urmau și pe care trebuia să le prepare pentru azi nu era în stare să descifreze nici măcar un cîmpei de frază.

— Ce înseamnă „*deciderant, patula Jovis arbore, glandes*”? întrebă el cu voce deznădăjduită, întorcîndu-se spre Adolf Todtenhaupt care scria alături de el în jurnalul clasei. Asta e curată prostie! Făcută anume ca să te sîciie...

— Cum? spuse Todtenhaupt și continuă să scrie... „Ghinda din copacul lui Iupiter”... Adică stejarul... Nici eu nu prea știu...

— Suflă-mi puțin, Todtenhaupt, dacă-mi vine rîndul! îl rugă Hanno, dînd la o parte cartea. Apoi, înregistrînd cu o privire întunecată atitudinea „primului”, care clătină din cap neatent și evaziv, se trase la o parte pînă la capătul băncii și se ridică.

Situația se schimbase. Domnul Ballerstedt părăsise clasa și în locul lui, la catedră, stătea, drept și sever, un omuleț uscățiv și pipiriu, cu barba albă și rară; din gulerul răsfrînt gîtul i se înălța roșu și subțire; într-una din mînuțele acoperite de păr alb își ținea jobenul întors cu fundul în jos. Elevii îl botezaseră „păianjenul”, în realitate se numea profesorul Hückopp. Fiindcă pentru această recreație el era însărcinat cu

supravegherea coridorului, trebuia să inspecteze și clasele...

— Stingeți lămpile! Ridicați storurile! Deschideți ferestrele! spuse el, căznindu-se să dea cât mai multă autoritate glăsciorului său și agitându-și brațul în aer cu o energie plină de stîngăcie, parc-ar fi învîrtit o manivelă... Și coborîți cu toții, afară, la aer, mii de bombe!

Lămpile se stinseră, storurile se ridicară, lumina palidă a zilei inundă sala și aerul rece și cețos năvăli prin ferestrele larg deschise, în timp ce realiștii dintr-a cincea treceau prin fața profesorului Hückopp, bulucindu-se spre ieșire. Numai „primul“ avea voie să rămînă în clasă.

Hanno și Kai se întîlniră la ușă, coborîră împreună scările largi și străbătură tot împreună și vestibulul frumos. Tăceau amîndoi. Hanno avea o mutră jalnică, iar Kai era cufundat în gînduri. Ajungînd în curtea mare, începură să se plimbe în sus și-n jos, prin mulțimea de camarazi de diferite vîrste, care foiau gălăgioși pe dalele roșii și umede.

Un domn cu barbișon blond, tînăr încă, supraveghea curtea. Era „profesorul distins“. Se numea doctorul Goldener și ținea un internat pentru băieții de moșieri bogați și nobili din Holstein și Mecklenburg. Sub influența vlăstarelor boierești ce i se încredințau, el își îngrijea exteriorul într-o măsură cu totul neobișnuită printre colegii lui. Purta cravate colorate de mătase, jachetă de filfizon, pantaloni în culori delicate, fixați cu curele sub talpă și batiste parfumate, cu margine colorată. Se trăgea dintr-o familie de oameni modești și la drept vorbind eleganța aceasta nu i se prea potrivea. Picioarele-i mari și puternice, de pildă, aveau un aspect destul de ridicol în pantofii ascuțiți și cu butoni. Dar, lucru de neînțeles, era mîndru de mîinile-i butucănoase și roșii pe care și le freca într-una și le încleșta, și nu înceta să și le contemple cu drag. Îi plăcea să-și poarte capul dat pe spate și înclinat într-o

parte și avea obiceiul să clipească mereu din ochi, să-și încrețească nasul și să-și țină gura întredeschisă, făcând o mutră de parcă s-ar fi pregătit să întrebe: „Ei, ce s-a întâmplat iar?”... Dar era, firește, prea distins pentru a nu trece cu vederea, discret și fin, toate micile abateri ce se petreceau prin curte. Închidea ochii când cîntare sau cutare elev își aducea cartea cu el, pentru a se mai pregăti puțin în ultimul moment, când pensionarii lui îi strecurau bani domnului Schlemiel, portarul, ca să le aducă prăjituri, când o mică încercare a puterilor între doi inși din a șasea degenera într-o păruială în toată legea în jurul căreia se forma numaidecît un cerc de „specialiști”, sau cînd, colo, în fundul curții, cineva care dăduse dovadă, într-un fel sau altul, de lipsă de camaraderie, de lașitate sau necinste, era înșfăcat de colegii lui care-l duceau pe sus la cișmea unde îl stropeau cu apă din cap pînă-n picioare, făcîndu-l de rușine...

Era o generație de treabă, dar cam necioplită, mulțimea aceasta gălăgioasă prin care Kai și Hanno se plimbau încoace și încolo. Crescută în atmosfera unei patrii războinice, victorioasă și întinerită, ea cinstea mai presus de orice moravurile aspre și virile. Vorbea un jargon vulgar și energic în același timp, plin de termeni tehnici. Vrednicia la băutură și la fumat, forța fizică și îndemînarea sportivă erau foarte prețuite, viciile cele mai detestate fiind moliciunea și apucăturile de filfizon. Un băiat care era văzut cu gulerul paltonului ridicat putea să se aștepte că va nimeri cu capul sub robinet. Iar celui care se arăta pe stradă cu baston, i se aplica în sala de gimnastică o degradantă și dureroasă corecțiune publică...

Discuția între Hanno și Kai se pierdea ca un lucru ciudat și străin în învîlmășeala de glasuri ce umplea aerul rece și umed. Prietenia aceasta era de multă vreme cunoscută în toată școala. Profesorii o tolerau cu rea-

voință, atribuindu-i dedesubturi murdare și gânduri de răzvrătire, iar camarazii incapabili s-o înțeleagă, o acceptau cu un fel de antipatie sfioasă și-i considerau pe cei doi prieteni drept niște *outlaws*¹, niște originali excentrici, lăsându-i în plata Domnului... De altfel, datorită caracterului său de o sălbatică independență, cunoscut de toți, Kai, conte von Mölln, se bucura de oarecare respect. Cît despre Hanno Buddenbrook, nici chiar lunganul de Heinricy, care-i cotonogea pe toți, nu se putea hotărî să ridice mîna asupra lui, oricît de filfizon și de laș i se părea: parcă se sfia de părul moale al lui Hanno, de fragilitatea întregii lui făpturi, de privirea-i tristă, timidă și rece...

— Mi-e frică, îi spuse Hanno lui Kai, oprindu-se lingă zidul curții, rezemîndu-se de el și strîngîndu-și haina, în timp ce căsca înfrigurat... Mi-e o frică nebună, de mă dor toate încheieturile. Și spune și tu dacă domnul Mantelsack e omul de care să-ți fie frică în halul ăsta? Dacă m-aș vedea o dată scîpat de scîrba asta de Ovidiu! Să știu că mi-a trecut nota proastă în catalog și m-a lăsat, totul ar fi în ordine. Că nu de asta mi-e frică! Mi-e frică de războiul ce-are să urmeze...

Kai căzu pe gânduri.

— Acest Roderic Usher² e cea mai minunată figură născocită vreodată de un scriitor! spuse repede, fără nici o tranziție. Toată ora am citit... Dacă aș ajunge să scriu și eu o dată o povestire atît de bună!...

Trebuie amintit că tînărul conte se îndeletnicea cu scrisul. La asta se referise și de dimineată cînd spunea că are ceva mai bun de făcut decît temele pentru școală și Hanno îl înțelesese foarte bine. De la înclinația de a spune povești pe care o manifesta de mic copil, el ajunsese la încercări literare și nu demult terminase

¹ În afara legii (engl.).

² Personajul principal din povestirea fantastică *Prăbușirea casei Usher* de E. A. Poe.

un poem, un fel de basm, o aventură de un fantastic fără margini în care totul ardea într-o strălucire sumbră, care se desfășura între metale și văpăi misterioase, în atelierele tainice și sacre ale pământului, dar și în abisurile sufletului omenesc, în care forțele elementare ale naturii și ale sufletului se amestecau, se suprapuneau, se transformau și se limpezeau în chip straniu: totul scris în limbajul interiorizat, încărcat de semnificații, nostalgic și ușor exaltat al unei pasiuni delicate...

Hanno cunoștea bine această poveste și îi era tare dragă, dar acum nu era dispus să se ocupe de lucrările lui Kai sau de Edgar Poe. Căscă din nou, apoi oftă, fredonînd un motiv pe care-l găsisese nu demult cîntînd la pian. Era un obicei al lui. Ofta des, respirînd adînc, simțind o nevoie urgentă de a stimula funcționarea defectuoasă a inimii și se obișnuise să dea drumul aerului din piept, pe o temă muzicală, pe un crîmpei de melodie proprie sau străină...

— Ia te uită, Atotputernicul! spuse Kai. A ieșit să se desfăteze în grădina lui.

— Frumoasă grădină! răspunse Hanno și pufni în rîs. Rîdea nervos și nu se putea opri, își ținea batista în fața gurii și privea pe deasupra ei la omul pe care Kai îl numea „Atotputernicul“.

În curte apăru doctorul Wulicke, directorul școlii, un om cît o prăjină, cu pălărie moale, neagră, pe cap, cu barbă scurtă, cu burtă proeminentă, purtînd niște pantaloni mult prea scurți și o pereche de manșete în formă de pîlnie și în permanență foarte murdare. Înainta pe dalele de piatră cu o expresie de furie aproape dureroasă, cu brațul întins spre cișmea... Apa curgea! Cîțiva elevi alergau în fața lui, precipitîndu-se pe-ntrecute să repare dezastrul, închizînd robinetul. Și chiar după ce îl închiseseră, ei rămaseră pe loc multă vreme, uitîndu-se zăpăciți cînd la robinet, cînd la directorul care se întorsese spre doctorul Goldener, sosit în

pripă, cu fața purpurie, și îi vorbea cu glas adânc, înăbușit și agitat. Vorbea plesnind din buze, presărîndu-și discursul cu mîrîturi nearticulate...

Acest director Wulicke era un om fioros. Urmase după domnul bătrîn, jovial și prietenos sub direcția căruia își făcuseră studiile tatăl și unchiul lui Hanno și care murise pe la începutul anului 1871. Pe vremea aceea fusese numit doctorul Wulicke, pînă atunci profesor la un gimnaziu prusac, și o dată cu el un spirit nou intrase în bătrîna școală. Acolo unde odinioară cultura clasică fusese privită ca un scop în sine, senin, spre care se tindea liniștit, pe-ndelete, cu un idealism plin de voie bună, noțiunile de autoritate, de datorie, de putere, de serviciu și de carieră ajunseră la cea mai înaltă demnitate și „imperativul categoric al filozofului nostru, Kant”¹ era stindardul pe care directorul Wulicke îl desfășura amenințător în toate cuvîntările solemne. Școala deveni un stat în stat, în care rigoarea oficială prusacă domnea atît de puternic, încît nu numai profesorii, ci și elevii se simțeau funcționari, nu se gîndeau decît la avansare și nu aveau altă ambiție decît să fie bine notați de cei ce dețineau puterea... Puțin timp după instalarea noului director începuse și transformarea și reamenajarea institutului, după cele mai înaintate principii de igienă și de estetică și totul reușise impecabil. Dar întrebarea era dacă nu cumva mai demult, cînd între aceste ziduri elevul găsea mai puțin confort modern, dar mai multă blîndețe și cordialitate, mai multă veselie, bunăvoință și tihnă, dacă nu cumva școala era o instituție mai simpatcă și mai binecuvîntată ?

¹ *Immanuel Kant* (1724—1804), cel mai de seamă filozof idealist german din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Imperativul categoric este considerat de către Kant principiul datoriei morale, care determină purtarea omului.

În ce-l privește pe directorul Wulicke personal, cu firea lui enigmatică, încăpățînată și geloasă, și despre care nu știai niciodată ce gîndește el era înfricoșător ca dumnezeul Vechiului Testament. Era fioros și cînd zîmbea și cînd se mînia. Autoritatea nemărginită pe care o deținea îl făcea îngrozitor de capricios și nu puteai ști niciodată ce vrea. Era în stare să glumească și apoi să se aprindă de mînie dacă cineva rîdea. Nici una din creaturile ce tremurau de frică în fața lui nu știa cum să se poarte cu el. Nu le rămînea decît să-l venereze cu fruntea în țărîină, încercînd să-l îmbuneze printr-o umilință nebună, ferindu-se de furia lui, care putea să-i doboare și să-i zdrobească printr-un act de crîncenă justiție.

Numele pe care Kai i-l dăduse nu era întrebuintat decît de el însuși și de Hanno și ei se fereau să-l rostească cu glas tare în fața colegilor lor; le era groază de privirile lor reci, prostesti, neînțelegătoare, pe care le cunoșteau atît de bine... Nu, Hanno și Kai nu se înțelegeau în nici o privință cu colegii lor. Chiar această atitudine de împotrivire și de răzbunare în care ceilalți se complăceau, lor le era străină și amîndoi disprețuiau porecele obișnuite, fiindcă umorul pe care ele se căzneau să-l exprime nu le spunea nimic, nu le putea stîrni nici măcar un zîmbet. Era atît de ieftin, atît de mărginit și nesărat să-l faci „păianjen“ pe costelivul Hückopp și „papagal“ pe Ballerstedt, era o compensație atît de mizeră pentru tirania întregului aparat de stat! Nu, contele Kai Mölln era ceva mai caustic! Pentru uzul lui personal și pentru Hanno, el introdusese obiceiul de a nu-i pomeni pe profesori decît cu numele lor adevărat, burghez, precedat totdeauna de cuvîntul „domnul“. Domnul Ballerstedt, domnul Mantelsack, domnul Hückopp... Era în această manieră o răceală disprețuitoare și ironică, o distanță și o superioritate usturătoare... Vorbeau de „corpul didactic“ și recreații

întregi se distrau căutînd să și-l închipuie ca pe o creatură ce există în carne și oase, un soi de monstru hidos și fantastic. În general, vorbeau despre „Institut“ pe un ton ca și cum ar fi fost vorba de un așezămînt de genul aceluia în care își ducea zilele unchiul lui Hanno, Christian...

La vederea Atotputernicului, care, mîrîind sinistru și arătînd spre hîrțiile unsuroase aruncate în toate părțile, continuă un răstimp să răspîndească o teroare ce te făcea să pălești, Kai se înveseli grozav. Îl apucă pe Hanno de braț și îl duse la poarta prin care intrau profesorii pentru ora următoare, apoi începu să se încline exagerat de adînc în fața normaliştilor cu ochii roșii, supti și jerpeliți ce treceau pe acolo, îndreptîndu-se spre elevii lor din clasa întîi și a doua, aflate în curtea din fund. Se frîngea de mijloc, își bălăbănea brațele și se uita de jos în sus, plin de respect, la bieții belferi. Dar cînd apăru bătrînul dascăl de aritmetică, domnul Tietge, galben, cocîrjat, scuipînd în dreapta și în stînga, ținînd la spate, cu o mînă tremurătoare, cîteva cărți și privind cruciș, înăuntru, într-un mod imposibil, Kai rosti cu o voce tunătoare : „Bună ziua, cadavrule !“ Apoi cu o privire limpede și ageră se uită undeva, în aer...

Chiar în clipa aceea clopoțelul începu să sune ascuțit și din toate părțile elevii năvăliră spre intrări. Dar Hanno nu înceta să ridă. Și rîdea atît de tare și pe scări, încît colegii lui de clasă care tropăiau în jurul lui și al lui Kai îl priveau rece, surprinși și chiar dezgustați de atîta nerozie...

În clasă se făcu liniște și toți se ridicară ca la o comandă cînd profesorul doctor Mantelsack intră. Era dirigintele clasei și dirigintelui i se cuvenea un respect deosebit. Închise ușa în urma lui, aplecîndu-se puțin și își întinse gîtul ca să vadă dacă toată lumea stă în picioare, își atîrnă pălăria în cui, apoi cu pași repezi se îndreptă spre catedră, ridicîndu-și și coborîndu-și

ritmic capul. Se urcă la locul său, se uită puțin pe fereastră, plimbându-și între gît și guler degetul arătător în care purta un inel gros cu sigiliu. Era un bărbat de statură mijlocie, cu părul rar și cărunt, cu barba creată, jupiteriană, cu ochii albaștri ca safirul, bulbucăți și miopi, ce sclipeau îndărătul sticlelor tari ale ochelarilor. Purta un gheroc de stofă moale, cenușie, deschis în față, pe care îi plăcea să-l pipăie ușor la talie, cu degetele scurte ale mîinii zbîrcite. Pantalonii îi erau prea scurți — ca de altfel ai tuturor profesorilor, cu excepția elegantului doctor Goldener — așa că i se vedeau cărîmbii ghetelor extraordinar de largi și lustruite ca o placă de marmură.

Deodată își întoarse capul de la fereastră, scoase un oftat scurt și prietenos, plimbându-și privirea pe deasupra clasei mute și spuse :

— Da, da ! și zîmbi prietenos cîtorva elevi.

Era vizibil bine dispus. Un freamăt de înviorare trecu prin încăpere. Atîtea lucruri se legau de buna sau reaua dispoziție a domnului Mantelsack, aproape totul depindea de ea, căci se știa că profesorul se lăsa în voia impresiilor inconștient și fără cea mai rudimentară privire critică asupra sa. Era de o nedreptate fabuloasă, nemărginit de naivă, și favorurile lui erau dulci și nestatornice ca Norocul însuși. Avea în permanență cîțiva favoriți, doi sau trei, pe care îi tutuia și îi chema pe numele mic. Aceștia o duceau ca în paradis. Puteau să spună ce le trăsnea prin minte, căci totul era bine primit și după oră doctorul Mantelsack se întreținea pe tonul cel mai omenos cu ei. Apoi într-o bună zi, de pildă după vacanță, Dumnezeu știe de ce, favoritul se trezea prăbușit, nimicit, desființat, aruncat, și un alt elev era chemat pe numele de botez... În extemporale, greșelile acestor fericiți nu le sublinia decît cu cîte o trăsătură ușoară și grațioasă, astfel încît lucrările lor, oricît de imperfecte ar fi fost, păstrau o înfățișare curățică. Caie-

tele celorlalți însă le brăzda în toate sensurile cu condeiul gros și furibund, înecându-le în cerneală roșie, dându-le un aspect înspăimântător de neîngrijit. Și cum nu număra greșelile, ci dădea notele după cantitatea de cerneală roșie întrebuințată, favoriții se alegeau cu foloase considerabile. Procedînd astfel, doctorul Mantelsack nu avea nici o intenție rea, era convins că totul e în ordine și nici prin gînd nu-i trecea că ar putea fi acuzat de părtinire. Dar dacă cineva ar fi avut tristul curaj de a protesta, ar fi pierdut orice perspectivă de a fi tutuit și chemat vreodată pe numele cel mic. Și la această speranță nimeni nu renunța...

Acum doctorul Mantelsack stătea cu picioarele încrucișate și-și frunzărea notesul. Hanno Buddenbrook ședea aplecat înainte, frîngîndu-și mîinile pe sub bancă. *B*, litera *B* era la rînd! Numele lui o să răsune îndată și el o să se ridice și n-o să știe nici un rînd și o să fie un scandal, o catastrofă zgomotoasă, înfiorătoare, oricît de bine dispus ar fi dirigintele... Clipele treceau cu o încetineală chinuitoare. „Buddenbrook“, o să spună acuși-acuși... „Buddenbrook“...

— Edgar! strigă doctorul Mantelsack și își închise carnetelul, lăsîndu-și degetul în el, apoi se urcă la catedră, ca și cum totul ar fi fost în cea mai bună rînduială.

Ce? Ce a fost asta? Edgar... Păi ăsta e Lüders, grăsanul de colo, de lîngă fereastră. Litera *L*, care nici pe departe nu venea la rînd. Era cu puțință așa ceva? Doctorul Mantelsack era atît de bine dispus încît chema pur și simplu un favorit și nu se întreba cine ar trebui interogată în ziua aceea conform ordinei stabilite...

Voluminosul Lüders se ridică. Avea o mutră de mops și ochi căprui, apatici. Stătea într-un loc excelent unde putea să citească comod toată lecția dar îi era lene să facă și atîta lucru. Se simțea pesemne prea sigur în paradis, așa că răspunse simplu:

— N-am putut să învăț ieri fiindcă m-a durut capul.
— Vai, să-mi faci tu mie una ca asta, Edgar... se întristă doctorul Mantelsack. Nu vrei să-mi spui versurile despre „epoca de aur“ ? Ce păcat, dragul meu ! Te-a durut capul, zici ? Dar dacă nu mă înșel, asta trebuia să mi-o spui la începutul orei, înainte de a te fi strigat... N-ai mai avut dureri de cap și deunăzi ? Ar trebui să faci ceva, Edgar, căci altfel te amenință pericolul să dai îndărăt... Timm, spune dumneata...

Lüders se așează. În momentul acesta toată lumea îl ura. Era limpede că buna dispoziție a dirigintelui se evaporase în mare parte și că, poate, începînd chiar cu ora viitoare, Lüders va fi chemat pe numele de familie... Timm se ridică într-una din băncile mai din fund. Era un băiat blond cu înfățișare rustică, purta o haină de culoare cafeniu-deschis și avea degete scurte și groase. Își ținea gura căscată ca o pîlnie, cu o expresie ce arăta un zel stupid ; potrivindu-și la iuțeală cartea la versurile cu pricina, privi încordat în aer, apoi aplecîndu-și capul începu să citească, tărăgănat, șovăitor și monoton, ca un copil care silabisește abecedarul : „*Aurea prima sata est astas...*“¹

Nu încăpea îndoială că în ziua aceea doctorul Mantelsack întreba prea fără nici o noimă și nu-l interesa de loc să știe cine nu fusese ascultat din timpuri imemorabile. Asupra lui Hanno nu mai plutea atît de neabătut amenințarea că va fi interogat : asta doar printr-o brodeală nenorocită se mai putea întîmpla. Schimbă o privire fericită cu Kai și începu să se destindă și să se odihnească puțin...

Deodată Timm fu întrerupt în lectura sa. Fie că nu-l putea înțelege pe cel ce recita, fie că dorea pur

¹ Vîrsta de aur e-ntîi... (lat.) Ovidiu, *Metamorfozele*. *Cele patru vîrste*.

și simplu să facă puțină mișcare, doctorul Mantelsack coborî de la catedră, străbătu alene clasa și cu Ovidiu în mînă se opri lingă Timm, care, prin cîteva mișcări rapide și invizibile, dosise cartea și acum era complet dezarmat. Își mișca buzele în formă de pîlnie, se uita cu ochii lui albaștri, cinstiți și tulburați la diriginte și nu mai scoase o silabă.

— Ei, Timm, spuse doctorul Mantelsack. Nu mai merge ? Așa, deodată ?

Timm își duse mîna la cap, își roti ochii, începu să gîfîie și în sfîrșit spuse cu un zîmbet zăpăcit :

— Sînt așa de tulburat cînd stați lingă mine, domnule doctor...

Zîmbi și doctorul Mantelsack, zîmbi măgulit și-i zise :

— Ei bine, reculege-te și continuă. Apoi se întoarse agale la catedră.

Și Timm se reculese. Își puse din nou cartea în față și în timp ce o deschidea își roti privirea prin clasă, făcînd vădite eforturi pentru a se liniști, apoi își aplecă puțin capul : era pe făgașul cel bun.

— Sînt mulțumit, spuse dirigintele, cînd Timm termină. Te-ai pregătit serios, nu încape nici o îndoială. Un singur lucru îți lipsește, Timm : simțul ritmului. Dumneata știi ce este o legătură și totuși n-ai vorbit în hexametri adevărați. Am impresia că ai învățat tot pasajul ca pe o bucată de proză... Dar, cum se spune „strădalnicul neistovit își poate afla izbavă...”¹ Stai jos...

Timm se așeză, mîndru și radios, iar doctorul Mantelsack îi puse o notă foarte bună. Dar amănuntul interesant era că în această clipă nu numai profesorul, ci și Timm însuși și toți colegii lui erau sinceri convinși că Timm este într-adevăr un elev bun și sîrguincios care își merită pe deplin nota bună. Nici Hanno nu era în stare să se sustragă acestei impresii, deși simțea că

¹ Aluzie la *Faust*, partea a II-a, scena Munți prăpăstioși.

ceva protestează cu tărie în el... Din nou aştepta cu încordare numele ce avea să răsunе...

— Mumme ! strigă doctorul Mantelsack. De la cap ! „Aurea prima...”

Aşadar Mumme ! Slavă Domnului, Hanno era salvat ! Căci era aproape cu neputinţă ca aceleaşi versuri să mai fie recitate şi a treia oară, iar la prepararea lecţiei noi, litera *B* fusese nu demult la rînd...

Mumme se ridică. Era un băiat înalt, palid, cu mîini mari, tremurătoare, şi purta nişte ochelari rotunzi, extraordinari de mari. Suferea de ochi şi era atît de miop încît, stînd în picioare, nu putea citi din cartea deschisă în faţa lui. Trebuia să înveţe şi învăţase într-adevăr. Dar cum nu era de loc înzestrat de la natură, nenorocitul, şi pe deasupra nici nu crezuse că o să fie întrebat în ziua aceea, nu ştia totuşi mare lucru şi după întîile cuvinte amuţi. Doctorul Mantelsack îi ajută, îi ajută şi a doua oară, cu glasul mai aspru însă, şi chiar a treia oară, pe un ton foarte iritat, dar cînd Mumme se împotmoli definitiv, dirigintele se înfurie de-a binelea.

— Absolut insuficient, Mumme ! Stai jos ! Eşti o figură tristă... de asta poţi fi sigur, cretinule ! Şi prost, şi leneş, asta e prea mult !

Mumme se prăbuşi. Parcă era nenorocirea întrupată. Şi în clipa aceasta nu era în toată clasa un singur om care să nu-l fi dispreţuit. Din nou Hanno Buddenbrook simţi că îl apucă scîrba, un fel de greaţă care îl strîngea de gît. În acelaşi timp observă cu o groaznică luciditate ce se petrece. Cu o mişcare vehementă, doctorul Mantelsack puse un semn de rău augur după numele lui Mumme şi începu să-şi răsfoiască încruntat carneţelul. În furia lui se întoarse la ordinea obişnuită, căutînd cine e la rînd în ziua aceea ; era clar ! Şi în clipa cînd Hanno se simţi copleşit de această evidenţă, îşi şi auzi strigat numele, ca într-un vis urît.

— Buddenbrook !

Doctorul Mantelsack spusese „Buddenbrook“, cuvîntul vibra încă în aer și totuși Hanno nu credea. Urechile-i vuiiau dar rămase nemișcat.

— *Domnule Buddenbrook!* spuse din nou doctorul Mantelsack, țintuindu-l cu privirea ochilor lui albaștri și bulbucați, ce sclipeau îndărătul ochelarilor puternici. Dacă binevoiți...

Bun, va să zică așa a fost să fie. Așa trebuia să se întîmple. Cu totul altfel de cum își închipuise el. Dar acum totuna, de vreme ce totul era pierdut. Hanno își adună toate puterile. Oare o să se lase cu scandal și cu urlete? Se ridică. Era tocmai gata să îngaime o scuză absurdă și ridicolă, să spună că „a uitat“ să învețe versurile, cînd deodată băgă de seamă că băiatul dinaintea lui îi ținea cartea deschisă în față.

Băiatul acesta era Hans Hermann Kilian, un tip oacheș, scund, cu părul unsuros și umerii lați. Voia să se facă ofițer și era atît de pătruns de spiritul de camaraderie încît nu avea suflet să-l lase în încurcătură nici chiar pe Johann Buddenbrook, cu toate că nu-l putea suferi. Îi indică chiar cu degetul arătător rîndul de la care trebuia să înceapă...

Hanno își aținti ochii pe rîndul arătat și începu să citească. Recita cu voce șovăitoare, cu sprîncenele și buzele contractate, despre vîrsta de aur care răsărise la începutul veacurilor și respectase, fără răzbunători, din propria-i voință liberă, fără îndrumarea legilor, credința și dreptul. „Nu era pedeapsă, nici teamă“, spunea pe latinește. „Nu se citeau cuvinte amenințătoare săpate în table de bronz, și cetele rugătoare nu tremurau în fața judecătorului...“ Citea cu fața chinuită, scîrbită, înadins greșit și incoerent, nesocotind intenționat legăturile notate cu creionul în cartea lui Kilian, încălcînd măsurile, poticnindu-se mereu și dînd impresia că nu poate înainta decît cu mare greutate, așteptîndu-se din clipă în clipă ca profesorul să descopere totul și să se năpustească asu-

pra lui... Plăcerea hoțească de a citi pe furiș din cartea deschisă în fața lui îl furnica prin piele, dar în același timp îl și dezgusta și Hanno înșela în mod deliberat cît putea mai prost, numai pentru a face mai puțin odioasă înșelătoria. Apoi tăcu și în liniștea ce urmă nu îndrăzni să-și ridice ochii. Liniștea aceasta era înfiorătoare. Hanno era convins că doctorul Mantelsack văzuse tot și buzele i se făcură albe. Dar în cele din urmă dirigințele scoase un oftat și spuse :

— O, Buddenbrook, *si tacuisses*¹... Îmi iertați, sper, pentru o singură dată, tutuiala clasică... Știi ce ai făcut dumneata ? Ai tirît frumusețea în noroi, te-ai purtat ca un vandal, ca un barbar : o, desigur nu ești un favorit al muzelor, Buddenbrook : asta ți-e scris pe față. Mă întreb dacă tot timpul ai tușit sau ai recitat niște versuri sublime și înclin mai degrabă spre înția presupunere. Timm a dovedit puțin simț ritmic, dar în comparație cu dumneata e un geniu, un rapsod... Stai jos, nefericitele. De învățat ai învățat, nici vorbă, și nu pot să-ți pun notă rea. Ai făcut tot ce ți-a stat în putință... Dar ascultă, nu despre dumneata se spune că ai talent muzical și cînti la pian ? Cum se poate ?... Ei, e în regulă, stai jos, se pare că ai muncit ; e în regulă.

Îi puse o notă mulțumitoare în carnet și Hanno Buddenbrook se așeză la locul său. Se întîmpla același lucru care se întîmplase adineauri cu rapsodul Timm. Hanno nu se putu împiedica de a se simți sincer mișcat de lauda cuprinsă în cuvintele doctorului Mantelsack. În clipa aceasta credea și el, cu toată seriozitatea, că e într-adevăr un elev puțin înzestrat dar harnic, care s-a achitat destul de onorabil și simțea limpede că toți colegii de clasă, inclusiv Hans Hermann Kilian, erau de aceeași părere. Din nou îl încercă senzația de greață, dar era prea is-

¹ „Dacă tăceai...” Inceputul unui proverb latin care spune : „*Si tacuisses, philosophus mansisses*” („Dacă tăceai filozof rămîneai.”)

tovit pentru a se putea gândi la cele întâmplate. Închise ochii, palid, tremurînd, și se cufundă în letargie...

Iar doctorul Mantelsack continua lecția. Trecu la versurile ce urmau a fi preparate în ziua aceea și îl strigă pe Petersen. Petersen se ridică. Vioi, vesel și plin de încredere, într-o atitudine curajoasă, războinică, gata să înfrunte orice primejdie. Dar, se vede treaba, îi fu scris s-o pățească tocmai în ziua aceea! Da, ora aceasta nu putea trece fără o catastrofă, mult mai îngrozitoare decît aceea cu sărmanul Mumme, miopul...

Petersen traducea, aruncînd din cînd în cînd cîte o privire spre pagina de alături, unde, în fond, n-avea ce căuta. Își trecea mîna peste foaia cu pricina și sufla peste ea, ca și cum ar fi vrut să alunge un fir de praf ce îl stingherea sau așa ceva. Și totuși grozăvia se dez-lănțui.

Într-adevăr, doctorul Mantelsack făcu brusc o mișcare violentă la care Petersen răspunse printr-o mișcare analogă. Și în aceeași clipă dirigintele părăsi catedra, coborînd valvîrtej, și se îndreptă cu pași mari, furtunoși spre Petersen.

— Dumneata ai o juxtă în carte, o traducere, spuse, oprindu-se lîngă el.

— O juxtă, cu?... nu... îngăimă Petersen.

Era un băiat drăguț, cu o claie de păr blond deasupra frunții, cu ochi albaștri, nespus de frumoși, care acum tremurau de frică.

— N-ai nici o juxtă în carte?

— Nu, domnule profesor... domnule doctor... O juxtă? Vă rog să mă credeți, n-am nici o juxtă. Vă înșelați... Nutriți o bănuială neîntemeiată... Petersen vorbea cum de fapt nu se vorbește de obicei. De speriat ce era întrebuinta niște expresii alese, căutate, cu intenția de a-l îmbuna pe profesor. Eu nu înșel, spuse, strîmătorat peste măsură. Totdeauna am fost cinstit... toată viața mea.

Dar doctorul Mantelsack era prea sigur de tristul adevăr.

— Dă-mi cartea, spuse rece.

Petersen se cramponă de carte, o ridică în aer cu amîndouă mîinile, rugător, și continuă să declame cu limba paralizată pe jumătate :

— Dar vă rog să mă credeți, domnule profesor... domnule doctor... Nu e nimic în carte... N-am nici un fel de juxtă... N-am înșelat... Totdeauna am fost cinstit...

— Dă-mi cartea ! repeta dirigintele, bătînd din picior.

Petersen se topi, fața i se făcu pămîntie.

— Bine, spuse întinzîndu-i cartea. Poftim. Da, este o juxtă în carte ! Uitați-vă, e aici... Dar nu m-am folosit de ea, strigă brusc, în aer.

Numai că doctorul Mantelsack nu dădu nici o atenție acestei minciuni absurde, născută din deznădejde. Scoase juxta din carte, o privi cu niște ochi de parc-ar fi finut în mînă o murdărie împruțită, o vîrî în buzunar și cu un gest de dispreț aruncă manualul pe banca lui Petersen.

— Conдика ! spuse cu voce surdă.

Adolf Todtenhaupt, serviabil, aduse condica și Petersen se alese cu o muștrare pentru tentativă de înșelăciune, pedeapsă ce-l nimicea pentru multă vreme și îl împiedică să promoveze la Paști.

— Ești rușinea clasei, mai adăugă doctorul Mantelsack, apoi se întoarse la catedră.

Petersen se așeză la loc. Era condamnat. Oricine putu să-l vadă pe vecinul său de bancă dîndu-se puțin mai la o parte, ferindu-se de el. Toți îl priveau cu un amestec de dezgust, de milă și de groază. Era un om năruit, izolat, părăsit de toată lumea, fiindcă fusese prins asupra faptului. Nu exista decît o *singură* părere despre Petersen și anume că era într-adevăr „rușinea

clasei". Întreaga clasă recunoscă și acceptă căderea lui cu aceeași lipsă de împotrivire cu care recunoscuse și acceptase succesele lui Timm și Buddenbrook și nenorocul bietului Mumme... Petersen însuși făcea același lucru.

În clipa aceasta, dintre cei douăzeci și cinci de tineri, toți cîți erau de constituție sănătoasă, robuști și apți pentru viața aceasta obișnuită, luau lucrurile așa cum erau în realitate, nu se simțeau întru nimic ofensați și găseau că totul e firesc și la locul lui. Dar erau doi ochi care se îndreptau într-o sumbră concentrare, spre un singur punct... Micul Johann stătea cu ochii pironiți pe spatele lat al lui Hans Hermann Kilian și ochii lui căprui-aurii, încercuți de umbre viorii erau plini de dezgust, de revoltă și de spaimă... Iar doctorul Mantelsack își continua lecția. Chemă un alt elev, la întîmplare, pe Adolf Todtenhaupt, căci pentru ziua aceea pierduse orice chef de a-i mai examina pe cei dubioși. Apoi veni la rînd unul care era mediocru pregătît — nu știa nici măcar ce înseamnă „*patula Jovis erbare, glandes*“, încît Buddenbrook trebui s-o spună în locul lui... O spuse cu glas încet, fără să-și ridice ochii, fiindcă profesorul îl întrebaseră și fu răsplătit printr-un semn din cap.

Și cînd elevii încetară să se mai producă, lecția își pierdu orice interes. Doctorul Mantelsack pusese pe unul din băieții mai înzestrați să traducă mai departe eum l-o tăia capul și-l ascultă tot atît de puțin ca și ceilalți douăzeci și patru care începură să se pregătească pentru ora viitoare. Tot ce se întîmpla de acum înainte n-avea nici o însemnătate. Nimănui nu i se putea da o notă pentru asta și cu atît mai puțin se putea aprecia zelul profesional... De altfel ora avea să se sfîrșească în curînd. Se și sfîrși; sună. Și uite așa a scăpat Hanno, obținînd chiar un semn de aprobare din partea profesorului.

— Ei, spuse Kai, în timp ce trecea împreună cu colegii prin coridorul gotic spre sala de chimie, ce mai ai de zis Hanno ! Când vom vedea fața lui Cezar... Ai avut un noroc nemaipomenit !

— Mi-e greață, Kai, răspunse micul Johann. N-am nevoie de astfel de noroc ; îmi face rău.

Și Kai știa că în situația lui Hanno s-ar simți la fel. Sala de chimie era o încăpere boltită, cu băncile așezate în amfiteatru, cu o masă lungă pentru experiențe și două dulăpase cu geamuri pline cu sticlute. În clasă, spre sfârșitul orei, se făcuse cald și aerul era foarte stricat : aici însă în urma experienței din ora precedentă, el era saturat de hidrogen sulfurat și mirosea peste măsură de urit. Kai deschise larg fereastra, șterpeli caietul în care Adolf Todtenhaupt își transcria lecțiile pe curat și începu să copieze cu mare grabă lucrarea ce trebuia prezentată în ziua aceea. Hanno și mai mulți alții făceau același lucru. Ocupația aceasta le luă toată recreația. În sfârșit sună și doctorul Marotzke intră.

Acesta era „profundul“, cum îl numeau Kai și Hanno. Era un om de statură mijlocie, brunet, cu fața neobișnuit de galbenă, cu două umflături pe frunte, cu o barbă aspră și unsuroasă și cu părul la fel. Părea veșnic nedormit și nespălat, asta însă nu era poate decît o părere. Preda științele naturale, dar specialitatea lui principală erau matematicile și trecea drept un gînditor de seamă în acest domeniu. Îi plăcea să vorbească despre pasaje filozofice ale *Bibliei* și uneori, în momente de bună dispoziție și de reverie, în fața elevilor din ultimele clase binevoia să purceadă la interpretarea stranie a unor texte misterioase... Pe deasupra era ofițer de rezervă și încă plin de entuziasm. Funcționar și militar în același timp, el era foarte bine văzut de directorul Wulicke. Dintre toți profesorii, doctorul Marotzke ținea cel mai mult la disciplină. Trecea

cu priviri critice, scrutatoare, prin fața elevilor aliniați în front, înțepenți în poziție de drepti și cerea răspunsuri scurte și concise. Acest amestec de misticism și de energie avea ceva respingător în el...

Elevii scoaseră caietele în care-și scriau lecțiile pe curat, iar doctorul Marotzke trecea printre rînduri, ciocnind cu degetul fiecare caiet: cei care nu scriseseră nimic îi puneau în față alte caiete sau lucrări mai vechi, fără ca el să observe.

Apoi începu lecția. Și ca adineauri în legătură cu Ovidiu, cei douăzeci și cinci de tineri trebuiau să-și arate zelul față de clor, bor și oxid de stronțiu. Hans Hermann Kilian fu lăudat fiindcă știa că BaSO_4 , adică sulfatul de bariu se întrebuințează în mod obișnuit la falsificări. De altfel, la această materie el era cel mai priceput, deoarece se pregătea să se facă ofițer. Hanno și Kai nu știau nimic și neștiința lor era rău notată în carnetul doctorului Marotzke.

Și cînd se isprăvi cu ascultarea, cu examinarea și cu darea notelor interesul pentru ora de chimie era cu și epuizat de ambele părți. Doctorul Marotzke făcu cîteva experiențe, produse cîteva pocnete și niște aburi colorați, dar toate acestea serveau pentru a umple restul orei. În sfîrșit dictă titlul lecției următoare. Apoi se auzi sunetul clopoțelului: trecuse și ora a treia.

Afară de Petersen, care o pățise, toți erau mulțumiți, fiindcă acum urma o lecție veselă și nimeni nu avea de ce să se teamă, o lecție care promitea numai gălăgie și rîsete. Era ora de engleză cu profesorul Modersohn, un tînăr filolog care făcea o probă de cîteva săptămîni la institut, sau, cum se exprima contele Kai Mölln, „un turneu în vederea unui angajament”. Dar nu prea avea perspective de a fi angajat, deoarece la cursurile lui era în permanență un chilo-man prea din cale-afară...

Unii rămăseseră în sala de chimie, alții urcară în clasă; nimeni nu se simțea obligat să dîrdeie în curte, căci în această recreație, sus pe coridor era de serviciu domnul Modersohn, iar el nu îndrăznea să poștească pe nimeni să coboare. În afară de asta trebuiau făcute pregătirile necesare pentru primirea lui...

În clasă, gălăgia nu se potoli cîtuși de puțin cînd clopoțelul sună, anunțînd ora a patra. Toți trîncăneau și rîdeau, bucurîndu-se de petrecerea ce avea să urmeze. Cu capul proptit în mîini, contele Mölln continua să se ocupe de Roderic Usher, iar Hanno ședea liniștit și privea spectacolul. Unii imitau glasuri de animale. Un cucurigu sonor spintecă aerul, iar în fundul clasei Wasservogel grohăia exact ca un porc, fără să se poată observa că sunetele acestea erau produse de el. Pe tabla de pe perete se lăfăia un desen enorm făcut cu creta, o mutră pocită de chior, opera rapsodului Timm. Și cînd intră în clasă, domnul Modersohn încercă în zadar să închidă ușa în urma lui; nu reuși, cu toate eforturile desperate pe care le făcea, fiindcă cineva vîrîse în încheietura ușii un con gros de brad pe care Adolf Todtenhaupt trebui să-l îndepărteze...

Profesorul stagiar Modersohn era un omuleț cu înfățișare neînsemnată, care mergea împingîndu-și pieziș înaintea un umăr, avea o expresie acră, schimonosită, și o barbă neagră, foarte rară. În momentul acela era grîzav de încurcat. Clipea într-una din ochii-i strălucitori, aspira aerul deschizîndu-și gura, ca și cum ar fi vrut să spună ceva, dar nu găsea cuvintele de care avea nevoie. Abia făcu trei pași de la ușă și călcă pe o plesnitoare, o plesnitoare de calitate excepțională, care explodă cu un tunet de parcă omul ar fi călcat pe dinamită. Tresări speriat, apoi zîmbi perplex, încercă să se poarte ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, se postă în fața rîndului de bănci din mijloc și, încovoindu-se într-o parte, își propti podul palmei, ca de

obicei, pe tăblia primei bănci. Dar elevii îi cunoșteau această poziție favorită și ungeau cu cerneală banca în locul acesta, așa că domnul Modersohn își murdăreă toată mîna mică și stîngace. Se făcu a nu observa, își duse mîna umedă și mîzgălită la spate, clipi din ochi și spuse cu glas moale și slab :

— Ordinea lasă de dorit în această clasă.

Hanno Buddenbrook îl iubea în clipa aceea și îi privea nemișcat fața neajutorată, schimonosită. Dar grohăitul lui Wasservogel devenea tot mai pătornic și mai firesc, apoi deodată un pumn de mazăre se izbi de geam, sări înapoi și se împrăstie pîrîind prin clasă.

— Bate piatra, spuse cineva cu voce tare și distinctă și domnul Modersohn părea să creadă, căci se retrase fără vorbă îndărătul catedrei și ceru condica.

O ceru nu pentru a-l însemna pe vreunul, ci pentru că, deși făcuse pînă acum cinci sau șase ore în această clasă, nu cunoștea încă decît doi-trei elevi și era nevoit să citească numele lor la întîmplare din condică.

— Feddermann, zise, dacă ești bun să spui poezia.

— Lipsește ! strigară mai multe voci pe tonuri diferite.

Și în timpul acesta Feddermann ședea mare și gras la locul său și cu o neînchipuită îndemînare de țintaș azvîrlea boabe de mazăre în toate părțile.

Domnul Modersohn clipi iar și silabisi un nume nou:

— Wasservogel !

— Mort ! strigă Peterson pe care îl apucase un fel de umor macabru.

Și prin tirșuituri de picioare, grohăituri, trosnituri și rîsete, toți repetau că Wasservogel e mort.

Domnul Modersohn clipi din nou, se uită în jurul lui, strîmbă amar din gură, apoi privi iar în condică, arătînd cu mîna-i mică și stîngace numele pe care voia să-l strige :

— Perlemann, spuse, fără prea multă nădejde.

— Din nenorocire a înnebunit, spuse, cu glas hotărât și limpede contele Kai Mölln; și un vuiet crescând confirmă și acest lucru.

Atunci domnul Modersohn se ridică și în mijlocul vacarmului general, strigă:

— Buddenbrook, ai să faci o lucrare de pedeapsă. Dacă mai riți, voi fi nevoit să-ți dau o muștrare.

Apoi se așază la loc. Într-adevăr, Buddenbrook rîsesse. Ghuma lui Kai îi provocase un rîs înăbușit, dar violent și nu se mai putea opri. O găsisse foarte bună și mai ales acel „din nenorocire“ îl zguduia prin comicul lui. Dar cînd domnul Modersohn se răsti la el, se potoli și se uită tăcut și întunecat la profesor. În clipa aceasta vedea totul: fiecare firisor jalnic din barba-i rară ce-i lăsa pielea descoperită pe alocurea, ochii căprui, sculptori și deznădăjduiți, toată făptura lui mizeră, dezolată; băgă de seamă că parcă poartă două perechi de manșete la minutele-i stîngace, deoarece la încheieturi mînele cămășii îi erau tot așa de lungi și de largi ca și manșetele propriu-zise. Îl vedea și pe dinăuntru pînă-n rărunchi. Hanno Buddenbrook era aproape singurul elev pe care domnul Modersohn îl cunoștea pe nume și se folosea de această împrejurare pentru a-l chema mereu la ordine, pentru a-i dicta pedepse și a-l tiraniza. Îl cunoștea pe elevul Buddenbrook numai fiindcă, prin purtarea-i liniștită, acesta se deosebea de ceilalți. Și profesorul profita de această blîndețe pentru a-l face să simtă neîncetat autoritatea pe care nu îndrăznea să o afirme față de elevii gălăgioși și obraznici. „Din pricina josniciei omenești, nu mai poți fi nici milos, se gîndi Hanno. Eu mă abțin să vă chinuiască și să abuzeze de bunătatea dumneavoastră, domnule profesor stagiar Modersohn, fiindcă găsesc că asta e brutal, urît și vulgar și care este răspunsul dumneavoastră? Dar așa este, așa este și așa va fi totdeauna

și pretutindeni, se gîndi Hanno și simțea că un nou val de teamă și de dezgust urcă în el. Și, pe deasupra, de ce trebuie să citească în dumneavoastră ca într-o carte, cu o luciditate care mă dezgustă?"

În sfîrșit se găsi unul care nu era nici mort, nici nebun și care binevoi să recite versurile englezești. Era vorba de o poezie intitulată *The monkey*, o cîmpăceală puerilă. Și li se cerea acestor tineri, cărora le era în general dor de mare, de afaceri, de goana serioasă a vieții, să învețe pe dinafară versuri ca acestea :

*Monkey little merry fellow,
Thou art nature's punchinello...¹*

Poezia avea o mulțime de strofe și elevul Kassbaum le citi liniștit din carte. Față de domnul Modersohn nu era nevoie de nici o ostencală. Și gălăgia creștea mereu. Toate picioarele erau în mișcare, frecau podelele colbăite. Cocoșul cînta, porcul grohăia, boabele de mazăre zburau prin aer. Cei douăzeci și cinci de băieți erau beți de indisciplină. Instinctele dezordonate ale celor șaisprezece, șaptesprezece ani se trezeau. Fițiici cu cele mai obscene desene fluturau prin aer și circulau prin clasă, stîrnind rîsete lacome...

Deodată toată clasa amuți. Kassbaum se opri în mijlocul poeziei. Chiar domnul Modersohn se ridică ciulind urechile. Se petrecea ceva încîntător. Sunete delicate și limpezi se înălțau din fundul clasei, răspîndindu-se dulce, semnificativ și gingaș în liniștea neașteptată. Cineva adusese un ceas cu muzicuță și în toiul lecției de engleză acesta începu să cînte melodia *Tu, tu singură ești în inima mea*. Dar exact în momentul cînd grațioasa melodie se stinge, se întîmplă un lucru

¹ Maimuțică veselă, tu ești polichinelle al naturii (engl.).

îngrozitor... ceva fioros, neașteptat, se năpusti asupra celor de față, doborîndu-i la pămînt, paralizîndu-i.

Fără nici un semn prevestitor, ușa se deschise brusc, dată de perete, și ceva înalt și monstruos intră, mormăind din buze și dintr-un singur pas pieziș, fu în mijlocul clasei, în fața băncilor... Era „Atotputernicul“.

Domnul Modersohn se făcu cenușiu la față, trase scaunul de la catedră și îl șterse cu batista. Băieții săriră în picioare ca un singur om. Își lipiră coatele de coaste, se ridicară în vîrfurile picioarelor, își plecară capetele, își mușcară buzele, înnebuniți de devoțiune. O tăcere adîncă domnea. Cineva oftă din pricina încordării, apoi totul se scufundă din nou în tăcere.

Directorul Wulicke privi un răstimp coloanele care-l salutau, își ridică brațele cu manșetele murdare, în formă de pilnie, apoi le lăsă în jos cu degetele rășchirate, asemenea unui om care cuprinde un acord plin pe clapele unui pian.

— Stați jos! spuse cu voce de contrabas. Îi tutuia pe toți.

Elevii se prăbușiră. Cu brațele tremurătoare, domnul Modersohn împinse scaunul mai aproape și directorul se așeză alături de catedră.

— Continuați, vă rog! rosti cu o intonație de parcă ar fi vrut să spună: „O să vedem noi și vai de acela care...“

Era ușor de ghicit ce-l adusese aici. Profesorul trebuia să-i dea o probă de talentul său pedagogic, să-i arate ce a învățat cu el clasa a cincea reală în cele șase sau șapte ore de curs; în joc era existența și viitorul domnului Modersohn. Profesorul stagiara oferea o priveliște nespuse de tristă cînd se urcă din nou la catedră și îi ceru unui elev să repete poezia *The monkey*. Dar dacă pînă acum fuseseră examinați și cîntăriți numai elevii, acum, alături de ei, profesorul era supus aceluiași control... Și rezultatul fu dezastruos,

vai, pentru ambele părți! Apariția directorului Wulicke fu o surpriză și, afară de doi-trei nimeni nu era pregătit la engleză. Domnul Modersohn nu putea să-l asculte toată ora pe Adolf Todtenhaupt care știa tot. Cum în prezența directorului nimeni nu mai putea citi din carte, treburile mergeau jalnic și când se trecu la lectura din *Ivanhoe*, doar tânărul conte Mölln fu în stare să traducă ceva, fiindcă pe el îl interesa în mod deosebit acest roman. Ceilalți se împleticeau printre cuvinte, tușind neajutorați. Fu interogată și Hanno Buddenbrook, dar se împotmoli de la primul rînd. Directorul scoase un sunet ciudat, ceva ce amintea coarda cea mai adîncă de contrabas, când e atinsă de arcuș. Domnul Modersohn își frămînta mîinile mici, stîngace și pătate de cernelă, repetînd plîngăreț:

— Și ce bine a mers în alte dăți! Ce bine a mers în alte dăți!

Suna de ieșire și el repeta încă aceeași frază, desperat, întorcîndu-se cînd spre elevi, cînd spre director. Dar Atotputernicul stătea în picioare, drept, înspăimîntător, cu brațele încrucișate în fața scaunului, cu privirea ațintită asupra clasei, dînd nemulțumit din cap... Apoi ceru condica și trecu încet cîte o notă rea (pentru lene) în dreptul fiecăruia dintre cei care răs-punseseră nesatisfăcător sau nu știuseră chiar nimic, șase sau șapte victime dintr-o lovitură. Domnul Modersohn nu putea fi notat în condică, dar el stătea mai prost decît toți ceilalți; era livid, zdrobit, desființat. Hanno Buddenbrook făcea de asemenea parte dintre cei prost notați.

— O să am eu grijă de cariera voastră, adause directorul Wulicke. Apoi dispăru.

Sună, ora se terminase. Așa îi fusese dat. Așa se întîmplă totdeauna. Te temi de nu te ține locul și scapi cu fața curată, parcă printr-o ironie a sorții; nu te gîndești la nimica rău și din bun senin nenorocul te

trăsnește. Promovarea lui Hanno la Paști era definitiv compromisă. Se ridică de la locul său și ieși din clasă cu ochii obosiți, pipăindu-și cu limba măseaua stricată.

Kai veni lângă el și își petrecu brațul pe după umerii lui. Coborîră împreună, printre colegii lor agitați, care discutau despre neașteptatele întîmplări. Privindu-l cu afectuoasă îngrijorare îi spuse :

— Iartă-mă, Hanno, că am tradus adineauri, în loc să tac și să încasez și eu o notă proastă. A fost urît din partea mea...

— Dar eu n-am spus ce înseamnă „*patula Jovis arbore glandes*“ ? răspunse Hanno. Așa se întîmplă, Kai. Ce putem face noi ? Liniștește-te ; trebuie să ne resemnăm ; n-avem încotro.

— Da, trebuie, într-adevăr... Așadar Atotputernicul vrea să-ți distrugă cariera. Păi atunci trebuie într-adevăr să te resemnezi ; dacă asta e vrerea lui de nepătruns... Cariera !... Cuvînt scump ! Ei, dar știu că și cariera domnului Modersohn s-a dus... Sărmanul ! N-o să ajungă niciodată profesor titular. Da, trebuie să știu că există profesori suplinitori și profesori titulari, dar nu există profesori pur și simplu. Cum vine treaba asta nu e ușor de înțeles, fiindcă ea a fost născocită numai pentru oamenii cu totul maturi sau pentru aceia pe care viața i-a maturizat. S-ar putea spune că cineva este sau nu este profesor : asta o înțeleg, dar profesor titular ? Ei bine asta nu-mi intră în cap. Dar ia să încerci să te duci la Atotputernicul sau la domnul Marotzke și să le explici aceste lucruri. Ce s-ar întîmpla ? Ar lua-o drept o ofensă la adresa lor și ți-ar frînge gîtul pentru indisciplină, deși ai dovedit că ai o părere mult mai înaltă despre profesiunea lor decît pot avea ei înșiși... Eh, să-i lăsăm în plata Domnului ; haide, sînt niște rinoceri cu toții.

Se plimbau prin curte și Hanno asculta cu plăcere tot ce-i povestea Kai pentru a-l face să uite nota rea.

— Vezi poarta asta ? E deschisă. Și dincolo de ea e stradă. Ce ar fi să ieșim și să ne plimbăm puțin pe trotuar ? Sîntem în recreație și mai avem încă șase minute ; ne-am putea întoarce la timp. Dar vezi că nu se poate. Înțelegi asta ? Uite poarta : e deschisă, nici urmă de zăbrele, nimic, nici o piedică, aici e pragul. Și totuși nu-i cu puțință, e o absurditate chiar gîndul că am putea ieși, fie și numai pentru o secundă... Bun, să nu ne mai gîndim la asta. Dar să luăm un alt exemplu. Ar fi absolut greșit să zicem că e aproximativ unsprezece și jumătate. Nu, acum urmează ora de geografie : aceasta e realitatea adevărată. Ei bine, să-mi spună oricine : viață-i asta ? Nu ! E o caricatură a vieții !... Ah, Doamne, Dumnezeu, cînd o să scăpăm din calda îmbrățișare a școlii ?

— Ei, și pe urmă ? Lasă, Kai ; atunci s-ar mai pune o problemă : de ce să ne apucăm ? Aici cel puțin ești în siguranță. De cînd a murit tata, domnul Stephan Kistenmaker și pastorul Pringsheim se simt obligați să mă întrebe zilnic ce vreau să mă fac. Habar nu am. Nu știu ce să le răspund. Nu văd ce s-ar putea alege de mine. Mi-e frică de tot...

— Ei, cum poți vorbi cu atîta lipsă de curaj ? Tu, cu muzica ta...

— La ce-mi folosește muzica mea, Kai ? La nimic. Să colind lumea și să cînt ? Întîi că nu mi-ar da voie, și al doilea nu voi ști niciodată destul pentru așa ceva. Ce știu eu ? Aproape nimic ; să improvizez puțin cînd sînt singur. Și pe urmă și turneele îmi închipui că sînt îngrozitoare... Cu tine e altă socoteală, ai mai mult curaj. Tu umbli de colo pînă colo, rîzi de toți și de toate și ai pentru oricine un răspuns. Vrei să scrii, să le povestești oamenilor lucruri frumoase și interesante. Bun : asta e ceva. Și ai să ajungi celebru, asta-i sigur ; ești așa de dibaci ! De unde vine asta ? Ești mai vesel decît mine. Uneori schimbăm priviri în clasă,

ca adineauri, în ora domnului Mantelsack, cînd Petersen, singurul dintre toți cîți au citit după carte, s-a ales cu o muștrare. Gîndim același lucru, dar tu faci o strîmbătură și ești mîndru de asta... Eu nu pot. Pe mine toate acestea mă obosesc. Aș vrea să dorm, să nu mai știu nimic. Aș vrea să mor, Kai... Nu, nu sînt bun de nimic. Nu sînt în stare să vreau nimic. Nu vreau nici măcar să ajung celebru. Mă tem și de asta, ca de ceva nedrept. Nimic n-o să se aleagă de capul meu, fii sigur. Deunăzi, după lecția de catehism, pastorul Pringsheim i-a spus cuiva că nu mai e nimic de făcut cu mine, fiindcă fac parte dintr-o familie îmbătrînită...

— A spus asta? întrebă Kai cu interes încordat.

— Da. Se gîndea la unchiul Christian care e internat într-o casă de sănătate, la Hamburg... Sigur că are dreptate. Ce bine ar fi să mă lase toți în pace. Le-aș fi atît de recunoscător!... Am atîtea griji de toate felurile și toate mă apasă atît de greu! Să zicem că mă tai la un deget, sau am o altă rană... La alții se vindecă într-o săptămînă. Pe mine mă ține o lună de zile. Nu vrea să se închidă, se inflamează, face puroi și îmi dă dureri atroce... Nu demult domnul Brecht îmi spunea că stau mizerabil cu măselele, aproape toate-s cariate și distruse, fără a vorbi de acelea pe care mi le-a scos. Asta e situația astăzi. Și cu ce o să rod cînd oi fi de treizeci, de patruzeci de ani? N-am nici o speranță...

— Bun, spuse Kai, grăbind pașii, acum povestește-mi ceva despre exercițiile tale la pian. Trebuie să știi că vreau să scriu ceva minunat, minunat de tot... Poate că am să încep chiar în ora de desen. Ai să cînti azi după masă?

Hanno tăcu o clipă. Tristețe, zăpăceală se învălmășeau în privirea lui fierbinte.

— Da, am să cînt, firește, deși ar fi mai bine să renunț. Ar fi mai bine să mă ocup numai de exerci-

țiile și de sonatele mele și să mă opresc aici. Dar sînt că voi cînta, nu sînt în stare să renunț, deși îmi face și mai rău.

— Mai rău ?

Hanno tăcea.

— Știu la ce te gîndești cînd cînți, spuse Kai. Apoi tăcură amîndoi.

Erau la o vîrstă ciudată. Kai roși pînă-n vîrfurile urechilor și își lăsă ochii în pămînt, fără a-și înclina și capul. Hanno păli. Era grozav de serios și ochii lui învăluriți priveau într-o parte.

Apoi domnul Schlemiel sună și ei urcară în clasă.

Urma ora de geografie și cu ea extemporalul, un extemporal foarte important despre ținutul Hessen-Nassau. În clasă intră un ins cu barba roșie și cu haina cafenie. Era palid la față și pe mîinile cu porii foarte deschiși nu creștea nici un fir de păr. Acesta era profesorul „duhliu“, doctorul Mühsam. Avea uneori hemoptizii și vorbea totdeauna ironic, fiindcă se socotea deopotrivă de spiritual și de suferind. Acasă avea un fel de arhivă Heine, o colecție de hîrtii și obiecte privitoare la poetul îndrăzneț și bolnav. Profesorul schiță pe tabla de pe perete hotarele ducatului Hessen-Nassau, apoi cu un zîmbet melancolic și ironic îi invită pe domnii elevi să arate în caietele lor particularitățile mai însemnate ale regiunii. Părea că vrea să-și bată joc atît de Hessen-Nassau cît și de elevi, deși era un extemporal foarte important și toți tremurau de el.

Hanno Buddenbrook nu știa nimic despre Hessen-Nassau sau aproape nimic. Ar fi vrut să se uite măcar cu coada ochiului la caietul lui Adolf Todtenhaupt, dar Heinrich Heine, care, cu toată ironia-i dureroasă de om superior, urmărea cu atenția cea mai încordată orice mișcare, observă numaidecît și îi spuse :

— Domnule Buddenbrook, mă ispitește gîndul să vă închid caietul, dar mă tem că asta ar fi o binefacere pentru dumneavoastră. Continuați vă rog.

Această observație cuprindea două spirite. Întîiul era acel „domnule” cu care profesorul Mühsam i se adresa lui Hanno, al doilea acela cu „binefacerea”. Hanno Buddenbrook însă continuă să migălească mai departe în caiet și la urmă întinse profesorului o foaie aproape goală, apoi părăsi clasa, împreună cu Kai.

Ziua era ca și terminată. Ferice de cei care scăpaseră cu fața curată, fără ca vreo notă rea să le apese conștiința! Aceștia puteau să se așeze cu inima ușoară și veselă în sala însoțită a domnului Drägemüller și să se apuce de desen...

Sala de desen era mare și luminoasă. Pe rafturi se înșirau copii de gips după statui antice, iar într-un dulap mare erau tot felul de butuci și mobile de păpușă, care serveau de asemenea ca modele pentru desen. Domnul Drägemüller era un bondoc cu barba retezată de jur împrejur și purta o perucă linsă, castanie și ieftină, care însă la ceafă îl dădea de gol, fiindu-i prea largă. Avea două peruci, una cu părul mai lung, alta cu părul mai scurt. Cînd își reteza barba, și-o punea pe cea cu părul mai scurt... Mai avea și alte ciudățenii comice. În loc de creion spunea „creioană” și răsplinea pe unde trecea o duhoare de ulei și de spirt⁹; unii pretindeau că bea petrol. Cele mai frumoase ore ale vieții lui erau acelea în care, suplinind pe cineva, putea să predea alte materii decît desenul. În asemenea ocazii ținea adevărate disertații despre politica lui Bismarck, însoțindu-și cuvintele de gesturi sugestive în formă de spirale ce evoluau de la nas pînă la umeri și vorbea cu ură și teamă despre

social-democrație...¹. „Să strângem rîndurile! le spunea elevilor răi apucîndu-i de braț. Social-democrația bate la ușă!“ Avea ceva pripit, spasmodic, în purtarea lui. Se așeza lîngă cîte unul, trăsîndu-l cu duhoarea de spirt, îl ciocănea cu inelul pe frunte, aruncînd cuvinte izolate: „Perspectivă! Umbre! Creioană! Social-democrație! Solidaritate!“ apoi se îndepărta grăbit...

În această oră Kai lucra la noua lui operă literară, iar Hanno executa, în gînd, o uvertură pentru orchestra. Apoi lecția luă sfîrșit, elevii își adunară lucrurile, poarta curții se deschise și toți plecară spre casă.

Hanno și Kai aveau același drum și merseră împreună cu cărțile subsuoară, pînă la vila mică și roșie de la marginea orașului. De acolo, tînărul conte Mölln mai avea de mers, singur, o bucată bună pînă la casa părintească. Nici măcar palton nu purta.

Ceața de dimineată se prefăcuse în ninsoare. Fulgi mari și moi cădeau prin aer, topindu-se repede în noroi. La poarta casei Buddenbrook se despărțiră, dar cînd Hanno ajunse la jumătatea grădinii, Kai se mai întoarse o dată și-și petrecu brațul pe după gîtul lui.

— Nu deznădăjdui... Și mai bine nu cînta azi, spuse încet. Apoi făptura-i zveltă și jerpelită dispăru în viscol.

Hanno își lăsă cărțile pe coridor, în talgerul pe care ursul îl ținea întins și trecu în odaia de toate zilele pentru a-i spune bună ziua mamei sale. Gerda ședea pe canapea și citea o carte cu coperta galbenă. În timp ce băiatul pășea pe covor, doamna Buddenbrook îl privea cu ochii-i căprui, apropiați, cu umbre viorii pe la colțuri, și cînd se opri în fața ei, Gerda îi cuprinse obrazii cu amîndouă mîinile și îl sărută pe frunte.

Apoi Hanno se urcă în odaia lui unde domnișoara Clementine îi pregătise o mică gustare, se spală și mîncă.

¹ Se referă la legile excepționale ale lui Bismarck din 1878, îndreptate împotriva mișcării muncitorești și a social-democrației.

După ce sfârși cu gustarea, scoase din birou un pachetel din acele țigări rusești, mici și tari, ce nu-i mai erau nici lui necunoscute, și începu să fumeze. Mai târziu se așează la armoniu și cântă ceva foarte greu, foarte riguros : o fugă de Bach. În sfârșit își încrucieșă mîinile pe după cap și se uită pe fereastră la căderea mută și le-gănată a fulgilor de zăpadă. Altceva n-avea ce să vadă. Sub geamul lui nu se mai afla grădina grațioasă cu ha-vuzul care șopotea. Perspectiva era retezată de calcanul cenușiu al vilei din vecini.

La ora patru se servi masa. Gerda Buddenbrook, micul Johann și domnișoara Clementine erau singuri. Mai târziu Hanno pregăti totul în salon pentru a cânta și se așează la pian așteptînd-o pe maică-sa. Cîntară *Sonata opus 24* de Beethoven. În *adagio*, vioara cântă divin ; totuși Gerda îndepărtă nemulțumită instrumentul de sub bărbie, îl privi fără chef și spuse că nu e bine acordat. Nu mai voi să continue și se urcă sus pentru a se odihni.

Hanno rămase în salon. Se duse la ușa cu geamul ce clădea spre veranda îngustă și privi cîteva clipe grădina muiată de ploi. Deodată se dădu un pas înapoi, trase în fața ușii, cu o mișcare violentă, perdeaua de un galben-deschis astfel că toată odaia se cufundă într-o penumbră palidă și se îndreptă cu emoție spre pian. Acolo se opri iar o clipă și ochii lui ațintiți vag asupra unui punct se întunecară încet, se învăluiră, se topiră... Se așează pe scaun și începu să cînte una din fanteziile lui...

Plecă de la un motiv foarte simplu, un nimic, un fragment de melodie inexistentă, o figură de o măsură și jumătate, și cînd o atacă pentru întîia oară, cu o forță pe care nimeni nu i-ar fi bănuțit-o, în registru grav, ca și cum ar fi vrut să o anunțe printr-un unison imperios de trîmbițe, drept element primordial și deznodămînt al celor ce vor urma, atunci încă nu se putea ghici ce vrea

să spună. Dar cînd o repetă în discant¹, cu un timbru de argint vechi, armonizînd-o, ieși la iveală că, în esență, ea nu era decît o unică soluție, o nostalgică și dureroasă alunecare dintr-o tonalitate într-alta... o invenție săracă, de scurtă respirație, căreia însă fermitatea solemnă și plină de prețiozitate a prezentării și execuției îi împrumuta o valoare stranie, încărcată cu semnificații tainice. Urmă o serie de pasaje pline de mișcare, un du-te-vino neîncetat de sincope care se căutau, rătăcind, sfîșiate de strigăte, parcă un suflet s-ar fi zbatut, înspăimîntat de un glas pe care l-a auzit și pe care nu se îndură să-l înăbușe ci, dimpotrivă, îl repetă în alte și alte armonii, pline de întrebări, de suspine, de agonii, de dor și de făgăduințe. Și sincopetele se înteeau, înghesuite, zăpăcite de triolete rapide. Dar strigătele de spaimă ce se amestecau printre ele luau forme tot mai precise, se înche-gau, deveneau o melodie și sosi momentul cînd ele izbutiră să domine totul, cu putere și smerenie, asemenea cîntecului fierbinte și rugător al unui cor de suflători. Tot ce fusese impetuositate, agitație și divagație rătăcitoare amuți învins și acest coral plin de căință răsună ca o rugă copilărească, într-un ritm simplu și fără greș... El se sfîrși cu un fel de încheiere religioasă. Urmă o pauză și o clipă de liniște. Și iată că deodată, încet de tot, cu un timbru de argint vechi, reapăru motivul inițial, invenția aceea sărăcăcioasă, figura aceea neghioabă sau misterioasă, o dulce și dureroasă alunecare dintr-o tonalitate într-alta. Apoi se iscă un tumult neînchipuit, o agitație sălbatică, dominată de accente ca de fanfară ce exprimau o hotărîre cruntă. Ce se întîmpla? Ce se pregătea? Parcă niște goarne ar fi sunat plecarea. Urmă apoi un moment de reculegere, de concentrare, ritmuri mai ferme se grupau și o frază nouă se înfiripa: o improvizație trufașă, un fel de cîntec vînătoresc, cutezător,

¹ Voce foarte înaltă.

furtunos. Dar cîntecul nu era vesel, în adîncul lui se ascundea o semeție desperată, chemările lui răsunau ca niște strigăte de spaimă și printre ele, în armonii bizare și schimonosite, revenea mereu, chinuitor, rătăcitor și dulce, motivul, acel motiv inițial, enigmatic... Apoi începu o învălmășeală nestăvilită de întîmplări, al căror sens și natură erau indescifrabile, o revărsare de aventuri sonore, ritmice și armonice pe care Hanno nu mai era stăpîn, care se întruchipau de la sine sub degetele-i febrile, pe care el le trăia, fără să le fi cunoscut dinainte... Ședea puțin aplecat asupra clapelor, cu buzele întredeschise, cu privirea profundă pierdută în depărtări și părul castaniu îi acoperea în bucle moi tîmplele. Ce se întîmpla ? Ce experiențe de viață se încercau aici ? Biruia cineva obstacole îngrozitoare, răpunea balauri, se cățăra pe stînci, trecea de-a-notul rîuri, răzbea prin vîlvătaii de flăcări ? Și ca un rîs strident sau ca o promisiune neînchipuit de dulce șerpuia prin toate acestea motivul inițial, acea schiță fără importanță, acea alunecare dintr-o tonalitate într-alta... Și se părea că ea îndeamnă la noi și tot mai puternice eforturi ; asalturi nebunești, în octave, îi urmau sfîrșindu-se în țipete, apoi începu un lent și neconținut crescendo, o năvală cromatică de nostalgii sălbătice, neînduplecate, întreruptă brusc de cîte un *pianissimo* neașteptat, înspăimîntător și ațîțător, ce ar fi putut da cuiva impresia că-i alunecă pămîntul de sub picioare sau se scufundă în vârtejul dorințelor... O dată, parcă se auziră de departe, ca un avertisment domol, primele acorduri ale rugăciunii umile, pline de căință, dar în aceeași clipă asupra lor se năpustiră valuri de cacofonii ce se ciocneau, se rostogoleau înainte, se retrăgeau, se cățărau, se prăbușeau și se ridicau din nou, avîntîndu-se spre o țintă inefabilă, ce trebuia atinsă, atinsă chiar acum, în clipa aceasta de paroxism înfricoșat, cînd tortura setei a devenit neîndurătoare... Și ținta era aici, nu mai exista aici o opreliște, convulsiiunile dorinței nu mai puteau fi

prelungite, era aici și parcă o cortină s-ar fi despiciat în două, porți înalte ar fi sărit din țîțni, garduri de spini s-ar fi deschis, ziduri de flăcări s-ar fi prăbușit în cenușă... Dezlegarea, eliberarea, împlinirea, satisfacția deplină năvăli și cu un chiot de bucurie totul se limpezi într-o armonie care, printr-un *ritardando* suav și nostalgic, trecu numaidecît într-alta... Era motivul inițial care răsuna! Și ceea ce începu acum fu o sărbătoare, un triumf, o orgie fără friu a aceluiasi motiv ce strălucea în toate nuanțele, se revărsa în toate octavele, plîngea, fremăta în tremolouri, cînta, chiuia, suspina și înainta victorios, gătit cu toate podoabele de vuiete, de clopoței, de perle și de spumă ale orchestrației... Era ceva brutal și stupid, dar în același timp și ceva religios, ascetic, un amestec de credință și de abnegație, în cultul fanatic al acestui nimic care se reducea la un crîmpei de melodie, la o scurtă și copilărească invenție armonică de o măsură și jumătate... Era ceva pervers în nesațul fără margini cu care ea fusese savurată și exploatată și un fel de deznădejde cinică, un dor de voluptate și de moarte, în lăcomia de a storce din ea ultima picătură de dulceată, de a o storce pînă la saturație și dezgust, pînă cînd, în sfîrșit, în sfîrșit, în oboseala ce urmă după toate excesele, un arpeggiu prelung și încet trecu, murmurînd, în minor, urcă un ton, se rezolvă în major și se stinse cu o melancolică zăbavă.

Hanno rămase o clipă nemișcat, cu bărbia în piept, cu mîinile în poală. Apoi se ridică și închise pianul. Era foarte palid, nu mai avea pic de vlagă în genunchi și ochii îi ardeau. Trecu în odaia de alături, se întinse pe canapea și rămase multă vreme așa, fără să se miște.

Mai tîrziu se servi cina, după care jucă cu maică-sa o partidă de șah pe care nici unul nu o cîștigă. Dar deși luase hotărîrea de a se scula dimineța la cinci și jumătate pentru a-și prepara cel puțin lecțiile mai importante, după miezul nopții încă mai ședea în odaia

lui, în fața armoniului, cu lumînarea aprinsă, și cînta, în gînd numai, fiindcă orice zgomot era interzis.

Aceasta era o zi din viața micului Johann.

CAPITOLUL III

Cu tifosul lucrurile se petrec astfel :

Omul se simte cuprins încet-încet de o indispoziție sufletească ce se agravează repede și se transformă într-o desperare neputincioasă. În același timp e copleșit de o oboseală fizică, ce se întinde nu numai asupra mușchilor și tendoanelor, ci și asupra tuturor organelor interne, mai ales asupra stomacului care refuză cu dezgust orice hrană. Simte mereu o mare nevoie de somn, dar în ciuda extremei oboseli, somnul e neliniștit, superficial, agitat, și nu înviorează. Creierii dor, parcă o ceață surdă îi învăluie, vâluri de amețeli îi cutreieră. O durere nedefinită se încuibă în toate încheieturile. Din cînd în cînd, fără nici un motiv deosebit, bolnavului îi curge sînge pe nas. Acesta este începutul.

Urmează apoi un acces de friguri care îl zgîlție din cap pînă-n picioare de-i clănțănesc toți dinții din gură : semn că a început febra care urcă de la început sus, sus de tot. Pe piept, pe pîntece, se ivesc pete roșii, izolate, de mărimea bobului de linte, ce dispar cînd le apeși cu degetul, dar reapar numaidecît. Pulsul o ia razna, atingînd pînă la o sută de bătăi pe minut. Astfel trece, cu o temperatură de patruzeci de grade, întîia săptămînă.

În a doua, bolnavul scapă de durerile de cap și din oase, în schimb amețelile sînt mai aprige, iar în urechi se dezlănțuie un țuit și un vuiet care-i acoperă aproape cu desăvîrșire auzul. Fața ia o expresie năucă, gura începe să rămînă uscată, ochii se împăienjenesc, privirea

lor e absentă. Conștiința se întuneacă ; bolnavul nu se poate smulge din starea de somnolență și adesea se scufundă, fără să doarmă cu adevărat, într-o toropeală de plumb. În răstimpuri vorbește într-aiurea și fanteziile lui zgomotoase, agitate, umplu odaia. Inerția-i neputincioasă merge pînă la o necurătenie dezgustătoare. O masă negricioasă i se așază pe gingii, pe dinți și pe limbă, dînd un miros pestilential respirației. Cu abdomenul umflat, cu picioarele rășchirate, el zace nemișcat pe spate, se scufundă în saltea. Toate funcțiunile lucrează pripit, în goană și superficial, respirația ca și pulsul care, zvicnind febril, atinge o sută douăzeci de bătăi pe minut. Pleoapele stau închise pe jumătate și obrajii nu mai sînt roșii de febră, ca la început, ci au luat o culoare albăstruie. Petele roșii de pe piept și de pe pîntece, de mărimea boabelor de linte, se înmulțesc. Temperatura se urcă pînă la patruzeci și unu de grade...

În săptămîna a treia boala atinge punctul culminant. Delirul zgomotos a încetat și nimeni n-ar putea spune dacă sufletul bolnavului s-a scufundat în noaptea pustie sau dacă, străin și independent de starea trupului, zăbovește în visuri îndepărtate, adînci și liniștite, despre care nici un sunet, nici un semn nu ne dau vreo știre. Trupul zace într-o nesimțire fără margini. Aceasta e clipa hotărîtoare...

La anumiți indivizi diagnosticul e îngreuiat prin împrejurări particulare. Să presupunem de pildă că simptomele inițiale ale bolii : indispoziția, lîncezeala, lipsa de poftă de mîncare, somnul neliniștit, durerile de cap au existat în bună parte încă din vremea cînd pacientul, nădejdea alor săi, era pe deplin sănătos și că aceste simptome chiar agravîndu-se deodată, abia dacă apar ca un fapt neobișnuit. Un doctor bun, cu solide cunoștințe, cum este, ca să dăm un exemplu, doctorul Langhals, frumusele doctor Langhals cu mîinile mici și păroase, va fi totuși curînd în stare să spună lucrurilor pe

nume, căci apariția fatalelor pete roșii pe piept și pe burtă îi dă certitudine deplină. Și, fără îndoială, el va ști ce măsuri să ia, ce remedii să aplice. Se va îngriji ca, pe cât se poate, bolnavul să aibă o odaie mare, des aerisită, a cărei temperatură să nu depășească șaptesprezece grade. Va cere o curățenie riguroasă și, prin deasa primenire a așternutului, va căuta să-l ferească pe bolnav, atîta timp cît se va putea — în unele cazuri acest lucru nu e posibil multă vreme — de acele răni ce se formează din pricina zăcutului pe spate. Va stărui ca întreaga cavitate a gurii să fie în permanență curățată cu ajutorul unor tampoane de pînză înmuiată în apă, iar cît privește medicamentele, se va servi de un amestec de iod și de iodură de potasiu, va prescrie chinină și anti-pirină, și, înainte de toate, fiindcă boala se răsfrînge cu putere asupra stomacului și intestinelor, va ordona un regim extrem de ușor dar totodată extrem de întăritor. Va combate febra mistuitoare prin băi, prin băi complete, pe care bolnavul va trebui să le facă uneori din trei în trei ore, fără întrerupere, ziua-noaptea, și care vor trebui răcite încet, de la picioarele vanei. Și după fiecare baie i se va da bolnavului numaidecît un excitant întăritor, coniac sau chiar șampanie...

Dar toate aceste remedii doctorul le aplică la nime-reală, într-o doară, cu gîndul că — cine știe ? — s-ar putea să folosească la ceva, nefiind sigur însă dacă întrebuințarea lor are vreun sens, vreo valoare, vreun rost. Căci un lucru nu știe doctorul, o întrebare îl face să umble pe dibuite, orbecăind prin întuneric, un „sau-sau“ îl ține în desăvîrșită nesiguranță pînă în săptămîna a treia, pînă la criză și la momentul hotărîtor. Nu știe anume dacă boala pe care el o numește „tifos“ este, în cazul pe care îl are în față, doar un accident fără importanță, consecință neplăcută a unei infecții ce putea fi evitată și care trebuie combătută cu mijloacele științei, sau este pur și simplu o formă a descompunerii, o față

a morții înseși care putea să apară tot atât de bine și sub altă mască și împotriva căreia nu există nici un leac.

Cu tifosul lucrurile se petrec astfel : în visurile îndepărtate iscate de fierbințeală, în rătăcirile învăpăiate ale bolnavului, chemarea vieții răsună cu glas limpede, încurajator. Puternic și proaspăt ajunge acest glas la sufletul care înaintează pe drumul străin și dogoritor ce duce spre țărîmul umbrelor, al răcoarei și al păcii. Călătorul tresare la auzul acestui glas luminos, vesel și batjocoritor puțin, care îl îndeamnă să se întoarcă și care vine din lumea pe care el a lăsat-o departe, departe în urma lui și a uitat-o demult. Și dacă în clipa aceasta se stirnește în el o mișcare, dacă îl încearcă remușcarea de a fi dezertat în chip laș de la datorie, un simțămînt de rușine, de energie înnoită, de curaj și de bucurie, de dragoste pentru tumultul batjocoritor, pestriț și brutal pe care l-a lăsat în urmă și de care își dă seama că e legat, oricît de departe ar fi ajuns pe drumul străin și dogoritor, el se va întoarce și va trăi. Dar dacă tremură de spaimă și de silă la auzul acestui glas al vieții, dacă la chemarea veselă și provocatoare a aducerii-aminte el clatină din cap, își duce mîinile la spate ca pentru a se apăra și aleargă înainte pe drumul ce i s-a deschis ca un refugiu... o, atunci e sigur că va muri...

CAPITOLUL IV

— Nu e bine, Gerda, nu e bine, spuse poate pentru a suta oară bătrîna domnișoară Weichbrodt, cu imputări mîhnite în glas.

Era seara și ședea în salonul fostei sale eleve, pe canapea, în cercul ce se închegase în jurul mesei rotunde din mijlocul odăii, cerc alcătuit din Gerda Buddenbrook, doamna Permaneder, fiica acesteia, Erika, biata Klothilde

și cele trei doamne Buddenbrook din Breite Strasse. Panglicile verzi ale bonetei îi cădeau pe umerii de copil și unul din umeri trebuia să și-l ridice sus de tot pentru a putea gesticula cu brațul deasupra mesei; atît se făcuse de mică la vîrsta-i de șaptezeci și cinci de ani.

— Nu e bine, dă-mi voie să ți-o spun, nu faci bine, Gerda! repetă cu glas aprins și tremurător. Sînt cu un picior în groapă, nu mai am mult de trăit și tu vrei să mă... să ne părăsești, să te desparți pentru totdeauna de noi... să pleci... O, dacă ar fi vorba numai de o călătorie, de o vizită la Amsterdam... dar pentru totdeauna!... Și își scutură capul bătrîn, de pasăre, cu ochii căprui, inteligenți și triști. E adevărat că ai pierdut mult...

— Nu, ea a pierdut totul, spuse doamna Permaneder. Să nu fim egoiste, Therese. Gerda vrea să plece și va pleca; aici nu mai are nimic de făcut. A venit cu Thomas, acum douăzeci și unu de ani și noi toți am iubit-o, cu toate că, poate, ea niciodată nu ne-a putut suferi... da, da, Gerda, așa este, nu protesta. Dar Thomas nu mai este și... nimeni nu mai este. Ce înseamnă noi pentru ea? Ne doare, firește, dar Dumnezeu să te aibă în sfînta sa pază pe drumul tău. Noi îți mulțumim că n-ai plecat mai demult, cînd Thomas a murit...

Era într-o seară de toamnă, după cină. Micul Johann (Justus, Johann, Kaspar) zăcea de vreo șase luni, afară, la marginea crîngului, sub crucea de gresie, sub herbul familiei, însoțit din plin de binecuvîntările pastorului Pringsheim. În fața casei ploaia vîjîia printre copacii de pe alee pe jumătate desfrunziți. Din cînd în cînd cite o răbufnire de vînt izbea picurii în geamuri. Toate cele opt doamne erau îmbrăcate în negru.

Era o mică reuniune de despărțire. Familia își lua rămas bun de la Gerda Buddenbrook care se pregătea să părăsească orașul, să se întoarcă la Amsterdam pentru a cînta, ca altădată, duete cu bătrînul ei tată. Nici o

obligatie n-o mai reţineă. Doamna Permaneder nu mai avea nimic de obiectat împotriva acestei hotărîri. Se resemnase, dar în sufletul ei era profund nenorocită. Dacă văduva senatorului ar fi rămas în oraş, dacă ea şi-ar fi păstrat rangul şi locul în societate şi dacă şi-ar fi lăsat averea pe loc, familiei tot i-ar mai fi rămas o umbră de prestigiu... dar fie ce o fi, doamna Antonie era hotărîtă să-şi poarte capul sus, atîta vreme cît va trăi pe pămînt şi vor fi oameni care s-o măsoare cu privirile. Bunicul ei, pe vremuri, cutreierase ţara în trăsură cu patru cai...

Cu toată viaţa agitată pe care o trăise, cu toată boala de stomac de care suferea, nimeni nu i-ar fi dat cincizeci de ani cîţi avea de fapt. Pe faţa-i obosită puţin, începuse să apară o boare de puf şi pe buza-i superioară — frumoasa buză superioară a Antoniei Buddenbrook — puful creştea ceva mai abundent, dar în păru-i lins de sub boneta de doliu nu se zărea nici un fir alb.

Verişoara ei, sărmana Klothilde, accepta plecarea Gerdei cum trebuie acceptate lucrurile de pe lumea aceasta, cu indiferenţă şi blîndeţe. Adineauri, la cină, se servise în linişte şi copios şi acum şedea cenuşie şi costelivă, ca totdeauna, vorbind tărăgănat şi prietenos.

Erika Weinschenk, care împlinea treizeci şi unu de ani, nu era nici ea omul care să se agite din pricina plecării mătuşii sale. Trecuse prin situaţii mai grele şi se deprinsese de timpuriu să privească cu resemnare viaţa. În ochii ei obosiţi, albaştri-apătoşi — ochii domnului Grünlich — se citea acceptarea unei vieţi neizbutite şi în glasul ei calm şi uneori uşor tînguitor răsuna aceeaşi supunere.

Cît priveşte cele trei domnişoare Buddenbrook, fetele unchiului Gotthold, ele aveau aceleaşi mutre ofensate gata de birfeală. Pe măsură ce anii treceau, Friederike şi Henriette, cele mai vîrstnice, deveneau tot mai deşirate şi mai colţuroase, iar Pfiffi, cea mai tînără dintre

ele, la cei cincizeci și trei de ani ai ei, părea și mai mică și mai îndesată...

Fusese poftită și bătrîna doamnă Kröger, văduva unchiului Justus, dar era suferindă, și, poate, nu avea nici o rochie ca lumea; cine putea ști?

Se vorbea de călătoria Gerdei, de trenul pe care avea de gînd să-l ia, de vînzarea vilei, cu mobilă cu tot; misitul Gosch se și angajase să mijlocească lichidarea. Căci Gerda nu lua nimic cu dînsa; pleca așa cum venise.

Apoi doamna Permaneder începu să vorbească despre viață, privind-o sub aspectul ei cel mai grav și făcînd o serie de considerații asupra trecutului și viitorului, deși despre viitor nu prea avea ce spune.

— Da, după moartea mea, nu-mi pasă, poate să se mute și Erika dacă vrea, dar eu una n-aș putea trăi în altă parte și atîta timp cît voi fi în viață, să fim uniți cei cîțiva care am mai rămas... O dată pe săptămînă o să veniți la masă la mine... Și o să citim din hîrțile familiei. Atinse mapa ce se afla în fața ei.

Da, Gerda, o preiau și-ți mulțumesc. Ne-am înțeles... Auzi, Thilda?... Deși la drept vorbind ai putea să fii tot așa de bine tu aceea care să ne invite, căci de fapt acum nu stai de loc mai rău decît noi. Ei da, asta e viața: ne zbatem, ne repezim, luptăm... iar tu ai stat frumușel la o parte și ai așteptat cu răbdare. Dar tot proastă ai rămas, Thilda, nu te supăra...

— O, Tony! protestă Klothilde zîmbind.

— Îmi pare rău că nu pot să-mi iau rămas bun de la Christian, spuse Gerda și astfel conversația se opri o clipă asupra lui Christian.

Nu se prea arătau semne că o să mai iasă vreodată din casa de sănătate unde se afla, deși nu era nici pe departe atît de bolnav încît să nu poată circula liber prin lume. Dar neveste-si îi convenea de minune situația, era în cîrdășie cu doctorul — cum susținea sus și tare

doamna Permaneder — și după cîte se puteau prevedea, Christian avea să-și sfîrșească zilele acolo.

Urmă o pauză. Apoi, încet, șovăind, discuția se îndreptă spre evenimentele din ultimele luni și cînd cineva rosti numele micului Johann, în odaie se făcu din nou tăcere, nu se mai auzea decît răpăiala tot mai înversunată a ploii.

Ceva ca o taină grea plutea deasupra ultimei boli a lui Hanno, care trebuie să se fi desfășurat în dureri nemaipomenit de crîncene. Nu îndrăzneau să se privească în timp ce vorbeau despre aceste lucruri, cu glas înăbușit, prin aluzii și frînturi de cuvinte. Apoi își aduseră aminte de ultimul episod... vizita micului conte zdrențaros, care își făcuse drum aproape cu forța pînă în odaia bolnavului... Hanno zîmbise cînd îi auzise vocea, deși nu mai recunoștea pe nimeni, iar Kai îi sărutase neîncetat mîinile.

— I-a sărutat mîinile ? întrebare domnișoarele Buddenbrook.

— Da, de mai multe ori.

Toate se gîndiră un răstimp la acest lucru.

Deodată doamna Permaneder izbucni în lacrimi.

— L-am iubit atît de mult, suspină ea. Voi nu știți cît l-am iubit... mai mult decît voi toate... da, iartă-mă, Gerda, tu ești mama lui... Ah, a fost un înger...

— Abia acum e un înger, o corectă Sesemi.

— Hanno, micul meu Hanno, continuă doamna Permaneder, și lacrimile curgeau șiroaie pe obrajii-i obosiți, umbriți de un puf ușor... Tom, tata, bunicul și toți ceilalți, unde s-au dus ? N-o să-i mai vedem niciodată. Ah, e atît de crud și de trist !

— Există o revedere, zise Friederike Buddenbrook, cu ochii în gol, cu nasul în vînt, încleștindu-și mîinile în poală.

— Da, așa se spune... Ah, sînt ceasuri cînd, Doamne iartă-mă, asta nu mai e o mîngiere, Friederike, cînd te

îndoiești de dreptate, de bunătate... de tot ! Vedeți, viața zdrobește atîtea lucruri în noi, își bate joc de atîtea credințe... O revedere. O, dacă ar fi adevărat...

Dar atunci Sesemi Weichbrodt se ridică lîngă masă, se înalță cît putu în vîrful picioarelor, își întinse gîtul, ciocăni în tăblia mesei, iar boneta îi tremura pe cap.

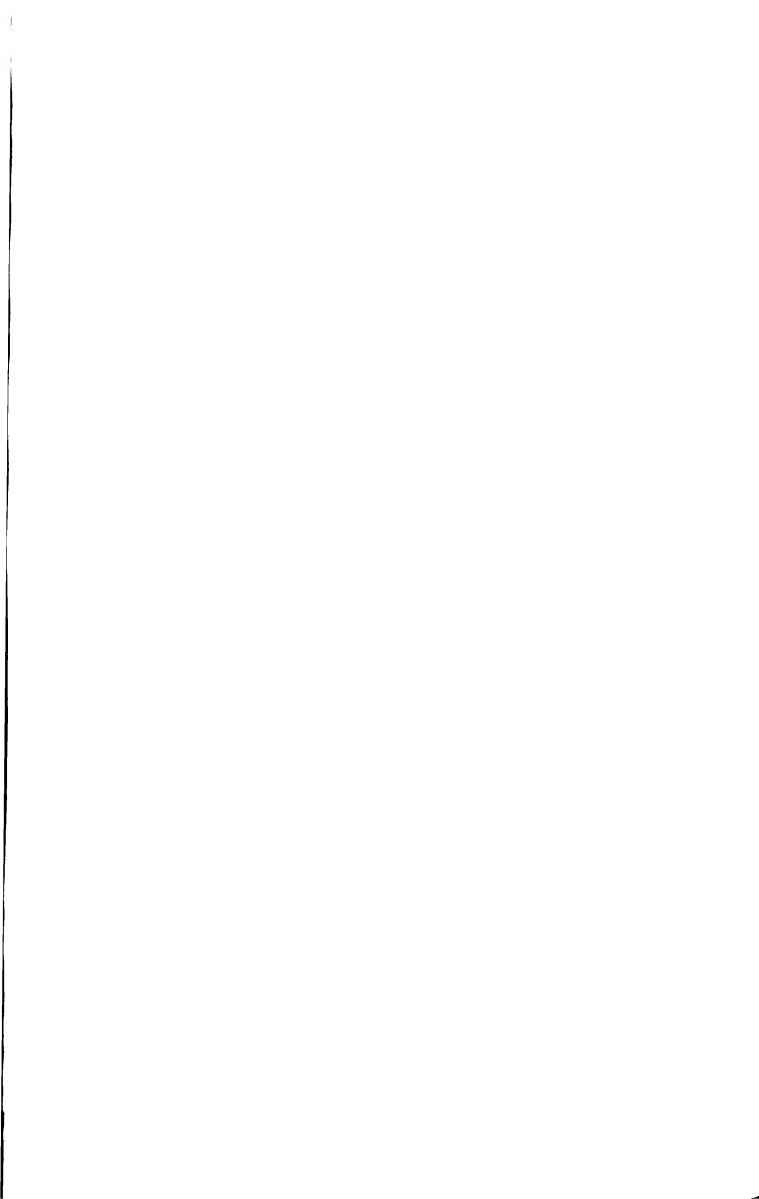
— *E adevărat !* spuse cu toată tăria, aruncînd în jurul ei priviri provocatoare.

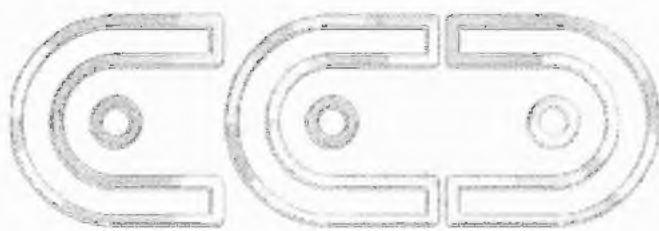
Stătea dreaptă, victorioasă în lupta cinstită pe care o purtase o viață întreagă împotriva ispitelor rațiunii ei de dascăliță, cocoșată, pirpirie, fremătînd de convingere, o mică profeteasă răzbunătoare și entuziastă.

Redactor responsabil : ION ACSAN
Tehnoredactor : ION TUDOR

*Dat la cules 20.05.1966. Bun de tipar 09.08.1966.
Apărut 1966. Tiraaj 60.160 ex. broșate. Hîrtie ziar de
50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 19,10. Coli
tipar 12,25. A. nr. 6809/1966. C.Z. pentru bibliotecile
mari 83. C.Z. pentru bibliotecile mici 83—31=R.*

Tiparul executat sub comanda nr. 60.325 la Combi-
natul Poligrafic „Casa Scînteii”, Piața Scînteii nr. 1,
București — Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

